

FIDEI
MAIORVM
NOSTRORVM
DEFENSIO;

QVA HÆRETICORVM SÆCVLI
nostri astus ac stratagemata deteguntur; Reueren-
diff. Patre, Fratre CHRISTOPHORO A CA-
PITE FONTIUM Ordinis Fratrum minorum
Generali ministro auctore.

HIEREMIAE VI.

Hec dicit Dominus: State super vias, & videte, & interro-
gate de seminiis antiquis, qua sit via bona; & ambulate in
ea: & inuenietu refrigerium animabus vestru.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXV.

S V M M A P R I V I L E G I I .

R E G I S Priuilegio cautum est , ne quis hunc librum , cui titulus est , *Fidei Maiorum nostrorum defensio* , &c. citra auctoris voluntatem ante decem annos imprimat , aut alibi impressum in suas ditiones importet , venalémve habeat : qui secùs faxit , pœna fisco Regio exsoluenda multabitur : vt latius in Regio diplomate expressum est , dato Bruxellæ in consilio priuato , secunda die Augusti 1574.

Subsig.

I. De la Torre.

PHILIPPO MAGNO

HISPANIAE REGI CATHO-
lico & Potenti^o. F. C. de Capite Fon-
tium, totius Ordinis S. Francisci de ob-
seruantia, Generalis Minister indignus

S. D.

NT E R cætera dona,
Philippe rex Catholi-
ce, quæ diuina boni-
tas, pro lapsus gene-
ris humani reparatio-
ne hominibus contu-
lit, fidem primum obtinere locum, ve-
lut quæ & maximas secum adferat uti-
litates, & summè sit ad salutem conse-
quendam necessaria; certo certius cui-
libet catholico Christiano constat. Est
enim pretiosissimus & dñissimus the-
saurus hominibus, cum quo dedigna-
ret sapiens aurum aut a^rgentum aut
lapides pretiosos conferre, cùm omne
aurum illius comparatione arena sit
exigua, & argentum lutum esse repu-
tur.

* 2 tur.

EPISTOLA

tur. Nam qui hoc bene vſi sunt, particeps facti sunt amicitiae Dei, propter iustitiae dona commendati. Et quod maius bonum in hac mortali vita homo desiderare, aut illi contingere posset, quam diuinæ participem amicitiae fieri, quod vera viuaque fides præstat, & sine qua (Apostolo teste) impossibile est placere Deo? Id ut sese habeat, quaque ratione fides & Dei nobis amicitiam conciliet, & absque ea illi placere sit impossibile, paucis, breui hac epistola declaratum velim. Habent enim hoc naturæ iura, ut eodem ordine redintegretur amicitia, quo interrupta fuerat, & satisfiat offenso, iuxta illatæ conditiones iniuriæ. Constat autem illud amicitiæ foedus, quod cum primis hominibus in paradiſo terrestri constitutis inierat Deus Opt. Max. hanc maximè ob causam fuisse dissolutum atque diruptum, quod illi de re inuisibili & aliter sensibus humanis apparente loquuto credere noluerunt; vni verò bestiæ

DEDICATORIA.

bestiæ diaboli ministro, quod callidissimum & astutissimum erat omnium animaliū, potius quām ipsissimis Dei verbis iisque clarissimis crediderūt. De cibo enim illo mortis, cuius esum hominibus prohibebat, dixerat Deus, sub speciebus illis visilibus, quæ eum apparenti quadam dulcedine humanis sensibus commendabant, inuisibilem contineri mortem. Quacumq; inquit, hora ex eo comederitis, morte moriermini, aliàs scilicet futuri immortales, si ab hac vna mortifera abstinueritis esca. Sed inuidens antiquus ille serpens diabolus tanta bona hominibus, quāta credendo Dei verbis erant assequunturi, si iis inconcussa & firma fide adhæsissent, quām potuit astutissimè ad eorū perniciē mortemq; grassatus est. Nam assumpto ministro eo quæ callidissimo, tametsi nihil aliud esset quām bestia, de hæresi de quæ infidelitate hominem tentare cœpit, simpliciorem atque ad decipiendum faciliorem foeminam ita

EPISTOLA

aggressus. Car præcepit vobis Deus, vt non comederetis ex omni ligno Paradisi? Quibus verbis quid aliud moliebatur ille veterator & callidus, nisi vt mulierem ad disputationē contra Dei verbum, & fidem quam illi debebat, ineundam alliceret? Ita curiosa, sed inconsulta mulier ministrū diaboli contra suam fidem disputantem non solū patiēter audiuit, verū etiam illi cūm obturatis auribus procul eo maledicto fugere debuisset, respondere præsumpsit. Nihil autem periculosius, quam simpliciores quosque aut disputare, aut disputantes contra catholicam fidē audire velle. Nam velut hamo inescantur pisces & capiūtur, sic disputationis curiositate inescatos homines à vera fide detorquere solet & capere diabolus. Quod in prima illa fœmina nobistantquam in speculo clarissimè cernendum proponitur. Nam vbi disputationem suam patienter audiri vidit callida illa bestia, cuius ministerio tum diabolus

yte-

DEDICATORIA.

vtrebatur, statim illud suum nequaquam
Dei verbis ausus opponere, Nequaquam,
inquit, moriemini, sed eritis sicut dij
scientes bonum & malum. Quasi di-
ceret: Mulier crede mihi, non est ita de
cibo hoc credendum, atq; Deus dixit:
Non enim mortem in se continet deli-
tescentem, sed vim quandam immor-
talitatis, ac æqualitatem diuinæ scien-
tiæ conferentem. Ego utilitatis tuæ ma-
iori cura ardenteriæ desiderio te-
neor, quam ipse Deus, qui tantum tibi
bonum inuidet: ego veritatem dictu-
rus sum tibi, quam Deus, timens ne illi
fias æqualis, celatam te voluit. Vides
quam sit pominum hoc pulchrum visu,
odoratu gratuim, suauemque ad vescen-
dum! Qui fieri potest, ut sub tanta pul-
chritudine, suauitate, dulcedine, tristis
ingrataque mors contineri queat? Mi-
nimè, minimè: nequaquam, ô mi Euæ,
morieris ex eo comedendo, quicquid
tandem Deus tibi dixerit. Tali oratio-
ne permota credidit mulier bestiæ po-

Genef. 2.

EPISTOLA

tius ,quàm Dei verbis , facta infidelis ,
incredula , & hæretica, intulitque Deo
iniuriam , qua maiorem vix humana
mens concipere animo , aut cogitatio-
ne assequi posset. Idem enim erat quod
faciebat , ac si dixisset: Bestia hæc maio-
re mei cura tenetur quàm tu , magisq;
me diligit. Tu mihi veritatem celaue-
ras,quā me hæc bestia docuit. Tu men-
tiebaris,cùm mortem hoc in cibo dice-
res contineri;hæc quæ oppositum asse-
rit bestia , non mentitur , sed veritatem
dicit. Tu mendax es , hæc verax;tu veri-
tatis nobis inuides cognitionem , hæc
autem sincero animo palam manife-
stèque proponit. Huic ergo credidero
ego , tibi autem nequaquam. Sic à Dei
amicitia recessit , seseq; disiunxit , Deo
facta inimica , amica auté diaboli. Nec
hoc contenta , virum quoque in socie-
tatem criminis , contumaciæ & erroris
secum allexit & traxit. Vnde omne ami-
citiæ fœdus , quo homo Deo adhære-
bat , irritum factum est: Deus auté iusta
indi-

DEDICATORIA.

indignatione ad iracundiam prouocatus, hominis factus est inimicus omniumque posteriorum eius. Poterat enim iustè cōqueri & dicere: Egōne post tot in te collata beneficia, vllā tibi dedi occasionem credendi, nullam me tuæ utilitatis rationem habere, aut tibi veritatis cognitionem inuidere? Quo te sibi beneficio demeruit illa bestia, vt plus illi fideres quam mihi? Egōne tibi mēdax esse videor, fœda autem illa bestia verax? Egōne improbus, & illa tam virtutis amans cui tutò quicquid dixerit, credere possis? Vah, quam me contemptum post tot in te collata beneficia habes! Ut autem certò scias, me verum dixisse, non diaboli ministrum, morte morieris, teque cum execratione & maledictione ex hoc voluptatis loco expulsum, pro capitali inimico sum habiturus, omnésque qui ex te nascetur filios nullo meo fauore aut gratia dignos fore decerno. Qui enim mēdacijs me arguens, tantum honoris mei

* 5. fecisti

EPISTOLA

fecisti detrimentum, tantamque mihi iniuriam intulisti, indignus certe es, quem ullo vnuquam aut fauore, aut amore complectar. Et sic a Dei amicitia per suam incredulitatem seiunctus est Adam, omnesque eius posteri. Vnde quicquid malorum & miseriарum in genus humanum redundauit, ex illo incredulitatis fonte manat & profluit; huic malorum omnium examen acceptu ferre debemus; hinc omnes æternæ, quibus humanum genus atteritur, Dei iræ maledictionique subiectum, donec tandem misertus Deus tantæ ruinæ mediatorem misit in terras, qui nos illi reconciliaret, cum essemus inimici eius, quique fœdus amicitiae inter Deum & hominem redintegraret. In quo in eundo fœdere, miro æquitatis iure mediator noster usus est, duin propositis ex Dei patris parte certis inuisibilibus doginatis, fidem Dei verbis deinceps haberi, quicquid tandem dixerit, exigit instantissime, frustra de reconciliatio-
ne

DEDICATORIA.

ne & pace ineunda agi testatus , nisi
hac via, fidei& compendio in Dei gra-
tiam homines redire instituant. Qui e-
nem nō credit, iam iudicatus est . Nam
incredulorum pars erit in stagno ignis
ardentis. Sine fide siquidem impossibi-
le est placere Deo . Hinc factum est ut
fidei habeamus articulos à Christo no-
bis propositos, quorum rationem nul-
lus sensus , nulla humana ratio assequi
aut comprehendere potest, quibus in-
telligēdis sola fides ostium aperit, quo-
rum ipsa substantia argumentumque
est, Dei verbo hominem firmiter ad-
hærere faciens. Inter cætera autem no-
stræ reconciliationis media miro diui-
næ sapientiæ & iustitiæ consilio insti-
tutum est, à nostro mediatore Christo
augustissimū Eucharistiæ sacramentū,
de quo certa quædam dogmata creden-
da proposuit , sensum omnē humanū
superantia: ut quoties species eius visi-
biles nostris sese offerrēt obtutibus, ex-
ercendæ fidei & placendi Deo occasio-

Ioan. 3.
Acto 2.
Hebr. 11.

nem

EPISTOLA

nem haberemus , necnon & expiandi
illius criminis incredulitatis primoru
parentum, ^fer quam circa cibum mor
tis, eius maiestate offendentes , iræ
mortisque filios nos omnes constitue
rant. Sicut enim per cibum mortis fidé
obedientiamque primorum parentum
probare & tentare voluit , ita nunc per
cibum vitæ fidem obedientiamque sal
uandorum probandam esse decreuit,
antequam ex filiis iræ & mortis, diui
næ gratiæ vitæq; filij efficerentur. Con
tra cibum mortis cibum vitæ remediū
& antidotum proposuit; quid de eo cre
dendum esset, clarissimis verbis omnes
admonuit, sub æternæ mortis intermi
natione omnibus qui vitam per cibū
mortis olim perditam nunc recuperata
tam vellent, hunc vitæ cibum accipe
rent, præcepit; sibi autē creditur, quic
quid tandem de eo dixerit , exigit in
stantissimè , nulla nos ratione aliàs re
parari aut saluari posse testatus. Æquū
autem & iustum est , nunc plus creda
mus

DEDICATORIA.

mus verbis Dei de cibo vitæ , quid sit
exponenti, quām olim creditū fuit ver-
bis ministri diaboli, quid cibus mortis
contineret, mentienti. Sic enim diuinæ
maiestati suum restituimus honorem,
quem illi ablatū in bestiam illam astu-
tissimam primi parentes transtulerant;
satisfacimusque quodammodo diuinæ
iustitiæ pro illoru incredulitate & im-
pietate, & eorum crimen detestamur, à
nobisque reiiciimus. Quod facientes &
diuinum nobis conciliamus fauorem,
ex filiis iræ, Dei filij facti: & vitam pro
morte recuperamus , quæ per Adami
inobedientiam , in omnes nos imperiū
acceperat. Hic ergo circa hoc admirabile
sacramentum corporis & sanguinis
sui, circa verum scilicet vitæ cibum
præcipuè fidem filiorum Adam tenta-
ri, probari , exerceri, hic salutis nostræ
cardinem verti, hic reconciliationis cū
Deo ineundæ rationem positam vo-
luit, ut homines disceret deinceps Deo
credere & obedire , oblatum ab eo &

præ-

EPISTOLA

præscriptum contra cibum mortis te-
medium cum gratiarum actione sin-
ceraque fide humiliter amplectendo.
Quod quisquis secum attentiùs per-
pèderit, intelliget opinor, quid D. Pau-
lus dictum veller, cùm assereret, impos-
sibile esse sine fide placere Deo: intelli-
get etiam quām bene saluti nostrę con-
fultum fuit à Christo, & quām admir-
abili diuinoq; consilio, dum tam dif-
ficilia creditu & tam incomprehensi-
bilia mysteria de cibo vitæ credenda
proposuit. Sed quid factum est? quid
mali iterum aduersum miserios morta-
les machinatur & molitur vetus ille
serpens diabolus? Certè eadem inuidia,
qua olim motus primos parentes ne
Deo crederent aut obedirent, circum-
uenit, iisque ut à se cibum mortis acci-
perent, persuasit; nunc quoque filios
Adam per suos callidos astutosque mi-
nistros & bestias circumuenire cona-
tur, ne credant verbis filij Dei, cibum
vitæ corpus suum & sanguinem esse
dicentis,

DEDICATORIA.

dicentis, contemnuntq; remediu contra cibum mortis ab auctore vitæ nobis commendatum , oblatum atque præscriptum; vt sic iræ, maledictionis & mortis mācipia maneamus semper & simus. Vult enim, relictis vitæ verbis quæ Christus de cibo vitæ dixit , adoremus & recipiamus verbum mortis, & suum illud nequaquam, quod iterū per suos ministros sacramentarios scilicet nostri temporis verbis Dei impudenter opponit. Deus enim dixerat: Hoc est corpus meum: bestiæ autē ceu ministri diaboli dicunt audacter, Hoc nō est corpus eius, sed illud significat. Nequaquam, inquiunt, est caro eius, sed signum tantum carnis eius: sicque ministri hominibus & incautis sua verba pro Dei verbis obtrudentes & venditantes imponunt. Hoc autem ita astutè & callidè faciunt transfigurantēs se in angelos lucis, vt multos, eheu, & nimis multos Christianæ fidei aluimnos, in sua perfidiæ naſſam illexerint: timendumque

EPISTOLA

dumque est, ne sicut olim Euam astuta sua seduxit serpens primus ille diaboli minister, ita & per nouos hos serpentes, reliquorum Christianorum sensus à simplicitate fidei quæ est in Christo Iesu, seducant atque corrumpant, sicque ad eorum perniciem graviterentur & sœuiant. Ego certè simpliciorū quorumcunque qui ab illis inficiuntur & seducuntur, ruinam sortemque miseratus, librum edideram vernacula nostra lingua, Gallica scilicet, in fidei catholicę defensionem conscriptum, quo astus & stratagemata, quibus usi, tot in Gallia mortales à sanctissima patrū nostrorum fide abductos & auulso, ut suos amplecterentur errores, miseramque Galliam suis cladibus nobilē affixerant, acerbissimeque vexauerat, ac in hodiernam usque diem crudeliter vexat, accurate detegebam, & cunctis tanquam in speculo conspicienda proponebam, simpliciores quosq; admonens & adhortans, ut ab eorū fraudibus

DEDICATORIA.

dibus, dolis, insidiis, tanquam à præ-
sentissimo veneno sibi diligenter caue-
rent, adhærendo firma & inconcussa
fide Ecclesiæ Catholicæ, doctrinæque
patrum suorum vestigiis insistendo.
Non inanem autem fuisse hunc nō-
strum laborem, sed multum iis utilita-
tis attulisse, in quorum gratiam à me
susceptus fuerat, intelligens, vidensque
etiam apud exteris nationes eosdein
diaboli ministros, iisdē artibus & frau-
dibus ad populi Christiani cladē per-
niciemque grassari (in visitandis enim
religionis nostræ Franciscanæ prouin-
ciis curæ nostræ concreditis, id cum
magno animi mei dolore vidisse licuit)
operæ premium me facturum existima-
ui, si in latinam quoque linguam ver-
sus noster ille liber ad exterorum ma-
nus peruenitet, ab eisque legi intelligi
que posset. Quod qua potuimus dili-
gentia factum cū esset, elegantissimis
Plantini typis, diligentissimi nostri sæ-
culi & fidelissimi typographi, Antuer-

piæ

EPISTOLA

piæ excudendū tradidimus. Cūm autē
antequam prodiret in lucem, cum tot,
& tam horrendis monstris, atque por-
tentis pugnaturus, prouidendum illi
esset de patrono & protectore, sub cu-
ius fauore tutò posset in arenā descen-
dere, nullus occurrebat cui tutiùs aut
iustiùs dedicari deberet, quām tu Phi-
lippe Rex, tu, inquam, Catholice Rex,
qui hæreditario iure Catholici nomen
à Maioribus acceptum, ita operibus su-
stinuisti, Catholicam fidem propug-
nando, promouendo, propagando, au-
gendo, vt non sit neq; fuerit aliquan-
do rex aliquis Christianus, cui iustiùs
tam honorifica denominatio debea-
tur. Per te enim innumeri populi, bar-
baræ nationes & idololatræ in vastissi-
mis illis Indiæ Occidētalis regnis suavi
Christi iugo colla submisere, atque in
regnum eius asciti Catholicam fidem
constanter palamque hodie profiten-
tur. Tu immensas tuas opes & vires
omnes in propugnanda Catholica fide
sem-

DEDICATORIA.

semper expendisti, tu Remp. Christianam cùm aduersus immanem Turcaturum vim ac potentiam, tuum aduersus fraudulentos hæreticorum conatus insidiasque sæuitiæ crudelitatisque plenissimas, non solùm armis tuis hactenus copiisque texisti, verùm etiam hodie ita protegis atque defendis, vt inter arma circumsonantia diu multumque vexata & exagitata sub tuis signis acquiescere, &c, vt ita dixerim, respirare vi deatur. Tu innumeras victorias ex hostibus Christi, rebus semper præclarè feliciterque gestis, reportasti: fecitque tibi Deus nomen adeò magnum, vt te Oriens Occidénsque simul admirétur, & vel audito tantum Philippi nominè contremiscat, gelidusq; percurrat eoru ossa timor. Quid de religione & pietate tua ceterisq; virtutibus dicā, quibus Catholicū nomē ornasti semper & decorasti? In tuas laudes excurrere licet velim & optē, tamē id nō permittit epistolaris breuitas, neq; Christiana tua modestia,

EPISTOLA

stia, omnia Deo accepta referes, eas audi-
re sustineret. Certè historiographis
tam amplam scribendi materiam de-
disti, ut nullus sit adeò eloquens & fa-
cundus, qui res à te præclarè & piè ge-
stas, ylla possit oratione assequi. Hoc v-
num non tacebo, ne sceleris arguar ut
ingratus, te totam nostram Franciscanā
religionem ita tibi. demeruisse, tot in
eius professores collatis beneficiis, tot
pietatis & liberalitatis argumentis ani-
mi tui erga eos propensionem testatus,
ut non solum nobis tibi deuinxisse, sed e-
tiam oppressisse tua liberalitate videa-
ris. Quid de meipso dicam? tanta enim
cum humanitate & liberalitate me ex-
cepisti & fouisti, cùm religionis nostræ
prouincias in tuis Hispaniarum regnis
constitutas visitarem, ut me vel agendis
tantum gratiis Catholicæ tuæ Maiesta-
ti imparem esse agnoscam. Certè dedi-
ticium sibi seruum me semper habitu-
ra est, dum spiritus hos reget artus. nō
modò tuarum virtutum celebrare præ-
conia

DEDICATORIA.

conia, laudésq; omnium gentium lin-
guis literisq; dignissimas in cælum fer-
re non desinam, verùm etiam pro illius
incolumentate & prosperitate totiusque
sui status conseruatione preces ad Do-
minum semper & ubique fusurus, sub-
ditos mihi fratres ut idem faciant, accu-
ratissimè cohortabor. Interim autem te-
statum volui per huius nostri libri C.
M. T. dedicationem quantum me illi
debere intelligam, quām ex animo illi
bene velim, quanto in eam voluntatis
ardore propédeam, quām prompto hil-
arique animo quacumq; sese offerente
occasione illius me seruitio dediçarem.
Meum certè labore populis in Gallia,
Belgica, inferiori q; Germania C. M. T.
subditis, quos iisdem artibus & strata-
gematis à Dei Ecclesię, Regisq; sui obe-
dientia seducere conantur ministri dia-
boli, quibus coiurati suæ socij Gal-
lis nostris imposuere, nō inutilem fo-
re existimo. O quā essent felices, si no-
stris malis & periculis disceret esse cau-

EPISTOLA DEDICAT.

ti, viderentq; anguem in herba blandiloquentiæ eiusmodi impostorum delitescetem, qui duplicem illis mortem corporis, scilicet, & animæ allaturus est, si eos vel momorderit, vel afflatu suo venenoso infecerit. Oratam autem velim C. T. M. munusculum hoc quod tenuis, curtāq; nostra supellex sibi offert, grato animo recipiat, librum & auctorem potenti & benigno suo fauore tueatur, ac protegat, meque in suorum sibiq; deditissimorum seruorum albo numerare dignetur. Deum Opt. Max. precor, ut eā nobis, Ecclesiæq; suæ incolumem in Nestoreos annos seruare dignetur. Antuerpiæ Kalend. Sept. 1574.

Catholicæ Sacræq; suæ Maiestatis seruus humillimus

Fr. Christoph. de Capite Fontium totius
Ordinis Sancti Francisci de obseruantia
Generalis Minister indignus.

AD

AD PIVM LECTOREM
ADMONITIO.

AMICE Lector, antea quā ad huius mei libri lectionē accedas, admonere te volui: ut si quando, præsertim in primo capite, deprehenderis me dicentem, cum hereticis expresso tantūm Dei verbo me agere velle, non id ita dictum accipias, quasi diuinas traditiones (quas parem cum diuinis scripturis auctoritatem habere cōfiteor) reiucere velim, aut quasi patrū Ecclesiae doctrinas vel Conciliorum sanctissima decreta in minori pretio habeam. quæ omnia ita recipio & in eo loco habeo, quem Ecclesia Catholica Romana, Christi unica sponsa, columna & veritatis fundamentum, illis concedit. Quod autem id dixerim, facit haeticorum extrema impudentia & temeraria audacia; qua hæc omnia reiiciunt atque aspernantur, ad solum Dei verbum appellantes. Quos ut vel ipso expresso Dei verbo

confutatos esse ostendam, siccirco dico me
verbo Dei tantum expresso agere cum ipsis
velle. Hac cautione præuentus librum hunc
legere poteris. Cuius doctrinam non dubi-
zo tibi probandam, si animo candido de ipsa
iudicium facere volueris. Vale.

APE-

APERIEBAT OS SVVM

FR. IOCHANNES BENEDICTVS
prouinciae Turoniæ Picauien. Franciscanus,
ac Reuerendissimi Patris Ministri Ge-
neralis Secretarius, excellentiam & Au-
toris & libri in hac **חידזה** decantans.

לשםך רכבי זה ספר
כוי יש בו בינה מסקפָר:

עינותנן ממקורי ישראָל
שבחן רעת נדל אל:
ברית מבאות הכותרים
גס פועלן אָן ותקרים:

ערפת פה תקרא את מרכות נוי
שננתץ פקרשיך
שעשיו סודדים לבנייך
פָן תפלנה בניינו אויום
עד ראש כאת הגנבים:
גס כהו מליל יהוה
ושמו על הדר הרים יהוה
אביך לאמור אעם חפifs
לפָלון על שבת השופים:

יעורי נפשו שומי לבך
תחנָה בוועס לילוה

בשקי האיש שנקרא ראש
תשאכ חסום עליונות
ברוחו נפשי מכארות גָּשׁ-
כִּי חמה כל אנשי בונרות

Adhortatur anima-
mā suam ad e-
voluendum huc
librum.

Caput Fontium.

Cisternæ hereti-
corum diffipa-
zæ.

Lege hic tui ex-
cidium Gallia.

כָּרְתִּים גס תוגל הינסְרֵי
כאשר בת עמי שנחלה
מו יגיאור חכמת מושלְנוּ
לא יכבה זהר זכרונו

O Italia & Hispa-
nia cauete vobis

exemplo Galliæ
fororis vestrae es-
doctæ.

ירָע הקרמן כבר את
ברוך שיצא מצרפת

in aqua
auctoris.

Apostrophe ad

Franciscanā fa-
miliam, et gan-
deat paforem se

habere Gallium.

בָּגְלָן

EA-

EADEM LATINA POESI
AD VMBRATA.

ERIGE mens grauido tete per umbra
sopore,
Huius & exaudi dulcia verbalibri.
Atque in eo noctu, noctu meditare diuque;
Arcanis sophiae dotibus ille scatet.
Oscula Christophoro, non unum, figito mille,
Fontium enim meritò creditur esse ca-
put.
Atque ita fontanis, quas prompserit Israel,
vndis,
Potabis magni scire perenne Dei.
Heu fuge cisternas, cisternas aipetiwotw,
O mens Eupiawcs effuge θεωδολογyc.
Gallia cerne libro tua σραταγήματα in isto,
Quæ peperit patriæ gens inimica suæ:
Quæ sacra vastauit rabido delubra furore,
Intulit & natis quam mala multa suis.
Ausoniae fines, caueat sibi Bætica tellus,
Netam nō faustas experiatur aueis.
Ut miseranda iacet veteri spoliata trium-
pho

Gallia

I
7a
I
Gallia, latronum iam quoque facta do-
mis.

Quis proferre potest multò dignissime Prä-
sul,

Ecquis virtutes enumerare tuas?

Splendida fama cadet nullos prouecta per
annos,

Gloria venturæ posteritatis erit.

Gaude progenies Francisci nostra beati;

Gaude cœlestis firma columna domus.

Dic, Benedicte veni Präfus, quem Gallia
nobis,

Quo Seraphina domus sit moderanda,
dedit.

TABV-

T A B V L A C A P I T V M
I N H O C O P E R E C O N-
T E N T O R V M .

C A P . P R I M V M . Q u o d h a e r e t i c o r u m
s c o p u s e s t , f i d e i m a i o r u m t a q u a m
f a l s a m c o d e m n a r e , p r o p t e r a q u o d
v e r u m C h r i s t i c o r p u s i n E u c h a r i-
s t i a e S a c r a m e n t o e s t e c r e d e b a n t , d e-
i n d e i p s o s i d o l o l a t r i a e & c o s e q u e t e r
a e t e r n i s s u p p l i c i i s o b n o x i o s d a m n a-
r e , q u i a C h r i s t u m i n e o d e m d i u i n o
S a c r a m e n t o a d o r a b a n t .

fol. i

C A P . 2 . Q u a m t u r p i s , i n h o n e s t a & i n i-
q u a s i t h a e r e t i c o r u m c a u s a , p r o p t e r a
q u o d s u o s p a t r e s m a i o r e s q ; n e f a r i e
o p p u g n a n t .

3

C A P . 3 . D e i n i q u i t a t e c a u s a e h a e r e t i c o-
r u m , q u i & C h r i s t i s o l i u s v i u o r u m
& m o r t u o r u m i u d i c i s , & s u m m o r u m
P o n t i f i c u m i n E c c l e s i a s t i c i s c o n t r o-
u e r s i i s i u d i c u m o f f i c i u m s i b i a r-
g a n t & v s u r p a n t .

77

C A P . 4 . D e h a e r e t i c o r u m s t u d i o , q u o
v t C h r i s t i a n o s f a l l e r e n t , c a u s a e f i d e i
c o g n i-

cognitionē Theologis, legitimis iudicibus ab Ecclesia constitutis, auferrunt, eamque cuilibet alteri ē vulgo diuersē professionis tradunt, tametsi de illa iudicare non aliorum, quām Theologorum officium est. 90

C A P. 5. Libros hæreticorum, aut Biblia ab iis in vulgarem linguam conuerſa, non ideo ab Ecclesia interdicta, ut Christianis Euangelium celaretur. 121

C A P. 6. Quanta calliditate hæretici principes, aliosque non Theologos, causæ sui iudices se admittere simulant, ut Ecclesiæ Romanæ ac Conciliorum generalium & Theologorū iudicium subterfugiant. 151

C A P. 7. De aduersariorum dolis, quibus populum, quem iudicem elegerant, circumuenerunt, ut contra suos maiores inauditos sententiam ferret. 96

C A P. 8. De axiomatibus siue propositionibus falsis ac ridiculis, quas aduer-

aduersarij fabricant, nobisq; ac mai-
oribus nostris ascribunt, & de falso-
rum iudicū suorum temeritate qua
illis leuiter credunt. 210

C A P. 9. Quòd aduersariorum iudices
ad intelligendam bonam maiorum
suorum causam, antequam eos dam-
nent, non satis temporis sumunt. 218

C A P. 10. Quòd isti inepti iudices aduer-
sariis vsq; adeò sese dedunt, vt ad ma-
iores suos condemnandos nullum iā
nisi illos audire sustineant. 237

C A P. 11. De aduersariorum studio,
quo totis viribus elaborant, vt in eos
qui maiorum suorum fidem defen-
dunt, iudices suos falsos incitent &
infiamment, & de illorum iudicū
impia temeritate, qua omnis æqui-
tatis ac rationis immemores, sese
contra veritatis patronos in impla-
cabile odium abripi sustinent. 248

C A P. 12. Quòd aduersariorum iudi-
ces ab illis sollicitati maiorum suorū
patronis liberam audientiam dene-
garunt,

garunt, immò ad eos interficiendos
arma ceperunt. 296

CAP. 13. De doctrinæ aduersariorum
cum suorum falsorum iudicium cu-
piditate conueniētia, quæ tantum in
iis illius doctrinæ amorem accedit,
ut de maiorum suorum religione &
fide iam audire nolint. 309

CAP. 14. De istorum falsorum iudi-
cum iniquitate, qua maiorum suorū
fidem propter posteritatis peccata cō-
demnant, tametsi maiores in causa
non sint, cur eorum posteri peccent
maleque viuant. 331

CAP. 15. Quicquid in Auctoris vitam
aduersarij dixerint, ex eo ad maiorū
nostrorum fidei cōdemnationem ni-
hil inferri posse, ostenditur. 355

APPRO-

APPROBATIO OPERIS.

DOCTRINAM *huius libri summa cum
attentione percurri: ac tandem deprehen-
di, ipsam esse catholicam, sanam & que
hæreticorum nostri sæculi pestilentes er-
rores grauiter confutat, eorumque falsas
doctrinas euertit. Ac proinde librum
hunc dignissimum esse iudico, qui, in pu-
blicam Catholicorum utilitatem, typis
mandetur.*

Frat. Laurentius
à Villauicentio.

RERVM INSIGNIVM QVAE HOC OPERE CON- TINENTVR, INDEX.

B S V R D A quæ ex errore contra liberum arbitrium
& quod Deus in nobis omnia operatur, sequuntur,
153. & seq.

Adiiciunt scripturæ hæretici, 165, 166. & seq.

Adiectiones suas ad scripturam sacram, De verbum
appellant hæretici, 167, 168.

Adonis hæretici, 14.

Adiutoris natura, 19, & 90, 91, 166.

Adversarij Christum cum Apollolo committunt, 164.

Agonistæ noster Deus, 167.

Albigenses, 242.

Ambrosij laus, 71. testimonia, ibidem, & seq. & 244.

Amor Dei infinito præmio dignus, 257.

Ananiz exemplum factil' gos terrere deberet, 42.

Apostolorum coryphae Petrus & Paulus, 293.

Arca Noe ecclesia Romana, 290.

Argumentum virtutum quale, 177.

Afflentatio virorum adiutrix, 195.

Athanasij laus, 74. testimonium, ibidem & seq.

Athei sunt hæretici, 283, & seq.

Atheismi authores hæretici, 66, 67.

Augustinus ostendit, quale sit liberum arbitrium, 18, 19.

Augustini testimonia, 83, & seq.

Aurum Dein non tollit, sed cōfimat liberum arbitrium, 85, 86, 118,
& seq. & 181.

B Ardentes Valentianus, 242.

Basilij magni laus, & testimon. 84, & seq.

Beatiudo quid, 315.

Beatus xternitatis coniuncta, ibidem.

Bernardgregia sententia, 253.

Bessus rabie percivis similes hæretici, 280.

Bonis operibus cur hæretici tam infensi, 185, & seq.

Bonorum operum fons fides recta, 199.

Bonorum operum fructus, 209.

Bonum quid, 111.

Bonum temporale & transitorium virtutis præmium esse non potest,
113.

C Aluini Deus crudelissimus, 13. & iniustus, 64, & seq. & 172. &
seq.

Calinus hæretica fide patrum testimonia citat, 20.

Caluni Deus ab hominibus non colendus, 158, & 159.

Caluni Deus monstrum atque portentum, 267, & seq.

Caluni impietas c' tenebris eruenda, orbique monstranda, 268, & seq.

† Calli

Casti cur non sumus, 130.

Catholici scripturæ loca quæ pugnare videntur, inter se conciliare, hæretici contrâ inter se componunt, 140.

Censoriam virgulam sibi sumunt hæretici, 31. 168.

Christus non habet liberum arbitrium iuxta hæreticorum sententiam, 168.

Christi beneficium quo redempti & reparati sumus, quibus in rebus cernitur, 257, & seq. & 262.

Chryssippus fati defensor sententiam mutare cogitur, 10.

Chryssippus Stoicus antesignanus infantia, 17, 18.

Chrysostomus locus egregius quo liberum demonstrat arbitrium, 8.

Chrysostomus testimonio, 8, & seq.

Cimmerias tenebras mentibus hominum effundunt hæretici, 134.

Cogere & compellere quid in scriptura significant, 69.

Cogitur etiam Deus ab homine, 170. 171.

Confessio fidei hæret. in concilio Possiacensi, 70.

Confutationes sententiae hæreticæ, 11. & seq.

Congrui meritum vnde, 232.

Conuersti ad Deum, 177, & seq.

Cor in scriptura significat voluntatem, 26, & 29.

Cornelij centurionis exemplum, 202.

Corporis afflictiones, 192.

Cyprianus testimonium, 81, & 144.

Cyrilli testimonium, 78, & seq.

Damasenius testimonio, 82.

Deus, ut aiunt hæretici, peccat in homine, 63, & seq.

Deus vult omnes homines saluos fieri, exponitur, 71, 72.

Deus & natura nihil frustra faciunt, 154.

Deum trucem & iniustum faciunt hæretici, 214 & seq.

Deus punit circa condignum, & remunerat ultra condignum, theologorum sententia, 215.

Deum diabolo peiorem esse fingunt hæretici, 170, & seq.

Deus verus qualis, 275, & seq.

Dei potentia infinita, 115.

Deorum portentia non numina olim Euangelio coruscante cur vulgo reiecta, 274.

Diaboli studium, 270.

Doctorum ecclesiæ mirabilis consensus, 93. 94.

Doctrina Dei constans, diaboli inconstans, 205, 206.

Donationis vis & proprietas, 260, & seq.

Doni & mutui differentia, 261.

Ecclæsiz Catholicæ sapientia, 210, 139, & seq.

Ecclæsiz Catholicæ fides qualis, 290.

Ecclæsiz hæretici liber in Canone scripturæ facit, 31, 32.

Epicius castus 174.

Error vnde, 107.

Errore nihil secundius, 19.

Erroris aduersus bonorum operum mercedem absurditas ostenditur, 213, & seq.

Erroris aduersus liberum arbitrium qui auctores, 242.

Experiens

Experiencia docet liberum arbitrium nobis inesse, pag. 5.

Fautes ampliandi, 215.

Festī dies a Christianis ob quorundam iudicūm improbitatēm impunē violantur, 4.

Fides Catholica de libero arbitrio verbo Dei & rationi consentanea, inter hereticon extrema tanquam inter Scyllam & Charybdis caute procedit, 7.

Fides recta bonorum opertum fons, 199.

Fidei candidatus, 203.

Fides nostra scripturis maximē consentanea, 28, 229.

Fides nostra simplex ac facilis intellectu, 28.

Fides nostra quam contentanea sit Dei verbo, ipsique rationi & naturae demonstratur, 312, & seq.

Fons ex quo hereticorum doctrina contra liberum arbitrium & opertum merita manat & profluit, 95, & seq.

Furiosi qui liberum arbitrium negant, 280, & seq.

Gradus ad Atheismum, 6.

Gradus quibus ascendamus in celum, 265.

Gratia & merces differunt, 2, 7.

Gratia nomen, condigni superbum vocabulum sustulit, 149.

Gratia Christi vis & ueragua, 262, & seq.

Gratia Christi conuictiam faciunt heretici, ibidem.

Gratia Dei nostra, 266.

Heretica fides, 20, heretica licentia, 136.

Heretici cur quosdam libros e canone tollunt, 31.

Heretici simul aiunt & negant, 61.

Hereticorum argumenta in ipso retroqueruntur, 112.

Heretici ex una eademque sacre scripturæ sententia contraria inserviunt & concludunt, 120, & seq.

Heretici in principes lenones suos grati, 126, 127.

Heretici Iuliano & Porphyrio similes, 136 & 143.

Heretici quomodo scripturaræ verba producant, 138.

Heretici se solos fideles vocant, 174.

Heliodes sententia de virtute, 174.

Heretici argumentantur ab auctoritate negatiue, 176.

Hereticorum doctrina contra bonorum opertum merita quam perniciosa sit, 88.

Hereticorum temeritas & infidelia, 229, 230, 238.

Heretici cur virtutem non laudant, 2, 3, & seq.

Heretici se iam in celo esse somniant, 249, 250, & seq.

Hereticorum ministri omnem omnium philosophorum impietatem superantes in reprobum sensum tradit, 219.

Hereticorum ministri Deum diabolo peiorem faciunt, 270.

Hereticorum ministri religionem Christianam funditus cuerite continentur, 176, 177.

Hereticæ impietatis gradus, 184.

Heretica schola quid doceat, ibidem, & seq.

Heretici quomodo in Deum blasphemari, 298 & seq.

Hereticorum theologia nihil aliud nisi bene loquendi scientia, 316.

Hieronymi testimon. 88, & 243.

Milarij laus, 76. testimon. ibidem. & seq. & 180. & 244.
Hominem mortalem peioris conditionis faciunt hæretici quādū-
mnatum 61. & 157. 279.

Cuiusvis hominis est errare, 71.

Hominem aliquid posse & aliquid facere, 154.

Hominem qualem hæretici faciunt, 155. & 277. & seq.

Homo cooperator Dei, 164. 165. & seq. 173.

Hominis ingenuitas & dignitas 251. 252. & seq.

Hominem ad peccatum a Deo impelli fingunt hæretici, 270. & seq.

Hominem ex homine tollunt hæretici, 277.

Honoris multa genera in scripturis, 139.

Hypothese in scripturis frequens, 104. & seq. & 151.

Illecebra peccandi imputatio spes, 126.

Ingenuis cur homini data, 181.

Insani & furiosi qui liberum arbitrium negant, 281.

Interius maximum malum, 314.

Inutiles serui cur merito dicimur, 124.

Inutiles serui sumus Deo, non nobis, 238.

Ioannes VViolet, 242.

Irenæi testimon. 81.

Ironia in hæreticos, 19. 40. 41. & 294.

Judicium de vnaquaque re verum unde petendum, 251.

Lesbia tegula, 135.

Liberum arbitrium quid, 60.

Liberum arbitrium qui negat, Catholicus non est, Augustini senten-
tia, 19. 243.

Libero arbitrio sublatu, nullus legibus locus, 7. 58.

Liberum arbitrium post originale peccatum quale, 18.

Liberum arbitrium iuxta aduersariorum sententiam neque Christus
neque angeli habent, 168. & seq.

Liberum arbitrium distinguunt hominem a pecude, 213. & seq.

Liberum arbitrium quid per originale peccatum amisit, 261.

Liberum arbitrium per Christum reparatum, 262.

Liberalitas & iustitia Dei, 215. & seq.

Librorum sacrorum multitudo cur tradita, 147. & seq.

MAchometi legi hæresis similis, 195.

Mauchæi liberi arbitrij hostes, 242.

Melanchthon de libero arbitrio palinodiam canit, 56.

Membrorum officia cur homini data, 281.

Mendacij natura, 5.

Merces & meritum inter se conferuntur, 210.

Mercedem bonis operibus promittit Deus, ibidem. & seq.

Mercedis varietas, 218.

Mercedem operibus debeti-duobus modis consideratur, 210.

Mercede boni operis sublata, homo pecude miserior, 255.

Meriti vis in scriptura, tamecum nomen haberi falso negetur, 212. 213.

Meritum quid dicatur a nostris, 210.

Meriti duo genera, 184.

Metamorpha, 176.

Methodus qua solida scientia comparari potest, 305, & seq.

Ministrū hæret. cur pudicitia hostes, 47.

Ministrū hæret. quomodo principes decipiunt, 123, & seq.

Ministrū hæret. se suo ore condemnant, 149.

Ministrū scripturæ verbis scripturam oppugnant, 136.

Ministrū hæret. Deum diabolo peiorē esse fingunt, 170, & seq.

Ministrū Genevensis Apostolicæ sententia corruptiores, 292.

Monstra qua vincant, hibi aduersarij fingunt pag. 3.

Ministrū est fuisse felicem, 314.

Mortis recordatio diuinas amantibus acerbissima, 313.

Munerarius sine agonothetes noster Deus, 267.

Naturæ gratiaque symplegades, 259.

Negans te habere liberum arbitrium ex eis iudicandis, 279.

Negandum liberum arbitrium duæ illustres sententiaz Luteri & Calvini, 305.

Negligentiaz humanæ patroni hæretici, 188, 189.

Nemo ante victoriam triumphat, 249.

Nemo ad peccatum cogi potest, 159.

Nemo peccatum suum libenter agnoscit, 300.

Nihil Dei verbo adiiciendum, 178, & seq.

Nihil magis nostrum, quam quod nobis datum, 260, & seq.

Nihil verbo Dei magis conuarium, quam hæretica doctrina, 186.

Nihil bonum sine exterminare, 313.

Nobilitas hominis, in dedicatoria & fo 154, & 161, 212, & seq.

Non amittitur sine dolore, quo d cum amore possidebatur, 312.

Nouum philosophiaz genus ab hæreticis somniatum, 249.

Opera ante baptismum qualia, 198, & seq. 201.

Opera scripturis nusquam inutilia dicuntur, 223.

Opera nostra cur meritoria iure dicuntur 228.

Opera bona non debent immunda dici, 240, & 245.

Opera immunda quæ, 246, 147, & seq.

Opera nostra bona nobis, non Deo profunt, 249.

Opera nostralementi comparantur, 266.

Orogenis testimon. 82, 83.

Orpheus filiaz. & faxa quomodo trahebat, 169.

Onoium nihil in mundo, 154.

Pactus est Deus cum homine, 221, & seq.

Paulus Apostolus liberum arbitrium clarissime ostendit, 43, & seq.

Pauli sententiam ecclesia optimè intelligit, 45.

Pauli & Calvini antithesis, 46.

Pauli epistola obscure, 135.

Pauli spes Dei æquitate subnixa, 222.

Pauli Apostoli in ecclesiam Romanam amor, 191, & seq.

Pauli & Calvini dissidenzia, 291.

Peccatum voluntarium malum, 12.

Pecata non esse paria, ut Stoici somniant, 24.

Peccatum humanæ naturæ maximè contrarium, 192, & seq.

Pecata sua homines libenter excusant, 193, 194, 100.

Pecccata vnde, 194.

Peccatorum gradus & differentia, 216.

Petrus Apostolus se iugem in orationibus suis ecclesiz Romaniz moriam habiturum esse promisit, 191.

Petrus Abelarius, 242.

Pharao quomodo induratus a Deo, 302, & seq.

Pharaonis patroni heretici Deum accusant, 303.

Philosophorum opera qualia, 199.

Postulatio & quæsita, 127, & seq.

Praecepta iustitiae amara, 195.

Predeterminatione Dei nobis opponunt, ut liberum arbitrii tollant, 304.

Principes quidam hereticorum lenones, 124, & seq.

Priscillianistæ, 242.

Pseudopropheta cur semper grati & iucundi, 193, & seq.

Qualem heretici hominem faciant, 277, & seq.

Quando sensus in tuto est, non est de verbo laborandum, 207.

Quæstus vocabulum hereticis molestem, 264, 265.

Quæstus quid apud Paulum, ibidem.

Quibus machinis cælum expugnetur, Christus ostendit, 236.

Rapinas felix, 235.

Rationes quæ prohant liberum arbitrium, 54, & seq.

Regule recte explicandi scripturas, 97, & seq.

Regula generalis ex qua omnia scripturæ loca, in quibus de huma-
nis operibus agitur, recte intelligi possunt, 189, & seq.

Remunerator & remunerabile correlative, 206.

Remunerator Deus, 208.

In remuneratione bonorum dñio spectantur, 215.

Reparationis humanæ vis, 160.

Ridicula hereticorum opinio contra liberum arbitrium, 102, & seq.

Res ipsæ, de quibus sermo est, exactè cognoscendæ, 316.

Romana ecclesia fluctibus agitata potest, obrui non potest, 190, & seq.

Romana ecclesia æterna, 191.

Romanæ ecclesiæ fidem Paulus laudat, ibidem.

Sanctorum hominum moderatio & humilitas, 151.

Satanæ caliditas in euertenda scripturæ veritate, 149.

Satanæ studium per hereticos, 283.

Scopus hereticorū notandus, ut eorum impietas intelligi possit, 193,
& 302.

Scyllæ canes heretici in virtutes latrant, 233, & 241. In ecclesiam
latrant, 291.

Scripturæ sacrae testimonia pro libero arbitrio, 21, & seq.

Scripturæ toti, & non tantum alicui eius parti, fides habenda, 145,
146, 172, 174.

Scripturæ nihil de nostro adiiciendum, 145.

Scripturæ sacrae non simul traditæ, 147, 148.

Scripturæ sacrae confusudo, 50, 151.

Scripturæ corrigendæ, si aduersariorum opinio de seruo arbitrio ven-
eficit, 161, & seq.

Scripturæ ad bona opera nos incitant, 190, & seq.

Scripturatum sententias allegare parum, nisi rationis lumen addi-
beatur,

Item, 197.

Item à medicis, 17.

Sophismata quomodo detegantur, 108. & 115. & 143.

Spirande generatur, 222. 223.

Sicorum noua paradoxa, 242.

Supertium Pharisaeum quomodo fugiendum, 189.

Solani laus, 36.

Traedere siue relativa, 206.

Talentum homini à Deo datum, 163. & seq.

Talentis vius & fructus, ibidem.

Teneat aut falsum aut incognitum approbare, 181.

Terullianus testimon. 81.

Theophilus Alexandrinus testimon. 88.

Thelatum in celo recondere, quid sit, 136. 137.

Timor in bonis numerari non potest, 112.

Trahere seu cogere quid sit in scriptura, 169. 170. & seq.

Trahit sua quenque voluptas, 170.

Venitas odium cur patit, 195.

Venitas vis pag. 1. & 132. & 295.

Venitatem diuidunt heretici, 174.

Venitatis lumen qui videre non possint, 201.

Vicium virtutis inimicum, 195.

Virtus ardua iuxta Hesiodum, 174.

Virtus ite; confragolum, 193.

Virtus dignitas vnde, 256.

Viam eternam nos acquirere recte dicimus, 225.

F I N I S,

Errata.

Prior numerus paginam, alter lineam indicat.

Pag. 6. lin. 1. cogantur? 14. lin. vix. & 15. 1. torqueantur. 16. 3. Hec.
12. n. manifeste 22. 11. repugnat? 14. 17. Alterum: 25. 20. Tertium:
31. lin. antepenult. aperte. 6. 6. illum tanquam 70. 3. dele. 4. receperunt.
24. 8. ille in Oriente 93. 2. Fidem habes 96. 1. 1. apc. tissimè aere, negat
& 14. firmata? 106. 10. volum? 109. 18. Quix autem contra 117. 9. volumen.
114. 15. Latine, purè, natura 132. 8. negarent, in celo non esse for.
dele. 13. 6. addicatum, 136. 6. exponunt. 13. licet, ut, vicerit 137. 5. à fine,
etiam quid. 149. 12. reperiuntur? 151. 4. à fine, animi studeant. 152. 4. Scri-
ptura, Prophetar, vel 152. 7. quis tam. 8. impiamque 162. 7. qui Dei ver-
bo dele. & 24. Grammatica velut 164. 4. detectis 166. 19. meus 167.
n. Chelum. 226. 1. Cor mundum. 184. 4. à fine, labore? 192. 7. inutilia.
193. 11. 12. possint. 196. 4. à fine, incepto 222. 13. perductus. 203. 19. Faceſſat.
207. 1. opera quæ remuner. 13. adyutum 211. 17. non animos? 210. 17. viden-
tur. 232. 13. credi statue. 235. 19. Hoc. 276. 13. tamque 279. 12. nihil qui-
dem. dele h. 284. 4. à fine. De. lin. seq. dele? 286. 15. tantum malorum
lernam 303. 8. pra cipuan? 305. 22. adyutum. 306. 5. à fine, illam. 308.
3. Faceſſat 312. 11. dele non. Post 314. pro 289. pone 305. sic etiam in sex pa-
gnis consequentibus corrigere numerum.

AD LECTOREM.

Hereses et fraudes, ac impia dogmata, Lector
Calumnia certa vis abolere via?
Alciden (cuius nitaris viribus) ecce
Mittit alegria calumna iste liber.
Qui validus turpem leti conficit hydram
Vulnere, septenum concidit ense caput.
Cuncta venenata vomuit quae peccore pridem
Calunius, pereunt robore cassi suo.
Hic tibi diuinis firmantur dogmata verbis
Quae neget haud ullus, si modo mente valeret.
Lingue iam sileant sceleratae murimura, Serrum
Audiat Arbitrium nemo, vel esse putet.
Non operi meritum in isto putet esse negandum
Quisquam, Calumna nemo sequitur iter.
Sed virtutum totis expellens viribus, clim
Celesti merito speret in arce frui.

Q V O D H Æ R E-
T I C O R V M S C O P V S E S T ,
F I D E M M A I O R V M , T A N Q V A M
falsam cōdemnare, propterea qnōd verū Christi
corpus in Eucharistie Sacramēto esse credebant;
deinde ipsos idolatriæ & cōsequenter eternis
suppliciis obnoxios, damnare, quia Christum in
eodem diuino Sacramento adorabant.

C A P V T . I.

O G I T A N T I mihi, amice le-
ctor, ac s̄a penumero apud me
pressius consideranti, quo: sum
istius noui euāgelij affertorum
studia tenderent, consiliaque
ferrentur, qui (vti omnium sāculorū hæreti-
cis, speciosi alicuius nominis titulo fucare
mendacium, lupūmque rapacem sub ouina
pelle cālare mos fuit) Euāgelici quām Chri-
stiani dici maluerunt, tandem venit in men-
tem quid eos ad huiusmodi facinus impel-
lat, & quō effrenata eorum rapiatur audacia,
cūm Ecclesiæ Romanæ fidem ab illis in ba-
ptismo suscep tam, & ante eorum tempora,
tanquā Catholicā (sicut est) toto terrarum
orbe diffusam, ac supra petram Christi voce
fundatam, tanto conatu oppugnantes, euer-
tere moliuntur. Neque enim, si verum di-

A cendum

2 DEFENSIONIS FIDEI

Apoc. 22.

cendum est, sacrilega eorum factio & immanis impietas aliud sibi propositum habet, quām vt nostros suosque maiores ad extremum erroris idololatrięque condemnent, ac proinde suppliciis aeternis addicant, quibus iuxta sacræ scripturæ sententiam, omnes idolis seruientes, & amantes facientesque mendacium, quales suos nostrosq; maiores fuisse contendunt, iure plectuntur. Omnes itaque sanctos doctores Ecclesiæq; magistros, omnes Martyres, Confessores, Anachoretas, aliosq; Dei seruos, qui quondam sanctitatis, atque doctrinæ laudibus excellentes, in Dei Ecclesia floruerunt, omnes summos Pontifices, Cardinales, Episcopos, Patriarchas, Prælatos, Abbates, Rectores, Presbyteros, Monachos, denique quotquot ab Apostolorum temporibus, usque ad istorum aetatem, Ecclesiæ gubernaculis præsidētes, Christi ous verbi Dei pabulo saginarūt, omnes denique Imperatores, Reges, Principes, Duces, Comites, aliosq; omnes tum nobiles, tum ignobiles, negotiatores, ciues, rusticos, agricultas, omnē sexum, omnem ordinē; denique omnes qui à sanctis antiquę Ecclesię doctoribus atque pastoribus, in eadē, qua & nos imbuti sumus fide instruti fuerunt, vna sententia eadē inque temeritate condemnant. Qui omnes, vt istis placet, cæcis erroris ac ignorantia tenebris inuoluti, misere-

miseréque decepti fuerunt, aut certè si veritatis lumen aliquando viderunt, illam propter ventrē, auaritiam, turpēmque quæstum, adulteratam suis inuentis, ac humanis traditionibus prodiderunt. Quod sic dicunt & sentiunt, ac si ante eos nemo ullum Dei donum, aut spiritū habuisset; nemo eruditione atque doctrina excelluisse; nemo denique Euangelium aliásque scripturas intellexisset, aut certè, ac si nullus vsipiam gétium probus extitisset, cui bona conscientia & veritas corди esset, quem suæ salutis cura, aut catholicæ fidei amor tangeret, qui hanc incorruptam integrámque seruare, hanc publice confiteri, hanc defendere auderet: denique qui hanc ab infidelibus, aliisque Christiani nominis hostibus impugnatam, etiam quouis periculo contempto atque calcato, asserere fustineret. Omitto quot superioribus sacerulis Christiani fuerint, usque adeò fidei Christi zelo & ardore accensi, ut propter illius defensionem, non solum omnes huius vitæ voluptates & illecebras abdicarent, verum etiam intrepido atque inuicto animo sanguinē funderent. Quos tamen isti non pluris aestimant, quam nos, quorum cùm simus heredes, eorum fidem atque doctrinam nobis à maioribus per manus traditam sequimur, inuiolatamque retinemus.

4 DEFENSIONIS FIDEI

Sed ad huiusmodi iudicium ferendum
duæ præcipuæ causæ aduersarios mouēt: vna,
quod verum Christi corpus carnem, sanguinem & ossa in Eucharistiæ sacramento re vera
adesse crediderunt: altera, quod Dominum
& Deum nostrum I E S V M C H R I S T V M,
in hoc augustissimo sacramento adoratunt,
vnde eos omnes errasse, hæreticos, incredu-
los, idololatras, ac proinde æternis suppliciis
damnatos fuisse contendunt. Deus enim &
si optimus ac clementissimus sit, tamen (in-
quiunt isti) eos omnes, quanitumuis probi
atque integri fuerint, quascunque preces &
obsecrations, ad impetrādam diuini nomi-
nis ac fidei catholicæ veram cognitionem,
ad obtinendam sancti spiritus gratiam, ad sa-
cræ scripturæ intelligentiam consequendam
fecerūt, omnes, inquam, ab ecclesiæ nascen-
tis exordio, vsque ad hanc nostram miserabi-
lem ætatem reiecit ac respuit. Nunc autem
isti soli, quia nihil quod Deo gratum sit fa-
ciunt, illi adeò grati, & accepti fuerunt, vt vel
vnius Maroniani hymni festiuo cantu, ab eo
impetrauerint, quod amicis suis omnibus,
suis seruis, suorum præceptorum obseruato-
ribus, sanctis Ecclesiæ patribus atque docto-
ribus, tam crudeliter ac pertinaciter denega-
rat. Qui omnes (vt isti aiunt) in densissimis
ignorantia & idololatriæ tenebris derelicti
fuerunt,

fuerunt, ut singulari munere, ac personarum acceptatione, quam Apostoli Petrus & Paulus, in Deo esse negant, quicquid boni, veri, eximij charismatis esset, istis solis, tanquam ^{A& 10.} ^{Rom. 2.} intimis amicis, suisque deliciis reseruatum, diuina munificentia indulgentissimè largiretur. Hoc igitur persuasum habentes, omnes quivnquam fuerunt, & sunt, toto Christiano orbe diffusi, præter se solos, à Deo fuisse contéptos ac repulsam passos, nec eius promissa exaudiendi suorum preces, sanctumque spiritum potentibus dandi, ad vlos alios, quam ad se solos pertinere credentes, in tantum gloria fastigium sublati sunt, tantum fiduciæ de suo spiritu suaque doctrina sibi arrogant, tantos spiritus sumunt, ut reliquos omnes præ se nihili faciant. Itaque importuna quādam, ac summa ferocitate subnixi, omnem antiquitatē suosque maiores cōtemnunt, detestantur, oderūt: eosque omnes mille maledictis ac blasphemias laceratos, totius pietatis oblii, vna sentētia codēmque furore condemnāt. Neque tamen hic quiescit impie-
tas, sed vterius in nos Catholicos effrenato furore graffatur. Nam quia pati temeritate, imò rabie venerabilem maiorum nostrorum memoriam condemnare nolumus, ut pro iis iuuenculos nescio quos magistros, ac concionatores, imò impostores, qui sine legitima

A 3 vocatione,

6 DEFENSIONIS FIDEI

vocatione, in verbi ministerium irruerunt, suscipiamus, quia istorum nouatorum (qui orbem reformatum, imò eliquare, nouamque legem ac fidem s̄æpe recoctam, senescenti mundo, peritissimi scilicet architecti obtrudere cupiū) stulta somnia pro veritate complecti, & adorare non sustinemus, in nos quoque istorum rabies s̄æua bacchatur. Quid enim aliud eorum in insontes furorem armavit, nisi quod iis sanctos maiores nostros & antiquos ecclesiæ doctores anteponimus? Quorum quia fidem sequimur, doctrinamque constanter retinemus, existimantes eos non solum eruditione superiores, verū etiam virtute ac pietate istis esse præstatores, suam in nos rabiem euomere gestiunt. Nos cum maioribus nostris tanquam impostores, hæreticos, idololatras, incredulos, ac proinde non modò temporali, sed etiam æternæ morti obnoxios condemnant. Quid? nonne in suo consistorio, nos inauditos, morte ac bonoru omnium proscriptione damnarunt? nonne tempa nostra, & Ecclesiæ diuino cultui dedicatas, omniaque alia sacra & prophana nobis à maioribus relicta, sibi diripienda adiudicarunt? Attamen ne suspicaremur illos, ad odium, quod contra nos iniuria conceperant,
*Ionicice ea-
piendam.* aut ad insatiabilem cupiditatē suam explendam, legem hanc, nouamq; doctrinam, ex cogitasse:

cogitasse: se ipsos priuata auctoritate, ministros carnificesque constituerunt, qui tam inhumam atrocemque sententiam executioni mandarent. Et cum absque legitimi iudicis, aut magistratus imperio, usus gladij interdictus sit, ita, ut qui iniussi utuntur, homicidij ac latrociniij crimen incurant, cuius auctoritatem, cuius imperium, aduersarij sibi expectandum esse duxerunt? Cōtempto igitur & calcato Dei verbo, Non occides: spreta apo. 20. Domini sententia dicentis; Omnis qui gladio Mat. 26. percusserit, gladio peribit; contra nos quondam suos fratres, suos ciues, suos consēruos, eidem Regi dominōque subiectos, cui iuxta Apostoli sententiā, ipsi æquè, atque nos honorem obedientiamq; debebant, contra omnes leges diuinas, & humanas, hostilia arma induerunt. Ita Euangelij philanthropi, ac mitis **C H R I S T I I E S V**, & Apostolorum eius oblii; & aliud suis affectibus simile commenti Euangelium, quo nihil vinquā crudelius, nihil tetrius, terribilius, furiosius, auarius, atrocius, minime sibi cessandum, aut procrastinandum esse duxerunt. Omnes igitur humanitatis limites prētergressi, atrocem illam crudelēmque sententiam, per totam Galliam aliasque orbis Christiani prouincias, in quibus eorum vis atque arma valuerunt, tanta inhumanitate, furore, rabie, executi

A 4 sunt,

8 DEFENSIONIS FIDEI

sunt, ut omnes Pharaones, Nerones, aliisque
omnia huiuscemodi monstra inhumanitate
superarint. Cuius rei, ante CHRISTI IESU,
viuorum ac mortuorum iusti iudicis tribu-
nal, testimonium feret clamor innoxij san-
guinis sanctorum, ab iis crudelissime trucida-
torum, qui ex illorum impuris ac sacrilegis
manibus adhuc stillans, in truculentissimos
parricidas diuinam prouocat vltionem. Poste-
ritati autem, serisque nepotibus, Poëtae &
Historiae Tragoëdiaeque scriptores, quales la-
chrymas elicent, cum illi legent, quas in hu-
iusti theatro euagelistæ saeculi nostri alien-
nam simplicium & innocentium ouium
CHRISTI, ut lupinam crudelitate sub ouia
pelle cœlarent, personam induit, tragœdias
egerint: nec dubium, quin tristes nostrorum
poëtarum versus, ex oculis suorum lectorum
feruidas lachrymas educent, cum illi legent,
quam tetrum & atrox euangelium, in locum
illius humani ac mitis euangelij CHRISTI
IESU excogitatum fuerit, & quam acres
mortiferosque fructus protulerit. Ad hęc no-
stra templa & altaria solo aquata & direpta,
fidem aduersus illos posteritati facient, illo-
rum inhumanitatem sequitamque coarguēt,
qua in nos debacchati sunt; capitalem sen-
tentiam, quam in insontes impiē tulerant,
crueliter exequentes, quod maiorum no-
strorum

Dissimile

strorum fidem constanter retinemus, quod
sanctis patribus nostris potius, quam illorum
magistris credimus, quod de sententia vnius
aut alterius apostolæ, qui se spiritu sanctum
tot saeculis somno tenebrisque obrutum &
latentem, nunc demum inuenisse gloriatur,
ita leuiter atq; ipsi fidem mutare noluimus.
Porro, qui hoc vnum illis fuisse propositum,
ad hoc illorum consilia omnia, saeuosque cona-
tus tendere, non videt, valde cæcus est. Dissi-
mulent illi sancte, ut libet, illorum tamen oratio,
scripta, mores, instituta, ipsumque vitae ge-
nus, veteris Ecclesiæ patrum institutis san-
ctissimisque moribus, nulla ex parte respon-
dentes, immo cum his è diametro pugnas, quod
dicimus, euidenter ostendit & probat. Nam,
si sacra & ecclesiastica legantur historiæ, si
gesta sanctorum patrum, si monumenta do-
ctorum ecclesiæ, si Christianorū Cæsarum,
si Christianissimorum Galliæ Regum recite-
tur annales (quorum in clarissima domo, in
argumentum veritatis, & incorruptæ fidei,
munus ac vis curadi per manuum impositio-
nem ægrotos, vsque in hodiernum diem per-
seuerat. Vnde Dominus in Euangelio osten-
dens, & designans eos, qui fidem Apostolicam
suscepissent, dicebat: Super egestos manus im-
ponent, & bene habebunt.) Si catholicorum
Hispaniæ, si Lusitaniæ, Angliæ, Scotiæ, Po-

March. 16.

A 5 Ioniæ,

Ioniæ, aliorumque Regum Christianorum producatur ac recitetur historia, num ex his vnuſ aliquis ante istorum pſeudoprophetarum aduētum, Luteranus, Caluinista, Oecolampadianus, Melanchthonianus, aut Anabaptista fuisse? num vnuſ aliquis ab incorrupta sanctaque maiorum suorum fide degenerasse, aut in aliam opinionem diuersamque sententiam abductus esse reperietur? Minime verò. Tam constans fuit omnium, qui toto Christiano orbe regnarunt, in retinenda catholica fide, tuendāq; vera Religione sententia, ut ante istorum aduentum, qui pro æterna Christianæ fidei veritate, nouam necio quam nobis ingerunt, & obtrudūt, huic similem nullus vnuquam habuerit.

Conferte igitur fidem, doctrinam, vitam, mores, instituta maiorum, cum his quæ nouatores isti eorumque discipuli, aduersarii nostri habēt, nullam omnino similitudinem aut comparationē, sed tantam dissimilitudinem, tantumque discriminem reperietis, ut magis quam $\delta\cdot\varsigma\cdot\delta\cdot\pi\cdot\pi\cdot\sigma\cdot\sigma\cdot\pi\cdot\pi$ inter se discrepare videatur. Antiquos siquidē ecclesiæ magistros eorumq; discipulos memoriae proditum est, eandem seruasse fidem, quam nos quoque profitemur; illos fuisse aut in sacerdotij gradu ac dignitate, qui Missæ sacrificium celebrarent; aut si sacerdotij honore sublimati

non

non essent, Missæ deuoti intererant, eāmque
cum maxima reuerentia frequentabant. Et
vt de maioribus nostris Christianis omnibus
generatim agamus, quis nesciat, eos per Qua-
dragesimam, aliōsque vigiliarum ac quatuor
temporū statutos dies sollicitè ieiunasse, pec-
catorum suorum exomologesim ad sacerdo-
tis genua aduolutos, facere consueuisse, ad
iram Dei mitigandam, fletibus, planetibus,
ieiuniis, aliisque bonis operibus incubuisse?
Illi sanctorū ac beatorum memoriā summō
honore colere, illi pro defunctis orare, illi
Ecclesiās frequētare, eas extruere, extructas
de suis facultatibus ornare consueuerant.
Quid reliqua enumerem? Illi verum C H R I-
S T I corpus in Eucharistiæ sacramento ve-
rē ac realiter adesse credebant, & C H R I-
S T V M Dominum in illo augustissimo sacra-
mento deuoti adorabant, illi summis Ponti-
ficibus, Episcopis, præpositis, omnique alij
magistratui, non solum Ecclesiastico, sed etiā
ciuili, (vt par erat, & cuiusque postulabat
auctoritas,) promptè obtemperabant: nec
quisquam erat, qui aut Romanā Ecclesiām
omnium matricem supremā, aut Romanum
Pontificem Apostoli Petri legitimū succel-
sorem, summūmque sub C H R I S T O ca-
pite ouium eius pastorē esse dubitaret. Quis
referat quo animo & conciliis œcumenicis,
corum

Christianorū
mores & vi-
ta.

12 DEFENSIONIS FIDEI

eorum canonibus, aliisque matris Ecclesiae
decretis parebant? & homicidia, direptiones,
deprædationes, furta, sacrilegia, aliisque id
genus omnia detestari solebat? Et (ut paucis
multa perstringam) de articulis hodie con-
trouersis, quique ab aduersariis vocantur in-
dubium, idem omnino sentiebant, idem cre-
debant, quod nos etiamnum sentimus &
credimus; eandem fidem constanter retine-
bant, quam & ipsi aduersarij in baptismo am-
plexi, sacramento quoque ac solemni voto,
se ad ultimum spiritum retenturos esse, pu-
blicè receperunt, sed post impiè reiecerunt, ac
nefariè prodiderunt. Laudabant igitur illi
bonumque dicebant, quod isti malum esse
contendunt; vituperabant, quod isti laude
dignum putant. Ita illorum fides, cum isto-
rum noua secta, quam pro vero ac legitimo
CHRISTI euangelio nobis obtrudunt, pla-
nè pugnat, nec ylla ratione conciliari potest.
Quæ enim est (ut diuus Paulus inquit) socie-
tas lucis ad tenebras, & cōuentio **CHRISTI**
ad Belial? quasi dicat, nulla vñquam conuen-
tio excogitari poterit.

Quisquis igitur illorum vitam mortisque
conspexit ac scripta legit, fateri cogitur, aut
sanctos illos patres maioresq; nostros omnes
ac fidei magistros vanis erroribus, atque mé-
daciis fuisse deceptos, aut certè istos (ita ut se
res

res habet) à recto veritatis, ac vitæ tramite aberrare. Ex hoc igitur fonte, omnis inter nos & illos controuersia manat ac profluit. Et Hereticorum sanè illi sumpta censoria virgula, pro se superbia. tentiam ferunt, impotentissimè gloriantes, se solos veritatis lumen & diuini spiritus donum adeptos, intellexisse scripturas, Euangelium tot sæculis obscuratum & absconditum inuenisse, quod doctores nostri catholici, vel falso (ut aiunt isti) errore decepti, vel aliis imponentes, pro suo arbitrio, aut certè ob insatiabilem cupiditatem viciauerant, veramque Euangelij lucem è medio tollentes, doctrinæ C H R I S T I puritatem, impiè nefarieque corruperant.

Nos verò contrà & sentimus, & dicimus, de sanctis patribus quid sentiendum. sanctos patres maioresque nostros Christianam Religionem sanctè coluisse, Dei seruos fideles fuisse, usque ad ultimum spiritum C H R I S T O fidem illibatam sinceramque seruasse, sacram rectè intellexisse scripturam, à Deo in suis precibus auditos fuisse. qui cum probi, pijs, religiosi essent, neminem mendacio fallente decipere, nemini imponere sustinerent, præsertim in negocio fidei, ex qua vniuersiusque salutem pcedere sciebant. Sed quoniam maiorum nostrorum causam defendimus, nec istorum magistris, qui se cæteris doctiores, meliores, sanctiores, Deo chariores

*Hereticorum
odium.*

riores esse gloriantur, facile assentimur, moleste ferunt aduersarij, nos oderūt cane peius & angue, mortem nobis intentant, cui iam pridem nos adiudicarunt, funestamque sententiam exequentes, in clarissima luce plurimos ex nostris crudelissimè trucidarunt.

*Huius operis
scopus ostendatur.*

En amice lector præcipuus nostræ controversiæ status, en vbi totius causæ cardo versatur, in quo queritur, Vtrum maiores nostri, Christiani & Deo fideles fuerint, nec ne? Vtrum ij sacram scripturam rectè intellexerint, nec ne; vtrum veritatem saluti necessariam cognouerint, nec ne; vtrum in ea fide quam professi sunt, scrinati sint; an vero in eternum perierint? ad hæc vtrum nos eorum filij illorum fidem ac vitam imitantes, saluari possimus, nec ne? Insitèdum est huic controversiæ, vt indagata veritate, quam in partem inclinet victoria, possit intelligi, nec quicquam in tam graui causa temere & improuidè, aut dicatur, aut fiat. Te autem obtestor, Christiane lector, si quid in te pietatis, aut prudentiæ est, si quis amor æquitatis ac iustitiæ, ne tuos nostrósque maiores ita leuiter (vt isti fecere) condemnes. Audi, vide, lege, discute causam illorum, sit illis Apologiae ac defensionis locus, si qua in te recti iudicij scintilla relictæ est, non est dubium, quin rem hanc totam (vti diximus,) diligenter ex-

*Pia authoris
obtestatio.*

ter expendens, quām sit iniqua, crudelis, temeraria sententia damnationis ad interitum sempiternū, quam accusatores eorum, ac filij in eos impiè tulerunt, clarè perspicies.

Quod autem erat officij mei, cūm aduersarios intelligerem, iniquitatem impiæ sententiæ suæ ita fucare, vt plerisq; sui similibus ac temerariis, iusta rationique consentanea videatur, adeò vt in suam lectam nonnullos minus cautos, quotidie pertrahant, iisque persuadeant, vt & suam hæresim tueantur, & maiorum nostrorum fidem, ipsamq; matrem & nostram & illorum, Ecclesiam pari temeritate condemnent, & relicto itinere salutis ac vitæ, illos per vitiorum abrupta gradientes, atque ad interitum concitatissimè properantes sequantur. Cūm igitur hæc ita se habere intelligerem, existimauit me Christiano homine dignum officiū præstiturum, si quantulumcunque in me facultatis est, atque doctrinæ; quod mihi purum, & ab omni hærescon labe, & errorum contagione separatum, beneficentia diuina seruauit, id totum in hoc egregium facinus conferrem: vt simplicioribus quibusque Christianorum planum facerem, quām iniqua ac temeraria est aduersariorū sententia, qua nostram maiorūmque nostrorum fidem condemnant; & quantopere fides nostra verbo Dei quadrat,

*Hereticorum
via.*

dret, atque respondeat: illorum verò dissenniat. Ex quo intelligetur, quām falso de Dei verbo aduersarij gloriātur, qui cùm se euangelicos dicant, nouum tamen doctrinæ, cum **CHRISTI** Euangeliō pugnatis, genus prēdicant. Quod, Deo fauente, planum faciemus omnibus; qui totius causæ nostræ statum perspicuè intelligere, de eaque sanum, maturum, sincerumque iudicium solius veritatis studiosi ferre voluerint. Hoc igitur animo librum istum conscribendum duxi, quo, & causam nostram defendere, & maiorum nostrorum fidei veritatem demonstrare consti-tui. Quam certè fidem non modò sequimur, sed quoniam solam veram ac Dei verbo legitimè accepto conformem esse nouimus, quicquid tandem euenerit, usque ad ultimum spiritum Dei beneficio constantissimè retinebimus. Illud autem in primis planum faciam, neque nos neque maiores nostros errasse verum **CHRISTI** corpus verè & realiter in augustissimo Eucharistiae sacramento esse credentes, neque illud in eo summa cum veneratione adorantes, esse idololatras. Ad hæc nos & Dei verbum sequendo errasse, si erramus, & ipsius præceptis obtemperando idololatriam admisisse, si hic idololatriæ cri-men admittimus. Nihil enim aliud nisi solum Dei verbum (tametsi & diuinæ traditio-

tiones adferre possem) quo & me protegam,
& patrum nostrorum innocentiam tuear at-
que defendam, & falsam aduersariorum opi-
nionem euertam, in hac contentione defi-
dero.

Quod si hoc ab illis obteneri potest, ut to-
tam hanc controuersiam verbi Diuini puri-
puti auctoritati submittant, certam mihi pro
nostra maiorumq; fide ac religione certanti,
promitto victoriam: nec mihi dubium est,
quin hanc causam cuiusq; aequo iudici facile
probem, qua ex Victoria, non modo nobis, sed
etiam aduersariis, (si sapient) non mediocris
accedet utilitas. Nihil autem aliud hoc primo
libro agere instituimus, nisi ad alterius volu-
minis lectionem, lectoris animum preparare.
In hoc igitur libro docebimus planumque
faciemus, aduersarios ad maiorum suorum
condemnationem iniquissime processisse,
tum, quod in sacra religionis causa iudicium
partes sibi sumplerint, omnibusque quamvis
imperitis ac stultis idem permiserint: tum
etiam quod ita ad huius causae iudicium ac-
cesserunt, ut nullas leges recte iudicadi, quas
tamen quibuscumque iudicibus & in quavis
causa iura prescribunt, obseruauerint. Prae-
terea demonstrabimus omnis contra catho-
licam fidem erroris fontem, ex quorundam
phanaticorum hominum furiosa temeritate

*Heretici. nova
omnium resuunt.*

B descen-

descendere, qui quamuis inepti, & imperiti, reiecta Ecclesiæ Romanæ auctoritate & determinatione quæ infallibilē veritatē in fidei sacramentis docet, de cuncti tamen Theologica contouersia leuiter audent ferre sententiam.

Secundo libro, fidem nostrā supra immobilem verbi Dei petram fundabimus, nec aliud quicquam nisi sacræ scripturæ testimonia & rationes probationesque eas quæ ad ipsius fidei confirmationē inde elici possunt, producemos. Non quod diuinis traditiones reiiciamus, quas parem auctoritatem cum diuinis scripturis habere cōfitemur: sed quia has hæretici, cum quibus nobis res est, eas non admittentes, solum Dei verbum à fæthanicō spiritu peruersum in contouersiis admittunt.

Tertio planum faciemus, sacræ scripturæ testimonia ad fidei nostræ confirmationem, à nobis secundo libro citata ab antiquis Ecclesiæ sanctæ magistris, in eodem sensu exposita fuisse & accepta, quem nos intelligentiæ sensum amplectimur ac sequimur. Deinde docebimus, cur antiquorum patrum in explicandis scripturis sententiam nouis aduersariorum expositionibus præferamus.

In quarto omnia illorum argumenta rationesque Philosophicas, ac Sophisticas refutabimus, & omnia argumentorum, quibus

bus immobilem verbi Dei pro Eucharistiæ sacramento veritatem impugnant, genera diluemus, quæ omnia ex gentilium, Iudeorū, aut veterum hæreticorum libris, tanquam ex s̄c̄t̄entib⁹ lacunis sumpta, & ab antiquis Ecclesiæ patribus olim lat⁹ confutata fuisse monstrabimus: pluribusque argumentis ac rationibus naturalibus Deo possibile esse doccebimus, quod illum aduersarij in hoc sacramento non posse contendunt. Quibus ita compositis, nihil illis reliquum erit, quæ nos in posterum oppugnare, aut arcein fidei nostræ adoriri queant. Nam vbi primo fidem nostram in hoc augustissimum sacramētum ex auctoritate scripturæ veram esse constituit, ac confirmatum fuerit, deinde cum omnia scripturæ loca, quibus contra nos abuti solent, discussa fuerint, ac proinde aduersariis abunde satisfactum, quod prius duobus libris facturi sumus, secundo, vbi ex omnium antiquorum patrum vnanimi cōsensu idem ostenderimus in tertio, denique omnibus argumentis physicis aut sophisticis, quæ nobis opponere consuerunt, in quarto libro confutatis, quis erit usque adeò anxius, curiosus, aut dubius, qui ad fidei nostræ cōfirmationem, & omnis contrariæ opinionis cui aduersus fidem patrocinari quisquā possit, euersiōnem amplius aliquid à nobis desideret?

En amice lector, in quod nobis incumbēdum & elaborandum putauimus. Nec dubium, quin noster iste labor, in omnibus quæ ad hanc causam illustrandam perorandamq; pertinent, tibi Dei beneficio affatim satisciet: aperiat modo Deus tibi intellectū, omnēmque prauī ac impuri affectus caliginem, quæ clarissimæ veritatis lumen surari, ac è medio remouere consuevit, in te, sua benignitate detergar. Et quamqua ingenij nostri vires in dicendo sanè exiguae sint, si cum huius causæ, quam agimus, magnitudine conseruantur, cuius sublimis maiestas Demosthenē aliquem aut Ciceronem meritò postularet, innocentia tamē maiorum nostrorum & veritas, quæ nobiscum facit, cum officio quod parentibus naturaliter debeo, & Dei præcepto coniuncta me mouent, ut illorum, & patrocinium suscipiam, & nomen honoremq; studiosè propugnem, ac toto (vti dicitur) pectorē in hoc incumbam, omnēsque neros intendam, & eorum pristinā laudem & gloriam quam apud omnes bonos obtinuerūt, ab istorum iniuriis contumeliisque defendam: nec silentio patiar tam eximias ac præclaras obrui & iacere virtutes, quibus cuim multis sæculis, toto pene terrarum orbe fluerint, eos vñque ad hoc nostrum calamitosum sæculum (quo illa bestia in Apocalypfi ostenta,

ostensa, habens cornua plena maledictis atq;
blasphemis, os suum impurum aperuit, ad
blasphemandū tabernaculum Dei Ecclesiā,
beatōsque in cælo cum illo regnantes) omnis
posteritas, vt par erat, coluit atque suspexit.
Nam cum Ecclesiam sanctōsq; patres atque
doctores. 1500. annis in errore versatos, &
quidem vsque ad idololatriæ barathrū lapsos
fuisse contendant, *Quid? Nonne consequēs*
est, vt & tabernaculum Dei Ecclesiam blas-
phemēt atque reprehendant, quam idolo-
latriæ plenam esse dicunt, & in beatos cum
C H R I S T O regnantes, quos impostores &
idololatras vocāt, blasphemiaæ tela coniiciāt?
Et quanquam mihi neque tāta eruditio tan-
tāque facundia est, quantam hæc causa pro
sua magnitudine suoq; pondere postularet,
tamē vt illorum, quos aduersarij in suam sen-
tentiam pertraxerunt, saluti consulamus,
hinc ipsa consilij conatusque nostri honestas,
& iustissimæ causæ dignitas, inde magnum
dedecus, turpitude, iniquitas aduersiorū,
tantas mihi ad pulcherrimum hoc facinus
aggrediendum vires ingerunt, tantum auda-
ciae subministrant, vt neque nostra imperitia
ac rusticitate sermonis retardati, neque ad-
uersiorum copia & verborum lenociniis ac-
dicendi suauitate deterriti, in hanc arenam
venire dubitemus. In qua nos ita præclarē

*Hereticorum
blasphemiarum.*

officio functuros, tot argumenta validissima, rationique maxime consentanea, tot diuinæ scripturæ apertissima testimonia in medium producturos esse confidimus, ut iis cuicunq; homini credenti Dei verbo, modo sanum integrumq; iudicium, nec vlo sinistro affectu, qui ex aduersarij calumniis concipi solent, vi- ciatum atque corruptum adferat, facile per- suaderi possit: nos maioresque nostros pro- pterea quæ superius enumerauimus, horren- dis haereseos idololatriæque criminibus falso obrui, & ab ipsis aduersariis ad tam dirum mortis eternæ suppliciū iniuria condemnari. Adferat, inquā, quicunque hæc nostra lec- turus est, sanum incorruptumq; iudicium, fa- cile nos & calumniis obrui, & veritatē sequi, semperque secutos esse persuadebimus. Tan- tum fiduciæ ex diuino fauore auxilioq; con- cipimus, quod nobis certè, in sanctorum ami- corumque suorum, quos aduersarij in primis oppugnant, causæ defensione laborantibus, Deus ipse praestabit. Vnum mihi certum est, cuicuq; homini, modo is puro, claro, expresso Dei verbo credat, nos quod instituimus, faci- le persuasuros, nostrosque maiores (quemad- modum inferius planum faciemus) si idolo- latræ fuerunt, sequendo Dei verbum, fuisse deceptos, eodemque si heretici fuerunt, pro- pterea errasse, quod Deo crederent. Atque

vtinam

*Lectoris sanus
iudiciumq; iudicium
destitutum.*

vtinam aduersarij controuersiam istam, ex puro solóque Dei verbo decidi reuera vellēt, quemadmodū se velle fingunt, iam dudum profecto huius controuersiæ finē haberemus, fluctujsq; omnes, quos in orbe terrarum huius dissensionis tam violenti turbines excitarunt, vt in tanta tépestate certum reipublicæ christianæ naufragium quodammodo impédere yideatur, iam pridem cōpositi sōpitiq; essent, si quod isti se velle dicunt, idem etiam animo ac mente sentirent. Nulla siquidē nostro sæculo ab hæreticis controuersia suscitata est, quæ facilius decidi possit, quā ista, si philoſophicas ac Iudaicas, omnesq; curiosas ac sophisticas quæſtiones, quæ in hac cauſa fieri solēt, ad suos reiicerentur auctores, & homines sola verbi Dei puritate cōtenti, philoſophici cerebri curiositatē frenarent ac captiuarent: vt in tam sublimi diuinaq; materia, deinceps sē ab ipsa veritate duci gubernarique paterentur, quemadmodū in cæteris fidei articulis facere cogimur, ne in erroris periculum incidamus. Neque enim vlo claro & expresso ſcripturæ testimonio ſententiam ſuam confirmare potest aduersarius, quemadmodū nostram confirmamus. Id ita eſſe statim intelliget, qui illum, vt vel vnum proferat, vrgere voluerit. Iſta ſi quidē propositio negatiua, hoc non eſt corpus meum, in nullo ſcripturæ loco tam-

24 DEFENSIO NIS FIDEI

quam à Deo prolata reperitur, ne alia quidē
quæ pro Dei verbis corpus, caro, sanguis, ad-
uersarij obtrudūt, vsquam in scriptura, quan-
do huius sacramenti fit mentio, reperiuntur.
Nunquam enim dixit Deus, hoc est signum,
effectus, figura, spiritus corporis mei, sed sim-
pliciter, hoc est corpus meū : hic est sanguis
meus, panis quem ego dabo, caro mea est.
Caro mea verè est cibus, & alia huiusmodi
verba, quæ omnia in suo literali naturaliisque
sensu absqne vlla immutatione, adiectione,
diminutione accepta, fidem nostram vsque
ad eò euidéter astrarunt ac probant, verumq;
C H R I S T I corpus in hoc sacramento esse
confirmat, ut valde mirandum sit, si quisquā
existat, qui veram horum verborū, caro, san-
guis, corpus significationem intelligēs, aliud
ex his verbis colligere possit: quam id, quod
nos maioresq; nostri, à **C H R I S T O** hoc sa-
cramentum promittente aut instituente, di-
ctum esse credidimus, & adhuc credimus.
Quod si forte responderint, corpus hīc, pro
figura signōue corporis, carnem pro spiritu,
sanguinem pro alia re, quæ sanguis nunquam
fuit, accipiendum esse; quis non videat eos,
(quod paulo antè dicebam) suis verbis con-
firmare, nimirū illos Dei verbo vt non posse,
nisi illud antè mutauerint, & pro Dei verbis,
alia suæ sententie consentanea supposuerint.

Tanquam

Mat. 16.
Mar. 14.
Ioan. 6.

*Hæretici ver-
ba in scriptura
mutant.*

Tanquam si existimaret Dei sapientia, quod intimis amicis dictum volebat non potuisse commode exprimere, propterea quod neque quid verba significant teneret, neque sciret quantum inter esse & significare, inter corpus & figuram, carnem & spiritum interesset. Vnde totum hominum genus in densissimis ignorantiae tenebris versari, idque aequo animo ferre, ac proinde certatim in tartara rure necesse erat, donec magni isti mirificique homines diu desiderati, tandem aliquando, nostro scilicet miserrimo saeculo venirent, ac illius in quo sunt thesauri sapientiae Dei, errorē emendant, admissumque ab eo defectum supplerent, dum in negocio maximi poteris quale hoc est, tam proprie loqui non potuit, quin ipsius verba corrigi, aliaque pro iis supponi oportuerit, ut istorum nouorum prophetarum, atque doctorum nouis opinionibus sententiisq; quadrarēt. Debebat enim (inquit) pro, est, dicere, significat; pro corpore, umbrā; pro carne, spiritum; pro sanguine, aliquod signum; ut omnibus planum esset, nunquam illum illa de re minus locutum fuisse, quam de eo, de quo maximè loquebatur, neque vellet intelligi, suæ carnis & sanguinis ullam à se mentionem unquam factam fuisse, de quibus tamē ita saepè iam dixerat. En quam isti noui Euagelistæ nobis de C H R I S T O & de ipsius

studio ac voluntate fallendi genus humanū, si tamen id quod dicunt, verum est, existimationem ingenerant. Sed dicet aliquis fortasse, illi, verba Dei (quæ superius commemorauimus) ita exponenda & accipiēda esse dicunt. Rectè, hoc enim asseuerans mihi ansam p̄bes ad meam sentētiā comprobandā, video, licet, illos ad cōfirmandam opinionem suam, nullo Dei verbo niti, sed tantum hominum verbis abuti. Qui enim, aut quales sunt ij, qui ita dicunt: nonne homines? Itaque quod illi dicunt, rem totam explanat atq; explicat. Expende siquidē, qui, & quales ij sint, qui pro illis dicunt: deinde qui sit is, qui quod nos & dicimus & credimus, tradidit, nimirum Dei filius, qui vt nobis salutem adferret, venit in mundum. Qui verò sunt alij? nonne aliquis Berengarius, Oecolampadius, Zuinglius, Caluinus, qui omnes sunt homines, ac proinde mēdaces, non dij aut Dei filij? Nihil igitur aliud, ad illorum opinionē confirmandam, & nostrā fidem oppugnandā, nisi ipsorum verba producis, pro Dei verbis, hominum verba mihi obtrudis: Dei verba querebā, ad illorum sententiam cōprobandam, & alia nulla profers, nisi alicuius Berengarij, aut Caluini, quæ numquā suo ore Dei filius protulit. Ego verò ob verba hominū, fidem meam nolo dimittere, Dei aut Ecclesiæ verbis mihi opus est,

vt &

ut & eius voluntatem, & quam fidem retine-
re debeam, planè cognoscam. Porrò tu iudica
(& quidem coram Deo) vtrum æquius sit,
hominum, quam ipsius verbis credere. Quis
Christianorū ignorat, vtrum homini, an Deo
potius de **C H R I S T O** credendū sit? Hic qui
sit, & vnde venerit, scimus: cæterū isti homi-
nes, qui illius verba demutat, qui sunt? Vnde
venerunt? nisi forte dicas illos esse Antichri-
stos, qui **C H R I S T I** verbis cōtraria adferūt,
imo verò pro ipsius verbis sua supponunt, aut
cérte ab ipso Sathanā missos, qui illius magni
sui ministri Antichristi essent antecursores.
Quotiescunq; igitur istud, illi dicunt, pro-
fertur in medium, quere qui sint illi, & vnde?
Quod autem genus animantis nobis innuit
illud verbum, dicūt? Num Asinos, an Capri-
cornos, an Dæmones, an homines? Deprehē-
des autē homines, & Berengariū, Caluinum,
Melanthonem. Agedum igitur, pro hoc ver-
bo dicunt, pone illud, homines, & deinceps
cum fidem meam Dei verbo subnixa oppu-
gnabis, illaque ipsius Dei verba ex me audie-
ris, hoc est corpus meum, audacter exprome
sententiā tuam, & dic ingenuè. Sunt quidem
Dei verba, hoc est corpus meum, sed homi-
nes quidam magistri mei, corpus eius esse ne-
gant, ac solam illius vmbra esse contendunt.
Quod vbi dixeris, quærā ex te, vtrum potius
audire

Mat. 16.

28 DEFENSIO NIS FIDEI
audire debemus, hominem an Deum? Dixit
enim Deus, hoc est corpus meum, homines
autem tui similes contrà dicunt. Minime,
minime, non est hoc ipsius corpus, sed tan-
tum corporis eius signum, & tu me vis homi-
ni potius, quam Deo credere? Qui si sua ver-
ba ita voluisset intelligi, (vt isti somniant)
nonne facile dixisset, non est hoc quidē cor-
pus meum, sed tamē illud significat. Ita certè
dicendum illi erat, si ita vellet intelligi, quan-
doquidē æquè facile vnum atque alterū dici
poterat. Apagè igitur illud illi dicunt aliaq;
huiusmodi hominum somnia, quando Dñs

Deum magis
quam homines
audire oportet.

Deum loquitur. Hunc enim audia, huic creda,
interim homines vt visum fuerit, garriant.
Quale enim esset, vt Deum loquentē audire
definam, vt homunculos ei contradicentes,
immo obgannientes, audirem? Vides igitur,
amicus lector, quām infirmū ac instabile fun-
damentū aduersarij iecerint, super quo, con-
tra maiorum nostrorum religiosām, ac stabili-
firmitate fundatā fidem nouæ religionis mo-
lem ædificant. Nihil enim aliud illi habent,
nisi verba hominū, quæ plurimis Dei verbis,
quibus antiqua fides religioque nostra fixa
subsistit, impudēter opponunt. Vrge eos igi-
tur, & quære ab iis, num profetē possint ali-
quod Dei verbum, quo disertè probari possit,
hoc loco verbum, est, accipiendum esse, pro
significat

*Infirmitatem ha-
bituorum, in-
dumentum.*

significat, corpus, pro vmbra. Quod si vel vnū inuenient, ego me causa cecidisse cōfitebor, sed omnes Diuinæ scripturæ paginae periuoluent, nusquam profecto legent, Deum de hoc sacramento loquentē, huiuscmodi verbis vsum esse, quę isti ad cōstituendam nouā scētā, Antichristiq; doctrinam impiè excogitarunt.

Igitur (vt eò vnde digressa est, r. uertatur oratio,) vtinam aduersarij causam istam, per expressum & clarissimum Dei verbum ita decidi vellent, vt illud humanis somniis & phantasiis non turbarēt atque confunderēt, & si id fieret, certè pro nobis maioribusq; nostris celerrimè facilimeq; vinceremus. Tibi enim, o C H R I S T E seruator, tibi (inquam) o Domine, tanquam ipsi incommutabili veritati maiores nostri crediderunt, cūm tuum sacratissimū corpus, in hoc diuino sacramento esse crediderunt, cūm autem in eo te adorarunt, in quo te ex purissimo verbi tui fonte esse didicerant, cœlestibus patris tui præceptis obtemperabāt, quod tam idolatria est, quām tu ipse idolum. Nec possint maiores nostri idolatriæ iure damnari, nisi prius te idolum & non verum Deum (quem hīc solum, & præterea nihil adoramus) esse constiterit. At, quæ Christiana auris est, quæ tam hortendam blasphemiam patienter audiret? Christus Dominus verus est Deus noster, v-

*Tua ad Chri-
stum apostolus
phe.*

lent

30 DEFENSIONIS FIDEI

Int nolint Iudæi, Gentiles, Saraceni, Atriani,
 aliqui omnes heretici. Iuxta primum igitur,
 diuinæ legis præceptum illum ubiunq; esse
 intellexerimus, adorare debemus. Cùm ergo
 lex diuina præcipiat dicēs, Dominum deum
 tuū adorabis, eum in hoc augustissimo sacra-
 mento adorare debemus. Tantum autem
 abest, ut eum adorando peccemus, ut potius
 (quemadmodum Augustinus ait) eum non
 adorādo peccaremus. Nam si C H R I S T U M
 I E S U M Dominum Deum tuum esse credis,
 quomodo locum, in quo eum, ex ipsius ver-
 bo esse didicisti, audeas præterire, quin ei de-
 bitum adorationis & reuerentiae cultum im-
 pendas? O impudentiam & arrogatiām sin-
 gularem eorum hominum, qui coram Deo
 prætereunt, nec eum ullo honore dignantur,
 quod certè coram quocumq; homine nobili
 facere non auderent. Hic ergo Deum adora-
 te, ubi eum nō homines, sed ipsius verbū esse
 confirmat, hic inquā Deum adorate, omnes,
 qui in circuitu eius adfertis munera. Nec
 dubium est, quin hæc sit vna causarum, cur
 C H R I S T U S Dominus in hoc diuino sacra-
 mento nobiscū inuisibilis esse voluerit, quod
 hominibus cōtinuam implendi adorationis
 diuinæ præceptum ansam præbere voluerit,
 eosque perpetuò admonere, ut sibi debitum
 ab omnibus nobis honorem impendant.

Cùm

Deut. &c. 10.

Aug. in psal. 96.

Christus in Psal.
charissima qua-
se esse voluerit.

Cum igitur **C H R I S T V S** hic sit, hic adorandum est, iuxta scripturam dicentem: Et adorabunt eum omnes Reges, omnes gentes servient ei. & alibi; Et adorabunt in conspectu eius vniuersae familiae gentium. Vides igitur, maiores nostros verbi Dei auctoritatem ac prophetarum, qui haec ita futura praedixerant, oracula secutos, fuisse idololatras, si tamen tales fuerunt, propterea quod **C H R I S T V M I E S V M** in hoc suo diuino, ac incomprehensibili sacramento adorarunt, quem admodum infra vberius docebimus. Interim, ab unoquoque librorum meorum lectori peto, si illi veritatis iuris, aequitatis, rationis vlla cura est, ut sententiam tantisper iudiciumque suspendat, dum videat quo pacto praestemus id, quod paulo ante promisimus. Nam si ex Dei verbo **C H R I S T V M I E S V M** in hoc augustissimo sacramento esse probamus, quod nos altera Apologia facturos esse confidimus, quam iniuste ac nefariè nos maiorésque nostri, & quod hoc credimus hereseos, & quod illum in hoc sacramento adoramus, idolatriæ cōdemnamur, cuiuis erit perspicuum. intelligetur illud quoque ab omnibus, eos, qui hominibus neque **C H R I S T O** credendum, neque ipsum adorandum esse persuadent, quod aduersarij faciunt, potius infideles hæreticos, idololatras esse. Hic igitur

Christia-

Psal. 99.
Psal. 22.

Christianus lector diligenter attendat, & quæcunque dicemus, ac pro causæ nostræ defensione proferemus, mature discutiat, nec sententiam contra maiores nostros, corumque fidem antea præcipitet, quæam patienter hæc nostra perlegerit, illorumque defensionem, argumenta, rationes, quas ad asserendā veritatem innocentiamque suam, cum egregia virtute summaq; æquitate cōiunctam exactè trutinauerit. Neque vero, ab operū meorum lectoribus minus aliquid petere possem, quā vt maiorum suorum memoriæ hanc animi moderationem exhibeant, ne illos inauditos æternis suppliciis adiudicet. Quod si coram adesse causamq; suam ipsi agere non possunt, patiatur quæsio. Christianus lector illis patronum dati, qui illorum fidem innocentiamq; defendat, & cur ita crediderint, posterosque suos eadem religione ac fide imbuerint, plenum faciat. Hoc nostrum postulatum, adeo æquum est, vt ne ethnici quidem, quod petimus, denegarent. Tanta enim in reos omnes, quamvis magnis criminibus accusatos, æquitate vtuntur, vt eos nunquam antea condemnent, quæam liberū iis purgandi sui locum derident. Quæ cum ita sint, non minorem à Christianis æquitatem nobis promittimus, alioqui ipsis Gentilibus deteriores, omnisque æquitatis, iustitiae, pietatis oblii viderehantur,

ac pro-

ac proinde ab ipsis, ad alios æquiores iudices me appellare compellerent. Neque verò de concilianda lectoris benevolentia, attentione, docilitate mihi laborandum est, maximè cùm æquissimam iustissimamque caussam, quam aduersus immanem hostium nostrorum crudelitatem ac furorem tuemur, statim in exordio sim explicaturus. Quorum hoc studium est, vt populi à se circunuenti, ac in nostri odium concitati, fauore, mendacijs emédicato abutentes, id agant, in hoc toto pectore incumbant, vt solam accusacionem suā innocentium códemnatio protinus consequatur, quemadmodum olim Pharisei in Christum agebant, & perfecissent, si illorum iniquæ voluntati Pilati iudicis temeritas respondisset. Sed is, tametsi gentilis, vtens tantum iure naturæ, sc̄ intelligebat contra æquitatem esse facturum, si reum inauditum ob solam inimicorum criminationem condemnasset. Plus igitur æquitatis, prudentiæ, discretionis ille, quamquam Ethnicus & impius, obtinebat, quam plerique principes, ciuitates, populi Galliæ nostræ; Hereticorum crudelitas ostenditur. quorum tāta fuit ac tam exitialis simplicitas, vt ab aduersarij eloquentia sese tam procul ab ipsius æquitatis ac rationis finibus abripi sinerent, vt ad solam illius accusationem nos maioresq. suos, ac proauos condēnarint,

fortissimorum ac Christi deuotissimorum
 patrum suorum vitam, fidem, memoriam
 reiecerint: & ne quid esset quod suis im-
 postoribus denegatum videretur, ad eorum nu-
 tum, opida, templa, aras, sepulcra, statu-
 as, aliaq̄ monumenta maiorum sibi ad il-
 lorum fidei, fortitudinis atque virtutis me-
 moriam derelicta solo æquarint. Sed hæc for-
 tasse leuiora. Illud autem quale est, quod
 antiquam religionem ac fidem, innumerab-
 ilium martyrum sanguine obsignatam, in-
 finitis miraculis diuinitus confirmatam, & à
 suis maioribus tanta fortitudine constantiaq̄.
 retentam, tantis victoriis propagatam, &
 magnanimorum auorum tot discriminibus
 ac præliis haud incruentis propugnatam, ita
 temerè leuiterq. mutarunt? Tanta istorum
 inconstantia, tanta leuitas est. Illi autem ob
 singularē in retinenda propagādāq. Christia-
 na religione constantiā, præclarām que virtu-
 tem, immortalem laudem consecuti sunt,
 egregiæq. fortitudinis gloriam toto pene or-
 be terrarum adeò diffuderunt, ut apud exte-
 ras ac barbaras nationes in hodiernum usque
 diem omnes latini nominis Christiani Fran-
 ci dicantur, & maiorum nostrorum pietatis
 atq. virtutis memoria perseveret. adeò iun-
 cta olim ac colligata erant hæc duo nomina,
 Christiani & Franci. Quæ res plerisq. volati-
 cis

Hereticorum
 temeritas &
 leuitas repre-
 benditur.

cis ac instabilibus' ingenii multum prodesse potuit, eorumque temeritatem inhibere, ne suam fidem ac rempublicam à sapientissimis piissimisque maioribus præclarè cōstitutam euerterent. Quis autem hic ipsa meridiana luce clarius non videat, aduersarios Gallica simplicitate abusos esse, vt eos in suā religionem, rempublicam, ac regnum armarent, prorsus ad eundem modum, quo olim Troiana simplicitate Sinon impostor ille Græcus abusus est, vt Trojanam rempublicam funditus euerteret? Notum autem est Francos ad Trojanos originem suam referre: proinde non mirum est si ab iis aliquid retinenter. Atque utinam non esset locus dicendi de nostris, quod de Trojanis olim prouerbio ferebatur: Serò sapiunt Phryges. neque enim illi, antequam perierunt, suum intellexerūt errorem. Ita profectò seriùs aliquantò (quam par est) Galli Sinonem suæ & religionis, & reipublicæ perturbatorem, qui illos ad intestina bella, mutuasque cædes, ac florentissimi regni eversionem impulit, qui in republica tam quieta, suoque regi usque adeò deuota ac subdita, vt toto orbe terrarū vix par fuerit, seditionum bellorumque ciuium fax fuit, ac perniciosissimum excitauit incendium: seriùs inquam hunc Sinonem Gallia agnouit. neque enim proditionem

C 2 illam

illam antè intellexit, quām illius atrocissimis consiliis, & arte Pelasga adeò inflammata apparuit, vt sibi ipsi suisque manibus ferro & igni ruinam minaretur. Sed quoniam hoc delapsa est nostra oratio, Sinonis, Græcorum & Trojanorum historiā vberius explicabimus, vt intelligatur Galliam Gebenensiū suisque Sinonis Bezae artibus fuisse deceptam, quemadmodum quondam Troia nimis credula, Græcorū suisque Sinonis dolis capta & euersa est. Trojanī igitur tantum fortitudine potentiaque valebant, vt eos Græci vi & armis superare non possent. Cum ergo aperto Marte parum se proficeret intelligerent, occultam fraudem tectosque dolos sibi adhibendos putarunt. Itaque Sinonem insig-
*sinonis frau-
des Beza imi-
tatur.*
nem mendaciorum ac fraudis architectum, qui Trojanos suis artibus caperet, subornarunt. qui cùm in urbem esset adductus, ac populi sœuientis furorem lacrymis ac miserabili voce fregisset, impetrata audientia personam suam agere cœpit; & vt sibi postea mentienti credetur, in ipso suæ orationis exordio ea dixit, quæ omnes vera & indubitate esse censerent. deinde testatur Sinon se non esse mendacem, nec ullo modo velle fallere. Primò igitur se Græcum esse confitetur, quod omnes verum esse intelligebant. Id confessus, tantam apud Trojanos fidem obtinuit,

tinuit, ut quidquid posteà ille dixisset, id tamquam ab integerimæ fidei homine profectū, omnes sibi credendum putarent. Itaque male credulis hominibus posteà quæcumque ex cogitauerat mendacia facile persuasit, eoq. iacto fundamento, ruinam illius ciuitatis exstruxit. Quamquam autem sapiens ille Lao-coon & Cassandra vates Troianos instantis periculi & Græcorum astutiæ multis admonebant verbis, suspectum esse dicentes, quod Græci agebant, quantumuis id bonū & egregium videretur; magisque metuendos & cauendos esse, dum amicitiam simulant, quām vbi aperto Marte pugnātes, sc̄ hostes esse demonstrant: tamen illos bene monentes nemo audiebat, plusque fidei vni Sinoni eorum euersionem machinanti omnes adhibebant, quām vlli alij eos, quanto in discrimine verarentur, admonenti. Sic euenit ut leuem illorum credulitatem miserabile eius vrbis sequeretur excidium. Nec vñquam Troës Sinonis & Græcorum dolos antè senserunt, quām hostes suos equo ligneo egressos totam vrbem cædibus & incendiis complere videbunt. Talibus artibus & dolis vñi sunt aduersarij, ut Galliam euerterent: misso enim Genœa illorum spelunca, in qua huiusmodi homines delitescebant, Sinone quodam in Galliam, huius regni murum, id est nobilita-

*Genœa ha-
reticorū spe-
lunca.*

tem, qua nullus murus est firmior, per eum ita labefactarunt ac perium reddiderunt, ut iis facile fuerit suum Germanicum equitatum immittere, qui omnia diriperet, Galliamque vastaret. Ingressus autem in Galliam Sinon, initio tam audacter in Ecclesiasticorum vitia, quae nemo non videbat, inuehabetur, ut coram Gallicana simplicitate veracis hominis opinionem sibi facile compararit. deinde testatus nihil aliud, nisi veri a morem sibi esse propositum, nec aliud se velle, nisi instrui ac doceri si forte erraret: cum verborum lenitate ac pictatis imagine in gratiam Principum sese insinuasset, irrepsit in Galliam, & à primaria nobilitate suscepitus, ad ipsius regni euersionem reseruatus est, quemadmodum posteà declarauit euentus. Qui profectò talis fuit, ut Troiana illa calamitas nihil fuerit, si cum hac conferatur, quæ nostra memoria pæne totam Galliam euerit. Licuit Sinoni dicere Troianis quidquid voluit, vbi semel admissus est, eiique Troiani plusquam alicui alteri adhibebant fidem, posteriora mendacia ex priorum verborum veritate metientes. Ita Galli vbi Geneuensem Sinonem in cleri vitia inuehentem veradixisse senserunt, quidquid postea dixit facile crediderunt; nec quibus artibus, ac dolis circumueriebantur, ante senserunt, quam suas ciuitates

ciuitates captas, templa direpta, exercitum hostium in suis agris ipso Sinone duce & antisignano vagantem, Germanum equitatum cuncta diripientem atque vastantem, veros Dei cultores, Ecclesiae, regis, patriaeque amantes, passim atrocissime trucidari videntur. Græcus ille Sinon opportunum quo proditionem expleret tempus exspectans, interim agebat pro arbitrio, ac versabat omnia; Principum consiliis intererat, quidquid dicebat aut consulebat, audiebatur, eiique promptissime obtemperabatur. Hic autem alter Sinon ad eundem modum opportunitatem temporis, quo omnia cædibus incendiisque fædaret, exspectans; Principes interim regebat, immo fallebat; ubique imperabat, ab omnibus recipiebatur. Optimates interea, quorum & in Deum, & in Regem, & in Rempublicam spectata fides erat, non audiebantur; & cum Galliam impendentis sibi discriminis, quod ipsi prospiciebant, admonerent, eorum consilia reiiciebantur. Ita Sinonis improbitati, ipsiusque Gallie fato cedere cogebantur, absentesque, quem exitum Sinonis consilia haberent, contemplari. qui qualis fuerit, nullus ignorat; certè Gallia suis cædibus nobilis, ac malorum, que illius fraudes ac doli in eam inuexerunt, memor hodieque suspirat. Horum autem omnium

40 DEFENSIONIS FIDEI

*Vulgi leui-
tas.*

præter Sinonis dolos magnanimorum Gal-
lorum leuitas, simplexque credulitas occa-
sionem præbuit: qui cùm hæreticū in re cla-
rissima semel verum dicentem audissent,
citius quām par fuit, ei fidem adhibuerunt,
existimantes eum etiam in reliquis vera di-
cturū. Itaq. in vitia inuectus, vbi in ipsius Ca-
tholicæ fidei veritatē declamare coepit, dete-
stando proscindendoq. maiores, eosq. fatuos,
deliros, deceptos, impostores fuisse dixit, ei te-
merè fidē adhibentes, maiorū suorū religio-
nē ac fidem improuidē reiicere non dubita-
runt; nec priùs quæsierunt, vtrū id, quod ille
dicebat, verū esset an falsum. Ita cū ille nos
monachos ac sacerdotes nihil aliud quā im-
postores ac populi seductores esse clamaret,
ac ob turpē quæstū nos fidē atque doctrinam
quam aduerfūs illum aliosq. coniuratos de-
fendebamus, excogitasse diceret, ei credide-
runt: nec sibi quærendum aut cogitandū pu-
tarunt, quām grauem inimicum in illo qui
huiuscemodi mendacia de nobis confige-
bat, sustineremus. Quodque deterius atque
incōmodius est & illis & nobis (hac siquidē
de cauſa & miserabiles fratres nostros atro-
cissimē trucidari, & illos detestabilis cædis
ministros ac carnifices fuisse, tum vidimus,
vnde illos diuinam vltionem, iustumque
Dei iudicis, qui huiuscemodi parricidas pu-
nire

nire consueuit, sententiam exspectare necesse est) cùm ille Geneuensis Sinon nos morti adjudicasset, nostrasque & domos euertendas, & ades sacras diripiendas esse pronuntiasset, eius sententiam nimis leuiter & improuidè comprobantes, scipios carnifices, crudelissimæq. sententiæ exsecutores esse voluerunt. Itaque nimium leues ac creduli exstiterunt, cùm in nos inauditos sœuierūt; cùm id quod ab illo Sinone dicebatur, verūmne esset an falsum, examinandum non putarunt; cùm ne id quidem sibi cogitandum existimarent, illos non esse nostros iudices aut superiores, sed sese ad illius nutum, iniquitatem malitiamque accommodantes, omne crudelitatis genus in insolentes exercuerunt. Erat tamen intellectu facillimum, quæcumque in nos ille dicebat, esse falsa, ab eoque conficta mendacia. Nam cùm sacerdotes ac monachos aliosque Ecclesiasticos nostram religionem ac fidem ob turpem quæstum excogitasse diceret, cui erat obscurum, illum impudenter hoc fingere turpissimeque mentiri. Quis enim nesciat, antequam Pontificum, Episcoporum, sacerdotum, monachorum quisquam talis existeret, immo verò antequam nasceretur, toto orbe Christiano nullam aliam fidem nisi hanc eandem, quam ab aduersariis temerè reiectam nos constanter

*Hæreticorum
cruelitas.*

retinemus, promulgatam fuisse? quis ignoret nullam esse orbis Christiani partem in qua fides aut religio huic nouellæ similis, quam iste Sinon cum suis pro Catholica reluctantि orbi vi & armis conatur obtrudere, prædicata fuerit? Vnde perspicuum est, omnem dogmatum, quæ ille prædicat, falsitatem illis solis, tamquam eius doctrinæ architectis & auctoribus, adscribendam esse. si quid autem in nostra fide erroris esset admisum, id nobis iure adscribi non posse, sed totam eam culpam in illorum nostrosque maiores, à quibus ea imbuti sumus, esse re-torquendam. Quis igitur perspicue non videat, calumniis mendaciisque nos appeti, cum illi de infontibus multa configunt, ut & nos iure videamur occidi, & Gallicæ nobilitatis ac simplicis populi animos ita in nostri odium inflamment, ita furorem accé-dant, ut & in nos tantam ac tam inumanem crudelitatem exerceant, quantam in rabidum canem, aut grassatorem lupum num-quam exercent: dum nos contra fas, contra leges omnes exquisitissimis suppliciis excru-ciatos atrocissimè occidunt. Quæ cum ita sint, nonne omnis humanitatis oblii viden-tur? an nos homines sui similes arbitrantur? an nos in Christi nomine quemadmodum & ipsi baptizatos existimant? Fundamentū autem

autem illorum nefariæ crudelitatis est subdolum illud mendacium , quod in nos aduersarij confinxerunt; quod tam aperte vanū ac falsum est, ut nemo tam cæcus existat, qui sine affectibus naturam & qualitatem orationis illorum considerans , hoc planè non videat. Cùm igitur illi tam apertam calumniam impudensque mendacium ad suum facinus, quo pietati bellum indixerant, & ad nos trucidandos furialia arma induerant, excusandum obtenderent , omni homini prudenti & cordato in ceteris debent esse suspecti; cùm planum sit à quo spiritu illi ad talia & dicenda & facienda impellerentur . Quis enim aliis spiritus ad talia audenda eos impulit , nisi Diabolus , qui ab initio homicida est, paterque mendacij ? Vnde etiam omnes homicidae & mendaces illius filij appellantur , & quemadmodum à Christo Iu-^{Ioan. 2.} dæi propterea quod & in eum mentiebantur & eum occidere cupiebant , Diaboli filij dicebatur: ita seductores isti eodem nomine digni sunt , quia fingunt in Christianos suosque fratres iactantque mendacia, vt eos vita fortunisque suis iure priuare videantur. Non est usque adeò crudele atque immane Christi Euangelium , non vult mortem peccatoris , sed ut conuertatur & viuat. Nec venit Christus ut homines occidat & perdat, sed ut seruet.

44 DEFENSIONIS FIDEI

ut seruet. Vnde etiam hortatur & monet, ut
 abs se humanitatem mansuetudinemque
 discamus. Quid enim aliud docuit, cum ip-
 se cum Apostolis suis in ciuitatem Samari-
 tanorum receptus non esset, quæsissentque
 ab eo Iacobus & Ioannes, Domine, vis dica-
 mus ut ignis descédat de cælo, & cōsumat il-
 los? nōne cōuersus increpauit eos dicens: Ne-
 scitis cuius spiritus estis? Filius hominis non
 venit animas perdere, sed saluare. Tantum
 inter Christi & Antichristi spiritum interest.
Christi & Antichristi
spiritus
desideria. ille siquidem benignus, mitis, humilis, sua-
 uis est, nihilque aliud, nisi hominum salutē
 desiderat: hic verò, nimirum Antichristus,
 crudelis, sanguinis, immanis, homicida, men-
 dax, superbus, nihil aliud nisi cædem, perdi-
 tionemque hominum spirat. Quæ cūm ita
 sint, non est dubium, quin agere calumniis
 ac mendaciis, ut trucidandi homines ansam
 reperiat, quod in nos saua tum moliebatur
 impietas, à mali spiritus nimirū Diaboli cōsi-
 lio & instinctu proficiscatur. Qui aut̄ spiritus
 Christi participes sunt, iij tanta (vti confido)
 erga nos humanitate vtentur, ut nostrā Apo-
 logiam patienter & attente legant, ut ex iis
 quæ dicturi sumus cōpiosè ac plenè, & fidei
 nostræ veritatē, & cauſæ nostræ æquitatem,
 & iniuriæ nobis factæ, dum adeò leuiter ac
 temerè morti & corporali, & æternæ vnā
 cum

cum optimis sanctissimis que maioribus nostris adiudicamur, magnitudinem intelligentiam atque perspiciant. quibus nostrum studium, quo innocentiam nostram calamo, quando gladij materialis usum sponte abiecamus, moderatè defendimus, ingratum esse non poterit. Et quoniam lex ipsa naturæ omnibus arma defensiva permittit, quisquis haec nostra lecturus est, moleste non feret, si gladio spiritus (quod est verbum Dei) nos ab ^{verbum Dei} aduersariorum iniquitate defendimus. Quos ^{ad nos.} satis vlti erimus, ubi mundus intelliget illos iniuria & contra expressum Dei verbum dixisse, egisse, defendisse contra nos quidquid & dixerunt & egerunt, & defenderunt. Quod ad reliquum vltionis attinet, Deus viuorum & mortuorum iustus iudex viderit, cui quod superest committimus, interim nihil aliud petimus nisi ut unusquisque de tota caussa rectè iudicet, iuxta clamantis Prophetæ <sup>præ-
mal. 5.</sup> ceptum: Rectè iudicate filij hominum. neque mihi curæ est, in cuius lectoris manus haec nostra opera incident, modò in illo sit aliquis veritatis affectus, quæ apud omnes bonos tanti esse debet, ut cum philosopho dicere possit: Amicus Socrates, amicus Plato, magis amica veritas.

Quatuor autem sunt genera hominum, ^{Quatuor ho-}
 in quorum manus hi libri fortè peruenient, ^{minum gene-}

qui que

qui^{que} h^{ec} nostra lecturi sunt. Alij siquidem sunt Catholici in suscep^{ta} fide ac vera religione constantes & immobiles. alij vacillat, ac in fidei negotio dubitant: & quoniam animo fluctuant, neq. quam partem sequi debeant satis sciunt, ad omninem doctrinæ ventum flecti facile possunt, parati tamen veritatem amplecti, simul atque h^{ec} illis dem^ostrata fuerit. alij sunt prorsus h^æretici, qui reiecta ecclesiæ Catholicæ fide, sese capitales eius hostes reddiderunt; & ut certos sequentur erroris magistros, Ecclesiæ bellum exitiale indixerunt. & nequid ad impietatem deesse videatur, eos omnes qui illorum erroribus approbatis atque suscep^{ta} suam fidem deserere nolunt, pro ea^{que} illorum opinio-nes amplecti, immortali odio prosequuntur. Ultimi sunt Athei ac Libertini, qui quoniam & de sublimibus fidei nostræ mysteriis curiosius quam par erat disputantes, ea comprehendere, & lectis argumentis quæ aduersus fidem h^æretici excogitarunt, ex illarum disputationum labyrintho sese extricare minimè potuerunt, omnem veritatem ac religionem penitus abieccerunt: atque ita Epicurei, gastrolatriæ, ventrisque mancipia facti, humanam dignitatem brutorum animalium pedibus substrauerunt. quibus accidit id quod ait Publius in Mimes: Nimium alter-

cando

cando veritas amittitur. His cùm diuinitatis nulla sit cura, qua in parte sit veritas, non laborant. attamen eam sicutam, quæ ad Epicuri sententiam ac volutabrum proximè accedit, libenter solent defendere. A quibus id vnum peto, ut hæc nostra patienter legant, & argumenta quæ certo in loco secundi libri contra sæculi nostri philosophos attulimus, diligenter expendant. Qui cùm fidem nostram de Eucharistiæ sacramento esse natura incredibilem, nec philosophica ratione posse comprehendendi vident, eam iuscipere nolunt. quòd si nostra legere non grauabuntur, intelligent profecto tantum abesse, ut quæ à natura proficiisci videtur incredulitas, quæque fidei nostræ de hoc augustissimo sacramento arcana illa mysteria penetrare non potest, illis de ipsius fidei veritate dubitandi ansam præbeat, ut potius sit validissimum argumentum, quo & totam fidem nostram, quæ, ut Apostolus ait, est rerum inuisibilium, Heb. 11. natura non apparentium, & ipsius fidei non fides quæd
sunt. minimam partem, quæ de Eucharistiæ sacramento agit, probare ac confirmare videatur. Hæc enim (ut ita dixerim) incredibilitas certum ac euidentis fidei nostræ à Deo protectæ, nec ullis humanis viribus, sed tantum diuinitus orbi persuasæ testimonium est. fieri si quidem nullo modo potuit, ut alius quam ipse

ipse Deus, aut certè homines Deo pleni, tot eruditis viris, tot philosophis, tam incredibilia persuaserint, qualia sunt ea quæ in hoc admirabili mysterio fieri credimus. Quæ enim tanta eruditio atque doctrina, quæ tanta vis copiaque dicendi, quæ talem fidem rerumque natura tam abstrusarum certam persuasionem, tantis ac tam subtilibus ingeniiis ingenerare potuisset? Quis autem nesciat, quales ij fuerint qui fidem ab ipsis Apostolis eorumque discipulis acceperunt? quales ij denique extiterint, qui sibi à maioribus, quasi per manus traditam, in hodiernum usque diem eandem inconcussam tanto animi ardore, tanta constantia retinuerunt, ut pro illius defensione sanguinem suum libenter effunderent? Ex quo sequitur necessariò fidem hanc mundo diuinitus fuisse persuasam, ac solius Dei virtute subnixam esse. Quis enim hominum adeò vafer & calidus, quis orator adeò facundus existet, qui res tam incredibiles atque incomprehensibiles, quales sunt hæ quæ in sacrostantis mysteriis geruntur, hominibus valeat persuadere? Christi corpus uno eodemque tempore & in cælo esse & in terra, ubicumque iuxta ipsius institutionem Ecclesiæ traditam consecratur? Numquam igitur, mihi credite, numquam aliquis hominibus, quibus non facile

facilè assentiri mos est , tam incredibilia per-
suasisset, nisi Deus ipse prædicatores suos ad-
iuuans, in illorum doctrinæ fidei que rerum Deus que
sunt fidei in-
terius docet.
inuisibilium, quam hominibus inculcabant,
confirmationem, infinitis miraculis mundi
incredulitatem domuisset ac perfregisset. Et
hæc quidem cogitatio non solum me in-
suscepta fide retinet, meque de sacramenti
Eucharistia veritate dubitare non patitur,
verum etiam cogit credere, doctrinam hanc
è cælo ab ipso Deo, qui eius auctor & propa-
gator est, allatam esse diuinitùs. Itaque cum
Ægyptiis magis licebit dicere digitum ac
virtutem Dei esse, quæ huiuscemodi fidem
in cordibus hominum plantauit atque defi-
xit; & cum ipso Christo concludere: Si in di-
gito Dei errores huic fidei repugnantes ex or-
be eieci sunt, ipsa verò in eorum locum suc-
cessit ac radicata est; profectò peruenit in nos
regnum Dei. sed quoniam de hoc argumen-
to in secundo libro vltérius differemus, non
agemus in præsentia pluribus.

Quantum igitur ad primos qui Catholici
sunt, non est mihi dubium, quin vbi testimo-
nia & argumenta quæ ad fidei nostræ confir-
mationē producemus, legerint, pergratus iis
labor noster futurus sit, cùm suā fidē cū sacris
scripturis sanctorumq. Ecclesiæ patrū monu-
mentis ad amissim conuenire intelligent.

D Qui

Dan. 13.

*Hereticis fal-
sa locuti sunt.**a. Timoth. 3.*

Qui verò haçtenus in fide vacillarunt, ij omnino in nostra castra transibunt, vbi fidē nostram apertissimo Dei verbo ecclesiæ totiusq. antiquitatis generali consensu subnixā esse cognoscent. Hæreticis autem, quos tertio in loco numerauimus, idem dicemus quod olim adolescens Propheta Daniel populo Israëlitico, qui pudicam illā Susannam ab aduersariis falsò accusatam, testimibus eorumque testimoniis nō examinatis, temerè & improuidè condénarant, dixisse memoriae proditū est. Reuertimini, inquit, ad iudiciū, quia falsum testimoniu locuti sunt aduersus cā. Itaq. ab iis peto vt ad iudicium reuertantur. nam illorū magistri aduersarij nostri aduersus nostram maiorumq; fidē falsum testimonium locuti sunt. Species formaq; virginū Christo consecratarum decepit eos, & subuertit corda illorum, vt falsum doctrinæ genus ex cogitarent, quo suū incestū tegerēt, dum eas proxoribus habent, quæ etiam sibi damnationem acquirunt, quia primam fidem virginitatis obseruandę quam Christo deuouerat, irritam fecerunt. Sic olim Susannæ pulcritudo ab illis iudicibus senibus appetita, in causa fuit, vt contra ipsius pudicitiam falsum testimonium dicerent. Reuertimini igitur ad iudicium o Christiani, sintque vobis suspecta talium hominum testimonia, Christoq. potius

potius & verbo eius credite, quam cuiquam mortalium, quamuis ille doctus atque eloquens esse, ac verisimilia adferre videatur.

Omnis siquidem homo mendax, verbū autem Domini manet in æternū. Nec quidquam aliud à vobis petimus, nisi ut scripturarū testimonia, quæ ad fidei nostræ confirmationem proferimus, perlegatis, quæ si suo sensu exponantur, quod àe hoc sacramenti mysterio credimus, luculēter ostendunt. Quod si aliqua vestræ salutis cura vos tangit, nolite quælo magistrorum vestrorum sententiam tam pertinaciter tucrī, quinetiam legatis, audiatis, cognoscatis, quæ ratio vestros maiores impulerit, ut vos ea fide, quam deseruistis, imbuerent. In negotio tanti pôderis, in causa tam graui ac sancta temerè quidquam agere aut affectibus dare, extremæ profecto ac nimis pernicioſe dementia est. Peto igitur à vobis, ut quemadmodū abhinc aliquot annis, cū esset is ex nostris, curiositate quadam adducti concionatores illos fidei nostræ inimicos libenter audiebatis, eorumque opuscula legebatis, quantumuis hoc prohiberet ecclesia; ita nunc facere velitis nisi fortè illud metuitis, ne veritatem inuestigando repetiatis. Reuertimini igitur ad iudicium, & quam impiè nos fidemque nostram condemnaueritis, quam temerè ac imprudè

Psal. 115.
Esa. 40.
1. Pet. 1.

In re grani
temerè agere
dementia est.

eam abiuraueritis, in secundo examine forsitan intelligetis. sed hæc in præsentia haec-
nus vobis dicenda existimo.

Quod ad omnes in vniuersum attinet, huius cauſſæ dignitatem tantam mihi esse persuadeo, vt si apud ethnicos hæc mihi habenda esset oratio, ipsius cauſſæ status mihi attentionem ac benevolentiam compararet. quæ apud Christianos peroranti mihi defutura non arbitror, præfertim cum parentum & suorū & meorū patrociniū suscepserim. Filium accusatorē patris detestatur ipsa natura, & quantacumq. crimina admiserit pater, tamē qui inter gētiles illius patrociniū suscepserat filius, summa cum attentione ac benevolētia auditus nō sine laude discessit. Quid apud Christianos, quibus diuina voce præcipitur, honora patrem tuum & matrē tuā, vt

Parentū cauſſam tueri piū est.
sis longæuus super terram, nōnne filius aduocatus patris gratior esse, suoq. officio præclarè functus existimari debet? Estigitur mihi longè honestissimum facinus, parentū meorū dignitatē nomenq. defendere, maximē cū & ab ingrata posteritate accusati, nullius ad huc criminis errorisve conuicti sint; & mihi satis cōstet eos calumniā pati, iisq. tā grauia nefariaq. hærescos ac idololatriæ crimina, quod posteros suos eadē impietate imbuerint, non absque sua summa iniuria falsō inuri.

QVAM

QVAM TVRPIS, INHO-
NESTA ET INIQA SIT
hereticorum caussa, propterea quod suos patres
maioresque nefarie oppugnant:

CAPVT II.

NADVERSARIIS multa sunt,
quæ illorum caussam iniquam ac
turpem efficiunt. illud in primis,
quod parentibus, auis, abauis, tritauis, cete-
risque maioribus suis, qui omnes eandem, Heresicorum
impietas osti-
datur.
quam & nos religionem fidemque colue-
runt, furiale bellum indicunt. Quamquam
enim aiunt, se nisi nos, oppugnare neminem,
si quid tamen erroris aut mali fidei nostræ es-
set admistum, reuera in maioribus nostris
totum crimen hæreret, iisque adscribendum
esset. quis enim alias Lutherum, quis Cal-
uinum, Bezam, aliosque eius farinæ nostram
docuerat fidem? nostram inquam: hanc si-
quidem illi nobiscum semel imbiberant.
quod eos certè non fugit, si verum dicere
non grauantur, & eorum condiscipuli hoc ita
se habere testantur. Itaque si in hac caussa
ipsius iuris natura spectatur, accusandierunt
maiores nostri qui posteros suos tali doctrina
fideque imbuerunt. qui tali doctrinæ liquo-
re ab infantia imbuti, flagris, verberibus, mi-

D 3 nis hanc

nis hanc suscipere cōpulsi, eos quī cōfariū docere tentabant, tamquā hēreticos igni cōmari cōspicati, à quouis ēquo iudice absoluērentur. Hic igitur diligēter inquirendū esset, qui ex maioribus nostris primi fuerint fidei nostrāe ac religionis auctores, quæ si falsa est, iij demū accusandi sunt. Quōd si quis in patrē meū agere velit, sat scio illū in auū meū crīmen (vt ita dixérī) reiecturū. is siquidem, cūm adhuc puerulū esset, ab hoc ita in primis instituebatur, vt & missæ sacrificio deuotus interesset, & Christum in eo cūm post consecrationem eleuabatur hostia, religiōsē adoraret, Deumq̄ue suum in ea esse crederet, & beatam virginem Mariam aliosq̄ue sanctos in cælo cum Christo regnātes piē ve- neraretur, & pro parentum suorum defunctorum animabus preces funderet, aliaq̄ue huiuscemodi, quæ ab illis nos quoque à pueris accepimus, docebatur. Quōd si in auū meū egeris, is rem totam in abauū meū, ille in tritauū, atque ita ordine in maiores suos quisque reiūciet. Inter quos et si à nostra ætate usque ad millesimum & quingentesimum annum omnes enumeres, cui hoc posset adscribi, vt fidei nostrāe primus inuendor ac auctor esse videatur, reperies neminem. Porrò hēreticorum, qui in ecclesiam Christianam superioribus sēculis irrepserunt,

serunt, alia est cauſſa. nam qui illorum principes, qui errorum auctores fuerint, quando aut cœperint aut desierint, facile reperietur. Ex maioribus verò nostris qui fidei nostræ inuentor auctórve fuerit, neminem inuenies. cuius criminis si accusentur, toties illud in suos quisque maiores reiicient, vt ad Apostolos eorumq; discipulos tandem venire necesse sit, in quos excogitatæ fidei nostræ sarcina deuoluetur, atque ita patres maioresque nostri tanto crimine, si tamen ipsam fidem retinere ac defendere crimen est, omnium suffragiis absoluuntur. Quidquid sit, ipsius fidei siue inuentio siue corruptio nobis monachis iure adscribi non potest. nam inter antiquos illos maiores nostros quærendi sunt eius auctores. Christus denique redemptor noster firma petra <sup>Christus pri-
mus ecclesie docto-</sup> primusque ecclesiæ Apostolicæ doctor esse inuenietur, in quo omnisædificatio cōstructa crescit in templum sanctum in Domino; in quo vtinam ipsi coædificarent, vt nō deciperentur: ab ipso autē tamquā è veritatis fonte, ab eiusque Apostolis fides nostra deriuata est.

Est igitur hæc præcipua (vt antè diceba ^{Ephes. 6.} mus) controuersiæ nostræ quæſtio, fuerint ne maiores nostri Christiani an non. si Christiani fuerunt, num illorum exemplum filiis imitari licebit? Aduersarij Christianos,

D 4 veroſque

verosque fideles fuisse negant, eosque euangelium ac fidem Christi impiè adulterasse, & veritatis lumen filiis suis celasse contendunt, nos contrà defendimus. Et quoniam illos pari cum iis temeritate non damnamus, ut & nos vlciscantur, & populi animos in nostri odium inflamment, in nos calumniam rectorquentes, clamant ac perstrepunt, nos sacerdotes ac monachos fidem hanc fabricasse, quam tamen solam, antequam aliquis ex nobis sacerdos crearetur, à nostris illorumq. maioribus tamquam germanam ac veram Christi fidem semper habitam constantissimeque retentam sciunt. Vnde & hac ipsa nos imbuerunt, sine qua verè intelligebant salutis rationem nobis constare non posse. Quæ cùm ita sint, si fortè erraremus, æquius erat certè nos misericordia prosequi, quā velut impostores ac seductores immortali odio persequi; præsertim cùm à pueris, quādo bonum à malo discernere non poteramus, nos in hac institutos, hanc minis ac plagis disce-re coactos fuisse constet. Itaque ratio ipsa & æquitas in hac cauſa postulat, ut si quid erroris fidei nostræ effet admistum, tota culpa in patres nostros, qui ita nos credere coegerunt, reiiciatur. Nemo igitur aliis quam ipsi, apud iustum iudicem iure argui potest. Totum ergo accusationis pondus (ut ad propositum

*Heretici sine
æquitate pro-
cedunt.*

positum reuertamur) in nostros illorumque
patres deuolui manifestum est. Apud Rheto-
res plura sunt caussarum genera, quasdam e-
nim honestas, alias turpes esse definiunt. In-
ter turpes enumeratur ab iis, cum filius aut
patrem accusat, aut in eum testis est, aut de-
nique in patrem capitalem sententiam pro-
fert. Quis autem ex iis, quae iam diximus,
non videat patres suos ab aduersariis non so-
lum nefandorum criminum accusari, verum
etiam æterna morte damnari; à nobis verò
eosdem accuratè defendi? Est igitur aduer-
sariorum iniqua turpisque cauſa; nostra au-
tem singulari cum honestate & æquitate cō-
iuncta. Ceterum quod ad nos spectat, si quid
in aduersariis humanitatis aut cōmiseratio-
nis esset, suos sectatores longè aliter moneret,
ac huiusmodi oratione apud eos vterentur:
Fratres & discipuli ignoscite sacerdotibus,
ignoscite monachis; maiores enim nostri in
illos impij ac scelesti fuerunt: veram siqui-
dem fidem pro sua libidine primū adul-
terarunt: deinde vitiatam istis suis filiis tradi-
derunt. Quid ergò commeruerunt isti, qui
noui nihil excogitarunt? cur tanto odio per-
sequimini eos qui traditæ fidei nihil addide-
runt? Si illis diuini spiritus gratia defuit,
qua suum quemadmodum & nos, errorem
agnoscerent; misericordia digni sunt, iisque

*Plura cauſa
rum genera.*

*Cōmiseratio
aliqua saltē
in hereticis
esse debet.*

*i. compagno. ovum p̄tā Deisar potius exhibere, quām conuiciis
nem. plagis, cædibus, incendiis, direptionibus bonorum in eos innoxios s̄euire debemus. neque enim illi hunc, quo mundus inuoluitur, pepererunt errorem. Quòd si in sua fide retinenda tam pertinaces sunt, vt videmus, quis illorum constantiam non miretur? certè si veritatis lumen agnoscerent, ac nobiscum sub euangelij signis militarent, fidem nostram non minore animi fortitudine ac virtute defenderent, quām suam retinere ac tueri solent. En qualis illorum, si, vt ipsi aiunt, erraremus, esset oratio.*

*Heretorum
impia obiectio
proponitur.* Sed fortè iustas in nos odij & insectationis cauissas se habere contédent, propterea quòd in primis Dei beneficium, quo tales Apostolos ad reformatum orbem fidemque Christi ab hominibus depravatam ac corruptam, restituendum, & ipsius Euangeliū, quod ante istos per 1500. annos nullus intelligebat, explicandum nostro sèculo misit, respuimus. Deinde, quòd illos non modò non suscipimus, verum etiam summo studio, ne quisquam suscipiat, enitimus. Patres autem suos aiunt tantū Dei beneficū, si illis oblatū fuisset, nūquā fuisse repudiatus, neq. cōmissuros, vt tales tantosque Prophetas, si ad illos à Deo missi fuissent, reicerent; sed potius obuiis manibus exceperint, eorumque saluta-

rem doctrinam amplexi, fidem illis accommodassent. ita illos in suo errore excusandos putant, sed non æquè nos, qui illis longè felliciores videmur vel hoc nomine, quod istorum prophetarum carnificinam nostro sæculo experti sumus. Quid habent aduersarij præterea, quod ad sui purgationem, & ad regendam iniuriam, quam nobis inferunt, possint obtendere? Immanem autem illam atrocemque sententiam, qua fratres nostros crudelissimè trucidarunt, quo iustitiae prætextu adumbrabunt? Quidquid autem dixerint, facile refutabimus, nam quod in primis queruntur de nobis, quod eos non recipimus, quis non videat nos religione impediri, cùm sacræ scripturæ præceptis, & ipsius Christi Apostolorumque eius admonitionibus & mandatis id facere prohibemur? neque enim omnibus, qui Christi Apostolos, Matth. 24. sanctumque Spiritum habere se dicunt, credendum est. Siquidem illud & pseudoprophetæ & pseudoapostoli olim facere consueuerant, & omnes superiorum temporū hæretici se à Deo missos esse iactabant. Quid enim Mōtanistæ? nónne paracletū in insanias illas mulierculas venisse dicebant? quid Enthusiastæ? nónne quidquid somniabant, id à Spiritu sancto, quæ huiusmodi somnia sibi immittere arbitrabantur, proficiisci dicebant?

Hæretorum
impiæ obiectionis
dilectio.

Marc. 13.
Ephes. 5.

Quæ

60 DEFENSIONIS FIDEI

1. Ioan. 4.

Quæ cùm ita sint, non abs re Ioannes Apostolus nos admonet dicens: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. Si igitur isti fidem sibi adhiberi volunt, extraordinariam suam missionem à Deo esse idoneè eos probare necesse est. nam in iis ex quibus animarum nostrarum salus pendet, fugienda leuitas est. si enim falsum prophetam pro verò amplectemur, actum esset de salute nostra.

Vocationis
na quibus te-
stimonium pro-
batur solet.

Ioan. 1.

Exod. 7. &
sequen.
Ioan. 5.

Ioan. 10.

Matth. 15.

Heretici nul-
lo testimonio

Duo autem sunt modi probandi vocationem aliquorum esse diuinam. Aut enim diuinæ scripturæ auctoritate nitantur necesse est; quemadmodum Ioánes Baptista: aut miraculis, quomodo Moyses: aut vtroque modo, quod Christo familiare fuit, qui Iudeos ad scripturæ sanctæ, & operum suorum, quibus illum Messiam esse cognoscerent, considerationem mittebat. Quid Apostoli? nónne vocationem suam infinitis miraculis comprobant, quæ in veritatis eorum doctrinæ testimonium eorum prædicationi cooperando Dominus edebat? Isti verò noui Apostoli quem diuinæ scripturæ locum proferunt, quo aut se venturos fuisse, aut diuinitùs esse missos probent? Ego certè nihil huiuscmodi adhuc vidi. nullus enim

vmquam

vnquam Propheta, qui nouam aut legem
aut fidem (bonam inquam ac veram) in
mundum allaturus sit, veniet. In Euange-
lio certè nonnulli ante sæculi consumma-
tionem venturi esse memorantur, sed, ni fal-
lor, pseudoprophetæ, & ipse Antichristus,
quorum officium est multitudinem à fide March. 14.
Christi veraque religione deducere. Si igi-
tut hæc scripturæ loca ad aduentus sui com-
probationem isti reiiciunt, quæ alia assumere
possint, non video. Marc. 13.
Luc. 21.

Sed de illorum aduentu multa prædicta
sunt, ut vbi adessent, memoria repeteremus,
id nobis fuisse prædictum: atque ita vigilan-
tes eorum insidias, quibus nos circumuenire
conantur, sollicitè caueremus. dicunt nihil
esse credendum nisi quod sacris litteris conti-
netur. Vtar ergo eorum consilio; & quoniam
eos à Deo missos esse scriptura non dicit, nec
alicuius illorum nomen in Bibliis inuenitur,
non credam, etiam si millies ita esse iurarent.
sed à diabolo potius missos esse eorum opera
sathanico spiritu plena comprobant. & sic
cuius spiritus sint cognoscimus, ut ipsis cre-
dere non debeamus.

Secundò nulla edunt miracula; neque
signum aliquod, ex quo illos à Deo missos
esse intelligamus, adhuc vidimus. Immo ve-
rò qui ex iis miracula edere conati sunt, nihil
efficere

62 DEFENSIONIS FIDEI

Coblem.

2. Ioan. 4.

Petitio principij in hereticis est.

Diam. 11. 5.

efficere potuerunt. Quod ipsi Luthero accedit, qui cum quendam socium suum in Albi flumine submersum a mortuis excitare conaretur, ubi multa illius auribus insusurrasset, operam perdidit, nec mortuus ille surrexit. Cum igitur aduersarij neque ullum scripturam testimonium habeant, neque signis validis editisve miraculis se a Deo missos esse probare possint, nec eos recipere, nec iis fidem habere debemus, quamuis ex superbia preclarè de seipsis & loquatur & sentiant. Credere siquidem in iis esse Spiritum sanctum, antequam id probetur, Apostoli Ioannis vetat auctoritas. Probationem requireti mihi nullum neque scripturam neque miraculorum testimonium adfertur, sed tantum, ita illi aiunt, dicitur.

Hoc autem sophismatis genus esse dico, quod a philosophis petitio principij nominatur. id fit cum aliquid per se ipsum quis probare conatur; ut cum volo mihi probari vocationem illorum diuinitus esse factam, nec mihi ad hoc probandum vlla alia ratio adfertur, nisi haec, ita ipsi aiunt, & tamen ante dictum, propterea quod significat nihil aliud nisi homines, ac proinde mendaces, qui aiunt. Quorum profecto non est tanta auctoritas, ut satis idonea sit ad cogendum quemquam, ut pro illorum libidine maiorum suorum fidem

dem deserat, cùm ipsi quoque homines sint, qui pro suo arbitrio suisque commodis quidquid visum fuerit, dicunt. nam si ad nutum cuiuscumque, qui se Spiritum sanctum habere diceret, fides mutanda esset, eam certè quotidie mutaremus.

Vnde concludo, neque à me neque à quocum fideliū, propter tam infirmas missionis suarum probationes, eos recipiendos esse. immo verò tales fugere, nec iis ullam fidem adhibere debemus, dicente Domino per Prophetam : Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi Deut. 13. Hæreticos fa- eamus & sequamur Deos alienos, quos gere oportere ignoras, & seruiamus eis; non audies verba Prophetæ illius aut somniatoris : quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat Deut. 13. vtrum diligatis eum an non, in toto corde & tota anima vestra. Quibus verbis Prophetam nouum doctrinæ genus fidei nostræ contrarium adferentem ac prædicantem omnino audire prohibemur. Aliibi quoque idem Moses hortatur ac præcipit, ut veritatem à patribus nostris maioribusque discamus. Interroga, inquit, patrem tuum, & annunciat tibi; maiores tuos, & dicent tibi. Et Ecclesiasticus : Deut. 13. Non

64 DEFENSIONIS FIDEI

Eccl. 8.

Hiere. 6.

1. Timoth. 6.

Heb. 13.

~~Nova heretico-
rum doctrina-
se suspe-
ctam esse o-
scam~~

Dan. 7.

Luc. 2.

Luc. 22.

Matth. 16.

Non te prætereat narratio seniorū, ipsi enim didicerunt à patribus suis. Quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum. Et Hieremias admonet dicens: Hæc dicit Dominus: state super vias, & interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea. & Paullus Apostolus præcipit ut deuitemus profanas vocum nouitatem, alibi quoque doctrinis inquit variis & peregrinis nolite abduci.

Aduersariorum sanè doctrina noua varia, peregrina est. Quis enim mortalium in toto orbe terrarum ab hinc quinquaginta annis talem habebat fidem, qualem isti pro fide Christi nobis ingerunt? Quæ noua religio rectè dicta est, ut ipsum nouitatis nomen illorum doctrinam nobis suspectam statim redderet. Quale autem illud est, quod isti per nongentos & amplius annos fidei lumen in toto orbe extinctum fuisse dicunt, sequentur ut illud denuò accédat mundoque restituant? Quod adeò falsum est, ut Christus numquam verum dixerit, si hoc verum est. Prædictum Euangelicam legem ac fidem æternam fore. Ego pro te, inquit, rogaui Petre, ut non deficiat fides tua. Et alibi: Portæ inferni non præualebunt aduersus Ecclesiam. hæc Dei verba falsa essent, si aduersariorum vera esset oratio, quam illi de eclipsi fidei ac Euangelij

Angelij per 600. aut 900. aut 1000. annos contra expressum Dei verbum impudentissime commenti sunt. Ego verò , ut ingenuè dicam quod sentio , Christum Dominum mendacij arguere nequeo . idcirco illis fidem adhibere aliqua ratione non possum , cùm se à Deo missos esse prædicant , vt fidem tot sacerdotiis extinctam ac perditam , & nunc demum à se inuentam orbi restituant . Illud quoque adiiciam ; me magnopere vereri , ne isti sint illi pseudoprophetæ & fures , qui ouina pelle contexti ; & tamen interius lupi rapiaces , ad nos venturi esse dicuntur . Me-
 tum autem mihi ingenerat & auget fructuū ,
 quos eorum doctrina producit , contemplatio . Quæ sanè doctrina luporum ac furum
 qui iuxta Christi sententiam veniunt , vt ra-
 piant , disperdant , oues furentur & mactent ,
 facta non improbat . Fur nos venit , inquit ,
 nisi ut suretur & mactet & perdat : Iuptis au-
 tem rapit & dispergit . Cùm igitur audirem
 prophetas vestros ac verbū ministros factos
 esse duces & antesignanos eorum , qui per
 Galliam latrociniis , expilationibus , cædibus
 cuncta vastabant ; confessim mihi venit in
 mentem , illos esse fructus ex quibus Christus
 fures & lupos ouina pelle contextos agnoscē-
 dos esse praixerat . Nullus ergò miretur , si
 istos pro viciis prophetis recipere , iisq. fidem

Matth. 7.
 Ioan. 10.

Hæretici sub
 ouina pelle os-
 cultati ofen-
 duntur.

Ex operibus
 suis cognos-
 scuntur heretici quales
 sint.

Matth. 7.

E adhibere

adhibere non possim. Ipsi etenim ad eos tamquam falsos prophetas improbandum & reiiciendum ansam mihi satis idoneam præbuerunt. Alioqui si à Christo Domino toties admonitus, istos, qui de suæ doctrinæ prophetiaæque arbore tam importunos fructus, tam acerba poma decerpunt, pro veris prophetis amplecteret, quibus verbis me apud ipsius tribunal purgarem? qua me oratione defendererem? Nihil est igitur quod verear ne mihi Deus vitio vertat, quod illos complexus non sum, cum per filium suum ne id facerem ipse me monuerit. Nihil ergo, quod ad illos pro veris prophetis recipiendos mihi necessitatem adferat, adhuc video; contrà perinulta, quæ mihi illos falsos prophetas esse persuadent, signa & argumenta perspicio. Ex quibus sane definitio, neque me, neque fidelium quemquam illos pro veris prophetis amplecti debere. immo verò donec ab aliquo meliore spiritu se agi probauerint, tamquam pseudo prophetas fugere illos ac vitare debemus.

Ex eodem fonte responsum haurimus, quo crimen illud, quod nobis secundo loco (videiicet quod aliis fidelibus ne illos recipiant impedimento suimus) aduersarij obiiciunt, diluamus. quibus respondemus, nobis ita esse faciendum. Cùm enim perspicuum

spicium nobis sit , illos à Spiritu sancto se missos esse , satis probabiliter docere non posse , fratres nostros Christi fideles , vt ab iis caueant , donec id clarius demonstrauerint planumque fecerint , monere debeantur. Fratribus cō-
sulendum ut
hereticos fu-
giant. QD 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 <span data-bbox="720 14930 820 1498

torquebuntur. Nec dubite, quin Lutherus iam ab Abrahamo libenter impetraret, quod is olim diuiti denegauit, nimis ut ad fratres suos Lazarum mitteret, qui ut superioris vita pænitentia eos admoneret, ne & ipsi in tormentorum loca, in qua ille precipitatus est, veniant. Certè Arrij poena (ut ait Augustinus) nondum definita est, sed in dies singulos augetur & crescit. ita de omni hæresiarcha falloque propheta iudicandum est. ergo eorum utilitati consulitur, cum ne eos sequantur homines admonentur. Tanto igitur à nobis accepto beneficio par erat eos nobis gratias agere, tantum abest, ut nos hac de cauilla odisse & persequi debeant. Quod etsi iam audire nolunt, erit tamen aliquando, cum id ita se habere suo malo intelligent: sed tum serò sapient, cum vana atque infruituosa pænitentia, quod nostris consiliis noluerunt credere, mordebuntur.

Heretici gratias quibus agetur debent.

Sed istos missos faciamus, & ad tertium, quod aduersarij pro suis maioribus dicere solent, veniamus. Quid igitur illud est? Si maiores nostri hodie viuerent (inquiunt) nobis crederent, nostram doctrinam obuiis manibus exciperent: sed Deus eos tanto munere ac beneficio dignatus non est, ut talestantos que prophetas eorum saeculo miserit. Nos vero contra, illos ter quaterque beatos fuisse dicimus,

dicimus, quod Deus ea tempestate tantam
 pseudoprophetarum ac hæreticorum collu-
 viem, quantam hoc nostro miserrimo sæcu-
 lo sensimus, exoriri passus non est. Neque
 enim seditionum procellas, bellorum turbines,
 Ecclesiarum direptiones, templorum
 euersiones, liberorum suorum atrocissimas
 cædes, aliarumque calamitatum lernam ac
 iliada malorum, quæ secum hoc nouum
 Euangelium in orbem inuexit, illi senserunt,
 aut aliquando viderunt. Quod sanè ma-
 gnus erga illos Dei beneficium fuit. Cùm
 igitur aduersarij negant, tanto munere Deū
 maiores suos fuisse dignatum, vt ad illos hu-
 iuscemodi Prophetas miserit, credo eos ve-
 rum dicere, sed quemadmodum ego acci-
 pio. neque enim Dei beneficium esse arbit-
 tor, cùm in mundum isti veniunt, sed po-
 tius supplicij genus, quod Deus iratus, cùm
 istos ad nos puniendum venire permittit, iu-
 stè nobis infert, esse censco. Magno ergo be-
 neficio eos obligat, quorum ætas istorum nō
 sensit audaciā. Quod si quis illi, qui iros mi-
 sit, gratias agendas putet, ego certè non puto.
 nā qui fieri possit, vt illi, qui & mihi, & pro-
 pinquis, & amicis meis percussores & carni-
 fices mitteret, gratias agerem? Christo de vir-
 gine nato angelus gaudiū magnū annuncia-
 vit vniuerso mundo: sed si quis Angelus ante
Hæreticorum
adūctus sup-
pliū fuit.
Luc. 2.

sexennium huiusmodi prophetarum, qui talia facinora designarent, ac tantam reipublicæ cladem adferrent prænunciasset aduentum, ne ille toti mundo triste nuncium attulisset, quis enim vel in se, vel in suis illorum crudelitatē sequitiamq. non sensit? Nihil est igitur cur ei qui istos misit, gratias agamus.

Secundò, verum esse confiteor quod isti dicunt, maioribus suis huiuscmodi prophetas à Deo missos non esse. cum enim tales in mundum veniunt, non Deus, sed diabolus eos mittit, aut certe à seipsis missi veniunt, de quibus Dominus conqueritur per prophetam: Non mittebam, inquit, prophetas, & ipsi currebant; non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant. Verum est igitur, Deum neque huiuscmodi prophetas maioribus nostris misisse, neque illos tali beneficio dignatum esse.

Hierec. 23.
& 14.

neque enim beneficium est, cum tales veniunt, neque cum veniunt à Deo, sed à Satana mitti solent. Sed quomodo ipsi accipiunt, quod dicunt falsum est. nullum enim qui talia axiomata sententiasque defendere ac docere, qualia isti & defendant & docent, ante illos fuisse sentiunt. Quod falsum est, nihil enim noui proferunt, nihil neque boni neque mali dicunt, quod non dictum sit prius, vel à sanctis viris, si bonum est; vel ab antiquis hæreticis, si malum.

Falsò

Falso igitur se primos suæ doctrinæ inuen-
tores esse gloriantur. Ante quingentos siquidem annos Berengarius contra realem (ut loquuntur) corporis Christi in Eucharistiæ sacramento præsentiam, eundem docebat errorem. Cùm autem ignem purgatorium negant, asserentes nihil prodeße defunctis viuorum preces; quid noui adferunt, cùm ante tot sæcula (Augustino teste) Aërius id senserit? Porrò cùm sanctos nec honoran-
dos, nec à nobis orandos esse contendunt, quid aliud dicunt, quàm id quod olim Hieronymi sæculo Vigilantius, & ante illum ducentis annis, Caina hæresis docuit? contra quos Tertullianus vicinus Apostolicorum temporum, & Hieronymus accuratè scrip-
runt. quod in omnibus aliis eorum dogma-
tibus facile possemus ostendere. Nec enim superioribus sæculis homines istis similes de-
fuerunt, qui ea ab inferis excitata maioribus nostris persuadere tentarent. Quibus confu-
tatis & victis, errores quoque ipsi communi-
totius Ecclesiæ consensu anathemate dam-
nati sunt. Quòd si quis posteà existeret, qui eadenuò ab inferis excitata, in lucem edere conaretur, is à nostris maioribus fortiter reie-
ctus ac profligatus est. Falsum est igitur, istorū dogmata nostris maioribus inaudita fuisse. neque enim superioribus sæculis quisquam

*In libris de
hæresi.*

*Hæreses ab
antiquis tem-
poribus desce-
dere ostendi-
tur.*

fuit, qui ea falsa & hæretica esse dubitaret; maximè cùm in publicis conflictationibus illorum axiomata in vtramque partem examinarentur, ac proinde qualia essent omnibus perspectum esset. Fiebat interdum & quidem sàpius, vt nonnulli ea defendere conarentur; sed confestim eorum redarguebatur insania. Tantum enim valebant leges, vt errores ab antiquis ecclesiæ patribus legitime condemnatos renouare capitale tum esset. Ita maiores nostri effecerunt, vt suo sàculo & fides sacerdotia ac inuiolabilis haberetur, & hæretica peruersitas diu vigere non posset: quod utinà à nobis quoq. eodé modo fieret.

Hoc igitur illi in maiorum suorum excusationem tum adferebant: numquam enim prophetæ istis similes defuerunt. sed maiores nostri, illorum dogmatibus in conciliis rite perpensis & examinatis, eos tamquam pseudoprophetas & hæreticos, vt par erat, còdemnarunt. Eorum igitur vestigiis insistentes, aduersarios pro talibus habere debemus. Maiores etenim nostri non solum fidem hanc quam constanter retinemus ac tuemur, nobis pro vera ac legitima tradiderunt, verum etiam posteros monuerunt, qui talem fidem qualém isti repugnanti mundo obtrudere moliuntur, eos pro hæreticis esse habendos.

Partes anni. Et ne quid illorum diligentia defuisse videatur,

erritorum omnium , quos aduersus veram
fidem aduersarij proferunt , confutationes
nobi scriptas reliquerunt , quemadmodum
omnibus iis , qui illorum monumenta vide-
runt , perspicuum est . Siue igitur de nostra fi-
de , siue de aduersariorum opinionibus aga-
mus , à patribus certè & illorum opiniones
falsas , damnatas & hæreticas , & nostram fi-
dem veram , sanctam , Catholicam esse di-
dicimus . Quæ cùm ita sint , nónne in ma-
iores suos aduersariorum accusatio deuolui-
tur ? nónne in eos declamare , bellumque
gerere deberent , non in nos illorum filios qui
eorum fidei nihil addendum , nihil noui in
hoc genere excogitandum putauimus ?

Ex iis igitur , quæ ad eorum excusationes
superiùs diximus , ad nos tanto odio perse-
quendos ac trucidandos , discipulorumque
suorum animos in nostram perniciem con-
citandos , iustum illos nullam occasionem
habere manifestum est . atque (vt verum di-
camus ,) ita nouam suam legem ac fidem
promulgare coeperunt , vt etiam si illam ab
ipso Deo tamquam ex fonte manasse consta-
ret , id tamen hominibus sano iudicio prædi-
cis persuaderi nullo modo posset ; cùm omni-
bus perspicuum sit , illos tam inhumana ne-
fariaque crudelitate hac in re vlos esse : vt
quantum inter illorum immanitatem ac sæ-

E 5 uitiam ,

*Inter Aposto-
les Christi et
hereticos dif-
erentes.* uitiam , & Christi Apostolorumque eius Eu-
angelium pacis promulgantium mansuetu-
dinem ac lenitatem intersit , nemo non vi-
deat. Erat enim illorum mira benignitas ,
cum singulari animi moderatione , tempe-
rantia , humanitate coniuncta ; istorum in-
credibilis furor immanitasque perspecta est .
Illi terrena calcantes , non tempa , non æ-
des publicas aut priuatas diripiebant : isto-
rum insatiabili auaritiae ac rapinis nihil suffi-
cit. Illi non modò neminem occidebant , ve-
rū etiam incredibili philanthropia multos
à mortuis excitabant : istorum atrocem ne-
fariamque crudelitatem quæ vñquam satis
explicabit oratio ? illa igitur prophetarum &
Apostolorum Christi humanitas , illa man-
suetudo , illa lenitas , me tam crudeles ac
Martiales , tam auaros ac cupidos conciona-
tores , extraordinarios Dei ministros , crede-
re non sinit . qui etiam si Dei negotium
gererent , tamen ad eum modum vñque
ad eò alienum , & antichristianum agentes ,
ac Euangeliū his rationibus , quibus vñ
sunt , promouere cupientes , omnia euer-
tent potius ac perderent , quām aliquid pro-
ficerent . Vt autem quod sentio ingenuè
confitear , adeò illi sua nefaria crudelitate ,
qua in Euangeliū suo promulgando vñ
animum meum offenderunt atque abalie-
nauerunt ,

nauerunt , ut etiam si illorum lex à Deo profecta esset ; tamen id credere nullo modo possem. neque enim existimo Deum adeò bonum ac φιλαγθρωπόν, qualis est Deus noster ; tam immanibus sœuisque ministris, quales isti fuerunt, vñquam usurum fuisse.

Nam si spiritus pacis ac mansuetudinis , ^{Spiritus Dei}
qui est Dei spiritus , illorum animos gubernat. ^{est Spiritus pacis.}

passet , certè humaniores ac modestiores in nos fuissent , & adhuc essent ; neque nobis cùm per prouincias aut ciuitates , quas eorum discipuli occuparunt , iter facimus , tot essent ob illorum sicas subeunda discrimina.

Ex tanto tamen malorum fonte aliquid boni haunitur. nam cùm illi ostendunt , quām exigua in iis , vel potius nulla sit caritas , quām nullus sit nostræ salutis affectus ; qui spiritus quām immitis ac sœuus eos regat , & ad huiuscmodi facinora instiget , planum omnibus faciunt. Ego certè complures homines noui , quorum animi in fide nutantes ad istorum amplectenda dogmata parati erant , nisi sœuos ipsius doctrinæ fructus maturè perspexissent. Quòd si aduersarij , deposito quod semel in nos conceperunt odio , in seipso redirent , ac de nobis totaqué causa sine affectibus iudicarent , facile profecti intelligerent , quantam nobis , qui in re Christiana

*Harritonius
sua opera
homines ab
eorum doctrina
removent.*

76 DEFENSIO NIS V FIDEI CAP. II.

Christiana nihil aut innouauimus vñquam, aut mutauimus, iniuriam inferunt, cum ita nos insectantur. Nam si reipublicæ Christianæ statum, qualem cum nasceremur inuenimus (neque enim nostrum erat hic aliquid expungere, vel mutare) talem etiam conservandum putamus; cur nobis hac de causa quisquam succenseret? quod si quid fidei nostræ erroris esset (quod non est) admistum, quis non videat id non nobis, qui nihil hic mutare ausi sumus, sed istorum maioribus sanctisque ecclesiæ patribus adscribendum esse? Proinde in illos solos aduersarij suam rabiem deberent euomere. illud certè cuius in iuria peti, cum suos maiores potius oppugnare deberent. Quod cum aduersarij faciant, eorum caussam & turpem & iniquam esse constat.

DE

DE INIQVITATE CAVSSÆ

HÆRETICORVM, QVI ET

Christi solius viuorum & mortuorum iudicis,
& summorum pontificum in Ecclesiasticis con-
trouersiis indicum officium sibi arrogant & u-
surpant.

CAPVT III.

NI Q V A M esse aduersariorum cauſſam hinc quoque secundo Ioan. 5. loco intelligi potest, quod cum ſolus Christus à Deo patre iudex viuorum & mortuorum conſtitutus ſit, tam eniſti illius offſcium ſibi arrogant, dum adeò impudenter ac temere maiores ſuos Hæretici inſ-
que / e iudices
conſtituant. vita defunctos non ſolum accuſant, verū etiam tamquam eotum iudices, & quidem ad ignis æterni poenam condeſtant. Quod re vera faciunt, cum eos mendaces, hæreticos, idolorum cultores fuſſe pronunſiant. Scripturæ verò diuinæ auctoritas omnes Apoc. 13. mendaces & idolis ſeruientes ignibus addicit æternis: & quamquam aduersariorum plerique in maiores ſuos tanta crudelitate uti naturaliter horreant, eorumque ſimpli- citatem ac ignorantiam excuſent; eos tamen nec à tantis criminibus aptè purgare, nec contra scripturæ auctoritatem idololatras ab inferis eximere poſſunt. Nihil enim aduersus

Dei

78 DEFENSIONIS FIDEI

Dei iudicium, nihil contra scripturæ veritatem valent. Quæ cùm incredulos iam condemnatos esse disertè pronunciet, quid hominum iis patrocinium confert? Apostoli sententia est: Sine fide impossibile est placere Deo. Diuus autem Ioannes omnes mendaces, & idolis seruientes, regni cælestis extores esse pronunciat. Quidquid igitur pro suis maioribus, quibus idolatriæ crimen impingunt, aduersarij dixerint, quidquid ad eorum defensionem excogitauerint, non potest eos ab inferis educere, vnde nulla redemptio. Quid quòd pugnantia loqui vindicantur? cur enim suos maiores, qui nobis hanc fidem tradiderunt, potius quam nos, qui eandem ab illis accepimus, excusant? tanta siquidem est fidei nostræ antiquitas, ut nullus pontificum, nullus episcoporum, nullus sacerdotum vel sit vel ab hinc mille annis fuerit, cui eius aut inuentio adscribi, aut corruptio, si quam haberet, attribui possit. Cur ergo nos cum suis maioribus propter eandem simplicitatem & ignorantiam non absoluunt? At vero sunt (inquiet) qui nostrum errorem redarguant, nec superioribus sæculis defuerunt, qui maioribus nostris fidem illorum esse falsam persuadere tentarent, quique omnem lapidem mouerent, ut opiniones à sc̄ excogitatas,

quem-

Ioan. 3.

Heb. 11.

Apost. 12.

Sibi contra-
dicere haben-
ti videatur.

quemadmodum superius ostendimus, iis pro
vera fide obtruderent. quas si maiores no-
sti numquam amplecti, numquam pro ve-
nis recipere voluerunt, cur illos potius
quam nos excusandos putant? quod si nos
iure condemnant, æquius certè erat illos
damnari, qui nobis, ut ita crederemus,
auctores fuerunt. Antiqua sententia est,
qui occasionem damni dedit, damnum de-
dilis videretur. Ita quibuscumque fucis suam
conantur adumbrare sententiam, nos cum
nostris eorumque maioribus, à quibus hanc
fidem accepimus, aut condemnari, aut ab-
solvi necesse est. Quis autem interea non
videat, qua temeritate & impudentia se
in hac causa viuorum ac mortuorum iu-
dices constituant? iure igitur ab iis quære-
rem, quis eos nostros iudices constituit? La-
trant in nos illi ac perstrepunt, magnam nos
Deo iniuriam facere, quod diuos aliquo ho-
noře dignamur, qui solius est Dei. clamant
nos Christo redemptionis nostræ mediatori
contumeliam inferre, quod ad beatos cum
illo in cælo regnantes aliquando respicimus,
eorumque apud illum patrocinium postula-
mus. qua in re quod solius Christi est, nos
diuis attribuere dicūt. Quanto iustius in ad-
uersarios, qui Christi, quem Deus pater vi-
vorum ac mortuorum iudicem instituit,
officium

Contra habe-
ticos argumē-
tum ex ver-
bis suis dedi-
cium.

80 DEFENSIONIS FIDEI

Ioan. 5.

Luc. 10.

Math. 25.

Roma. 2.

1. Tim. 1.

*Dives in ho-
mero Deo vel
Sanctis mi-
sericordiis.*

officium sibi tam impudenter assumunt, clamare possemus: Pater (inquit) omne iudicium dedit filio. Diuos autem cum Christo regnantes cum honore dignamur, ipsius verbis obtemperamus qui ait: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit. Quid, quod in nouissimo die; quod vni ex suis minimis factum est, id tamquam sibi factum approbabit? Apostoli quoque sententia est: Gloria, honor & pax omni operanti bonum. Diuos autem bonum operatos esse manifestum est. Gloria igitur & honor iis profecto debet.

Sed aduersarij nobis falso crimen obiciunt, neque enim diuis diuinos honores attribuimus, sed eos tali honore veneramur, qualem parentibus nostris nos Deus deferre præcepit. Ex quo perspicuum est, hanc Paulli sententiam, soli Deo honor & gloria, ab ipsis

contra nos præpostere citari. Aliud enim honoris genus est, de quo hic Apostolus loquitur, aliud quod nos sanctis deferre constueimus. sed hæc alias.

Veniamus nunc ad alterum crimen quod nobis aduersarij obiciunt, clamantes nos Christo Domino iniuriam facere, dum a sanctis ut pro nobis intercedant petimus. Quia in re non maiorem Christo inferimus iniuriam, quam Apostolus inferebat, cum Romanos,

manos, Ephesios, Colossenses, Theffalo-
nicenses, vt pro se Deum precarentur, ora-
ret: nec magis honori Christi derogamus,
quàm ipsi sancti derogant, cùm pro aliis de-
precantur. Nam si mihi sanctu orare non li-
cer, nec illi pro me licebit orare. quòd si
sanctum orando Christi officium ei attribuo,
ipse quoque sanctus, dum pro me orat, sibi
quod solius Christi est, arrogat & assumit.
Atqui ex diuinis litteris constat, sanctos vi-
ros huiuscemodi officium intercedendi pro
aliis, & sanè magno cum fructu ac emolumé-
to eorum, pro quibus intercedebant, exerce-
re consueuisse. Vnde Iacobus Apostolus ait: Iacobi 1.
Multu valet deprecatio iusti assidua, nobis-
que vt alij pro aliis deprecemur disertè præ-
ceptum est: nec magnopere interest, quo in
loco sancti pro me deprecaturi sunt, siue in
monte, quod pro Israëlitis Moses fecit; siue Exod. 17.
in mari, vt Paullus pro iis, qui in eadem nau-
erant; siue in aëre, vt pro Eliseo Elias cum Act. 27.
in curru per aëra raperetur in cælum: siue in
ipso cælo, vt apud Zachariam Angelus pro 4. Reg. 2.
captiuitate Babylonica, & alij angeli & bea-
ti, qui in cælo cum Deo regnant. neque e-
nim orationis natura ac virtus pro loci qua-
litate mutatur. Ita si sancti homines cùm pro
aliis deprecarentur in terra Christo media-
tori nullam faciebant iniuriam, cur illam in Zach. 1.

F cælo

Ridicula he-
reisorum re-
ponsio.

Luc. 18.

cælo facere existimandi sunt? Ridiculum est, quod hic aduersarij respondere consuerūt. Sancti homines (inquiunt) quousque in terris vel in aliquo monte versantur, si pro aliis preces fuderint, Christi mediatoris honori non derogant: quod si in cælis idem fecerint, Christo iniuriam adferunt. Quasi locus ille beatorum quidquam de humana felicitate detraheret, minusque apud Deum possent iij qui cum illo regnant in cælo, quam iij qui adhuc voluntur in terra, id est, in calamitate & exilio. Credunt isti damnatum, æternisque cruciatibus addictum hominem pro suis fratribus orare posse, seruatum autem ac beatū hoc ipsum posse non credent? O simplicem & ingenuam fidem! vel potius dixerim: O cæcam & miseram ignorantiam!

Sed ut eò vnde digressa est reuertatur oratio, nos tantam Christi in sanctos suos benignitatem ac munificentiam agnoscimus, ut illos in regni cælestis suæque hereditatis consortium acceptos, cum Christo regnare credamus: regnare id est summa auctoritate mandandi, prohibendi, quosquis adiuuandi præditos esse. Credimus ergo sanctos nunc cum Christo regnantes, magis auctoritate gratiaque valere, quam tunc cum adhuc versarentur in mundo, calamitatis exsilioque sui loco. Quam ergo iniuriam facimus Christo, cum

Sanctos cum
Christo reg-
nare quid sit.

cum id sanctis hominibus attribuimus, quod iis se daturum esse promiserat? cuius beneficio ac munere in tantam gloriam ac potentiam, deniq. in illud regnum omnibus bonis, quae mens humana optare posset, referissimum euecti sunt. Ita quamquam nobis persuasum sit illos gloriae potentiaeque plurimum obtinere, attamen eos Christi munere ac beneficio habere censemus. Aduersarij autem dum viuos & mortuos iudicandi officium sibi vindicant, quas litteras proferunt? quae scripturae testimonia producunt, quibus eam auctoritatem a Christo sibi communicatam esse confirmant? Certè scriptura differt iis prohibet, ne quemquam, nisi se ipsos iudicent. Nolite, inquit, iudicare; & non iudicabimini. Et Apostolus admonet dicens: ^{Matth. 7.} ^{Luc. 6.} ^{1. Cor. 4.} Nolite ante tempus iudicare, quousq. veniat Dominus. & alibi eos, qui alienos seruos iudicandi officium sibi arrogat, redargues & obiurgans ait: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Quasi diceret, hoc nec tui officij, nec tibi consilium est. Igitur aduersarij dum ad condemnatos nobiscum maiores suos se se in gerunt, summorum in Ecclesiasticis causis iudicium officium sibi assumunt. ea namque sententia, quam in nos maioresque nostros tulerunt, nosque hereticos & idolorum cultores esse pronunciauerunt, pendet ex altera,

*Hæretici qua-
re contra ec-
clesiam sen-
tentiam rule-
tant.*

Heb. 5.

*Hæretici su-
premi iudicij
officium usur-
pant.*

Deut. 17.

quam pro Berengarianis aduersus Catholicam ecclesiam tulerunt, eo quod Dominum nostrum Iesum Christum in Eucharistiae sacramento verè ac realiter (ut loquuntur) esse credit atque defendit: proinde eum in hoc ipso sacramento quotidie adorat. Talem autem sententiam pro Berengarianis ferentes supremi in caussis Ecclesiasticis iudicis officium tacitè ac furtim sibi vèdicarunt, ad quod gerendum nemo idoneus est, nemo se ipsum ingerere deberet, nisi legitimè vocatus, ut Aaron & iij qui ei legitimè succederunt, Apostolus Petrus, & qui post illū eius cathedrā obtinuerunt, summi videlicet pòtifices, ac Euangelicę legis antistites, qui ad huiuscmodi officium canonicè vocati sunt, & in quos ea ipsa, quam Petrus obtinebat, auctoritas gubernandi ecclesiam, Christique oves pascendi, successionis ordine deriuata est. Isti autem seipso temerè & extra ordinem ingerentes, cùm neque à Deo, neque ab hominibus ad hoc munus asciti essent, ipsius tamen caussæ cognitionem semel eruptam ex manibus legitimarum caussarū Ecclesiasticarum iudicium sibi vindicarunt. Non est autem dubium, quin huiuscmodi auctoritas & iudicandi potestas ad summos sacerdotes aut ad generalia concilia legitimè congregata, non autem ad aliquem priuatum homi-

hominem, quantumuis ille sibi arroget & adscribat, diuina sententia deferatur.

Sed bene habet, quod aduersarij nullum alium in his controuersiis iudicem, nisi seip-
sos, recipiendum putant. nam & Romanæ Ecclesiæ catholicae, & conciliorum genera-
lium, & omnium pontificum in eos saepe latas sententias aspernantur ac respuunt, &
ad suum tribunal appellant, seque incredibili-
li arrogantia, ad pronunciandum de cauſa,
quam à toto orbe aptè definiri non posse con-
tendunt, idoneos existimant. Attamen Paul-
lus Apostolus ait: Nemo sibi sumit honorem,
nisi qui vocatus est à Deo tamquam Aaron.
Certe horrendum exemplum Chore, Dathá
& Abiron, qui non vocati, sacerdotalem di-
gnitatem sibi inuadere conati sunt, istos talis
officij, quod ad istos omnino non spectat, oc-
cupatores terrere deberet, ad quod gerendum
& exercendum quam inerti sint, infrà dice-
mus, cum modum, quem de controuersiis
Ecclesiasticis iudicantes obseruauerunt, ut &
nos, & maiores nostros haereseos, ac idolatriæ
condemnarent, ostendemus.

Heb. 5.

Num. 16.

Cum igitur aduersarij officium iudicis in-
uaserint, nec eos ab ipsius exercitio dimouere
possimus, operæ pretium est animaduertere,
quam præclarè fungantur hoc munere, quâ-
taque prudentia, maturitate, iustitia, æqui-

F 3 tate,

tate, nos maioresque nostros, ac fidem communem iudicantes atque damnantes, vni sunt: ut omnibus constet, quam digni sint qui hunc honorem obtineant. quod perspicuum euadet, cum ostenderimus quam ini-
què & improvidè egerint ac processerint, sumini iudicis ab illis inuasum officium ex-
ercentes. Id ut facilius intelligi possit, primo
loco quid in idoneo iudice requiratur expli-
cabimus, certasque leges, quas ut iustitiam
æquitatemque teneat in iudicio obseruare
debet, perstringemus. deinde planum facie-
mus in aduersariis non esse ea, quæ ad iudicis
officium pertinent; nec illos rectè iudicandi
legem ullam aut regulam (quas omnes cui-
uis iudici obseruandas ipsa ratio præscribit)
haec tenus obseruasse!

Optimi iudi-
cūs cōditiones
proponuntur.

I. In primis igitur est necessaria legitima & ordinaria dicendi ius auctoritas, quam solus Pontifex Romanus præstare potest. deinde tanta scientia quanta ad ipsius causæ cogni-
tionem requiritur, est necessaria, ne inscitia alteri partium iniuriam inferre compellat, aut certè ad id ansam præbeat. Quod facile continget, si materiam, in qua controuersiæ cardo vertitur, non melius intelligeret ac per-
spectam haberet, quam ipsi litigatores: alio-
qui iudicis officium suscipere non debet, sed illud doctiori ac peritiori cedere.

Secundò

Secundò neminem capitali sentētia con-
demnare debet, nisi prius cum audierit, illiq.
purgandi sui locum dederit.

Tertiò tota cauſſa ei perspicienda, ac vtri-
usque partis ius exactè cognoscendum eſt,
quod non ex narratione partis aduersæ, ſed
vtramque partem aut certè vtriusque partis
aduocatos, vel procuratores ſingulorum ius
intelligentes audiendo intelliget.

Quartò temeritatem vitet, caueatq; ne
ſententiam præcipitet ac ſecum antequam
ſententiam ferat, maturè deliberet, rationes,
probationes, iuriſque declarationes, à ſingu-
lis partibus exhibendas diligenter examinet.

Nec vtramque aurem alteri partium aut
accusatori præbeat, ſed alteram reo feruet:
& hac in re Alexandri Magni memorabile
ſequatur exemplum, qui cum accusationem
quandam audiret, alteram ſua manu texit
aurem, eamq; totam atque integrā ſe reo
feruare dixit.

Adhæc caueat, ne in odium rei ſe ab ac-
cusatore patiatur abripi. hoc enim plerum-
que callidiſſimi quique Rhetores agunt, vt
in reūm iudicis animū incitent & inflam-
ment. Quod vbi erit factū, numquā iudex
in alterā partium ira odiōve ſtimulatus, eius
partis ius patienter audiet. Nam (vt ait Cato)
impedit ira animū, ne poſſit cernere verum.

7 Præterea liberam vtriq. parti audientiam concedat, in primisque curet, ne à se aut ab alio nimis, aut quavis alia ratione, alterutra pars terreatur. Complures siquidem metu impediti, nec verum liberè audent dicere, & nonnumquam defensionem suam deserunt.

8 Priuati quoque in alterutram partem affectus deponendi sunt. sæpe etenim iudiciū humanum fauore peruertitur.

9 Nullum autem nisi noxium damnet: non filium pro patris, non patrem pro filij; non alterum pro alterius crimine trucidet; nec in insolentem aliorum eiusdem conditionis facinorosorum peccata deriuet: quemadmodum si aliquis nobilis pro omnibus aliis nobilibus, aut mercator pro aliis mercatoribus, damnetur. Sed anima, quæ peccauerit, ipsa damnetur & moriatur, iuxta Domini sententiam.

Ezech. 12.

Hæ sunt leges cuicunque iudici seruandæ, si secundum Deum, suam conscientiam, rectamque rationem officio suo fungi velit: nec vlla ex iis omnibus prætermitti potest, quin iustitia violetur, & altera partium afficiatur iniuria. Quæ si in ceteris cauissis seruandæ sunt, quanto magis in ista, quæ tantum habet grauitatis ac ponderis, ut in ea dijudicanda errare, labi, fallere, cùm animarum pretioso Christi sanguine redemptarum ia-

dura

atura coniunctum sit. Qua in quæstione non agitur de lana caprina, sed de capite & de salute nostra; non de vita aut morte temporali, sed æterna. Si igitur in aliis caussis falsum iudicare, cum iniuria & iniquitate coniunctum est; in hac quid aliud erit quam immane sacrilegium? cum enim agitur de vita & de salute animarum nostrarum, In spiritualis
salutis caussa
maxima cura
adhibenda est. pura simplicitas mentisque sinceritas adhibenda est, doli verò ac fraudes, quibus vel caussa obscurari, vel iudex, cuius omne studium esse debet, ut veritate detecta, mendacium eliminetur, ne verum videat, impediri solet, omnino remouendi. Sed tantum abest, ut in sacrosancta religionis ac fidei caussa diiudicanda supra dictas leges aduersarij obseruauerint ut eas omnes simul præterierint atque calcauerint; & aut contra id, quod ab illis ipsa ratio & æquitas postulabat, fecerint, aut aliis ut ita facerent planè persuaserint: quod iam perspicuum euadet, cum in maiorum omniumque sanctorum ecclesiæ magistrorum condemnanda fide, quem morem ac ritum illi seruauerint, explicabimus.

DE HÆRETICORVM STV.

DIO QVO, VT CHRISTIANOS
 fallerent, caussa fidei cognitionem theologis le-
 gitimis iudicibus ab ecclesia constitutis au-
 runt, eamque cuilibet alteri è vulgo diuersa
 professionis tradunt; tametsi de illa iudicare
 non aliorum, quam Theologorum officium est.

CAPVT IIII.

DI X I M V S in primis ad iudicis offi-
 cium pertinere, vt is satis peritus ac
 doctus sit, præsertim in ea arte ac
 disciplina, in qua controuersia car-
 do vertitur; quam vt is planè cognoscat ne-
 cessere est. præterea illum duobus litigantibus
 in tali scientia doctiorem esse oportet. ad
 doctiorem namque controuersia deferri so-
 let, vt stabilis ac fixa sententia reportetur.

*Quis index
 in causis de-
 fideratur.*

Cùm autem aliqui docti inter se qualibet de-
 re dissentiant, suamque controuersiam alte-
 riis arbitrio iudicioque submittunt, eum
 quem sibi iudicem diligunt, se in ea arte se-
 ipsis peritiorem esse tali submissione testan-
 tur. Quis enim eum iudicem, quem se im-
 peritiorem arbitratur, non reiiciat? Anachar-
 sis Scytha philosophus cùm Athenas venis-
 set, videretque opifices absolutissima quæq.
 opera sua in publico proponere, vt, quis co-
 rum

rum esset præstantissimus artifex, populus
 iudicaret; Atheniensium errorem stultitiam-
 que miratus est, quod & illi populum eius artis
 de qua iudicabat ignorarum iudicem ad-
 mitterent, & ipse populus vsque adeo super-
 biret, vt in ea arte, quam non didicerat, iudi-
 cis partes sibi arrogans auderent ferre senten-
 tiam. Magnæ siquidem arrogantiae est, dum
 aliquis in re quam prorsus ignorat, iudicis of-
 ficium sibi assumit; magnæ stultitiae, ne di-
 cam insaniae notam incurrit, qui talem in iu-
 dicem accipiunt: vt si duo peritissimi medi-
 ci, orta inter se aliqua de sua arte controuer-
 sia, nescio quem alium, qui medicinæ num-
 quam dedisset operam, iudicem legerent; aut
 duo theologi eum, qui numquam theolo-
 giam attigisset; utrum ne iudices illos, an ve-
 rò eos, qui tales iudices sibi delegissent, ridé-
 dos putares? Scitū est illud Apellis, qui cum *Apelles.*
 imaginem quandam scitè pinxit, eaque in
 publicum prolatā, sutor quidam accessisset,
 vt de illa sententiam ferret; quidquid ille de
 calceis dicendum putauit, patienter audijuit:
 vbi autem ille de superioribus corporis parti-
 bus iudicare cœpit, Apelles id passus non
 est, sed eum reuocans, ne sutor, inquit, ultra
 crepidā. Quibus verbis hoc videtur dicere,
 unusquisque se intra suos limites contineat,
 nec quisquam de arte, quam non didicit, au-
 deat

*Sutor non ul-
tra crepidam.*

deat iudicare. Nolebat ille futorum de sux
imaginis tibialibus ferre sententiam, sed tan-
tum de iis, quæ ad artem futoriam pertine-
bant. Ita pictorem de pictura, fartorem de

*Artifex in
sua arte iu-
dex non in a-
lienam sit.*

sartoria, pharmacopolam de pharmacis, me-
dicum de vrina, iurisconsultum de iure ac
legibus, theologum de theologia, vetera-
num militem de bello; atque ita de aliis arti-
bus, nisi ei, qui suæ artis peritus est, creden-
dum esse nemini. alioqui magna sequetur
confusio, si absque discrimine vnuſquisque
mittat falcem in messem alienam. Felices,
ait Fabius, eſſent artes, si de iis ſoli artifices
iudicarent. In ciuilibus controuersiis iudices
eam prudentiam adhibere conſueuerunt, ut
ſi inter aliquos opifices, quemadmodum in-
ter fabros, cæmentarios, pictores, & id genus,
aliqua de re, quæ ad illorum artificium per-
tinet, lis forte exorta eſt, quosdam eius artis, de
qua controuersia eſt, peritissimos, quorum
consilio de ipſa cauſa ſententiam ferant, ad-
hibendos putent. Ita iudex, quamuis legum
ac iuris peritissimus ſit, tamen ea in contro-
uersia, quæ ad huiuscemodi artes perinet,
niſi peritorum eius artis, de qua agitur, opi-
nionem fecutus, numquam ſententiam pro-
nunciabit.

Memini me audire doctorem Theolo-
gum cuidam consiliario, qui decreta anti-
quorum

*Fabius
Quintilia-
nus.*

quorum ac nouorum conciliorum recipienda negaret, propterea quòd illa soli theologi confecissent, ad hunc modum respondisse: Si ita est, vt dicis, ergo & curiæ vestræ decreta reiicienda sunt, quoniam à solis iurisperitis confecta sunt; & ipsa toga, qua vteris, depo- nenda est, quia soli sartores eam fecerunt, & ipsa calceamenta proiicienda sunt, quòd soli sutorum illa confecerint. Ipsi quoque domus tuæ parietes diruendi sunt, quos soli cæmentarij crexerint. Sed cùm in curia vestræ decre- tum aliquod conficitis, cur non accersitis theologos, medicos, pharmacopolas, suto- res, ipsasque uxores vestræ, vt de communi omnium sententia decernatur? Tum consiliarius, sancè Theologos, inquit, ridetur, si in ciuilibus cauiss aut legum controuersiis sententiam dicerent. Ita nec vobis mirum vi- deatur, ait Theologus, si plerosque vestro- rum falsorum iudicium, cuiuscumque sint fa- cultatis, ridemus, cùm eorum futiles vanasq. sententias, ridicula decreta, falsa iudicia, o- piniones absurdas animaduertimus, quoties de theologicis controuersiis pronunciare co- natii sunt. Et quemadmodum vobis mirum non videtur, si de vestrîs controuersiis iudi- cantes in errorem laberemur; ita nec mirum est, si complures iurisconsulti, qui sibi theo- logicarum quæstionum cognitionem nostra memoria

memoria vindicarunt, in varias hæreses inciderunt. Quod ferè iis accidit, qui suæ

*Vnaquæque
ars totum ho-
minem defi-
derat.*

artis lineas transilire conantur. Vnaquæque ars, disciplina, professio totum hominem defiderat; neque quisquam est tam acuto ingenio præditus, qui in omnibus artibus ac disciplinis possit excellere. quas omnes qui conatur amplecti, nullam tenet; fitque ei similis, qui cùm omnes artes profiteretur, nullam nouerat. Nam, vt Socrates ait: Vnus vnum opus rectè facit. & Euripides: Quam quisque nouit artem, hanc exerceat. Perspicuum est igitur, Deum omnia in vnum aliquem non conferre, sed, vt ait Apostolus, divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus diuidens singulis prout vult. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent; ita & in mystico Christi corpore, quod est ecclesia, sunt varia officia, diuersa ministria, diuersa dona Dei, qui distribuit singulis prout vult. Cùm ita disservisset theologus, consiliario satisfecit; adeò vt eos, qui se conciliorum generalium legitimè congregatorum decretis ob caussam usque adeò vanam ac friuolam subiicere nollent, grauiter peccare confiteretur. quorum auctoritati nisi mundas cedat, se seque submittat, controversiarum inter Christianos de rebus fidei

*Socrates.
Euripides.*

s. Cor. 12.

Rom. 12.

Ephes. 4.

*Concilium ge-
neralibus le-
gitimè cogre-
gatis obcep-
tandum est.*

exorta-

exortarum nullus umquam finis reperietur.

Quis autem aptior iudex, quam vniuersale concilium auctoritate pontificis conuocatum, ad quod ex toto orbe terrarum crudelissimi quique theologorum euocantur, ut de illorum consilio quæstiones omnes ac cōtrouersiæ, quæ de illorum arte disciplinaquæ exortæ fuerint, sopianter? qui tales iudicem reiicit, quem quæsto probabit? nisi forte ipsum, qui omnes reiicit atque improbat.

*Concilium
vniuersale a-
prior iudex
est.*

Quid autem inhumanius, intractabilius, importunius eo hominum genere, qui cōtrouersiæ, quam cum altero habent, alicuius iudicio finem imponi nolunt?

Sed ut ad propositum reuertamur, nullus in cōtrouersiis disciplinarum, quas planè perspectas non habet, iudicis officium sibi debet assumere, præsertim cum ex huiuscemodi disciplinis hominum vita aut corporalis aut æterna pendeat. Est genus medicorum qui *Empirici*. empirici dicuntur, qui cum medicinæ præcepta nesciant, eam tamen artem exercere conantur. qui quam multis exitio sint, exprimi non potest. Ita & pharmacopolæ complures plurimis exitio fuerunt. Tritum est a-
pud Gallos vulgi sermone proverbiu[m]: A iu-
uene medico gibbosum cœmiterium. In ci-
uitatibus autem bene constitutis nullus, nisi
a doctoribus medicis priuum examinatus &
appro-

*Gallicu[m] pro-
verbiu[m].*

In eligendis approbatus, tales artes exercere permittitur.
corporalibus *& spirituali-*
bis medicis *magna cura* *adhibēda est.* Neque enim hominum vitam perdere ludus est. animas autem interficere, idque agere, ut homines vita priuentur eterna, quanto de-
terius sit, quis exprimat: quod iij certè faciūt, qui cùm sacræ Theologiæ numquam ope-
ram dederint, se tamen pro summis Theolo-
gis venditant. Id cùm hodie nemo non aude-
at, quamuis omnis generis litterarum impe-
ritus ac fatuus, opinionum contra rectam fi-
dem inter Christianos tanta diuersitas nata
est, vt & pauci reperiantur, qui veram fidem,
ex qua vita salusque animarum pendet, in
tanta seclarum confusione discernant & a-
gnoscant, & nonnulli ad desperationem quan-
dam adducti, dum quæ sit optima lex, iudi-
cari non posse eis videtur, omnibus semel re-
nunciant.

Plurimorum
malorum fons
quis sit ostendatur. Omnis autem tanti mali caussa hoc mis-
rabili tempore ex eo fonte manat & profluit,
quod multi scipios non aspiciunt, neq. suam
imperitiam agnoscunt, sed impudentia sin-
gulari, de omni genere quæstionis, quantum-
uis sublimis ac mysticæ, tametsi ei disciplinæ,
in qua quæstionis cardo vertitur, nullam aut
certè perexiguam operam dederunt, temere
iudicant atque pronunciant. Huc accedit in-
ordinatus affectus, quo ferè omnibus insitum
est, vt & opinionem ac sententiæ suā diligent,
camque

eamque aliorum opinionibus anteponi velint, & reliquam partem orbis, ut aliis omnibus reiectis ac damnatis suam sententiam amplectantur, cogere gestiant. Hæc φιλαυτία vbi hominum pectora occupauit, actum est, nec quidquam aliud restat, nisi Cimmeriæ tenebræ summaque confusio. Quot enim capita tot sententiae; & ita comparatum est, ut singuli suam sententiam non minoris, quā cuiusuis alterius aestimet: ita omnes omnium magistri esse conantur. Quod cùm in theologia sit, qua scientia, ex qua salus animarum pendet, continetur & constat, fieri non potest quin in Christiana religione miserabilis sequatur confusio, qualem (prò dolor) nostra memoria vidimus. Cui sanè complurium hominum sæculi nostri, qui ingenij sui viribus nitebantur, confidentia, & insolens audacia ianuam aperuit. qui cùm in politioribus litteris, ac sæcularibus disciplinis nonnihil profecissent, sibi alia omnia peruvia esse existimauerūt; & quoniam in Latinis litteris aut in iure ciuilialiquantulū promouerant, in sacræ theologiæ adytū illotis manibus ac pedibus irruperūt. idq. tāta cōfidentia, ut tamquā peritissimi magistri, de omni theologica cōtraversia iudicare, sententiamq. ferre audeat, nec minus sibi tribuāt, quā si diuinis litteris operā dātes, in eo studio annos nestoreos cōtriuissēt.

G Huiusce-

Ingenij suis
confidentia ha-
biticos dece-
pit.

*Bereticorum
iactantia mū-
do noctis.*

Huiuscemodi hominum arrogantia quantum orbi Christiano nostra memoria nocuerit, quantum ipsam religionem labefactaverit, quot animabus exitio fuerit, dici non potest. Illud autem toto lacrymarū fonte plangendum, quibus verbis, quo animi dolore exprimam, quod vincā Domini à quibusdam bipedibus asellis, qui se quoque summos theologos haberi volunt, depasci videmus? *Domini vi-
neam hereti-
ci depascuntur.* Ii sunt homines saeculi artibus dediti, qui nihil litterarum attigerunt, disciplinis nullis umquam operam dederunt, & tamen de sacrae theologiae obscuris questionibus ac controversiis, incredibili audacia, non secus ac primi sententiam ferunt, sequi illas non minus acutē, quam quosvis ecclesiæ magistros & antiquos doctores, quorum id unum erat studium, intelligere, tenere, perspicere prædicant. Ita sacra theologia ab istis Arcadicis pecudibus inter phialas, lances, pocula misere laceratur atque disserpit. Quod certe non fieret, si diuinæ Theologiae, in qua excellere, summique iudicis officium exercere difficillimum est, celsa sublimitas ac veneranda maiestas conspicua istis esset. Nam, quod de iuris ciuilis scientia Domitius Vlpianus ait, de iuris diuini sapientia melius & dici & accipi potest. Non solum, inquit Vlpianus, sanctissima, sed grauissima res est, nostra haec ciuilis

*Sacra theo-
logia ab heret-
iciis lacra-
tur.*

*Domitius
Vlpianus.*

uiliis sapientia; nec tam facilis aut parabilis, quām inexperti quidam putant; nec bonarum quidem litterarum, quē maximum alioqui præstant adiumentum, callentissimis. Hoc inquam de sacrosancta Theologia sapientiaque diuinā, quæ sanè non tam facilis ac parabilis est, quām inexperti quidam putat, melius dicitur. *Quemadmodum enim scire Simile, Iubentius Celsus* leges (ut ait Iubentius Celsus) non est solum *Celsus.* legis verba tenere, id est sensum grammaticum intelligere, sed etiā legis scire virtutem atq. rationē, id est usum, effectum, iudicium recte interpretando, docendo, consulendo; quid agendum, quid fugiendum sit: hoc denum est recte respondere ac iudicare de iure. Ita scire legem diuinam, non est solam Latinorum, Græcorum, Hebræorum verborum significatio- *Legem diuinā scire quid sit.* nes, sed præterea res ipsas, quæ verbi significantur tenere, cur hoc aut illud verbum ita positum sit intelligere, videre rationem ac circumstantias, sensum perspicere, ad dissoluendum omne genus quæstionum, quæ de iure diuino obiicientur, exercitatum ac perspicax habere iudicium. Quæ sanè facultas non ita facile comparari potest, proinde absolutus theologus admodum rara avis est. Tanta est enim, ut de seipso loquens ait *Epiſt. 3. ad Vetus.* Augustinus, Christianorum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas

*Scripturarum
divinarum
profunditas
proponitur.*

Eccle. 18.

solas ab ineunte pueritia usque ad decrepitudinem senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere. non quo ad ea, quae necessaria sunt saluti, tanta in eis perueniatur difficultate, sed cum quisque ibi fidem tenuerit, sine qua pie recteque non viuitur, tam multa, tamque multiplicibus mysteriorum umbraculis opaca, intelligenda proficientibus restant; tantaque non solum in verbis, quibus ista dicta sunt, verum etiam in rebus, quae intelligendae sunt, latet altitudo sapientiae, ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimisque cupiditate discendi hoc contingat quod eadem diuina scriptura testatur: Cum consummauerit homo, tunc incipiet. Hec est Augustini summi Theologi de scripturarum diuinatum difficultate sententia, ex qua intelligimus, quanta desiderentur ut in absolutum Theologum quis euadat; & quia istorum, qui sacram scripturam usque ad eum facilem ac peruiam omnibus esse mentiuntur, ut quiuis non solum eam intelligere, verum etiam explicare possit, impudentiam vanitatemque confutat.

Quae sane vana sententia non modò cum ipsius scripturæ veritate, sed etiam cum ipsa experientia, patrum testimoniis, totaque antiquitate pugnat. Nam cum Petrus Apostolorum coryphaeus, in beati Pauli Epistolis quædam

2. Pet. 1.

quædam difficilia intellectu esse pronunciet,
quæ indocti & instabiles deprauant, sicut &
ceteras scripturas ad suam ipsorum perdi-
tionem; nonne istorum impudentissimam
frontem retundit ac reprimit? Et audebunt
isti deinceps os illud impurum aperire, ut
scripturam adeò facilem intellectu, ut quiuis
eam capere possit, esse dicant; cum Petrus
Apostolorum princeps eorum vanitatē tam
apertè redarguat?

*Impudentia
hereticorum
retundatur.*

*Beza heret-
cum.*

Quæ cum ita sint, non est dubium quin
omnes fideles Apostolo Petro potius quam
cuius bestiæ, Beza dicere volebam, assen-
tient. Qui certè Beza in prouinciali concilio
Possiacensi, in prima oratione, quam tunc
illic habuit, hunc de scripturæ sacræ facilita-
te contra Apostoli Petri auctoritatem, defen-
dit errorem. ad quem tamen cōfirmandum,
nullum aut scripturæ locum, aut antiquo-
rum patrum testimonium, vñquam protu-
lit. Ita ille scripturæ sacræ maximus prædi-
cator & thraso, qui de Dei verbo tantopere
gloriari solet, qui nihil aliud nisi quod ad ver-
bum diuinis litteris continetur, recipiendum
aut credendum esse iactat ac prædicat: ut cō-
tra ipsius scripturæ auctoritatem, omnemque
experientiam, sibi absq. vlla probatione aut
ratione simpliciter asseueranti credamus, e-
iusque volaticum verbum Dei verbo præfe-

G 3 ramus,

ramus, monet, ac tantum non cogit. Nam Augustini testimonium è sexto capite secundi libri de Doctrina Christiana falso & contra ipsius auctoris mentem produxit. initio siquidem dicti capituli disertè docet Augustinus, in sacris scripturis magnas esse obscuritates ac difficultates. per totum autem caput, cur scriptura certis in locis facilis, in aliis autem difficillima sit, caussam ostendit. & cùm Augustinum in eodem capite asseverare Beza contendit, nihil in scripturis sanctis obscurius positum, quod non alibi ipsa scriptura explanet atque explicet, manifesta in ipsum Augustinum calumnia est. neque enim summus ille vir generatim, sed speciatim hoc dixit his verbis: Magnificè igitur & salubriter Spiritus sanctus ita scripturas modicauit, ut locis apertioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur. Hæc est Augustini sententia, quam Beza corrupit. Primum enim illud verbum, Beza hereti-
cū Augusti-
ni sententiam
qualiter cor-
rupit. fuisse, sustulit, atque ita in vniuersum negavit quidquam omnino obscurius positum, quod non alibi explicatum esset. Augustinus autem non simpliciter dixit nihil, sed, ferè nihil. deinde non dixit, scripturæ locum aliquem exponi per alium, sed nihil ferè de illis obscu-

obscuritatibus eruitur. Quo genere sermonis ostendit, non sine labore ex illis scripturæ obscuritatibus sententiam erui: quo facto idem alibi apertè dictum est, non dixit expositum aut explicatum est, sicut Beza citauit. Tertiò Augustinum contra ipsius Augustinisententiam initio supradicti capitinis apertè expositam allegauit.

Sed ut intelligatur, quām callidè ac mali-
tiosè Beza veritatem oppugnet, ea supradicti
capitis initio ipsius Augustini verba pone-
mus, quibus ad eundem ferè modum, quo
scriperat Volusiano (sicut paullo antè de-
monstrauimus) scripturam sacram tantis ob-
scuritatibus inuolutam esse confirmat, ut ce-
teris in locis vel quid falsò homines suspicē-
tur non habeant. immo verò alibi confite-
tur, quædam scripturæ loca usque adeò ob-
scura esse, ut ea omnino intelligere nequeat.
Quale est illud de peccato in spiritum san-
ctum, quod non remittetur, neque in hoc
sæculo neque in futuro. Sed ad ipsius Augu-
stini verba veniamus, quæ supradicti capitinis,
quod Beza produxit, initio habentur hoc
modo: Sed multis & multiplicibus obscuri-
tatibus & ambiguitatibus decipiuntur qui
temerè legunt, aliud pro alio sentientes, qui
busdam autem locis vel quid falsò suspicen-
tur non inueniunt. Ita obscurè quædam di-

G 4 Et a den-

*Beza veri-
tatem mali-
tiosè Oppugna-
re ostendit.*

Math. n.

Et a densissimam caliginem obducunt. quod totum diuinitus prouisum esse non dubito, ad edemandam labore superbiam, & intellectum à fastidio reuocandum, cui facile inuestigata plerumque vilescant. haec tenus Augustinus. Ex quibus perspicuum est, quām falsò, & contra ipsius mentem atque sententiam, eum in congregazione Possiacensi, & in colloquio argumentoqué maximi ponderis, Beza produxerit. Et existimabitis etiamnum istum hominem spiritu veritatis impulsum fuisse, qui vt eam oppimeret, quid diceret, quid faceret, quantum mentiretur ac falleret, minimè laborabat, modò id quod sibi proposuerat, adolescentulo regi nostro, reginæ ceterisque principibus, qui tum aderat, persuaderet? ego verò cùm primum hanc illius orationem legi, vbi ad hunc locum ventum est, obstupui, istamque sententiam ita citatam expendens, diu hæsi; cùm hinc beatum Augustinum ita scriptum reliquisse nullo modo credere possem; inde verò Bezae publicè
mentientur.

optimum virum adeò impudentem fuisse, vt in tam præclaro summorum hominum principumque conuentu mentiri, falsumq. & adulteratum testimonium pro vero adferre non dubitaret, incredibile videretur. Tádem vt me hoc stupore animi liberarem, consilium fuit ad ipsum Augustini librum, tamquam

tamquam ad fontem, recurrere. quo inspec-
tum intellexissem quām impiè Beza tan-
tum ecclesiæ magistrum repugnantem cri-
nibus traheret, ut eiusdem cum illo esse sen-
tentia videretur; tum demum vehementius
obstupescens, in hanc querulam vocem eru-
pi: Quousque tandem Domine Deus popu-
lum tuum quondam Christianissimum, in
Gallia ab ipsis pseudoprophetis circumueni-
ti seducique patieris? Quām multi autem in
eo conuentu homines fuerunt, qui Beza asse-
veranti beatum Augustinum in negotio fa-
cilitatis sacræ scripturæ suæ esse sententia
crediderunt, ab eoque persuasi discesserunt?

Beza hereti-
cus suo men-
dacio plures
seduxit.

Hic igitur veterator & callidus pseudoa-
postolus, cùm illud suum de scripturæ facili-
tate paradoxū, pro suæ nouæ religionis fun-
damento, absque ullo scripturæ testimonio,
immo verò contra ipsam scripturam à se esse
confitum intelligeret, totamque antiquita-
tem suo errori reluctantem videret; Augus-
tini auctoritatem in sententia suæ confirma-
tionem allegate cōstituit, quamquam illum,
sit tamen eius scripta vñquam attigit, in hoc
negotio cum ceteris ecclesiæ doctoribus cō-
sentire non ignorabat. Quod eo animo ab
illo factum esse non dubium est, ut homines
nimis creduli, qui illius auctoris neque ope-
ra legerunt, neque libros habent, quibus in-

spectis recte aperperā ille sit in medium productus intelligent, summum virum cum eo sentire interim crederent. Illam autem audaciam & impudentiam singularem in primis miror, quod iste coram tot eruditissimis viris tantum auctorem falsò citare veri-

Declamatio- *nes ab heretico androgenitico sumi est.* tus non est. Ex quo intelligitur, quām perniciosum sit huiuscmodi ministris ac concionatoribus temerē credere, eorumque aut liberos legere, aut declamationes audire. quā enim fide ac religione Augustini testimoniū Beza produxit, eam in scripturæ sacræ veterumque patrum auctoritate alleganda reliqui sibi seruandam putant. Quod vberius differendum putauit, vt & omnibus planum facerem, qua fide atque integritate aduersari in suis allegationibus vti confueuerint, & ipsum suā nouā religionis ac sectæ fundamentum, quod est illud de scripturarum facilitate paradoxum, euerterem. Quo sae multorum fidem ipsi labefactarunt, dum sacras litteras vnicuique faciles ac peruias esse persuadent, nec ad eas intelligendas litterarum aut studiorum præsidio opus esse confingunt. Ita omnibus, qui numquam fuere

Scripturarum *facilitate heretici suadentes, damnis plus inferunt.* discipuli, magistri locum tribuunt; vt & pro suis affectibus sacram scripturam interpretentur atque explicent, & de omni controuersia ac difficultate, quæ hinc oriri potest, quasi

quasi sumpta censoria virgula iudicet. Quid autem ipsius scripturæ auctoritati, quid toti antiquitati tam contrarium? quid ipsi rationi ac communi experientiæ tam repugnans? En qualis supra tam imbecille ac ruinosum fundamentum ædificij structura consurgit!

Quamquam autem diuinas litteras aedœ peruias ac faciles esse contendant, ut ab omnibus intelligi possint, negant tamen aduersarij quemquam veterum eas intellexisse, quantumuis ille doctus, acutus, ingeniosus fuerit, quamuis ad eas intelligendas studij, operæ, diligentiae plurimum posuerit. Ex quo intelligitur, quantum ipsi secum pugnant, dum modò aiunt, modò negant (quod omnibus mendacibus follenne est, & ne mendaces sibi contradicant, Philosophus ait oportere mendacem memorem esse) & cum generaliter omnibus quamuis illitteratis & indotis sacras litteras intellectu faciles esse isti dixissent, aliam huic contrariam ac repugnatem sententiam adserunt, dum negant quemquam antiquorum ecclesiæ magistrorum majorumve nostrorum, quemquam eorum, qui aut unquam fuerunt, aut etiam hodie sunt, præter eos qui illorum partes sequuntur, scripturam intelligere posse. En duas contrarias repugnantemque sententias. Vtram igitur ex his recipiemus? utri credemus? non frustra

*A f m. hanc
coram.*

*Sibi conser-
vare mendaci-
bus proprios
et comunes.*

*Heretices sibi
manifeste re-
pugnare ope-
rari.*

Aposto-

Apostolus hæreticum hominem proprio iudicio condemnatum esse pronunciat. Quod sanè in ipsis experimur. primum enim scripturam valde facilem, ac proinde à quibus uis facilè intelligi posse dicebant. Deinde, cùm ex his quæritur; Qui fit igitur ut tam multi docti, tot sancti atque integri, qui ab hinc mille annis ecclesiæ alumni fuerunt, tot eruditæ viri, qui adhuc viuunt, eam intelligere nequeant? inter hos etenim, qui nō aliter quam vos scripturam intelligat, nullus est: tum isti respondent, omnes scripturam intelligere non posse, est enim (inquiunt) difficilis, sed eos tantum qui à Spiritu sancto id muneric acceperūt, ut cā intelligere possent. Quomodo autē hoc munus spiritus comparabimus? nihil opus est (inquiunt) nisi petere. Deus enim illud omni petenti tribuit. Sed qui fieri potest, ut ab hinc mille quingentis annis tam multi sancti Deoque deuoti homines illud à Deo diligentissimè flagitantes non impetraverint, sed ut vos dicitis, crudeliter repulsam passi sint? hīc aduersarij hærent in vado. Itaque eos de sententia decedere, ac palinodiam canere necesse est, negare scilicet hanc generalem sententiam, Deus omni petenti donum spiritus tribuit, pro ea quæ particularem ac specialem reponere, Deus non omni petenti huiuscmodi donum tribuit.

*heretici sibi
hereticos con-
cedere de-
magistratur.*

mbuit. Videſne ut aduersarij pugnantia lo-
quuntur, ſequē in prioribus axiomatibus ac
tentatiſ vanitatis mendaciūque condem-
nati? mundum tamen vſque adeò cupidum
erandi inuenierunt, vt cùm tot ſententias in-
telle pugnantes atque contrarias dicerent,
iſtamen non defuere diſcipuli, quibus (ſicut
ſerpens Euæ Dei ſcientiam perſuasit, dicens, *Genet. 3.*
enit ſicut dij ſcientes bonum & malum)
perſuaderent nullo negotio minimoq. tem-
poris ſpatio ſummos theologos effici, totam
ſcripturam intelligere, omnes quæſtiones ac
controverſias, quæ inde orientur, non mi-
nus dextrè ac confidenter poſſe diſſoluere,
quām vel ij, qui ætatem in theologiæ ſtudio
contriuerunt, vel etiam illi ipſi antiqui ecclæ-
ſie magiſtri, quorum ſententiæ licet iſtorum
diſcipulis anteponere ſuam. illi enim homi-
nes erant, iſti verò aliud neſcio quid. Ita ergo
iſti optimi viri ſimplicem Gallorū aliorumq.
cedulitatem deſtentarunt, vt hoc miſerri-
mo ſæculo aliquis venator exiſtat, qui num-
quam ludum litterarium adiit, nō Græcè, nō *Venator.*
Latinè, non legere nouit; gloriatur tamen ſe
canum veſtigia ſequendo, forte in leporis ali-
cuius latibulo plus mille annis dormientem
ac ſopitam veritatem deprehendiffe, quam *Dixit Hier.*
beatus Hieronymus in illa vaſta ſolitudine, *ymus ſacra*
quæ exulta Solis ardoribus horridum mona- *scriptura ſu-*
dio quomodo *vacat.*

chis

chis præstat habitaculum , in quam tamen fecesserat, ut liberiū & orationi & sacræ scripturæ studio vacaret , neque vllis ad Deum precibus, quibus eius auxilium flagitabat, neque vlo labore , quem in scripturarum studio consumebat , vñquam à somno potuit excitare. O felicem venatorem, qui ad vnum buccinæ sonitum, latentem ac sepultam veritatem inuenit! Mentior nisi & militem aliquem cum suo manuali tormento per omnia sacra & profana iurantem audies, se suas machinas displodentem, ipsam veritatem, quam his sexcentis annis nemo conspicerat, ex ipsa bombarda delapsam, attritam & illo diaboli paluere sumoq. conspersam vidisse ? O beatum sæculum , quo omnibus adest obuia est

Pharmacopæia. veritas ! hæc pharmacopæia quispiam deierabit à se, cum in suo mortario tunderet, pistillo expressam , inter ipsa pharmaca repente apparuisse , quam sanctorum patrum nostrorum miserabiles voces ac piæ preces , vt se monstrareret, numquam adducere potuerant.

Mercator. Audire est mercatorem diris se deuouétem, nisi telam aut pannos suos complicans, inter illos sinus latentem ac teatam veritatem inuenit , quam illi antiqui patres ecclesiæque doctores per mille annos in sacris litteris summo studio diligentiaque inquirentes, nū-

Causidicu. quam inuenire potuerunt. Audio causidicu refe-

referentem, se certo die litteras nescio quas
peruolutantem, in ipsam veritatem incidi-
ſa, quam nullus vniquam theologus diligen-
tissime inter sacras litteras inuestigans de-
prehendere potuit. **Quid** : nonne & futorem
inuenies gloriātem, ſic ex detrita ſolea, quam
forte reficiebat, ipsam veritatem ſubula de-
traxiſſe, quam nullum alicuius antiqui do-
ctoris ingenium, nullum acumen, neque ex
veteri neque ex novo testamento potuit vni-
quam educere? **Quid** opus est multis? Ob-
ſtupui, ſteteruntque comæ, & vox fauibus *tingilius*.
hæſit, dum tantam rerum confuſionem in-
tueor. omnes enim iſtos Thrasones coniura-
tos video, vnaque & mente & voce dicentes
audio: **Nolite** doctoribus theologis, aut iis qui
diuinarum litterarum ſtudio incumbunt, am-
plius credere, ſed nobis credite. **O** impuden-
tiam ſingularem iſtorum, qui quanto minus
& diuinis & humanis litteris operam dede-
runt, tanto maiores ſunt pecudes; errauit, vo-
lebam enim dicere, tanto præſtantiores eſſe *ironice dicti*.
theologos.

Referam arcanum quoddam eorum theo-
logiæ mysterium, quod à certo illorum sym-
myſta audiui quidem, ſed tamen ut credam
aducci non possum; neque enim eſt euange-
lica veritas. Aiunt igitur iſti, quanto minus
quiſ ſtuduit, tanto cum & doctiorem &
aptiorem

Proſopopædia.

*Hæreticorum
impudentia
retinenditur.*

aptiorē esse , vt istius noui euangelij minister & doctor existat. illorum enim mustum, vacuum vtrem & ab omni alio liquore purum postulat. Credat hoc qui volet, ego verò non credo; dicant illi licet me nimium pertinacem.illos tamen ita credere necesse est. Alioqui (rogo) qui fieri posset, vt isti cämentarij, futores , milites , venatores,pharmacopolz , mercatores in suæ legis doctores suique euangelij ministros ac præcones subitò euadrent ? credunt igitur illi , vnde & omne hominum genus eos ad suam scholam audio conuocantes, & vt persuadeant aureos mon-

*Heretici fal-
fa promittunt.* tes pollicentur. Audite nos,inquiunt, audite nos omnes,& vos à nobis vno die plura discessis , quām ab ipsis theologis intra triennium disceretis. intra mensem absoluti , in nostra theologia magistri eritis , qui in Papistarum theologia ætate consumpta , vix ad baccalaurei nomen peruenire possetis. nos semitā quandam omnibus aliis incognitam , quæ ad ipsum veritatis adytum magno compendio ducit,inuenimus. Nolite cuiquam illorum antiquorum patrum ecclesiæque doctorum, qui omnes homines erant , nolite vlli concilio , quæ omnia errarunt , amplius credere. nos soli veritatem nouimus ac tenemus; nos diuinæ scripturas soli intelligentes errare non possumus ; nos in intimum sacrofandz

veritatis

venitatis adytū mira facilitate penetrauimus, patres nostri omnes errarunt; erant enim fāciū homines ac simplices: reliqui omnes sunt cæci, nos soli videmus. alij omnes qui ante nos vixerunt, nihil aliud nisi stulti & a-felli erant, nos sapientes & acuti sumus. Ad nostram igitur scholam omnes accurrite, mi-n intelligetis.

Hac aduersarij de seipsis & dicunt & sen-tiunt, ut mundum ad suam scholam rapiant, in qua veram theologiam ac germanam scri-punt intelligentiam inflatis buccis pollicen-tur. Quām molestum atque acerbum esset plerisque viris doctis, quos adhuc orbis tenet, si post tot eruditissimos præceptores sum-molque doctores, quos aut audierunt aut le-gerunt, istorum & scholam frequentare, & discipulos fieri necesse esset. O beate Hiero-nyme vas electionis omni doctrina refertum, quid ageres? quid dices; si iam nobiscum verfareris in mundo, & istorū Thrasonū vani-tatem audires? quantum obstupesceres, cùm isti tibi dicerent: Docebimus te quod adhuc nescis; & ut sacram scripturam intelligas, no-stram scholam frequentare necesse est? quām acerbum tibi esset huiuscemodi orationem audire. Magnam quidem orbis partem per-agasti, Constantinopoli theologum illum in-signeum Gregorium Nazianzenum audisti,

*viris doctis
hereticorum
scholam adire
molestum est.*

*Dico Hiero-
nymo hereti-
corum oratio-
nem audire
acerbū esset.*

H Alexan-

Alexandriæ Didymum, deinde multis annis in Bethleemito cœnobio magna cum laude docuisti; attamen nihil egisti, nihil adhuc boni didicisti. Quapropter alicuius militis, mercatoris, pharmacopolæ, futoris, cæmentarij, textoris, aut certè alicuius mulierculæ discipulum te fieri necesse est, ut ab ea discas, quod numquam illi summi theologi te docere potuerunt. Quibus verbis tantam detestariis insaniam? quo fulmine verborum tam incredibilem istorum arrogantiam retunderes à qui cùm discipuli numquam fuerint, magistrorum sibi nomen assumunt, & hoc in ea disciplina, qua nulla sublimior, nulla difficilior magisque ardua cogitari potest.

Neque verò nouum hoc mali genus est, quo diabolus huiuscemodi insanos homines fallit ac decipit. neque enim Hieronymi sa-

Confusat. S.
Hieronymus
eos qui scri-
pturarum di-
uinarum fa-
cilitatem ia-
dant.

cculo deerant qui sibi tantum arrogarent, ut scripturā, quam non didicerant, se intelligere arbitrarentur, vellentque videri magistri, qui numquam discipuli fuerant. Còtra quos agit pluribus beatus Hieronymus in epistola ad Paullinum de omnibus sacræ scripturæ libris, qua in epistola, quam difficilis intellec-
tu sit ipsa scriptura, luculenter ostendit. Deinde istorum, de quibus nunc agimus, temeritatem acriter redarguit. Sed cùm ipsa epistola sit in pròptu & fere in omnibus bibliis, ut pro-

ut prologus præfigitur, totam legere satius est; quippe quæ in hanc sententiam multa memorabilia contineat. in ea siquidem summus ille vir omnibus eloquentiæ suæ viribus eum detestatur ac insectetur errorem, in quem nostræ ætatis hæretici suos discipulos impulerunt, dum eos in sacra theologia magistros faciunt, cùm numquam fuerint discipuli: iisque diuinæ litteræ faciles esse persuadent.

Idem auctor ad Pamphachiū & Oceanum scribens, aliam ad intelligentiam scriptura-
rum perueniendi viam se secutum ostendit, Diuu Hiero-
nymus quam
viā in discen-
do obseruare
rit. quam istam, in qua aduersarij insitunt. Dum esse iuuenis, inquit, miro discendi serebar ardore, nec iuxta quorundam præsumptionē ipse me docui. Apollinatum Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter, & colui. Iam canis spargebatur caput, & magistrū potius quam discipulum decebat, perrexī tamen Alexandriam, audiui Didymum, in multis ei gratias ago. quod nesciui, dicidi, quod sciebam, illo docente non perdidī, putabant me homines finem fecisse ascendi: veni rursus Hierosolymam & Bethleem. quo labore, quo pretio Barraniam nocturnū habui præceptorem: timebat enim Iudæos, & mihi alterum exhibebat Nicodemum. hactenus Hieronymus. Atque utinam ij qui in theo-

logia diuinisque litteris proficere gettiunt, et
 ti viri exemplum potius quam scolorum
 quorundam sequerentur errorem; qui cum
 nihil sciant, se tamen ita doctos arbitrantur,
 ut nolint cuiusquam esse discipuli, sed per se
 momento temporis omnia consequi posse
 confidunt. Qui cum se dicant esse sapientes,
 stulti facti sunt. de quibus recte Seneca: Puto
 multos potuisse ad sapientiam peruenire, nisi
 putassent se peruenisse. Et quidam alius sa-
 piens: Nihil peius est iis, qui paullulum ali-
 quid ultra primas litteras progressi, falsam si-
 bi scientiae persuasionem induerunt; nam &
 cedere præcipiendi peritis indignatur, & ve-
 lut iure quodam potestatis, quo hoc homi-
 num genus intumescit, imperiosi stulticiam
 suam perdocent.

Numquam autem tantam huiuscmodi
 arrogantiū hominum messem in orbe fuisse
 existimo, quantum hac tempestate exortam
 videmus. in hoc enim hæretici ab initio sum-
 mis viribus sibi enitendum putarunt, ut ea-
 rum animis, quos in suam nassam trahere cu-
 piebant, hanc persuasionem ingenerarent, ut
 suæ conditionis ac imperitiæ oblii, tantum
 sibi ipsis arrogarent, ut quilibet eorum ad di-
 uinas litteras intelligendas, & ad omnes theo-
 logicalas controversias ita diiudicandas, ut qua-
 in parte veritas esset, suis viribus statueret,
 satis

Rom. 1.

Seneca de
 tranquillitate
 vita cap. 1.
 Quintilian.
 enit. orat. 1.
 8. cap. 2.

Hæretorum
 arrogantiæ in
 scripturis ex-
 ponendis pro-
 puliunt.

satis idoneum se arbitraretur. Et sanè nisi hoc erroris fundamentum in eorum pecto-
tibus iecissent, numquam eos fallere ac cir-
cumuenire, numquam in reliquorum erro-
rum nassam pertrahere potuissent. nam si illi, suæ imperitiæ memores, intra modestiæ
limites constitissent, numquam profectò in
theologicis cōtrouersiis arbitrii ac iudicis par-
tes suscipere paterentur, sed huiuscmodi
questiones ad theologicæ scholas reiicerent,
vt illic ab iis, quorum id erat officij, solueren-
tur. Ita numquam homines idiotæ sibi ea-
rum cognitionem rapiendam putassent, sed
vitibus suis imparem sarcinam modestè re-
cusassent, quod si factum esset, numquam
illi à callidis hominibus decepti fuissent.

Id cùm aduersarij non ignorarent, vide-
rentque si theologi, quorum id intererat, de
eorum caussa iudicarent, nouæ suæ doctrinæ
cursum retardari, nec vlt̄rā progredi posse;
hoc vnum ante omnia vnicuique persuadere
conati sunt, vt omnia concilia, omnes anti-
quos patres, ecclesiæque doctores, quorum
in explicatis scripturis & questionibus, quas
isti reuocant in dubium, dissoluendis elabo-
ravit industria, reiicerent tamquam homines
qui errare potuissent. Ergo diuinas scriptu-
ras, ad suos inquiunt, adeò faciles, vt eas qui-
uis capere possit, ipsi legire vt intelligatis, in

*Heretici quo
erroris funda-
mento a iis
aberrare se-
cerunt doce-
tur.*

*A theolo-
gicis
causis con-
trouersiarum
cognitionem
quare hereti-
ci emere co-
nancuntur.*

*Aduersariotū
ad suos ora-
tio.*

quo maiores vestri errarunt, nouum doctrinæ genus quod vobis offerimus, diligenter audite. Ita miseris, ut & argumenta quæ contra catholicam fidem excogitauerant, libenter audirent & libros legerent, quos contra ecclesiam Christi perniciosissimos scripserant, persuaserunt. Quod vbi miseri facerent, eos in huius controvæsiæ, quam aduersus antiquam fidem mouerant, iudices se aduersarij libenter suscepturnos esse dicebant. Et ne quis ambitiosum huiuscmodi sacrilegium detrectaret, oportet, inquit, omnes doctrinam suæ saluti necessariam cognoscere. Itaque legite libros nostros, ut qua ex parte sit veritas iudicare possitis. hoc omnibus facile est, nemo hac in re non idoneus iudex est. Ipsi Papistæ sacerdotes, monachi, nolunt vos discere euangelium, quod est Christi doctrina. timent enim, ne veritatem, quam ipsi tot sculis occultarunt, vos aliquando reperiatis, verentur ne quod ipsi sciunt, vos etiam scatis: idcirco nolunt vos euangelium legere, ne forte videatis errores, quos contra Christi doctrinam, quam illi pro suo arbitrio corruprunt, plebi inculcant impieque defendunt & quemadmodum callidus ille serpens rationem, quare ne comederent Deus præcepit, reddere volens, inuidiæ notam in diuinam maiestatem inferens, ad mulierem dixit: ne quaquam

Genef. 3.

QDP

quaquam

quaquam moriemini; scit enim Deus, quod
quocumq. die comederitis, aperientur oculi
vestri: & eritis sicut dij scientes bonum &
malum. eamque his verbis decepit, ut ipsa
postmodum fatebatur. Sic etiam aduersarij
patrem suum diabolum imitantes Christi sa-
cerdotes in praedictis inuidos esse pusillis ho-
minibus suadere nituntur.

En præclara aduersariorum ratio, qua sim-
plicioribus quibusque Christianorum, vt ar-
tem exerceant, cuius planè ignari sunt, &
quam numquam attigerunt, id est, vt de fi-
dei dogmatibus iudicent, & quæ cuangelio
Christi respondeant, quæ non, sententiam
ferant, persuadere conantur. & vtinam ipsi
se deceptos esse iam inteligerent. Sed istis idē
evenit, quod iis, qui cùm natandi artē igno-
rent, eam in alto mari discere gestiunt, quos
temeritas sua demergit ac obruit fluctibus:
ita istis accidit, qui cùm imperiti sint, in va-
sto diuinarum scripturarum Oceano temerè
natare audent, vt in profunda errorum hæ-
resumque voragine submergantur. quod
periculum minimè attendētes, nimis leuiter
aduersariis crediderunt, qui fallente menda-
cio omnia iis tuta esse dicebant. Sed tantus
est ob istam credulitatem pereuntium nu-
merus, vt cæcum illud barathrum diutius ce-
lati non possit. Nos verò matris ecclesiæ

alumni vsque adeò verebamur, ne illi in tam certum discrimen inciderent, vt hac vna de caussa eos pro viribus dehortaremur, ne aut istorum comptæ orationi aurem præberent, aut cum iis familiaritatem amicitiamve contraherent, aut omnino quidquam commune

*Haeticorum
familiaritas
maxime vi-
tanda est.
Tunc s.*

cum illis haberent. Namque iuxta viuendi formam nobis à Diuo Paullo præscriptam, hæreticum hominem post primam & secundam correptionem deuitandum esse satis cōstat. nouimus siquidem istos miseros minus cautos, quam ut ex illorum laqueis ac scrophis, & argumentorum ac captionum labyrintho euaderent, quin ex iis plurimi irretiti caperētur. Quod miseris accidisse deflemus, videntes eos ad certum interitum concitissimè properare, nisi ex illo periculo Dei optimi maximi munere ac benignitate reuocentur.

LIBROS

LIBROS HÆRETICORVM

AVT BIBLIA, A B IIS IN

*vulgarem linguam conuersa, non ideo ab ec-
clesia interdicta, vt Christianis Euangelium
celaretur.*

C A P V T V.

NEQUE verò, vt aduersarij calum-
niantur, certis libris interdiximus,
vt Euangelium hominibus celare-
tur. nihil enim magis optamus,
quām vt veritatis lucem omnes amplectan-
tur ac teneant. *Cur ergo interdicebamus?* ne Lib. hæreti-
corum quæ
Christianis
interducuntur.
illi, qui veritatem iam amplexi erant, eam
hæreticorum dolis ac fraudibus circumuenti
desererent. nam Euangelium certè iis in
ecclesiæ conuentu clara voce recitabatur,
deinde etiam pro concione explanabatur, li-
bri prostabant, habebat qui volebat. Quām
impudenter ergo aduersarij mētiuntur, cùm
nos euangelium hominibus abscondisse de-
blaterant? nobis certè quidem longè aliud
propositum erat, nimirum vt iis nostra dili-
gentia, studio, vigilantia cautum esset, ne in-
tantum arrogantiæ audaciæque delaberentur,
vt sese satis aptos & idoneos esse crede-
rent, qui de controversiis ac quæstionibus,
quas aduersarij omnes veteres hæreses ab in-
feris suscitantes, nimis multas in medium

H 5 pro-

*Pro filios pre-
dictorum oport-
erat, ne ab ha-
reticis decipe-
rentur.*

proferunt, iudicarent. Ita illos monebamus, ne facilemouerentur, sibiique cauerent, ne haereticorum dolis fraudibusque caperentur.

*Qui verò ad theologiæ studium non inepti
videbantur, iis ut diuinorum scripturarum
lectioni, & sanctorum patrum explanationi
toto pectore incumbenter, consulebamus.*

*Pro intelle-
ctus capaci-
tate diversis
diversa con-
sulenda sunt.*

quibus id studium non placebat, aut qui ad illud minus apti erant, eos ut sacras conciones, quæ ab iis, qui ad huiuscmodi functionem ritè vocati essent, in ecclesiis publicè fiebant, sollicitè frequentarent, atque in iis euangelij suæque fidei declarationem diligenter audirent; eoque quod isto modo capere possent, contenti essent, nec curiositate nimia mysteriorum fidei nostræ profundam maiestatem perscrutarentur, admonebamus. Neque enim cuiquam nostrum omnes fidei Christianæ articulos, aut totum euangelium non intelligere damnable est, sed tantum illa credere, & Dei ecclesiæque mandata feruare præcipimur. Et quamquam is, qui postquam fidem amplexus est, in illius intelligetia proficit, maiore quadam voluptate perficitur, tamen præclarum est, eo quamuis exiguo quod quisque capere potest, esse contentum. Restat igitur, ut unusquisque in sua vocacione qua vocatus est, dignè cum omni humilitate ambulet, & permaneat, simpliciterque credat

*Christianis
quid sit pra-
ceptum &
necessarium.*

Ephes. 4.

credat & teneat quod credit mater ecclesia catholica Romana. qui enim ita crediderit & opere perficerit, satis tutus est.

Huiuscemodi oratione ad simpliciores quoque vtebamur, hoc iis qui diuinis litteris operam dare aut non poterant, aut nolabant, consulebamus. De sua autem fide cum aduersariis litigare, aut de hæreticorum vel erroribus vel sermonibus cognoscere eos nobebamus; propterea quod nobis non erat obscurum, quantam pestem ac perniciem impunitis ac rudibus ea res adferre soleat. Sæpè enim nimium altercando veritas amittitur. Non sunt apti omnes ad disputandum, qua in re multorum salus periclitatur. Ut enim ^{simile.} qui Græcè nescit, cum eius linguae perito Græcè loqui non potest; quod si forte tentauerit, iure ridebitur: ita qui Dialecticis imbutus non est, nec bene differere, nec probè argumentari, nec aduersarij argumentum refutum an vitiosum sit intelligere potest. ita nec ad disputandum, nec ad disputationes audiendum, nec ad iudicandum, quis melius disputauit, aptus est. Quam facultatem si sibi vindicauerit, non solum iure ridebitur, verum etiam facile inter mæandros illos, ac retia sophismatum tamquam auis in laqueo captus hærebit. Ut enim is, qui insignem sibi ^{simile.} Latinæ linguae peritiam comparauit, de Medicina,

simile.

Eccle. 3.

dicina, de Astrologia, de iure ciuili differere non potest, nisi eas artes ante didicerit, alio-
qui in multos fœdosque labetur errores: ita
theologicæ rei ignarus, quia in Latinis aut
Græcis litteris fortè profecit, si se idoneum
existimat qui de theologicis quæstionibus
ac controværsiis differat, iure quidem mer-
toque ridetur, sed multorum periculo desi-
pit. mirum enim si non aberrauerit; & ni-
mis ille felix est, si cōtra suam fidem in mul-
tos non delabatur errores: sed qui ex tanta a-
nimi superbia periculum amat, ut in ipso per-
eat dignus est. præsertim cùm sacra scriptura
humiliter versanda sit: superbis siquidem &
elatis eius arcana Pater cælestis abscondit,
paruulis autem ea reuelare dignatur.

Hæretici igitur vafrum ac subdolum ge-
nus, cùm hoc errorum periculum ita se ha-
bere intelligerent, nihil optabant, nisi ut ru-
des quoque fidelium & idiotas in eam na-
sam inducerent, ut inter patinas & cyathos
de sacrosanctæ theologicæ mysteriis disputa-
rent, ac temerè iudicarent. Neque enim du-
bitabant, quin super hoc impietatis altissimo
fundamento quantumcumque errorum mo-
lem facile exstruerent, si semel illud vnum

<sup>Supra impie-
tatis funda-
mentum esse-
rum molem
hæretici adi-
cam.</sup> imperitis hominibus persuasissent. Cùm igi-
tur illos in tantam circa hoc fundamentum
sui obliuionem adduxissent, in duo alia grā-
uissima

uissima maximaq. peccata, quibus iram Dei ita prouocauerunt, ut iustissimo illius iudicio in alios atque alios subinde præcipitarentur errores, tamquam in duo stygia barathra miseros deiecerunt. Primum est incredulitas, alterum superbia; quæ duo crimina Deum maximè offendunt. Id quo modo fiat planum faciam, ut aduersariorum iniquitas perspici possit.

In primum igitur incredulitatis crimen incident, cum ex haeretico audiunt; fides vestra falsa est, maiores vestri & sacerdotes vos deceperunt: quapropter elaborare debetis, ut intelligatis vtrum fides vestra vera an falsa sit. cum haec inquam ex haeretico audientes ei credunt, illiusque suscepit ac probato consilio secum ita deliberant: Volumus scire num iste verum dicit, & vtrum fides nostra vera sit an falsa, deceptine sumus a maiori- bus, an non. Cum igitur apud se ita statuunt, & secum ita loquuntur, eos incredulos ac infideles factos esse dico. nam qui dubitat, fidei perdidit: fides enim est rerum inuisibilium, quæ natura aut experientia non apparent, certa persuasio, omnem sibi contrariam dubitationem prorsus excludens. Cum igitur dicunt, volumus scire num verum an falsum sit quod credimus; quid in eo mali est? tantum profecto mali, ut qui ita dicunt & sentiunt,

*In hereticis
incredulitas
& superbia
inveniuntur.*

*Dubitans in
fide quomodo
sit infidelis
censendus.*

*Fides quid
sit.*

sentiunt, infideles sint, ac proinde pœnis æternis obnoxij. Cùm enim dicas, volo scire vtrum fides mea vera sit an non, quid aliud dicas, quām nescio vtrum fides mea vera sit? si nescis, dubitas; fides autem & dubitatio inter se pugnant. qui dubitat, fidem non habet. Nam dubius in fide infidelis est. ipsa ergo cupiditas ac voluntas sciendi num fides tua vera sit an non, te iam infidelem ac incredulum esse declarat, & adhuc quæris quid in eo mali sit? Tantum certè mali, vt Dominus per Prophetam loquatur & dicat:

Apoc. 21.
Domini ira
contra incre-
dulos exar-
descit.

In gente incredula exardescet ira mea. & Iohannes Apostolus: Timidis & incredulis pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulfure. Vides igitur, quām perniciosum tibi consilium aduersarij dabant? Et sanè, qui ita loquuntur & sentiunt, quanti suam fidem estimarent, luculenter ostendunt, quæ primo hæreticæ doctrinæ vento tam facile concusſa ac nutans, in illorum cordibus altas radices profecto non egerat.

Alterum crimen est superbia, de qua dictum est: Superbo oculo non videtur veritas. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Quod crimen quemadmodum admittunt cùm aduersariis credunt, explicandum est. Horret animus, cùm cogito quanta sit superbiæ & arrogantiæ vorago, in

quam

quam miseros à se deceptos aduersarij præcipitant, dum iis persuadent in illis syrtibus, in quibus omnes maiores suos perisse contendunt, nihil esse discriminis, eosque ad traiiciendum absque periculo satis idoneos esse dicunt. Quod ubi semel persuasum est, tum verò miseri se idoneos existimant, qui de controvèrsia, quæstione, materia iudicent, in qua omnes maiores suos esse submersos ac perisse dicunt. Quia in re, si eorū factū pressius consideremus, tum demum illos in incredibilem quandā arrogatiā, atq. in tantā superbiā, quāta exanimi nō potest, lapsos esse intelligemus.

Primum enim se se adeò doctos ac sapientes arbitrantur, ut officium iudicandi de controvèrsiis Ecclesiasticis ad se solos pertinere existimat: de quibus qui recte iudicare possent, ante se idoneum putant fuisse neminem, nec ad hoc munus nisi de suo grege quemquam viuorum admittunt. Ita in summi iudicis Romani pontificis tribunal gloriösè cōscendunt, immo impudenter irrumpunt, è quo reliquam generis humani partem tamquam minus idoneam deturbarunt. Cū enim eos monebamus, ut hanc controvèrsiam vel sedis Apostolicæ iudicio more majorum, vel œcumenico concilio, aut si hæc illis forte suspecta essent, sanctorum patrum ac antiquorum ecclesiæ sanctæ doctorum sententiæ sub-

*Sapientes se
esse heretica
iactant.*

*Hæretici om-
nis ecclesiæ
doctores an-
gant, sive
iurant.*

tiae submitterent, hos omnes tamquam minus idoneos iudices arrogantissime reiecerunt. Pontifex, inquit, noster inimicus est, concilia errare possunt, antiqui patres homines erant. Quod si ab iis quæramus, quem in hac causa supremum iudicem, à quo non sit provocatio, velint, unusquisque aiunt hoc officio fungi potest; omnes enim suæ salutis debent habere rationem; legemus inquit scripturam, quæ plana ac facilis est. Cum vero concilia secundum scripturam diuinam, id est, pro nobis sententiam tulerint, tum demum nos illorum iudicio submittemus; aliter nullo modo. Et quis tamen erit ille Rhadamanthus aut Minos, qui conciliorum antiquorumque patrum sententiam retractet, & utrum ea scripturæ quadret ac conueniat an non, examinet ac iudicet? unusquisque nostrum inquit.

Sed dic mihi, qui fieri potest, ut post tot tantosq. viros eruditione præcipuos, virtute præstantes, florem totius orbis tam recte ac incorrupte iudicare possis? Incredibile enim est te ita existimare, ut in quo tam multi homines, qui te sapientia, virtute, doctrina longè superabant, lapsi sint, in eo tu solus labi, falli, errare non possis. Sed spiritum, inquit, nescio quem inuenimus, immo dormientem excitauius, qui suscitatus a nobis, ita nos statim

*Haricorum
impudicitia
offendit.*

statim afflauit, vt scripturarum mare in quo omnes alij in modum Vlyssis errarunt, absq. vlo errore transire possimus. O somnolétum ^{Simile.} spiritum, qui in morem glirium mille annis ita altè dormiuit, vt cum à somno nemo excitare potuerit. Sed vereor sanè, ne hic spiritus sit ipse Satanas, quem post mille annos solui oportet, vt de carcere suo egressus, seducat gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ; & multis modis orbē Christianum affligat; quemadmodum in Apocalypsī à Ioanne prædictum est. Mentior, nisi istorum patriarcha Lutherus quinque argumenta, quibus usus est in libro quem is contra missæ sacrificium scripsit, sibi ab ipso dæmone suppeditata esse confitetur, quem regem esse super omnes filios superbiæ scriptura commemorat.

Vides igitur, amice lector, quod primo loco proposuimus, quāta sit in hac parte istorum arrogantia, quam haud obscure præ se ferunt. vides quantum sibi ipsis tribuunt ac vindicāt, cūm se omnibus aliis anteponunt.

Alterum in quo istorum arrogantia perspicue cernitur, est illa tanta sui obliuio, vt ^{Heretici &} _{no cognoscunt.} quod genus animantis fint, num homines, an aliud quippiam, ipsi ignorare videantur. quod ex eorum verbis facile doceri potest.
 Diximus superiùs, eos omnium antiquorum
 I patrum,

150 DEFENSIONIS FIDEI
patrum, ecclesiaeque doctorum opinionem
relicere, quia homines erant, omnium con-
cilorum sententiam improbare, quia ab ho-
minibus concilia cogebantur. Iam ut huius-
modi propositio caussalis vera probetur, il-
lius quoque vniuersalis vera sit necesse est.
Quænam illa est? ista profecto: Nulli homi-
ni credendum est. At qui rejectis aliis tam-
quam suspectis, propterea quod homines e-
rant, aduersarij dicunt sibi esse credendum,
voluntque sibi ab omnibus credi; immo verò
in eos qui sibi credere nolunt, excandescunt,
irascuntur, insaniunt. Vides ut illorum sibi
quadrat & consentit oratio? negant enim in
primis cuiquam mortalium esse credendum,
deinde dicunt sibi credendum esse. nonne
igitur consequens est, eos non esse homines?
Alij inquiunt, quia homines erant, errarunt;
nos verò nō erramus. Quid igitur caussæ ad-
ferent, cur non errant, nisi se homines esse
negent? cùm enim hinc omnes homines er-
rare, nec cuiquam homini ea de caussa fidem
habendam esse dixerint, inde verò suæ sedet
homines errare non posse, eorumque opinio-
nes non modò recipiendas, sed etiam tutò
recipi & credi; quid aliud restat, nisi, ut aut in
modum Stesichori palinodiam canant, aut se
homines esse inficiant?

En qualis & quanta illorū est gloria, quāta
sui

Contra hetero-
ticos evidens
argumentum
proponitur.

Hæc
quales sint,

sui obliuio, qui se homines esse iam nesciunt. homines se
esse nec ne;
ignorant.
Quod igitur animantis genus est? aut quod nomen istis imponimus? num vituli sunt, an asini? negabunt. an fortè angeli? non credo. ne dij quidem. Quid igitur? Dæmones? non fatebuntur, vt equidem existimo. Ad hæc videmus eos carnem, ossa, sanguinem habere, comesse, bibere, vt reliqua pecora campi; cornua tamen in iis non video, quemadmodum antiqui dæmones & vituli gestant, nisi fortè ea spiritualia & inuisibilia sint, quemadmodum se omnino spirituales esse dicunt. In quo igitur animalium generis istos numerabimus? equidem non dicam, sed tamen ex ipsis quærendum est. Audiimus, ô boni viri, vos homines esse desiisse; unde multum laboramus, dum quod genus animantis sitis, scire vellemus. Liberate nos quæso ista sollicitudine, dicite quinā estis, an non homines? Certe non dubito, si vos ipsos circumspiceritis, si in aliquo speculo oris vestri lineamenta videritis, quin vos homines esse fateamini; ibi quæso vultum nativitatis vestræ aspicite & considerate. Quod si conceditis, & illud obscurum concedite, errorem in vos quoque, quemadmodum & in alios homines, posse cadere. agnoscite conditio-
nem vestram, neque nobis succenseatis, quod vestræ opiniones nobis suspectæ sunt, cùm & Iacobi 11.

vos homines sitis, & ea de caussa maiorum nostrorum sententias vobis suspectas esse dicatis. Patimini legem quam ipsi tulistis, dicitis errasse maiores nostros, quia homines erant: ita & vos homines esse, ac proinde quod admodum ipsi vos errare posse dicimus. En quo pacto de aliis iudicantes seipso condemnant. Quid opus est multis? quis non videat verum esse quod paullo ante dicebamus, eorum arrogantiam ac superbiam in tantam sui obliuionem eos adduxisse, ut se iam homines, ac proinde errori & ignorantie, quemadmodum & ceteri, subiectos esse nesciant.

Maiores autem nostros homines fuisse quis negat? illud certe quidem credimus (quod istorum pace dixerimus) nullum ex ipsis Thrasonibus cum nostris maioribus, siue pietatem, siue eruditionem atque doctrinam siue virtutem species, posse conferri. quae cum ita sint, libentius iis quam ipsis nouatoribus credimus. Quod si aduersarij negent se usque adeo insolescere, ut in hac caussa iudicis partes sibi sumendas putent, sed se unam inuestigare & inquirere veritatem, quod ad tegendam suam insolentiam singularem (quam superius ostendimus) eos dicturos esse non dubium est, prompta responsio est, mihi facillimum esse probare quod dico, ex iis quae ipsi vel dicunt, vel faciunt. Adhibeant illi

fanè

*Ex suis ver-
bis hereticos
errare depre-
hendimus.*

sanè quoilibet fucos ad obscurandam veritatem, eum tamen in hac caussa procedendi modum obseruant, qui ad alium neminem, nisi ad summum eius iudicē, pertinet. nam cùm aliquis opinionem cuiuscumque hæretici eligit, eamque contra totius orbis iudicium defendit, & hinc ecclesiam cum omnibus suis magistris errasse inde illum nescio quem verum inuenisse contendit, quid aliud facit, quām quod iudici propriū est? nōnne seipsum inter ecclesiam, & illum alterum, arbitrum iudicemque constituit? Cùm enim hinc illius sententiā eligit ac probat, inde alios omnes, qui ei contradicunt, damnat ac reūnit, illumque vnum veritatem clarius quām reliquos omnes doctores perspexisse aſſuerat; quid? nōnne iudicis officio ac munere fungitur?

*hæretici suā
ſectām deſen-
dentes, ſibi
contradicētes,
damnam.*

Cùm igitur iſte dicat, ille quidem recte, alij autem erratunt; quid aliud reſtat, quām inter eos ferre ſententiam, qua ille recte ſentire, alij verò pro veritate mendacium amplecti iudicentur? quod ſanè vſu venit in hac controuersia, quam de intelligentia verborum Christi, hoc eſt corpus meū, contra Eucharistiæ ſacramentum noui ſacramentarij fuscitarunt. Omnis antiquitas & veterum conciliorum auctoritas, in quibus ipſe Berengarius conuictus fuit, ea Christi verba ita

*Berengarii
conuictus fuit.*

134 DEFENSIONIS FIDEI
in suo sensu litterali accipienda duxerunt, ut
verum Christi corpus ab illo Apostolis in ce-
na realiter datum esse intelligeretur, cum il-
lis à domino dictum est: accipite & mandu-
cate, hoc est corpus meum. Berengarius au-
tem, & ij, qui nostro sæculo illius insanum er-
rorem ab inferis excitarunt, Christum de alia
re quam ipsius verba sonant, loqui voluisse
contendunt. Quid autem illud sit, in tanta
opinionum varietate nondum explicare po-
tuerunt.

Hic ergo bina castra videre est, hinc anti-
quos omnes ecclesiae magistros, Cyprianum,
Iustinum, Irenæum, Dionysium, Clemétem,
Martialem, Ambrosium, Hieronymum, Au-
gustinum, Hilarium, Gregorium Chrysosto-
mum, Cyrillum, Basilium, Bernardum & ce-
teros: inde Berengarium, qui tamen recanta-
uit, Lutherum, Oecolampodium, Calvinum
Sænctfeldium, eorumq. discipulos, qui præ-
dicta Christi verba non solum contra vete-
rum sententiam, sed etiam contrariè inter se
exponunt singuli quemadmodum sibi visum
est. Cum ergo venator aliquis, miles, centu-
rio, negotiator, medicus, pharmacopola, ex-
mentarius, sutor quispiam, aut certè aliqua
istorum muliercula audit vel legit, quid Lu-
therus, quid Calvinus, aut Zuinglius de hoc
articulo senserint, reicctaq. fide, quam à ma-
joribus

ionibus acceperant, alicuius istorum opinionem eligit & amplectitur, hunc in isto negotio iudicis partes inter omnes istos doctores sibi vindicare dico; ita ut vnius probata sententia alios omnes illi repugnantes condemnent. ut si Caluini opinionem probet, non solum veterum fidem tamquam falsam improbant atque condemnant, sed etiam Lutherum & Oecolampadiū; qui quamquam & contra ipsam fidem, & inter se ipsi & aduersus Caluinum pugnant; tamen haud alter ac Caluinus se veritatem inuenisse singuligloriantur. Itaque perspicuum est, qualem de seipsis opinionem isti conceperint. nam cum inter tam multos viros eruditione præstantes iudicare non dubitant, se se sapientissimos ac doctissimos omnium, quos vnumquam orbis viderit, haberi velle, planum omnibus faciunt.

In quo tertium incredibilis illorum arrogantiæ, stuporis, superbiæ documentum luculenter apparet. non solum enim se omni- bus antiquis ecclesiæ patribus anteponunt, sed etiam ipso Caluino, cuius opinionem amplectuntur, probant, eligunt, se doctiores arbitrantur. Sed tamen qui sint, memoria retinete. semper enim clementarius est cæmetarius. Ita pharmacopolæ, futores, mulierculæ, quantumcumque de seipsis sentiant ac

*Heretici suo
Caluino se
doctiores esse
arbitrantur.*

136 DEFENSIO NIS FIDEI
prædicent, tamen in eodem luto hærent, nec
conditionem sexumve mutarunt. Quantum
autem isti sibi tribuant, facile doceri potest.
Quisquis autem sese ingerit, ut inter homi-
nes doctos de aliqua materia dissidentes iudi-
cis officio ac munere fungatur, aut certè id
rogatus facit, ut uter illorum doctius in con-
trouersa materia dixerit aut scripserit, senten-
tiam ferat: nonne hoc ipso eius artis ac disci-
plinæ, quam illi profitentur, se ambobus dis-
sidentibus peritorem esse demonstrat? Isti
certè quidem, de quibus agimus, sese inge-
runt, ut inter eos omnes theologos, quos su-
præ enumerauimus, quis eorum absolutissi-
mus sit, iudicent. Consequens est igitur, ut iij
sese illis omnibus doctiores, ac sacrae theolo-
giae peritiores arbitrentur. Et quoniam ipse
Caluinus, quem omnibus aliis sua sententia
prætulerunt, unus illorum est, sequitur etiam
illud, ut se ipso quoque Caluino præstantio-
res esse existimant. Sed ut istorum incredibi-
lis arrogatia facilius perspici possit, fingamus
omnes illos doctores, quos suprà enumerau-
imus, adhuc viuere, diemque, quo inter se dis-
putaturi sint, constitutum esse. iam omnes
descenderunt in arenam, magna panegyris,
frequens hominum conuentus, summa om-
nium expectatio. Inter hæc, erectis omnium
animis, celsum tribunal in medio exstructum,
ac iudi-

*Arrogantia
hereticorum
offenditur.
Hypothesis.*

ac iudicibus præparatum, si quis asellus bipes
ascendat, aut certè aliquis medicus, phar-
macopola, sutor, mulier, aut aliquis alius ex
cafeo et hominum, qui ad extremum inter il-
los summa doctrina & eruditione præstantes
viros sententiam ferret ac diceret; horum o-
mnium doctissimum Caluinum esse censco,
hic omnium theologorum optimè & dixit &
scripsit. Quid isti omnes sciant, noui; totam
scripturam sanctam, & quidquid de illa om-
nes ubique gentium scripserunt, teneo. Qua-
te Caluinum scripturas sanctas optimè om-
nium interpretatum esse iudico, pronuncio;
quis audientium rei indignitate non maxi-
mè commoueretur? quis huiuscemodi iudi-
cet in quo animo ferret? Sed dicet aliquis:
nemo est inter aduersariorum greges, qui si-
bi tantum tribuat ac vindicet. verbo id for-
tasse verum est, sed res hîc non verba specta-
tur. quid enim verba audiam, cùm facta vi-
deam? quisquis enim sese idoneum existimat,
qui inter eos omnes, quos enumerauimus
theologos, iudicet ea quoq. omnia, sine qui-
bus rectè iudicare non potest, in se esse exi-
stimate non dubium est. Quem autem o-
mnino reperies, in quo ea sint omnia, qui tâta
sit eruditione atque doctrina, quantam isti
fatui se habere arbitrantur? quis autem sani
capitis istorum fanaticorum hominum au-

I 5 daciā;

Fatūs & ope-
ribus se alios
antecellere,
præsumere ha-
bent tēstā-
tur.

daciam, cum incredibili arrogantia ac temeritate coniunctam, æquo animo ferat? quis tantam non rideret insaniam? quis istos non diceret emotæ mentis, si quid umquam mentis habuerunt? Tales attamen iudices in hac maxima caussa grauissimaque controværsia, quæ inter tam multos summos viros, quos antè enumerauimus, disceptatur, aduersarij delegerunt: horum iudicium sententia se submittunt, omnes autem alios reliquunt. Ceterum quis istorum miserorum ametiam ac illusionem fatis demirari queat? qui omnibus theologis cum veteribus tum nouis, propterea quod homines essent, tamquam minus idoneis huius caussæ iudicibus reiectis, se se iis & morum integritate, & doctrina longè inferiores, nihilominus fatis apostolos & idoneos arbitrantur, qui de hac controværsia iudicent, ac tanta auctoritate definiunt, ut totus orbis terrarum, omni alia, quæ antè imbutus erat, opinione deposita, illorum sententiam amplecti deberet. Enqua-
 ta est istorum arrogantia, quantus stupor, quanta sui obliuio, in quam eos aduersarij præcipitarunt, ut in reliquis fidei partibus eorum simplicitate pro sua libidine abutii possent!

Et sanè Deus videns eos ita insolentes, & adeò suæ exiguitatis ac rusticitatis oblitos, ut quem-

quemadmodum ostendimus, incredibili superbia tumerent ac sese efferent, iusto iudicio eos paullatim in tantam errorum voraginem labi permisit, ut ad extremum nullam fidei partem retineant, atque ita deserto itinere salutis ac vitæ, in sempiternum interitum concitatissimè properent. Solet enim Deus ita multare ac perdere sapientiam eorum, qui sibi ipsis placent, ac nimis sapientes videntur, ut tandem tradantur in reprobum sensum ac pereant. Et (ut ait Apostolus) eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent, ideo mittit illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt veritati. Sed ut istorum hominum inceptia pleniū intelligi possit, omnibusque planum fiat, quām parum idonei sint ad iudicandū de ista causa, qualis esse debeat iudex, quem querimus & agnoscimus, obiter demonstrandum est.

Iudex igitur, cuius sententia sese aliquis in controversiis religionis ac fidei sine periculo salutis ac vitæ committere potest, non solum adeò incorruptus atq. integer, ut nullus sit timori locus, néve propter finistrum aliquem affectum decipiat, sed etiam ita sapiens esse debet, ut mihi certum sit ab illo ob imperitiam, in iis quibus animæ salus constat, in errorem induci non posse. nam cùm agitur

*Eos, qui sibi
sapientes vi-
dentes, qualis
ter Deus pa-
niat.*

*Rom. 1.
2. Thess. 3.*

*In indice
qualis sapie-
ns, ut desidera-
tur.*

agitur de negotio salutis ac vitæ, non est temerè credendum omnibus, qui & spiritu præditos & eruditione præstantes, atque ad alios rectè moderandos sese idoneos esse dicunt. Et, ut quod sentio paucis exponam, nollem animam meam cuiquā committere, nisi ei cui Spiritum sanctum ad omnia dubia, quæ circa fidem saluti necessariam oriri possunt, dissoluenda adesse certò scirem. Et quoniam omnes se hoc spiritu præditos esse iactare possunt, quemadmodum hoc sæculo ^{ev. Dovorias 6:9} nimis magnus est numerus, nulli hoc spiritu se afflatum esse asseueranti, quantumvis ille doctus & fictus eamentita specie sanctitatis imponat, vlo modo credendum nisi quod dicit id sacræ scripturæ auctoritate confit inauerit. Et quoniam in omnibus divinis voluminibus nullus alicuius hominis scriptum sanctum ^{he. 10:22} culi nostri non Caluini, non Lutheri, non Bebabuisse.

<sup>Non legitur
in scriptura
aliquem he-
reticorum Spi-
ritum sanctum</sup> ^{et} Et quoniam ea fit mentio, vt Spiritu sancto prædictus esse dicatur, quamquam isti omnes, vt id mihi persuaderent, millies deierarent, ac sese ni ita sit diris deuouerent, tamen nullo modo crederem. Sed de sancta matre ecclesia Roniana, quæ nobis in magistrum diuinitus data est, multis in locis scriptum est.

<sup>Ecclesia san-
cta catholica
Romana no-
bius magistra
data est.</sup> ^{Matth. 28:19} huic Christum Dominum ac sponsum eius, huic Spiritum sanctum adesse perpetuò Eu-

angelia

angelia sacra commemorant. Itaque hanc A-^{Ioan. 14.}
postolus Paullus Dei domum sapientiæ ple-^{1. Tim. 3.}
nam, & columnam ac firmamentum verita-
tis appellat. Huic igitur vni, & iis magistris,
quos illa probauerit, credam; hanc contro-
versiarum ecclesiasticarū iudicem agnosco.

Omnes alij quamuis doctos, quamuis sanctos <sup>Quibus in si-
de esse dicant, & iis causa est
buccis crepantibus donec eos ap-
probabit mater ecclesia Romana, mihi sem-
per erunt suspecti. nam cùm (vt antè dice-
bam) de graui illa materia agitur, è qua no-
strum animarum salus pendet, vni homini
credere extremæ profectò dementiæ est, nisi
illù constaret usq. ad eò doctum esse ut errare
non posset, & integrum, ut nulla neq. cupidit-
ate, neque ambitione, neq. libidine adduci
valeret, ut falleret. Sed ubi reperiemus talē
quis est hic & laudabimus eum? ut scriptura ^{Eccle. 31.}
inquit. nullus profectò hominum talis est.
Sed sancta mater ecclesia Romana in suo
summo pastore, suisq. conciliis œcumenicis, <sup>Ecclesia pri-
& patrum vnanimi consensu, suo illo priuile-
gio fungitur, ut cùm in rebus ad fidem perti-
nentibus aliqua dubitatio nascitur, errare nō
possit. Christus enim, cuius verba transire
non possunt, ei in suo pastore Petro hoc pro-
misit, dicens: Ego rogaui pro te Petre, ut non ^{Luc. 22.}
deficiat fides tua. Si ergo Christus qui pro sua
reueren-</sup></sup>

reuerentia exauditus est, vt ait diuus Paullus: hoc rogauit, nemini dubium esse debet quin hoc ecclesiae Romanæ generali pastori Petro ipsiusque successoribus concessum fuerit.

Sed quis sæculi nostri nō miretur infaniā? Miles aliquis aut pharmacopola, aliūsve nescio quis negotiator, aut denique muliercula absque scripturæ alteriusve rei cuiuscumque testimonio, se hoc gemino priuilegio frui dicet, vt cùm de fidei controuersiis iudicat, in quibus totam ecclesiam cum illius moderatore Spiritu sancto, omnibusque doctoribus nouem sæculis aut etiam amplius isti errasse contendant, is neque errare, neque quemquam fallere possit. Quid igitur istis ita deceptis, & in tantam sui obliuionem adductis, miseriūs excogitari potest? nullas vñquam litteras attigerunt, nullis disciplinis imbuti sunt, numquam decimam partem diuinorum voluminum perlegerunt, antiquorum neque opera attigerunt, neque libros habent. non auderent labra diuidere, vt coram fani capit is hominibus de Medicina, Astrologia, Musica, Geometria, Rhetorica, Dialetica, Physica, aliisque huiuscemodi disciplinis differerent. de Theologia autem, quanihil maius, nihil sublimius, nihil diuinius, nihil ipsorum quoque iudicio difficilius obscuriusve cogitari potest, in qua tantos viros tot sæculis

*Magna here-
ticorum misere-
ria est.*

seculis errasse contendunt, disceptare, disserere, iudicare tanta cum fiducia audent, ut omnia ex Apollinis tripode adferre videantur. **Quis** tantæ auctoritati audeat repugnare: immo verò quis tam detestabilem ac fācilegam satis demiretur audaciam? quæ tantam illusionem ac tam admirabilem, qua misericordia ingenia fascinata sunt, explicare possit oratio? **Quibus** illud diui Paulli; **O** ca. 3. infensi Galatz, quis vos fascinavit non obedit verbo veritatis; dicere possemus. **Dicam** autem quis istos ita fascinavit, decepit, illusit. **Aduersarij**, qui dum ipsis misericordia scrip-
tū Heretorum magna est infan-
turam sacram adeò facilem ac peruiam esse
persuadent, ut ab omnibus minimo negotio
capi explicarique possit, istos in tantam sui
ignorantiam, ac tam miserabilem suæ im-
peritiæ obliuionem adduxerunt, ut iam qui
sunt omnino nesciant. **Sed** cur eos aduersarij
ita fascinandos putarunt? **Dicam** & quidem
aliquanto breuius, quām tanta res dici potest.
mihi namque propositum est, illos cuniculos, quibus aduersarij arcem catholicæ fidei
clanculum subruere, & sensim euertere mo-
liuntur, detegere, in lucemq. proferre. **Quos**
quanto studio suis illi sub iis inuolucris eoque
prætextu quasi præclarum ac egregium faci-
nus aggressi sint, celare contendunt; tanto
diligentius, ut & quid illi moliantur, & quo
Heretorum
dojos detegere
anctior inuen-
tū.
illorum

illorum scelerata fraus ac occulta calliditas tendat, planum omnibus faciam, mihi elaborandum est. Quæ sanè caussa est, ut hoc in loco diutius aliquanto hætere videamur.

*Heretici qui-
bus fraudulens
rude: & idio-
tæ decipiunt.*

Illud igitur in primis animaduertendum est, aduersarios eo fupo falsaque pietatis imagine, qua incautis sese venditabant, cum ita dicerent: nostrum studium est ut doctrinæ Christi & Euangelij veritatē orbis agnoscat, qua ecclesiastici & monachi, ne homines ad sapientiæ lumen aspirent, & tandem illorum errores intelligent, è medio sublatam volunt, hac inquam simulatione pietatis & in populum benevolentia specie non modò nos hominibus reddidere suspectos, eorumque in nos odium accenderunt, quasi capitales illorum essemus hostes, verum etiam magnum idiotarum ac illitteratorum hominum, ut sua opuscula dicam an commenta, & biblia à se in vulgarem linguam conuersa legerent, impulerunt. iisque ut non minus confidenter, quam quiuis theologiæ doctor de iis quæ legissent sententiā ferrent, facile persuaserunt. Quò facto in tantum errorum numerum miseri sua credulitate inciderunt, ut nihil iam addi posse videatur. ita aduersarij illis idiotis pro sua libidine abusi sunt. nos vero cum huiuscmodi pericula præuideremus, ne aut illorum libros, aut ab iis in vulgarem lin-

*Heretici suis
libros legidos
esse qualiter
sua scierunt.*

guam

quam conuersa biblia legerent, aut de illorum caussa sibi ullo modo iudicandum putarent, interdicebamus. Nec tamen omnes à scripturæ studio deterrebamus, sed eos tantum quos & proper exilis ingenij imbecillitatem ad hoc studium ineptos, & in eam arrogantium animique tumorem, de quo superius diximus, proclives esse iudicabamus. Illis igitur satis esse dicebamus, quod in legitimorum ecclesiæ catholicæ ministrorum concionibus discere possent. Quæ sanè ger- Rom. 10. mana est ratio fidem descendit, iuxta Apostoli sententiam, qui ait: Fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Fides inquit, ex auditu, non ex lectione; sine magistro enim & catechista fides commodè percipi non potest. Aliis autem quos aptos videbamus, iis ut theologorum scholas & Academias frequentarent, & prius summorum virorum discipuli, quam aliorum magistri esse vellent, admonebamus.

Ita ergo nostrorum discipulorum duo genera noueramus. Alij *euσόμεχοι* erant, quibus solidum cibum non denegabamus: alij *κακοσόμεχοι*, quibus cibos nutrictum more præmandendos existimabamus. Quemadmodum enim stomachorum magna differentia est, nam illi instar struthionū omnia quamvis dura & cruda facile deuorant; hi verò

K aded

aded imbecilles sunt, ut nihil quamvis coctum aut elixum digerere valeant. Ita hominum ingeniiis v̄su venit. alij siquidem ut fidei nostræ diuina mysteria capiant apti sunt, alij inepti. & quamquam omnis scriptura sancta sit ac salutaris, in ea tamen certa loca sunt, quæ omnium ingeniiis non conueniunt. Et quemadmodum carnes quamquam ex se bonæ sunt, crudæ tamen si sumantur, huic ob stomachi imbecillitatem oberunt, morbumque parient; illi verò firmiori non modò non nocebunt, sed etiam proderunt ac corpori robur adiicient. ita diuinæ, scripturæ cibus, si certis ingeniiis crudus, id est clara perspicuaque explicatione minimè decoctus ingeratur, eorum saluti plurimū officiet, errorumque morbos creabit. Alij autem in theologiae disciplina sub integris eruditissimæ magistris diu multumque versati, crudis absque periculo vesci possunt. Hebræi principium Geneseos & Canticū canticorum ante tricesimum annum legi nolebant. & Dominus discipulis loquebatur: Vobis datū est nosse regnum Dei, ceteris autem in parabolis. Idem sanctum dari canibus & margaritas mitti ante porcos vetabat. Inter auditores diuinæ sapientiæ distinguendum esse, ab Apostolo quoque Paullo didicimus, qui ouiu Christi pastoribus nutricis proponit exemplum,

*Hebreorum
in scripturis
legendis con-
suetudo.*

Luc. 8.

Math. 7.

3. Thes. 3.

plum
lute
igitur
infan
nimè
stillat
mum
ori ing
ta viri
imbe
Q
tio a
lum
spicu
aliis
scrip
ria ca
scru
opp
lube
ante
adm
aspic
dice
id e
diss
hum
plic
tem

plum, ut ad eius imitationem suis ouibus salutare verbi Dei pabulū administrent. Quid igitur prudens nutrix? num imbecillioribus infantū stomachis solidos ingerit cibos? minime verò. sed initio dulcedinem lactis instillat, deinde polentam adhibet; ad extremum panem solidioresque cibos præmansos ori ingerit: atque ita gradatim ad incrementa virium, roburque corporis capessendum imbecillis formatur infantia.

Nutricis prædantis modus in infantis educatione proponitur. Simile.

Quid igitur Apostolus? Nónne in negotio administrandi salutare verbi Dei pabulum inter fideles ad istum ferè modum per spiculē distinguit? Aliis, inquit, lacte opus est, aliis solido cibo. id est, hi sublimia diuinaque scripturæ sanctæ, fideique Christianæ mysteria capere possunt; illi verò non possunt, sed scrutatores maiestatis nimium curiosi sæpe opprimitunt à gloria. Itaque Apostolus sibi liberrimè præcipit, ut pastores & doctores, antequam ouibus suis verbi Dei pabulum administrent, earum qualitatem diligenter aspiciant. Vnde & iis sese proponit exemplū, *Proverb. 15.* dicens: Inter perfectos sapientiam loquimur, id est de sublimibus fidei nostræ mysteriis differimus: inter parvulos autem & idiotas *Heb. 5.* humilius loquebatur; ac sese illorum simplicitati accommodans, illam maiestatem quodam modo demittebat. Timo-

2. Tim. 3.

theo scribens, idem præcipit dicens: Tu ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Iesu, & quæ audisti à me per multos testes; hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Ita Apostolus non omnia quæ Timotheo tradiderat, vnicuique communicanda ducebat, sed quædam arcana doctis tantum ac fidelibus, & qui alios docerent idoneis, committi volebat.

*Ecclesia catolica R. 9.
mana in insti-
tuendis filiis
suis quæ mo-
dum seruauet-
rit.*

Hanc vtilissimam legem ac disciplinam in instituendis filiis suis semper obseruauit mater ecclesia. in quo sanè non solum Christi Apostolorum quæ eius præceptis obtemperat, sed etiam imitatur exempla.

*Tit. 3.
Libros hereti-
corum quæ
ecclesia inter-
dicit.*

Non igitur occultandæ veritatis studio, quemadmodum aduersarij mentiuntur, interdixit ac vetuit, ne passim hæreticorum libri, aut ab iis in vulgarem linguam conuersa biblia legerentur, sed Apostoli præcepto obtemperans, legem quæ ab illo perscriptam obseruans, id statuit. Quæ quoniam hoc nostro sæculo violata est, quanta opinionum errorum quæ confusio in Christianum orbem inuecta sit, ipsa experientia docet. Ex quo intelligi potest, quæ in iustis de cauissis, quoque modo huiuscmodi legem sanxerit. Aduersarij autem multis verbis in matrem ecclesiam Romanam inuecti sunt, quod eam legem in filiorum suorum institutione sibi obseruandam

seruandam duxerit; sed cur id ita decreuerit studiose celarunt, illud vnum identidem inculcantes, scripturam sacram facilem omnibus ac peruiam esse, vnumquemque ex sola Euangelij lectione nō solum diuinis litteras, verum etiam arcana fidei mysteria per se capere posse. ita omnibus absque vlo discrimine omnia fidei nostrae arcana communicant: ita Euangelicas margaritas porcis, fidei ^{Matth. 7.} sacrosanctae mysteria canibus obiiciunt & offerunt. Sic omnia profanant, miscent atque confundunt, cum pulcherrimum ordinem ab Apostolis in ecclesia constitutum, pa- storibusque præscriptum euentunt.

Sed dicet aliquis: Cur talia machinantur? certè non eo nomine quod illos vestræ salutis vllum desiderium tangat, sed vt sub hoc specioso titulo id quod ad opprimendā veritatem moliebantur, tegerent ac celarent. Nam cum ecclesiam criminarentur, eamque iniuria ac perperam interdixisse dicerent, ne omnes pro suo arbitratu eorum scripta periuolarent, nihil profectò aliud agebāt, nihil moliebantur, nisi vt quemlibet ē vulgo, ad cognoscendum de ista controuersia, quam ipsi in ecclesia suscitauerant, allicerent. nec vro dubitabant, quin ab huiuscemodi temerariis fatuisque iudicibus breuis ac stulta sententia diceretur. Certè suos errores se artifi-

150 DEFENSIONIS FIDEI C A P . V .
cio orationis & eloquentiæ pompa interim
ita fucaturos , ac veri similitudine adumbratu-
ros esse confidebant, vt iis dubium non es-
set , quin antequam vnuſquisque fraudes ac
dolos eorum intelligeret , illaque breuia ac
ſyrtes sophisatum tranare posset , aliqui in-
ter illos fallaciae laqueos irretiti caperentur.
Et sanè cœperūt nimis multos ex iis, qui im-
prouidi & incauti , neque eorum laqueos ac
insidias ſollicitè declinarūt, neque, quemad-
modum Vlyſſes eiusque comites illarum Si-
renarum cantus , obthuratis atque ſurdis au-
ribus tranſierunt.

*Difſimile.
Vlyſſes.*

*Sirenū hære-
tici mento co-
parantur.*

Cum Sirenis autem iſti meritò conferun-
tur. vt enim illæ inter Siculi maris Scyllam
& Charybdim nauigantes blando carmine
ſopire cōſueuerant, vt in ſcopulos delati nau-
fragium facerent; ita iſti Maroticorum pſal-
morum ſonoro cantu plurimos ad facienda
fidei naufragia illiciunt , eoqué lenocinio ca-
ptis, & pium ac ſobrium matris ecclesiæ can-
tum ac missæ ſacrificium cultumque diuinū
in ecclesia Christiana ſollennem , ac ſtatum
deſerere, & ſe alienæ ſuæque ſalutis prodi-
tores ſequi perſuadent ; ac demū in abruptum
hæreſum barathrum merſos , errorumque
ſcopulis illis, in mortem præcipitan ſem-
piternam.

QVANTA

QVANTA CALLIDITAT^E

HÆRETICI, PRINCIPES,
aliisque non theologos, caussæ sua iudices se
admittere simulant, ut ecclesiæ Romanae, ac con-
ciliorum generalium & theologorum iudicium
subterfugiant.

CAPVT VI.

SE d', vt eò vnde digressa est reuertatur oratio, non defuit aduersariis a-
lia quædam occasio persuadendi v-
nicuique, vt de eorum caussa cognoscerent,
& vtrum ea scripturæ sanctæ quadraret, iudi-
carent. Cùm enim se, tamquam hæreticos
totius orbis Christiani consensu ab initio cō-
demnari, suamque doctrinam ab omnibus
improbari ac respui intelligerent (omnes si-
quidem Pontifices, Cæsares, Reges Christia-
ni, denique omnia cōcilia œcumenica simul
ac prouincialia eos consentientibus animis,
ac pariseueritate damnauerant) tum demum
rebus suis diffidentes, cùm qui illorum do-
ctrinam amplecteretur inueniret neminem,
actum esse facile videbant, nisi iis persuadē-
rent, qui ad iudicandum de sua caussa inepti
erant, & ad quos iudicandi officium minimè
spectabat, id est laicis, idiotis, aliisque quibus-
uis è vulgo, vt de ipsa caussa disceptarent atq.
cognoscerent. Itaque scribendis libellis & in-

Hereticorum
callidum con-
siliū, ut eo-
rum sententia
approbatetur.

uectius orationibus in veteres ac nouos theologos, in conditisque clamoribus perstrepentes, indignum facinus, veritatem opprimi, se tamquam haereticos iniuria condemnari, his inquam artibus, diligentia, studio perfecrunt, ut multos, qui in aliis artibus ac disciplinis elaborantes, theologiam ne attigerant quidem, ad suorum librorum lectionem allicerent. Ex quibus (ut illi dicebant) cum intellexissent, quanta afficeretur iniuria, tu demum sua innocetia, ac ipsius caussae aequitatem perspecta, sententia de ista re theologica ferre possent, quod a theologis ritem atque ordine factum negabant.

In primis igitur quorundam Oratorum, Poëtarum, Dialecticorum, Philosophorum, Medicorum, aliorumque qui humores sibi prius conciliare, heretici studuerint.

Quorundam & sa- rum, Medicorum, aliorumque qui hu- morē sibi prius conciliare, her- etici studue- rint.

fauorem sibi conciliandum putarunt; nec enim ignorabant callidi homines, quantum in iis ad suam sectam tuendam praesidij, quantum ad propagandam adiumenti esset, si eos in suam sententiam semel allicere potuissent; nec ita difficile fore videbant, homines in theologia minus exercitatos parumque versatos in suam nassam inducere. quos vbi ceperunt, tum demum ad alios quoque inferioris fortis homines sese conuerterunt, id est, ad infimam plebem, ad pharmacopolas, tonsores, negotiatores, milites, centuriones, mani-

manipularios, futores, ipsasque mulierculas, iisque omnibus supplices facti sunt, ut & suos libros legere, & caussae suae æquitatem inspicere dignarentur: ac ita tandem sententiam ferrent, utrumne illi iure, an iniuria nouum doctrinæ genus, quam isti theologi tamquam hæreticam condemnabant, in orbem inuherent. Neque verò illud prætermittendum putabant, se à Pontificum & conciliorum generalium sententia prouocasse, à quibus si audit, si illorum libri lecti fuissent, se eos in iudices admittere, nullamque nisi corum sententiam se recipere velle assuerabant. Nec tamen hoc vlla ratione facturi erant, nisi certa conditione, quam illi verbo reticentes, animo tamen reseruabant, nimirum ut i iudices pro se sententiam diceret. nam si quisquam eorum contra illos pronunciasset, non solum ab eius sententia appellabant, sed eum etiam è iudicium albo expungebát, aut quòd imperitus esset ac fatuus, aut quòd eius non esset de huiuscemodi caussa iudicare, aut quòd à spiritu sancto nondum illustratus esset, aut certè quòd veritatem intelligés, principem aliquem Papistam offendere, ac proinde beneficio priuari vereretur, ac si verum dicere non auderet. ita aduersariis, quod contra eos dicerent quos iudices admisissent, nisi pro ipsis iudicassent, falsaq. eorum dogmata

Hereticorum
fraudulenta
persuasio.

~~hæretici adu-
latio[n]e vti
conseuerunt.~~

suo calculo comprobassent, numquam de-
erat. Quamquam enim isti, cùm primum
ad Rhetores, Philosophos & Poëtas sacerduli
nostrí, aut etiam principes nobilésve vtrius-
que sexus accedunt, eos mirificè laudant, eo-
rumque sapientiam ac eruditionem se admir-
ari dicunt, à quibus si tátum audití fuerint,
illorum sententiæ se libenter obtemperatu-
ros esse profitentur. tamen si quis illorum
istos adulatores fortè condemnet, eorumq.
dogmata reiiciat atque improbet, quamuis
ille prudens, eruditus, sapiens sit; ita tamen
omnia statim perdit, vt indoctus ex erudito,
ex sapiente fatuus, ex prudente asinus subito
fiat. in eoque suum errasse iudicium isti faté-
tur, cùm hominem suis laudibus indignum
ornariunt. Quòd si illum doctum ac sapien-
tem esse negare non possunt, dicent tamen,
illi veritatem quidem esse perspectam & co-
gnitam, sed ob certas caussas, quas statim
commiriscentur, eam prodere & deserere af-
firmant.

*Indicem suis
erroribus fa-
uente hære-
tici require-
bant.*

Sed contra, si quis pro istis sententiam di-
xerit, quamuis ille fatuus, stipes, indoctus sit;
omnium tamen quos vniquam sol viderit,
doctissimus ac sapientissimus ab iis habebi-
tur ac dicetur. Quid opus est multis? Talem
in cælum laudibus vehent, talem optimum
ac præclarissimum prædicabunt. His artibus
tantum

tantum hominum numerum inescarunt, ut plerique fatui reperti sint, qui ut stultitiae notam, qua iure meritoque inusti erant, abolerent, in eorum factionem partesque transferint, ut eo praeconio, quo isti suos celebrare consueuerunt, ornati, deinceps sapientes haberentur. Noui ego quodam, qui ut eam sibi apud homines opinionem sapientiae comparent, fidem deseruerunt: quibus tantum ea metamorphosis profuit, ut non modò ij Hereticis sue
metamorpho-
sis parum pre-
sunt. sint qui antè fuerant, sed etiam in eorum a-nimis stultitiae incrementa perspicua sint. Quod profectò non dicerem, nisi quodam illorum hoc confitentes audissem. Sed istos missos faciamus, ad propositumq. redeamus.

Dicebamus aduersarios nullum iudicem admittere, nisi cum qui pro ipsis sententiam ferret; qui si forte deesse videatur, non antè desinent permutare ac reiicere iudices, quo ad omnes pro se viderint iudicare. Tantus eos Berengarij aliorumque veterum hæreticorum patriarcharum suorum amor tenet, quos cum diligenter intucor, iis litigatoriis, qui pertinaciter litem vincere cupiunt, mihi persimiles videntur; quibus etsi dicatur eos contra ius omne, legesq. niti, quamquam ordinarij iudices contra eos sæpe pronunciauerint; numquam tamen desinent appellare, iudicesque mutare, donec aliquem inuenient,

Litigatoriis
pertinacibus
hæretici simi-
les esse cœsen-
tur.

rint, qui pro ipsis sententiam ferat. Ita Lutherus ab initio, quo suos errores sparsit in vulgus, facere instituit; nam in primis summi pontificis, ouiumque Christi pastoris sententiae sese subiecit, ad eumque, quam modestissimè fieri potuit, litteras scripsit, se prater illum, qui de sua caussa iudicare deberet, agnoscere neminem. Ipsius denique Lutheri verba hæc sunt: Viuifica, occide; voca, reuoca; approba, reproba ut placuerit, vocem ^{Lutheri diligenter} tuam, vocem Christi in te præsidentis & longentia impia, ^{et iudicē suis} quentis agnoscam. Sed ubi Pontifex eius cōdemnauit errores, tum iste in eum furere, ac petulantissimè inuechi cœpit, negans illum caussæ suæ iudicem esse debere. Ita à sedis Apostolicæ sententia ad celeberrimas orbis Christiani Academias Parisiensem ac Louaniensem appellat: quas ubi multis laudibus ornasset, easque totius orbis præclarissimas esse dixisset, tum verò earum iudicio caussam suam se subiicere demonstrat. Quid opus est multis? ubi se nouumque suum doctrinæ genus ab iis Academiis damnatum esse sensit, tum confessim in eas acerbissimè ac furiosissimè scripsit; nec quidquam in Sorbona intactum reliquit, ne ipsa quidem subsellia, ^{Lutheri info} quæ theologis non obiiceret. Illud certè ^{lenientia contra} stat, tantam hominis impuri fuisse insolenterugnantes. tiam, ut se facetum non putaret, nisi in ipsis ^{illorum}

illorum epomidas ac pileos , pelliumque varietates , quibus ij vtuntur more maiorum , pro sua libidine iocatus , immo inuectus es-
set, illosque cum suis censuris derisisset.

Sed nutabundus ac dubius ad generale concilium appellat. Coacto concilio cum suos errores videret illius auctoritate damna-
ni, tum demum patrum maiorumque matu-
re relicto consilio & sententia, volens , sicut alter Roboam, imperitorum iuuenum iudi-
cium sequi, ad populum prouocat , eiisque libellis in vulgarem linguam editis cauissam suam assignat atque committit. Quo artifi-
cio, vel potius fascino , plerique ab eo deme-
tati sunt , cum viderent quantum illis iste deferret, ut eorum iudicio , quod ceteris , à quibus iam prouocauerat, anteponebat , sese submitteret. Ita suscepto iudicandi officio, cōtra eum, qui illos in tantum honoris euex-
erat, pronunciandum non putarunt , sed ei gratiam referendam esse duxerunt. Alij sa-
pientiores ecclesiæ Christianæ sententia iudi-
cioque contenti, illius cauissē cognitionem ne attigerunt quidem : nonnulli verò theolo-
gorum ac ecclesiæ sanctæ catholicae Romanæ iudicium secuti, eum condemnare minimè dubitarunt.

Quod cum iste factum esse sensisset, tum verò à totius orbis iudicio ad suum tribunal appellat,

*Lutheri fasces
no plures de-
cepuntur.*

158 DEFENSIONIS FIDEI

appellat, clamans ac perstrepens, se nullum nisi scripturam admittere iudicem; quam tamen pro suo arbitratu explicaret: omnium enim doctorum commentarios ac explanationes, nisi quas ipse proferret, reiiciebat.

Lutherus ad seipsum tamquam ad summum iudicem appellat. quæ quales fuerint, gemens terrarum orbis expertus est. Ita iste à totius mundi iudicio ad seipsum tamquam ad summum iudicem appellat. Quod si homini amenti furiosoque

conceditur, fieri non potest, vt is vñquam cauſa cadat, nisi forte exspectandum sit, vt qui sibi vni plus quam omnibus tribuit, suaſque opiniones tam impotenter amat, tam obstinate pertinaciterque defendit, is contra ſeſe ſententiam dicat, ac ſe ipſe condemnet. Cuius exemplum diſcipulorum illius factio ſtudioſe ſequuta eſt, reiiciendo ſubinde iudices, donec ad extreſum, omnium aliorum ſententiis condemnedatis, ad ipsos tamquam ſummos iudices ventum eſt. Qui omnes

Lutherus quamdo academias venerabatur & quando eas premit. quamdiu concilia, Academias, aliosque ordinarios iudices pro ipsis pronunciatiuros eſſe non diſſidebant, eos audire parati erant, eorumque iudicio ſe contentos ac ſubditos eſſe fingebant: ſed vbi ſe ab illis damnatos eſſe ſenſerunt, tum mirum in modum tergiuerati, nodum in ſcirpo quæſierunt, vt illorum ſententiam effugerent.

Ad hęc cūm imperatores & reges pro ipsis iudicatu-

iudicaturos esse considerent, dici non potest quām officiōlē ac submissē eis scriberent, sc̄ illorum iudicio subiici velle fingentes. at vbi Carolum Quintum Imperatorem, Christianissimos Galliæ reges duos Franciscos, & qui horum ætatibus interiectus, virtute cum vtroque certauit Henricus, ipse quoque Carolus qui nunc Galliæ nostræ sceptrā moderatur, quid de illis sentirent, satis declarasse videtur, dum illorum impiam religionem aspernatur ac respuūt, dum ab Hispaniarum, Hungariæ, Angliæ potentissimis Regibus cū sua hæresi, statim in ipsius nascentis exordio, vna sententia se damnatos esse senserunt; extremum illud ac sacra anchora istis fuit, vt ad suum iudicium prouocarent.

Sed quoniam id cuiusdam impudentiæ videbatur, non defuit, neque adhuc deest verecundis religiosisq. hominibus honestus ille prætextus, vt se ad scripturam appellare Quando ha-
retici ad seip-
ses appellare
dicuntur. dicant. Sed revera ad seipſos appellant, cūm scripturam nisi in eo sensu, quem ei affinxerunt, non recipiant. Ita Lutherus doctrinæ suæ iudicem se negabat admittere, non hominem, non Angelum.

Extremum igitur remedium ac sacra iis anchora est, aut ad suum, aut ad populi ab ipsis circumuenti, aut certè ad eorum, qui Theologiam, in qua huius cauſæ cardo ver-
titur,

titur, ne attigerunt quidem, iudicium provocare. Quales sunt adolescentuli, Rethores, Poëtæ, Philosophi; ex quibus ut suā causam disertius vberiusque defenderent, quotcumque potuerunt in suam factionem pertraxerunt. à quorum omniū iudicio, nisi pro ipsis sententiam tulerint, appellare non dubitabunt, tantisper dum eos paullatim in suam sectam factionemque pelleixerint. Quòd si hoc hominum genus in suam sententiam perducere nequeunt (multi siquidem ex his Dei beneficio illorū insidias effugerunt) non deest aduersariis quod dicant, ut illorum iudicium subterfugiant. Hoc Ludouicus Vives, Thomas Morus, Emserus, Nicolius, Ochius, Coclus, Pighius, Staphylus, Roffensis, Clichtoueus, Franciscus Balduinus, ac innumerabiles alij, qui istorum impia dogmata non modò non improbarunt, verum etiam editis libris execrati sunt, sæpe senserunt. Quorum iudicium isti quoque pertinacissime reiecerunt. Nam, ut rem compendio exponam, nullum huius causæ alium iudicem nisi laicum ac theologiæ ignarum, nullum laicum, nisi qui pro ipsis iudicet, aduersarij admittunt. Quibus adolescentuli quidam, Oratores, Medici, Poëtæ minimè defuerunt; qui cùm istorum nouorum theologorum locos tantum communes legissent,

*Indicem pro
se dicentem
heretici que-
rant.*

theo-

theologiam repente professi sunt; idque tantum fastu, tantaque sui fiducia, ut se non solum omnibus antiquis, veru etiam iis ipsis, a quibus instituti sunt, anteponant. Apud Nxiūm percontanti, cedo qui vestram rem publicanī tantam amisistis tam cito? respondeatur, quia gubernatores noui stultique adolescentuli illam administrabant. Id generis homines ferè sunt temerarij nouarumque rerum studiosi. Quod cum aduersarij non ignorarent, nihil duxerunt antiquius, quam huiuscemodi hominum temeritati causæ suæ instrumenta committere, non dubitantes quin a stulto iudice breui sententiam reportarent. Est enim adolescentia rerum imperita, leuis, temeraria, nouarumque rerum studiosa cum primis, senectus autem grauis, circumspecta, matura. Ex quo intelligi potest, huiuscemodi adolescentulis iudicibus talem materiam tantiique ponderis caussam non debuisse committi. nam in tali negotio nihil facilè diuulgandum est aut publicandum, nisi ab iis, quorum interest, summo consilio iudicioque libratum. Nemo (ut ait Aristoteles) eligit iuuenes iudices aut duces, quia non constat eos esse prudētes. sed omnibus cum iuuenibus tum senibus in tanti momenti negotio Platonis consilio, quod ille quondam in re multo leuiore Laconibus & Cretēsibus

Cicero in
Catone.

Adolescentia
qualis sit o-
ste adiutor.

Lib. 3. Topic.

L dabat,

Lex præclara- dabat, obtemperandum fuit: Vobis qui-
rißima pro in- dem, ait, si rectè constitutæ sunt leges,
venibus pre- scipta sunt. vna certè lex erit præclarissima, quæ iu-
 beat ne quis iuuenum quærere audet, recte-
 ne an contrà se leges habeant, sed vno om-
 nium ore vnaque voce tamquam à Diis po-
 sitas concedi præcipiat. nec vlo modo ali-
 ter pati quidquam à iuuibus cogitari. Se-
 nem autem siquid excogitarit, principibus
 & æqualibus nemine iuuenum audiente re-
 ferre. Ita diuinus ille philosophus, ad cohi-
 bendam ac refrenandam iuuentutis temeri-
 tatem, quæ, cum iis licet pro suo arbitrio &
 dicere & facere, Rempublicam frequen-
 ter euertunt, diuinitùs scripsit. Ex quibus
 intelligi potest, quanta legibus reuerentia
 debeatur, quanta sit earum maiestas & au-
 ñoritas, de quibus recte, an contrà se ha-
 beant, iuuibus quærere non permittit, se-
 nes principibus referant, siquid in eas forte
 deprehenderint, quorum auñoritate consi-
 lioque si id quod illi excogitarunt æquitati
 consentaneum est, lex ipsa aut mutetur, aut

In legibus
maturitas pri-
densia et gra-
uitas deside-
tantr. explicitur, aut abrogetur. Quòd si in legibus
 humanis ac ciuilibus conseruandis tanta ma-
 turitas, prudentia, grauitas adhibenda est,
 quanta in diuina lege retinenda, qua homi-
 num salus continetur, prudentia, quanta gra-
 uitas, quanta maturitas est necessaria, præ-
 fertim

serum cùm tanta sit huius legis auctoritas vt
obseruata vitam , violata morte in adferat
sempiternam ?

Quæ cùm ita sint , iuuenes eosque om-
nes , qui in theologiæ studio minus elabora-
runt , parumque versati sunt , quamvis ætate
processerint , aliisque præclaris dotibus orna-
tiese videantur , tamen & à disputando , &
multò etiam magis ab interpretando iudi-
candoque de iis quæ ad diuinam legem ac
Christianam fidem pertinent , abstinerent de-
berent . fit tamen nescio quomodo vel po-
tius incommodo , vt nulli sint promptiores ,
nulli audaciores ad litigandum ac iudican-
dum de quauis materia , quæ iuuenes , iis
qui in eo argumēto , de quo queritur , minus
operæ studiique posuerunt . Sed omnium pa-
ce dixerim , numquam certè adducar vt cre-
dam , quemquam tametsi optimo ingenio
præditum , tametsi in ceteris artibus ac disci-
plinis , vt in Grammaticis , Dialecticis , Rhe-
toricis , Medicina , Philosophia , Iure ciuili ,
aliisque id genus , aut in omnibus istis si ma-
uis apprimè versatum ad theologicas contro-
uersias diiudicandas aptum esse . immo verò
eum ad hoc ineptiore existimo quæ theo-
logum simplicem , vt de contiouersiis , quæ in
illis artibus ac disciplinis exoriri solent , diiudicet ,
propterea quòd sola theologia ceteris

*Iuuenes om-
nibus aliis an-
dacione ad
iudicandum
de quaue
materiis sunt.*

Theologia sublimior est omnibus scientiis. artibus simul iunctis in unumq. coëuntibus, difficilior est atque sublimior. Neque tamen infitior hominem in iis disciplinis diu multumque versatum, ad theologiæ studium esse aptissimum maximeque idoneum, modò discentem se esse meminerit, nec celerius quam par est, se magistrum esse opinetur; caueatque illud in primis, ne in ferenda de theologiæ quæstionibus ac difficultatibus sententia absque magistrorum catholicorum ecclesiæ patrum consilio præceps sit, donec in ea arte satis elaborauerit atque profecerit: nihil enim hic iudicandi temeritate perniciosus, quæ & iuuentuti tam familiaris est, ut propè naturalis esse videatur, & in omnibus disciplinis maximam opinionum & errorum confusionem parere consuevit, maximè vbi obstinationi animi pertinaciæque cōiuncta, de sua eruditione atque doctrina falso sibi ipsi magna promittit.

1. Cor. 8. Qui fastus, suique fiducia ex humanis scientiis ac disciplinis ferè nasci solet, de quibus Apostolus ait: Scientia inflat, charitas autem ædificat. Scientia igitur, nisi charitate temperetur, hominem typho vanitatis inflans, in fastum ac superbiam erigit & extollit; idque agit, ut cuius peccatus inscederit, id se multa existimet scire, quæ nescit. Quo animi morbo qui laborant, ad theologiæ studiū incepti

inepti sunt. de iis enim in Euangelio Domi-Math. xii.
nus loquebatur dicens: Confiteor tibi pater,
quod doctrinæ meæ arcana mysteria abscon-
disti à sapientibus & prudentibus, & reuela-
stiea paruulis, id est, humilibus qui imbecil-
litatis ac exiguitatis suæ conscientijs, sese vltra sta-
turæ suæ modū nō erigunt. Nullum est enim
errori pabulū animo humanarū disciplinarū
scientia inflato tumidoque iucundius. quod
si superior non sensit ætas, hoc nostro sæculo
non solum in theologia, sed etiam in aliis fa-
cilitatibus plus satis experti sumus. quas o-
mnes scioli quidam se nactos arbitratur, cùm
in humanioribus litteris aliquantulum pro-
mouerunt, ex quibus tantos spiritus repente
conciipient, ut de omnibus argumentis ac
controversiis aliarum disciplinarum, quas il-
line attigerunt quidem, non minore fiducia,
non alio vultu ac fronte, quam peritissimi
magistri solent differere, scribere, iudicare
audeant.

Audiui quendam Antonium Muretum,
omnium liberalium disciplinarum nostra
memoria peritissimum, cùm ad iuris pruden-
tiae studium se Tholosam contulisset, paucis
post diebus eam facultatem, cui operam
dare cœperat, publicè professum esse. Magna
omnium exspectatio. Sed quorsum euasit?
imperitus magister ab omnibus scholaribus
Antonius Muretus fuit unum virium imbecillitatem probauit.

auditoribusque suis rideri coepit. Quod cum ille sensisset, ac intra paucos dies suarum vi-
rium imbecillitatem probasset, se minus i-
doneum, qui iuris prudentiam, quam nondum satis didicerat, doceret, esse professus est.
Ita litterarum scientia instructus, nisi animu-
moderatione coercent ac refrenet, quo mi-
nus in ceteris artibus disciplinisque versatus
est, eo se peritiorē ac doctiōrē arbitratur. cō-
trà quāto diligētiū ac diutius iis operā dedit,
tanto magis quid sibi desit agnoscit. Idcīrcō
de eo, qui postquā humaniores (quas vocāt)
litteras imbibit, tum ad iuris ciuilis studium
se fereat, dici solet, quod primo anno se
doctorem existimat, secundo baccalaureum,
tertio incipit, quarto se nihil esse arbitratur.
quanto enim plus operæ diligentiaque in
eo studio ponitur, tanto discens, & quam pa-
rum in ea arte profecerit, & quam multa sibi
discenda restent, ut absolutus magister eu-
dat, clariū perspicit. Ita paulatim eo animi
tumore compresso, remotaque vanæ opinio-
nis caligine, homo se ipsum videt & agnoscit,

*In litteris
dīli-
gi-
tūs ver-
satus magis
agnoscit quid
sibi desit.*

ac suam pristinam vanitatem irridet, quæ
cum illius pectus occupauerat, se longè do-
ctiōrē esse arbitrabatur, quam nunc, cū mul-
tum in ea arte profecit, se esse iudicat.

Idem iis accidit, qui postquā illas litteras
imbiberunt, pari vanitate tumentes, in theo-

logiā

logiæ adytum impudenter irrumpunt. qui primo statim anno, ab ipsius studij initio, non modò sese magistros ac doctores existimant, verum etiam alios, qui in eo studio diu multumque versati sunt, quorum ipsi non merentur esse discipuli, aspernantur atque contemnunt. Qui si in hoc animi tumore, sive obliuione, inquam, per arrogantiam ac vanitatem inciderunt, diutius persevererèt, vereor ne in mille errores paullatim delabatur, propterea quodquacumq. opiniones, quæ veri similitudinē præ se ferentes, eorum animis primū occurruunt, temerè amplectuntur ac probant. & quoniam se suasque opiniones magni faciunt, eas tam pertinaciter amant, tam obstinate defendunt, ut, nisi singulari Dei beneficio, ab huiuscmodi erroribus ad veritatis lucem animique sanitatem reuocari non posse videantur. Tumor enim animi gliscens in dies singulos non sinit illos cernere veritatem, quam à se vanitas ei inimica repellit ac reiicit. Ad hæc isti suas opiniones, quas pro veritate complexi sunt, tanti faciunt, tam studiosè diligunt ac colunt, ut eos, qui sibi contradicunt ac veritatis lumen ostendere cupiant, nō modò audire nolint, verum etiam incredibili odio persequantur. Quantius igitur ipsi se existimant, tanti ab aliis etiam omnibus existimari volunt. Et quoniam op-

Tumor in hæ
ntus crescas,
non sinit eos
veritatē cer-
nere.

niones ab istis temerè electas quidam ita amplecti nolunt, vt omnes alias abiiciant, eorumque iudicium tamquam Apollinis oraculum sequantur, iis succensent, eos lacerat, detestantur, oderunt.

*Inter hereticos magna erit
confusio. etiamque inueni-
tur.* Quæ cùm ita sint, minimè mirum est si illi absq. vllis retinaculis subinde in alios atq. alios delabatur errores, tantaq. sit inter eos opinionū varietas, tanta confusio, vt neq. in Ægypto, neque in Babylone par ac similis vnumquam esse potuerit. nam inter sexcentos ex istis vix duos reperias, qui sibi in eadem fidei opinione consentiant. Quod enim hic probat, ille improbat; quod huic placet, isti displaceat. Si hic alium quempiā ex symmystis suam opinionem proferentem audiuit, aliam nouam illique contrariam statim fabricabit; ne forte si idem quod ille, alius diceret, indoctor videretur; si nihil noui adferret, idqta existimatetur. Ita in Christiana religione in dies nascitur tanta confusio, vt ipse Satanas nihil ad euertendam religionem aptius, nihil subtilius excogitare potuisset, quām hoc quod iam agi videmus. Non est mihi dubium, quin isti homines, qui de aliarum disciplinarum scientia gloriantur, quod hic dicimus moleste ferant. Quid inquiet: An omnis doctrina est penes talem? ergo ceteri nihil vident? Itane vero? nobis isti interdicent, ne facris

sacris litteris, quibus salus cōstat, operam de-
 mus: nōnne omnes de salute animæ suæ de-
 bent esse solliciti? an Euangelium iste solus
 intelligit? nos quoque illud intelligimus, nos
 scimus quid nobis factō opus sit, non minus
 quām ille. Quibus respondeo, ab iisque pe-
 to, vt me & excusatum habeant, & verum
 quod mihi perspectum exploratumque est,
 dicere sinant. Quamquam enim isti per o-
 mnia sacra millies deierarent, non possum
 tamen adduci vt credam hominem alterius
 professionis tam benē intelligere Euangeliū,
 non dico quām me, sed quām bonū aliquem
 theologum. Ut enim medicinam nemo me-
 lius callet quām medicus, iurisprudentiam
 nemo melius quām iurisconsultus intelligit;
 ita theologiae nemo alterius professionis peri-
 tor, nemo aequē peritus ac theologus. Me
 verò cum iis conferre nolo, turpe siquidem
 id mihi esset, vt illud omittam, comparatio-
 nes odiosas esse. Quòd autem isti dicunt, nos
 illis interdicere ne sacras scripturas legant,
 theologiaeq. dent operam; fallsum est id qui-
 dem. neque enim id nobis propositum est,
 atque utinam omnes prophetarent. Sed mo-
 uet me magnoq. dolore discruciat pereun-
 tium multitudo; horum profecto me miser-
 ret, horum gratia hoc munus aggressus sum,
 hunc laborem suscepī, vt errorum, quibus

L 5 impli-

Theologus
 melius quam
 quisque alterius
 profesio-
 nus Euange-
 lium interdi-
 cit

sumit.

implicati tenentur, malorumque communium fontem ostenderem, ex quo tantarum calamitatum exundans flumen manat & profluit.

Theologie studiū non est malorum causa. Quid est igitur caput horum & causa malorum? Non theologiae studium, non diuinarum litterarum lectio, sed eorum cæca temeritas. qui cùm theologiae perexiguam nauauerint operam, studiumque suum in alia qualibet arte ac disciplina potissimum collcent; in rebus tamen Christianæ religionis ac fidei iudicum partes sibi sumunt, vindicant, arrogant. Quemadmodum isti facere solent, qui cùm unum aut alterum mensem hæreticorum libros legerint, repente doctores facti, fidem ac theogiam veterum, quam nō modò non intelligebat, sed ne attigerant quidē, cæca & inprouida temeritate condemnant. Dico igitur hanc audaciam, hanc superbiam, hanc arrogantiam, hunc animi tumorem, præcipuam esse causam, quæ fidei Christianæ perniciem, exitium, ruinam adferat.

Hereticorum superbia & audacia fidei Christianæ perniciē præcipue adserit. Quod nostro sæculo cœptum, longius serpere videmus, nisi istorum immanis refrenetur audacia; idq. agatur, vt & isti sese agnoscant, & causarum ecclesiasticarum cognitionem ac iudicium iis permittant, quibus defertur iure diuino. En ipsa veritatis ratio, quæ cùm à me dicta sit, mihi ignoscant. Neque enim adferri

adferri potest alia cauſſa, cur inter ſeculi noſtri Poëtas, Philosophos, Oratores, Medicos, tanta pugnantium opinionum varietas deprehendatur, niſi hæc ſola, quod ex iis plerique, tametsi aliis doctiores, ſuam tamen conditionem non agnoscunt, neque intelligunt quoſque progredi debeant. alij verò in epta vanitate tumentes, ac ſui oblieti, lineas transiunt, & quod illis non debetur, aſſumunt.

Sed (ut vnde digreſſa eſt eò reuertatur o-
ratio) aduersarij cùm minimè dubitarent, ſi
id genus homines vani ac tumidi de contro-
uerſia quam contra fidem noſtram iſti exco-
gitauerant, iudicarent, ſore ut hac ratione ci-
uitatis Dei, id eſt, Eccleſiae validiſſimo muro
haud parum labefactato, in eam facile ir-
rumperent, omniaque rapinis, ſacrilegiis, cæ-
dibus ruiniſq. födarent. Hoc in primis ſum-
mo ſtudio diligentiaque curarunt, ut iuuen-
tutem artium liberalium, vel illiberalium
cognitione superbam ac tumidam ad libro-
rum ſuorum lectionem allicerent, eiique ut
ſuas contra noſtram fidem diſputationes li-
benter audiret perſuaderent: quod facilius
cæca iuuentutis ingenia, antequam iſtius fi-
dei intelligerent veritatem atque rationem,
in hæreticos inducerentur errores. Neque e-
nigm veritas ita facile percipi potest, facilius
omnino ac iucundiū imbibuntur errores, ad
quos

*Iuuenes in or-
tores hæretici
quomo do in-
ducabant.*

quos naturæ vitio, quam ad veritatem aut ad virtutem procliuiores sumus. Sensus enim & cogitatio humani cordis in malam prona sunt ab adolescentia sua. proinde errores ac vitia sine magistro ac sine ullo labore discuntur. Veritas autem ac virtus sine magistro ac difficultate percipi non potest.

Quod cum aduersarij non ignorarent, id egerunt ut in omnibus Academiis aut scholis, cum bonarum (quas vocant) litterarum, tum etiam iurisprudentiae & medicinæ non solum professoribus, verum etiam scholasticis causæ suæ cognitionem iudiciumque committerent, ut hac in re ea in errore propensione, quæ familiaris est omnibus, freti, teneris adolescentium ingenii suas opiniones & errores eloquentiæ pompa exornatos, ac verisimilitudine excultos infunderet; atq. ita veritatis locum mendacia occuparent, atque præriperent: quæ cum postrema sequeretur, locum in quo pedem poneret, non haberet, sed tamquam publicæ salutis inimica ab illis temerè & improuidè reiiceretur. Eadem calliditate iuniores huius regni principes capere conati, ad eos quoque huius causæ iudicium detulerunt, rogantes eos, ut sua equitate perspecta, de summa rei sententiam modo plures nobiles deciderent. Qui tametsi diuinarum litterarum imperiti, lectis tamen aduersariorum libris, quos

quos illi & orationis nitore pompaque verborum instruxerant, & foris etiam auri fulgore colorumque apta varietate distinxerant, ut ad eos inspiciendos ac legendos externa quoque species curiosam alliceret iuuentutem, ut sic haereticæ prauitatis error & anguis sub viridi herba melius latere posset. Lectis igitur aduersariorum libris, & huius serpentis latentis veneno infecti plerique nobilium, fide ac religione maiorum temere damnata, nouas istorum opinones amplexi sunt.

Est enim propria iuuentuti curiositas, eiq. coniuncta temeritas: senectuti autem sapientia plena constantiae. Quod cum isti non ignorarent, iisdem artibus ac dolis regē quoque nostrum tum adolescētem (quem Deus optimus maximus sua benignitate custodiat, ei que maiorum suorum Christianissimorum Galliæ regum, quemadmodum præclarè cœpit, vestigiis insistenti prolixam incolumentem ac salutem diuino fauore concedat) ista portenta capere conati sunt. quod ut perficere possent, miserabili adhibita oratione ei supplices facti sunt, ut de illorum caussa cognoscere dignaretur, hac ratione ætatem illum dolii nesciam circumuenire, atque in seæ suæ naßam impellere molientes. Sed adolescenti regi (quem Deus optim. maxim. non solum sapientissimorum virorū consilio sepsit,

Gallia regens
haereticī qua-
liter decipere
conati sunt.

sepsit, verum etiam occulto gratiae diuinæ beneficio rectum iter salutis ac vitæ deserere passus non est) temeritas defuit. Ita illi veteratores & callidi, nec illum suis artibus capere, nec quidquam adhuc promouere potuerunt. Quod si ab iis factum esset, quantum Galliæ malum, quanta calamitas accidisset, si Christianissimum Franciæ populum ad regis adolescentis nutum fidem ac religionem retexere oportuisset? Sed quis aduersiorum

*Sapientia ha-
bentorum in-
videtur.*

sapientiam non miretur, qui eius ætatis regé de tam sublimi diuinaque materia iudicare posse existimauerunt, ad quam definiendam omnia cœcumenica concilia, omnes Patres atque Doctores, tam antiquos quam neotericos, tamquam minus idoneos repudiarunt? Attamen isti suauissimi homines adolescenti regi persuadere cupiebant, ad eam controversiam iudicandā, de qua nullum cōcilium, nullus maiorum satis idoneè (ut ipsi dicere solent) pronunciare potuit, illum, qui in hac palestra parum exercitatus esset, ad eam satis idoneum esse. Et sanè si pro iis iudicare voluisset, eum pro vero ac legitimo illius causæ iudice libenter recepissent, eiusque sententiam, tamquam oraculum aliquod diuinitus allatum, amplexi fuissent. Sed quid? Isti veteratores & callidi adolescentulo regi nostro non modò cupiebant, sed etiam sperabant

*Hæretici con-
funduntur, eo
quod circa fi-
dei materiā
regis adole-
scens iudicium,
tamquam o-
raculum si
pro illis illud
proferret, rece-
pissent.*

esperabant persuadere, illum esse tantū theo-
logum, vt de tali cauſſa ſine vlo errore ſen-
tentiam ferre poſſet, in qua oīnes Christia-
nissimos Galliæ reges, illiusque maiores ab
hinc decem aut duodecim ſæculis, ex quo té-
pore fides ab iis ſuſcepta in Gallia coaluit, er-
rare dicebant, vt ſi hanc censoriam virgulam
ac iudicandi auctoritatem ille ſumpſiſſet, ad
eum decipiendum viam ſibi hac ratione
munitent. Quod ſi effeciſſent, ſi eorum con-
ſilia rex ſecutus fuifſet, ſi eorum verbiſ ſi-
dem habuifſet, quantis (oro) regem adole-
ſcentem totius posteritatis omniumque qui
nunc ſunt Christianorum ſannis, ſcommati-
tis atque ludibriis expoſuiffent? Erat ſanè
præclarum, tot Christianiſſimorum ac fortiſ-
ſimorum Galliæ regum præiudicium vnius
adolescentuli regis ſentētia retractari, immo
damnari, illum regem adeò forteſ, adeò
Christianum, adeò discipliniſ omnibus ex
cultum & ornatum Carolum Magnum, il-
lum regent ita ſanctum ac doctum Ludouicu-
m, illum litterarum muſarumque paren-
tem, ac ſapienſiſſimum Franciſcum, huius
nominis prium, tot alios reges, in quibus
eruditio cum virtute certauit, in noſtra fide
comprobanda falſam tuliffe ſententiā, quam
non ſolū ad mortem uſque conſtantiflē
retinuerunt, verum etiam pro ea defendēda
fortunas

Vnius adolescentuli regis ſentētia here-
tici Christianiſſimorum Gal-
lie reges dā-
nare intende-
bant.

fortunas omnes, ipsumque sanguine in fortissime obtulerunt. in qua fide dijudicanda regem adolescentulum isti errare posse negabant. O admirabilem istarum opinionum ineptiam, absurditatē, insaniam, vanitatem!

*Bereticorum
paradoxa.*

Quis huiuscemodi paradoxa vñquam audiuit? qui malum aut imperitum iudicem querit, is se causæ suæ æquitati diffidere ostendit. Neque tamen regem nostrum pro illa ætate, prudentia singulari iudicioq. peracri diuinitus exornatum fuisse negauerim, sed qui de tanta cauſſa iudicaret satis idoneus non erat. Quod in eam partem accipi velim, vt ex iis, quæ à me dicta sunt, aduersariorum versuta malitia ac calliditas perspici possit. Neque enim supplicem illum libellum, quo à rege audientiam postulabāt; se eius iudicio submittentes, eo animo fecerant, quòd regis imperio parere vellent, eiusque sententiam amplecti, nisi forte pro ipsis ille iudicasset: sed hæc solum tum ab iis agebantur, vt tenerum adolescentuli regis animum, si nihil amplius possent, certè nouorum illorum dogmatum, opinionumque suatum cōfusione turbarent. Nam si cauſſam istam regia auctoritate sententiaque terminari re vera ex animoque voluissent, cum tot Galliæ reges ab hinc multis non solum annis, verum etiam sæculis nostram fidem suis sententiis comprobarint,

illorum

*Heretici te-
nerum regis
adolescentuli
animum tur-
bare conabā-
tur.*

illorum autem perfidiam repudiauerint atque dānauerint, quid iam opus esset verbis?

Sed quid illa lenitate verborum aduersarij sibi vellent, rerum exitus docuit; nimirum, ut hoc submissionis obedientiæque prætextu consiliorum suorum machinamenta celarēt. nam si regio iudicio contenti erant, cur regum, qui adolescentem hunc regem præcesserant, tot edicta calcabant, quę illi in eos qui huiuscmodi tuerentur errores, meritò sanxerant? Quid enim rex ille Franciscus? quid eius filius rex Henricus? quid alter Franciscus rex? nōnne istos tamquā hæreticos cum eorum doctrinæ impietate damnarunt? Si igitur ut dicunt ita etiam sentiunt, regis officium esse de caussa fidei iudicare; cur tot regum edicta sententiasque contemnunt? cur eam religionem ac fidem repudiant, quam rex adhuc probat ac colit? quid hoc aliud est, nisi id quod antè dicebam, istis nullum placere iudicem, nisi pro iis sententiam ferat? Sed quæ (malum) est ista dementia, existimare mundum semper in tantis tenebris tantaquę cęcitate mansurum, ut illorum dolos videre non possit? quid autem sibi volebant illæ preces supplicesque libelli, cùm illis certum fixumque propositum esset, regis sententia nullo modo cedere, nulla ratione obtemperare? nam si regem quemadmodū

M postula-

Hæreticorum
verba in ipsis
retorquentur.

Contra hæc
eicos efficax
argumentum
ex eorum pe-
titione proce-
dens.

postulabant, iudicem esse voluissent, in illo supplici libello illud profectò adiecissent, se ab eius sententia, quæcumque tandem illa esset, minimè prouocaturos, sed totam controuersiam illius iudicio terminaturos. Alio- qui quid opus erat regi totiisque aulæ tan- tum laboris ac molestiæ adferre, cùm ipsis co- stitutum esset ac certum, regis sententiæ non aliter cedere, nisi pro illis iudicauisset? nam (vt post declarauit euentus) illis propositum erat, tametsi multa pollicebantur, regis iudi- cium reiicere, nisi pro illis pronunciasset.

Quid igitur sibi volebant illæ preces? cur regi supplices erant? certè vt hoc modo pe- riculum facerent, an tenerum regis animum mouere, eiusque religionem ac fidem suis blasphemiiis, & illo verborum lenocinio ac fuco concutere possent: cumque ad extre- mum in suorum errorum voraginem præci- pitare. nam experientia rerum magistra eu- dentissimè ostendit, illos nihil minus velle, quām vt eius controuersiæ fluctus regia au- toritate componerentur. Vnde perspicuum est, istos nullum huius cauſsæ iudicem ad- missuros, nisi eum qui pro ipsis sententiam ferret. eum autem quicunque tandem ille sit, pro vero ac legitimo recipient. Quorsum enim pertineret alioqui tanta iudicium reie- ctio, & tam crebra mutatio, nisi ad exploran- dum,

Experiencia
quid heretici
intendenter
dicitur.

dum, an tandem aliquando regem aliquem inuenire contingeret, qui ab illis circumuenitus ac deceptus, nouam illorum (ut ipsi loquuntur) religionem suo calculo comprobaret? Sed regem nostrum Christianissimum nobis diuina beneficentia adeò illæsum sanguisque seruauit, vt illi hoc in primis constitutum sit maiorum suorum fortissimorum ac Christianissimorum Galliæ regum vestigiis insistere. Neque sanè quisquam Galliæ rex coram Deo excusari posset, si fortè maiorum suorum religionem fidemque deferebat. His enim regibus ad illorum fidei confirmationem singulari beneficio tantum gratiæ diuinitas largita est, ut cælesti virtute ac miraculo, per manuum impositionem ærgos curent, quod iuxta Christi promissionem ex eorum signorum genere est quæ fidei veritatem sequi ac probare debeant, nec maiore beneficio regem nostrum adolescentem, ne tot aduersariorum insidiis, fraudibus, dolis, quibus illum irretire conati sunt, caperetur Deus seruauit.

Quæ cùm ita sint, quid iis iam illa exspectatione frustratis reliquum erat, nisi vt tot regum edictis atque sententiis humiliter obtemperarent, depositaque pertinacia, cum toto orbe Christiano, à quo tam temerè ac improuide, ne dicam impiè, se antè disiunxe-

M z r a n t,

*Gallie reges
per manuum
impositionem
ærgos curant.*

Marc. 16.

rant, sese denuo coniungerent? num igitur ita sibi faciendum putarunt? minimè verò. Immo cùm regem in suam factionem pellici non posse animaduerterent, operam dederunt, vt ille cogeretur iis plures è populo decipiendi, in suasque partes illiciendi potestatem facere. Cùm enim primis illis conatibus, quibus totum Galliæ regnum vi & armis in suam factionem cogere nitebantur, optatum defuisse successum inteligerent, propterea quòd pauciores opinione deceperant, neque tantum hominum numerum, quām ad executionem consiliorum suorum opus erat, in factionem suam adhuc traxerant, cedendum nonnihil, quemadmodum existimare meritò possumus, sibi duxerunt; vti postea securos & imparatos adorsi, certiorem plagam infligerent.

*Heretici &
lind nouæ cal-
liditatis &
astutie genus
excognitum.* Sed, antequam arma corriperent, à rege, regioque consilio facultatem decipiendi, in suamque factionem illiciendi regis subditos extorserunt; vt quemadmodū haud iniuria suspicamur, cùm tantam populi multitudinem, quantam ad legem suam, quam ratione aut scripturæ auctoritate non poterant, vi & armis propagandam, immo repugnantium ceruicibus imponeādam esse necessariam arbitrabantur, in sua castra traxissent; tum deīnum impia arma rursus induerent, bellumque renouarent, ac totum Galliæ

Gallia regnum pro lege Christi, leges eorum ac hæreles recipere cogerent.

Sed nullum ex principibus aut ex nobilitate, ut carnifices eorum esse sustineant, ab ipsis deinceps falli posse confido. nam suo malo quale hoc prophetarum genus sit, iam profecto didicerunt. Nec tamen ipsis scribendis libris contra leges ac regis edictum, bonisque lacerandis, ubicumq. fuerint, abstinent; ut hac via populum, quem imperitum ac minus idoneum esse nouerunt, ad cognoscendum ac iudicandum de sua causa allicant, atque ita valeant circumuenire quam plurimos. Et ne illorū scelerata consilia disturbentur, theologos aut oecumenica cōcilia in huius theologicæ rei causa iudices nullo modo recipiendos putat; in qua tamen mulierculas suas aliosque idiotas, & quosuis non theologos libenter admittunt. quorum quia nullū aut certè debile admodum est iudicium, ea re & pro ipsis iudicant, & subinde in varios labuntur errores.

Et sane nisi aduersarij popularium animos in tantam arrogantiam, fastum ac sui obliuionem præcipitassent; iam dudum istarum seditionum ac tempestatum, quibus Gallia adhuc fluctuat, finem haberemus. Qui fluctus ab ipsis toto Christiano orbe excitati, ante componi non possunt, quam populus in

M 3 viam

Concilia oecumenica & theologos in fidei causis heretici respondunt, & idiotas admittunt.

*Simile.**Proverb. 17.**Simile.*

viam redeat, seseque cognoscat, ac ingenij
sui vires mensuramque intelligens, se, qui de
hac causa iudicet, minus idoneum esse sen-
tiat. Nihil enim perniciosius, nihil incurabi-
lius eo homine, qui cum aegrotet, se aegrota-
re non credit. ad haec nihil intractabilius
stulto, qui se sapientem existimat. Ut enim
ait Sapiens: Expedit magis vrsae occurrere ra-
ptis fetibus, quam satuo confidenti sibi in
stultitia sua. Ergo nisi hominibus illud ante
omnia persuasum fuerit, nemine inter theo-
logos, nisi theologiae peritissimum, iudicare
debere, fieri non potest, ut suis liberentur er-
roribus, atque in viam salutis ac vitae, quam
stulte deseruerunt, aliquando redeant. Quem
admodum enim viator aliquis in aliena re-
gione iter faciens, si se viam nosse arbitratus,
semel aberrauerit, numquam in viam regre-
di potest, nisi suum agnoscat errorem; in quo
si obstinato animo perseuerauerit, quanto
magis procedet, tanto a recta via longius ab-
errabit: ita huic populo, qui temere aduersariis
credidit, se per scripturae sacræ campos, &
saltuum angustias viam nosse nihilominus,
quam eos, qui hanc sub optimis ac peritissi-
mis præceptoribus magno studio, diligentia,
labore didicerant, vsu venit. nam a recto iti-
nere semel aberrans, in viam regiam salutis
ac vitae, quam sui maiores constantissime te-
nuerunt,

merunt, regredi neque vult, neque ante potest, quām agnito errore, sibi, quōd viam nosset, falso persuasum fuisse intelligat. Sed cūm se viam melius quām omnes maiores suos Heretici noua
sibi itinera
fingunt qua-
ipso in pra-
cipitum du-
cunt. nosse existimet, noua subinde itinera sibi finget, quē illum in maiorem errorem adducēt, donec à regia via tam longē discesserit, vt de eius reditu spes nulla superesse videatur.

Apollinis oraculum *γνῶθι σιαυτὸν*, id est nosse triplum, Græcia iure miratur, quod tamquam saluberrimū humano generi præceptum Delphici templi vestibulo inscribendum putauit antiquitas. Quo monemur, neque ultra vires esse conandum, neque honesta, quæ virium nostrarum mediocritatem non excedunt, prætermittenda. Sed illud in primis præcipitur, vt humani ingenij spiritusque arrogantia reprimatur atque frangatur. Omnis enim humanæ vitæ pestis ac certa pernicies est ignoratio sui: philosophiæ autem ac sapientiæ prima pars est, nosse seipsum. Quod Demonax quoque philosophus Philosophie
prima pars est
nosse seipsum.
Demonax. eleganter exposuit; à quo cūm quæreretur, quādo sapere cœpisset: Cū, inquit, meipsum nosse cœpi. Nullum scilicet qui se ipse non nosset, putabat habendum esse sapientem. Vnde etiam Socrates, tametsi dicere solitus, Socrates. hoc scio quod nescio, Apollinis oraculo sapientissimus iudicatus est. Quæ verba in eius

apologia ita explicantur: Omnes illius ætatis philosophi, cùm ab iis quæreretur, num hæc & illa scirent, respondere soliti erant, se omnia scire; adeò ut Gorgias quidam suim de se fiducia in cōuentu poscere, qua de re quisque audire vellet, ausus sit. illi tamen, ut dicebat Socrates, omnes imperiti erant, neque omnia, de quibus gloriabantur, sciebant. Ego verò, inquit, non magis omnia noui, quām illi. Quare non video cur illis anteponi debeam, nisi quòd imperitiam meam agnosco. illi enim cùm nihil sciant, hoc ipsum tamen nesciunt, cùm se omnia scire arbitrentur: ego verò cùm nihilo plus sciam quām illi, hoc ipso eos supero, quòd ignoratiām meam ipse cognosco. Ita Apollo hac sola ex causa Socratem omnium, qui se sapientes arbitrabantur, sapientissimum iudicauit. qui si homine viueret, quid de sæculi nostri sciolis dicere, quo tanta sui plerisque obrepit obliuio, ut se omnia scire existiment? nec id in qualibet arte ac disciplina, sed in omni excellētissima ac difficillima theologia, diuinæque scripturæ peritia, quam omnes etiam imperitissimi sibi arrogant & assumunt. Vnde est ilud Diui Hieronymi: Quod medicorum est, promittunt medici; tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vindicant. Scribimus indocti, doctique

*Gorgias phi-
losophus.*

*Socrates quia
se nihil scire
confessus est,
sapientissimus
iudicatus est.*

*Epistol. ad
Panthonum.*

poëmata

poëmata passim. Hanc garrula anus, hāc delitus senex, hanc sophista verbosius, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Alij adducto supercilio gratia verba trutinantes, inter mulierculas de sacris litteris philosophantur. alij discunt, pro pudor, à feminis quod viros doceant. Et ne parum hoc sit, quadam facilitate verborū, immo audacia edisserunt aliis, quod ipsi non intelligunt. Taceo de mei similibus, qui si forte ad scripturas sacras, post sæculares litteras venerint, & sermone composito aures populi mulserint, quidquid dixerint, hoc legem Dei putant, nec scire dignantur, quid prophete, quid Apostoli senserint, sed ad sensum suū incōgrua aptat testimonia, quasi grande sit, & non vitiosissimum docendi genus deprauare sententias, & ad voluntatem suam, scripturam trahere repugnantein. Et paullo inferiùs: Puerilia sunt hæc, & circulatorum ludo similia, docere quod ignores; immo, ut cum stomacho loquar, ne hoc quidem scire quod nescias.

Hac oratione Hieronymus duo genera hominum accusat, alterum eorum, qui cùm litteras ne attigerint quidem, interpretandis tamen scripturis sacris magistrorum sibi nomen assumunt; alterum autem eorum, quos animo tumere dicebam. ij sunt qui littera-

M 5 rum

rum scientia inflati, vbi ad scripturæ sacrae studia accesserint, absoluti magistri repente haberi volunt; cū nullius umquam præceptoris discipuli fuerint. Qui cūm in ceteris artibus ac disciplinis, ut in iure ciuili, medicina, aliisque huiuscmodi non audeant labra dividere, nisi iis antea operam dederint, in hac tamen omnium excellentissima ac difficilima, in qua sine certa animæ suæ pernicie errare nemo potest, non modò magistri, verùm etiam iudices haberi volunt, ac de omnibus controuersiis, quæ inter huius disciplinæ professores doctoresque vertuntur, ferre sententiam.

Totius ini-
quitalia ca-
put in Gallia
fuit, homines
seipso non
noſſe.

Seneca.

Hoc autem totius mali caput est, quod huiuscmodi homines tumidi seipso videre ac nosse non possunt, nec quām ad iudicandum de tali materia sint inepti, intelligunt. Ita iis usq; venit, quod olim cuidam mulierculæ (auctore Seneca) solebat accidere. Harpastē (inquit) vxoris meæ fatuam scis hereditarium onus in domo mea remansisse. hæc fatua subitò desit videre. Incredibilem tibi narro rem, sed veram; nescit esse se cæcā, subinde pædagogum suum rogat, ut migret: ait domum tenebrosam esse. Hoc quod in illa ridemus, omnibus accidere liqueat tibi; nemo se auarum esse intelligit, nemo cupidum. Cæci tamen ducem quærunt, nos sine duce erramus, & dicimus; non ego ambi-

tiosus

giosus sum, sed nemo aliter Romæ potest vivere. non ego sumptuosus, sed vrbs ipsa magnas impensas exigit. non est meum vitium quòd iracundus sum, quòd nondum constitui certum genus vitæ: adolescentia hæc facit. Ita nemo vitium, quod in ipsius visceribus sedet, intelligit.

Idem istis tumidis & arrogantibus vñu venit. qui quamquam theologiæ prorsus ignari sunt, & tamquam cæci id ea arte quam minimè didicerant, suam tamen ignorantiam & cæcitatem non intelligunt, sed dominum Dei Ecclesiam Romanam tenebris errorum plenam esse contendunt, atque ideo se migrare velle prædicant, cum ipñi tamen cæci sint, ac errorum ignorantiaeque tenebris inuoluti. Nam Dei domus Romana ecclesia diuinæ sapientiæ lumine plena est & illuſtris, quæ (vt ait Ioannes) non eget sole neque luna, ut luceant in ea. nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna eius est agnus, & ambulabunt gentes in lumine eius, & reges terræ adferent gloriam suam & honorem in illam. Non igitur domus Dei Ecclesia tenebrosa est, sed isti gloriæ cupiditate & animi tumore cæcati sunt. Itaq. cum Seneca inferat: Difficulter ergo ad sanitatē perueniunt, quia se ægrotare nesciunt. Christum complures phreneticos, aliosq. ægros sanasse legimus:

Apoc 21.

Stultos non lemus: stultos sanasse non legimus. Quid ita?
 quia iuxta doctorum sententiam illi suum
 morbum, suam stultitiam non intelligebant,
 immo verò se sanos atque sapientes esse cre-
 debat: & ut nec Scribas nec Phariseos ab eo-
 rum spirituali cæcitate sanauit, quia iij se per-
 spicacissimos esse, veritatemque acutissimè
 cernere putantes, suum errorē ac cæcitatem
 nō videbant. quibus dixit: Si cæci essetis, nō
 haberetis peccatum: nunc verò dicitis, quia
 videmus; peccatum vestrum manet. Ita pau-
 cos admodum hæreticos sanat, paucos ex iis
 errorum suorum cæcitatem liberat, quascum-
 que preces iij faciant, quoscumque psalmos
 cantillent; quia neq. se in errore versari sciūt,
 neque scire volunt, sed potius se & toti orbi
 præferunt, & reliquis omnibus sapientiores
 esse arbitrantur.

Luc. 18.
 Ergo istis idem quod euangelico Phariseo
 vsu venit, qui templum ut oraret ingressus,
 postquam seipsum, quod reliquis hominibus
 iustior esset, vanè iactauit; peccatis inquinatus,
 ac turpior, quam antè fuerat, domū rediit:
 Publicanus autem peccato suo agnito,
 iustificatus discessit. Sic isti Pharisei se reliquis omnibus sanctiores, integriores, iustiores,
 doctiores esse credentes, post illas suas
 preces cæci domū redeunt; idiotæ verò simplices agnitam suam ignoratiā ac indignitatem

Simile.

tatem humiliter verecundeque confessi, ad percipiendum veritatis lumen Dei munere illustrantur. Et sanè mundus ab ista cæcitate, in quam sese ab arrogantia & inani gloria præcipitari passus est, curari non poterit, antequam suam agnoscat ignorantiam, suumque fateatur errorem.

Sed magnopere vereor ne huiuscemodi hominibus tumidis & inflatis ideo eueniatis, quod olim Pharisæis ob illorum pertinaciam, animique præfractam obstinationem, qua veritati repugnabant; nimis ut à Deo reiecti atque deserti, videtis iam non videant, & audientes non audiant, neque corde intelligent veritatem, & sanari salutemque assueviante. Vereor, inquam, ne clausis oculis in æterni interitus barathrum ruant, nisi Dei beneficio ad meliora conuersi, celeriter resipiscant: numquam tantus fatuorum ac indoctorum hominum, quantum nunc videamus, numerus fuit. Stultorum vbiique plena sunt omnia & tamen numquam plures fuerunt, quos sui cœpisset obliuio, quique se omnium doctissimos arbitrarentur, quam hoc tempore.

Olim diabolus in primis illis insidiis, quas humano generi struxit, nihil aliud nisi scientiæ diuinæ æqualitatem ausus est polliceri. nunc verò per suos Prophetas & Apostolos longè

Luc. 8.

Ioan. 12.

Esa. 6.

Genes. 3.

longè maiora promittit. nec enim solum diuinæ scientiæ æqualitatem appetere suadet, verum etiam ipsis iam plenè persuasit, quod eam consecuti sunt. Quod ex istorum oratione planum faciam. Quid enim aliud est

*Dei verbo nō
suntne quid
sunt.*

Math. 26.

Luc. 22.

*Marc. 14.
Ioan. 6.*

1. Cor. 11.

non credere Dei verbo, nisi cum id quod ex ipso Dei verbo factum esse didiceris, tum deum credere, cum qua ratione effici potuerit comprehendendas? quid hoc inquam aliud est, nisi diuinæ scientiæ sibi æqualitatē vindicare? quod hoc exemplo manifestum evadet; quoniam Christus ait: Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus. &: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Maiores nostri verbo Dei simplici sinceritate fidem habentes, in Eucharistiæ sacramento corpus & sanguinem Christi verè ac realiter (ut loquuntur) esse credebant; quemadmodum ipsa verba significat. Aduersarij autem illorum Ecclesiæque fidem se satis confutasse existimant, si illud suum (quomodo) apponant: nec antè Dei verbo fidem habēdam putant, quām iis diuinæ potentiæ, quæ ad id efficiendum, quod Dei verbum clarissimè factum esse prædicat, necessaria est, ratio explicetur. Qua in re nōne cuiuis homini ratione prædicto se diuinæ sciætiaæ æqualitatem consecutus esse denunciant? quod enim dicunt, quid aliud est, quām si ita dicent: Qui

*fieri
bus
igitu
versi
quo
mis
mag
Se
tatio
tur,
bi vi
adhi
nos
En
intel
se ex
que
certa
omni
scien
eotu
Dei
argu
Qu
pium
qua
fecit
sibile
qua*

fieri possit, vt Deus carnem suam homini-
bus in cibum tribuat, non intelligimus; id
igitur non fit. Quod consequens ex ista vni-
versali vim assumit: Deus nihil potest, nisi
quod nos comprehendere possumus. Et sic
miseri hæretici intellectus sui paruitate Dei
magnifica opera metiti conantur.

Sed operæ pretium est, istorum argumen-
tationes & syllogismos explicare, vt intelliga-
tur, istos aut diuinæ scientiæ æqualitatem si-
bi vindicare, aut certè vitiosè argumentari;
ad hūc modum: Deus nihil potest, nisi quod
nos intelligere possumus: id igitur non fit.
En præclara istorum argumentatio, ex qua
intelligitur, aduersarios, qui Deum nihil pos-
se existimant nisi quod ipsi comprehendere
queunt, cum Deo de scientiæ æqualitate
certare. Consequens est præterea, vt Deum
omnipotentem esse negent. Qui sic? quia suā
scientiam & Dei potentiam æquales faciunt,
eorum autem scientia finita est: aut igitur
Dei quoque potentiam finitam, aut istorum
argumentationem malam esse necesse est.
Quod si Dei potentiam circumscribere im-
pium est, ipsique scripturæ sacrae repugnat,
quæ ait; omnia quæcumque voluit Dominus
fecit in cælo & in terra, & nihil Deo impos-
sibile; operæ pretium est animaduertere, in
quātū arrogatiæ audaciæq. fastigiū aduersa-
riorum

*Heretici suā
scientiam &
Dei potentiam
æquales faci-
unt.*

*Psal. 113.
Luc. 1.*

riorum tumor animi tandem ad extremum sit euectus. Quis autem satis vberi lacrymarum fonte deploret, quod tantam hominum multitudinem nostro saeculo usque adeo aduersarij dementauerint, ut ijs & diuinæ sapientiæ æqualitatem consecutos putent, & omnium quæ à Deo fieri possunt, rationem comprehendere existiment? Sed hoc aduersariis profectò debemus, quod miserum populum nimisque credulum ita fallunt atque decipiunt.

**Omnium quæ
Deus facere
potest, rationē
heretici se
posse compre-
bendere indu-
cant.**

In Eunucho. Quid autem primum accusem aut exercer, illorumne improbitatem ac malitiam, qui miseros ita fefellerunt; an horum stultitiam, qui talibus impostoribus adeo temere crediderunt, ut quidquid ab iis dictum esset, quamvis incredibile, id totum pro vero cupidissimè amplecterentur? Amborum exemplum est apud Terentium, gloriosus ille Thraso eiusque parasitus Gnatho. ex quibus ille quidquid ab hoc in eius laudem & gloriam dicebatur, quamquam id falsum esse nouerat, facile credebat; hic autem operam dabat, ut omnem suam orationem ad illius ambitionem gloriæque cupiditatem accommodaret. Ita nostro saeculo sectarij concionatores blando sermone aures hominum titillantes, mundum adeo gloriæ cupidum, adeo Thrasonicū offenderunt, ut quidquid iis dicendum

videntur videtur, is temerè crederet. Dixerunt isti mundum rectè; etiam absque ullo studio intelligere scripturas; credidit mundus. Dixerunt mundum præclarum esse theologiā; credidit. Dixerunt eum non minus confidenter & incorruptè de Ecclesiasticis controversiis iudicare posse, quam ipsos theologos aut ecumenica concilia; credidit. Dixerunt omnes antiquos ecclesiæ doctores in hac caussa diiudicanda errasse, mundum autem errare non posse; credidit. Dixerunt diuinæ scripturas à mundo rectè intelligi, quas his mille annis nemo potuit intelligere; credidit. Dixerunt à Deo illi ad intelligentiam scripturas Spiritum sanctum, quem antiqui patres numquam obtinere potuerunt, esse concessum; credidit. Dixerunt sanctos Patres fuisse homines, ipsum vero minime; credidit. Dixerunt ipsum tantum scire quantum ipse Deus sciret; credidit. Quid opus est multis? ita gradatim istum Thrasonem in tantum gloriae culmen extulerunt, in tantam sui obliuione adduxerunt, ut facile persuaderent, eum non solum aliquid magni ac supra humanum modum esse, verum etiam cum ipsa diuinitate propter sapientiam posse conferri: adeò, ut existimaret earum artium ac disciplinarum, quas ne attigisset quidem, se ipsis, qui eas docerent ac traducerent, longè

N peritiorem

Mundanum
mimes ad sui
cognitionem
inveniuntur.

peritiorem esse. Nescio quis teneros oculus
mihi fascinat agnos. Quæ saga sic mundum
fascinavit, ut nec sese iam norit, nec quid
possit intelligat? O monde immunde, in te
quæso reuertere. agnosce teipsum, & hanc
animi elationem, hunc tumorē, hos spiritus
tandem aliquādo depone. Non es (mihi cre-
de) tam doctus, non tantus theologus, non
tam oculatus ac perspicax, quā te tuus Gna-
tho esse mentitur. iudicium tuum sanctæ
matris Ecclesiæ Romanæ, quæ errare, labi, de-
cipi non potest, auctoritati iudicioque sub-
mitte. Neque enim tibi nouum aut insolitū
est, falli, circumueniri, ignorare. semper er-
ror tibi familiaris & amicus fuit. cæcus es;
illi ergo, quæ perspicacissima est, quæ salutis
ac vitæ semitam nouit, crede.

Atque utinam resipisceres, ex istoque le-
thali, altissimoque somno, quem mortiferi
Sirenarum cantus, aures tuas venenata sua-
uitate mulcentes, tibi attulerunt, euigilares:
ut intelligere posses, quām procul à teipso,
quām longè à recto salutis ac vitæ cursu te
ob animi tui leuitatem ac temeritatem isti
abripuerint. Nec mihi dubium est, quin ali-
quando stultitiam tuam ipse risurus sis, cùm
animaduertes, in quos fallaciarum laqueos
te induci passus es, quām falsa, quām præcla-
ra, quām sublimia de teipso tibi persuasisti.

Tum

Tum
assentia
que me
ritis nō
eration
bi scrib
sioru
consili
atque
tamqu
esse co

De
cienda
Hæc
nū ini
dum i
iudici
dum p
ad iud
teria i
omne
mort
in pa
cebar

Tum nobis quoque gratias ages, quod tibi
assentatorum tuorum calliditatem, fraudes-
que monstrauimus, eosque pro suis in te me-
nitis nō solum iustissimo odio, sed etiam ex-
eerationibus insectaberis. Quod si haec, que ti-
bi scribimus, attentè legeris, quanta aduer-
siorum hac in te iniquitas fuerit, eorumq.
consilia omnesque conatus, quid sibi vellent
atque proponerent, nimirum ut te fallerent,
tamquam in speculo te clarissimè visurum
esse confido.

Deum opt. max. precor, ut ad haec perspi-
cienda tibi mentis oculos aperire dignetur. Conclusio di-
ctatim rea.
Haec est igitur prima & singularis aduersario-
rum iniquitas, quam in hac caussa admiserūt,
dum illius cognitionem, à legitimis verisque
iudicibus auocatam, hominibus ad iudican-
dum prorsus ineptis committunt; iisq. quod
ad iudicandum de tam sublimi cælestiq. ma-
teria idonei essent falsò persuadent: in qua
omnes theologos, non solum viuos, sed etiam
mortuos errasse, minusque idoneos, qui, qua
in parte veritas esset, iudicarent, fuisse di-
cebant.

DE ADVERSARIORVM
DOLIS, QVIBVS POPVLVM,
quem iudicem legerant, circumuenerunt, ne
contra suos maiores inauditos sententiā ferret.

CAPUT VII.

*Hereticis in-
eū usurpato
sibi officio
quonodo usi-
funt.*

IDEAMVS nunc quām præcla-
re noui isti iudices, aduersariorum
salutare (si Deo placet) consilium
sequuti, suo officio functi sunt. Sed

illud in primis, aduersariis prima actione vsq.
ad eō illūsissē hominib⁹, vt eos huius sacro-
sanctæ causæ cognitionem veris legitimisq.
iudicibus extorquere persuasos, ad iudican-
dum de ea pro vniuerscuisque etiam imperi-
tissimi arbitrio impellerent, patum fuit; nisi
etiam illos in suis maioribus cum sua fide co-
demmandis, æquitatis ac iuris rationem vi-
lam obseruare prohiberent. nouis siquidem
istis iudicibus à se lectis aduersarij præscrip-
tunt, vt sibi cæcam in ferendis sententiis te-
meritatem adiungerent, omniaque impro-
uidè ac incōsideratè administrarent. Euange-

*Judices alterā
partem solum
audire habe-
runt contendē-
bant.*

licis iudicibus non conuenire totius caussæ
summā exactè cognoscere, quod alij iudices
facere consueuerunt, satis esse alteram partē
audire; ne si fortè noui isti falsi iudices vtram-
que partē audissent, adhibitaq. aliqua prudē-
tia ac maturitate caussam ipsam diligenter
expen-

expendere, totamq. ipsius ratiōniē examinare
cēpissent, pro illis minimē iudicar, sit. Ita eos
celeriter sententiā ferre iusserunt. Vos singuli
(inquiunt) tantū eruditioṇis, dōctrinæ, sapiē-
tiae, quantū omnes sumimi theologi, quātum
ipsa cōcilia omnia, conslocuti estis. nolite itaq.
procrastinare, sed statim de nostra cōtrouer-
sia fertē sententiam. dicimus maiores vestros
errasse, idolorū fuisse cultores, si. i. c., quā ij nobis
per manus tradiderūt, falsum esse, ac Dei
verbo repugnantē. Non argumēta nobis dē-
sunt, non ratio cur ita sentiamus. Audite igit-
tur, legite, ac tū demū iudiçate pro nobis. Ca-
vete autē in primis, ne illorū apologiam, illo-
rum argumenta, rationesq. audiatis aut lega-
tis. non veterum patrū monumēta, nō neoto-
ricorum lucubrations terantur, nō dēnique
istorum Frāciscanorum aut quorumuis alio-
rum catholicorum conciones audiantur, ne
fortē vobis fidem suam incorruptam, Dei que
verbo conformē probent atque persuadēt.
Credite nobis solis, ad eos etenim condem-
nandos, nos qui eos accusamus eorumque
capitales hostes sumus, audire satis est. tanta
est nostra æquitas, innocentia, integritas.
Credite nobis asseuerantibus, tanta nostra fi-
des, sanctitas, iustitia, pietas, vt si maiores no-
stri, & qui illorum vestigiis insistunt, non es-
sent impij, heretici, idolorumque cultores;

*Hereticorum
ad indices
sumis.*

numquām illos vestris sententiis iugulandos tradidissetus. Quæ cūm ita sint, contra illos, & pro nobis, secundum ea quæ rettulimus, ac salutare consilium, quod vobis dedimus, ferre sententiam.

Hac oratione fatuis iudicibus suis, vt de tam excelsa diuinaque caussa iudicare audent, persuaserunt: tantaque misericordum crudelitas fuit, tanta dementia, vt quemadmodum iis aduersarij praescribebant, temere iudicarent. Hæc est igitur altera aduersariorum iniquitas, quam in hac sacrosancte fidei caussa admittunt, cūm instar barbaricæ feritatis vel tyranicæ impotentiaæ, maiores nostros inauditos condemnant. Quòd si vllam æquitatis rationem habuissent, iudicem à se lectu, vt de hac caussa cognosceret, nonere debebant; ne ante sententiam ferret, quam reum patienter audiret: quemadmodum leges omnes ciuiles, humanæ, diuinæ præcipiunt. Numquid lex nostra (ait ille) iudicat quemquam, nisi prius audierit ab ipso & cognoverit quid faciat? Dicebat Nicodemus ista Iudæis, Christum inauditum condempnare cūpientibus.

Quid lex ciuilis, nonne restitucionem facit reo aduersus eremodicium iudicium? Pilatum ipsum in Christum ad solam inimicorum eius accusatione & prædamnatione quam

quam illi se integerrimos ac sanctissimos esse
tingebant, capit is sententiam ferre noluisse
quis ignorat? isti vero suos nostrosque maio- Heretici con-
tra inaudita
partem sente-
tiam ferunt.
res inauditos, immo ne citatos quidem, ad eo-
rum tribunalia, aut si illi legitimè excusati
adesse non poterant, illorum aduocatos siue
procuratores, qui pro iis caussam dicerent, ne
admittentes quidem, suos inquam maiores,
ob solam suorum aduersariorum, filiorum,
heredum accusationem impiè nefarieque
damnaunt. Et ut nihil malis deesset, tantum
abest, ut illos audiendos aduersarij putaue-
rint, aut omnino quemquam, qui pro illis di-
ceret, eorumque caussam innocentiamque de-
fenderet; ut iis prorsus constitutum sit ac fi-
xum, illos omnes tamquam capitales hostes
inhumanissimo odio infectari, qui suorum ma-
iorum patrocinium suscepissent, caussamque
defenderent. Senserunt hoc pauperes Cœ-
nobitæ, qui hodie istorum metu, cultum or-
dinemque suum iter facientes celare cogun-
tur, ut omnibus perspicuum sit, quanto & a-
more Pandoram istam aduersarij depereant;
& tamquam alteram Helenam vi, conten-
tione, iniquitate defendant. Quod si isti, qui
nostro hoc saeculo salutare veritatis ac fidei i-
ter deseruerunt, antequam eam abiicerent
ac pro falsa damnarent, legere & audire di-
gnati essent, quid & maiores nostri, & eru-

200 DEFENSIO NIS FIDEI
ditissimi homines noui ad eam defendédam
& illustrandam disputassent, litterisque má-
dassent, nō dubito quin eam & pro vera pro-
bassent atque amplexi essent, & perpetua sta-
bilitate constantiaque retinuissent. immo
verò si iam id facerent, agnito suo errore, ad
regiam viam, cui maiores eorum insistentes,
salutem consecuti sunt, redirent; nec puderet
eos temeritatem suam stultitiamque dam-
nare.

*In errorū tem-
pestate iacta-
si, salutare
quod inuenie-
tunt consilium.* Quod nostra memoria cōpluribus vſu
venit, qui in tanta opinionum varietate & cō-
fusione, tamquam vastissima tempestate, diu-
nitumque iactati, cūm ex iis fluctibus ena-
tare non possent, nec in illa tanta caligine,
qua in parte veritas esset, viderent, ac proin-
de quò se veriterent non haberent; tandem
iis salutare consilium fuit, vt ad antiquorum
ecclesię patrum atque doctorum monumen-
ta recurrerent, quibus diligenter studioseque
lectis, ad extremum sedatis illis animi flucti-
bus, in antiquę fidei portu acquieuerunt, te-
nebrisque depulsi, clarissimum veritatis lu-
men se inuenisse lætati sunt.

Sed iis, qui tantum animo fluctuabant, fa-
cilius forte subueniri potuit. Quid de iis di-
cam, qui veritatis itipere deserto longius ab-
errauerant; nec solum in aduersariorum ca-
stris fuerant, verū etiam in hæreseōn & er-
rōrum cōeno multo tempore volutati erant?

Ex iis

Ex iis
num
quoniam
ad hu-
lectio-
cati, a
ruera-
etiam
runt,
prude-
mi vi-
que re-
bis iu-
ignor-
patru-
rentu-
Ægy-
& im-
latra-
fabul-
scrib-
perst-
lectio-
ctō i-
sed p-
N
gita-
tiqu-
tate

Ex iis sanè complures, cùm antiquorum monumenta studiose legissent, vt intelligerent quomodo illi credidissent, & quæ illos ratio ad huiusmodi fidem adduxisset; tandem ea lectione admoniti, à pristinoque errore reuocati, aduersariorum castra, in quibus antè flauerant, nec modò gregarij milites, verùm etiam duces & antesignani fuerant, reliquerunt, pedemq. referentes, sc in veritatis viam prudentissimè receperunt. Quod cùm summi viri, Vuicelius, Duarenus, Staphylus, alii-
Heretici suis
discipulū lib-
bros catholi-
cos quare in-
terdicunt.
que nonnulli nostra memoria fecerint, à nobis iure laudantur. Id cùm aduersarij non ignorant, ne quisquam ex eorum discipulis patrum monumenta legat magnopere vententur. quos etiam contumeliæ caussa ranas Ägyptiacas vocant: nec ea linguaæ petulantia & impietate contenti illorum sapientiæ oblatrant, nihil in iis spiritus, somnia & aniles fabulas esse quæcumque illi loquuntur aut scribunt; aliaque huiusmodi insanis vocibus perstrepentes, vt suos auditores ab illorum lectione deterreant. quos si legerent, profectò nouos illos magistros non tanti facerent, sed potius cum sua impietate cōtemnerent.

Nihil noui erroris isti quod sciam exco-gitarunt, quod non olim explosum sit, & antiquorum patrum conciliorumque auctoritate damnatum; nisi forte ea quibus in missæ

N s facri-

sacrificium ut canes latrant. In quod antiquorum hæreticorum dicere aut scribere auctum adhuc legi neminem, nisi fortè iij, qui Augustini sæculo sola spiritualia sacrificia ad cultum Dei necessaria esse putabant, ea de re *Augustinum*. aliquid dixerunt. Sed Augustinus planum faciens hominem, qui ex anima constat & corpore, non solum mente, sed etiam corpore Deo sacrificare debere, huiusmodi confir-

*Errores in an-*tauit errorem. Ceteri autem istorum errores *tiq[ue]orum li-* in antiquorum libris satis copiose confutati *bris copiose* *confutati sunt.* reperiuntur, in quibus omnia, quæ fidei nostræ isti obiicere solent argumēta soluuntur. Quod si cui hoc dubium fortè videatur, ne quis relinquatur ambiguitati locus, me planum facturum esse profiteor: adhinc modò *et* qui iudices, & audiendi vel legēdi patientia.

*Patrum anti-*ne quis eorum, quos huius causæ iudices es-
quorum scri- se voluerunt, antiquorum scripta in manus
pta bareni recipi quare sumat, diligētissimè curant. nam huiusmodi iudices legerunt, qui aut ob litterarum imperitiam illorum monumenta legere non poterant, aut si qui poterant, homines illos fuisse latrantes, ne id facerent, dissuaserunt. Quid autem erat causæ, cur suos ab illorum lectione reuocarent? Illud nimirum quod antè cooperam dicere, ne homines incauti, cum intelligerent antiquos illos patres contra ve-

tra veteres hæreticos, istorum magistros & patriarchas, tam accuratè scripsisse, istos illorum posteros ac discipulos paullatim cōtemnerent, patrumque sententiam, qua istos multis abhinc s̄eculis damnatos esse constat, suo calculo comprobarent. Quod si fieret, frigerent isti, eorumque iaceret auctoritas, cūm omnes intelligerent, nihil in iis admiratione dignum esse, nec singulari Dei muneris (quod plerique existimant) noui aliquid in medium protulisse. nihil tamen noui dicunt, nam quæ ab ipsis dicuntur, aut sunt bona, & à nostris iam dicta sunt; aut mala, & eorum inter veteres hæreticos reperiuntur auctores. Quod pluribus exemplis superius ostendimus, iamque aliis ex abundantia planum faciemus. Aduersarij negant libatum hominis arbitrium: id, teste Hieronymo, à Manichæis sumptum est. Legis Dei observantiam impossibilem esse contendunt: hoc <sup>Hieronymus
in prologo
Dialogo contra
Lucifer.</sup> à quæ de eodem Manichæorum fonte derivatum est. Baptismum aquæ necessarium esse negant, sicut olim (Augustino teste) Seleuciani & Herminiani sentiebant. Negant confessionis sacramentum esse necessarium; ita quondam Audiani Theodoreto teste. Ordinis sacramentum de ecclesia tollendum putant: in eadem hæresi (vt ait Damascenus) <sup>Damascenus
nus.</sup> erant Massiliani, & post Albigenses. Imagines ^{scras}

sacras idola esse contendunt: ita quondam & Feliciani, & deinde Valdenses. Virginitatem matrimonio præferendam negant: Iouiniani illud somnium est teste Hieronymo. Quid opus est multis? nihil ab ipsis dicitur, quod non dictum sit prius. Quid reliquos istorum errores enumerem? certe si quis Hieronymi & Epiphanius contra hæreses, Augustini de hæresibus ad Quodvult Deum, & Philastri a liorumque veterum aduersus hæreses scripta legere voluerit, quibus ex fontibus huiusmodi errorum impietas hausta sit, liquidò perspiciet; quemadmodum etiam Reuerendiss. D. Lindanus in suis tabulis diligenter exposuit.

Sed ne huiusmodi libri in suorum manus veniant aduersariis curæ est, ut illi hinc semper in errore teneantur, & taliū dogmatum ipsis habeantur auctiores, ac proinde velut orbis terrarum clarissima mirentur ingenia; inde ne validissima argumenta, quæ patres nostri aduersus illorum errores quasi quædam tela torserunt, & hæreticorum sophismata, quibus iij catholicam fidem oppugnant, euerfa considerent. Quæ cùm ita sint, ab omnibus quibus veritas & animarum suarum salus cordi est, ut antiquorum libros diligenter legant peto: id quicunque fecerit, non solum quæ dicimus ita se habere perspiciet, verum etiam intelligens tantorum hominum, in quibus

*Antiquorum
patrum libros
legere op. r.
m.*

quibus eximia virtus cum singulari eruditio-
ne doctrinaque certauit, fidem ac religionem
nostrae fidei adeo congruere, incredibilem a-
nimi capiet voluptatem. Quod si suos disci-
pulos sanctorum patrum lectioni incumbe-
re passi essent aduersarij, nihil erat quod in
illos nobis scribendum videretur. quidquid
enim ab ipsis in suorum errorum confirmatio-
nem adfertur, iam dudum a patribus satis re-
futatum est. Multa quidem aduersarij calli-
de, sed haud scio an ad orbem circumueni-
endum atque fallendum callidius aliquid ac
vafrius, quam quod antiquorum monumen-
ta simplicium hominum manibus extorse-
tunt, eaque legere passi non sunt. hoc enim
modo duo quae ad rem mirè faciunt conse-
cuti sunt; vnum ne doctrinæ corum hæ-
ticæ fontem, originem, antiquitatem popu-
lus intelligeret; alterum, antequam stultum
& imperitum illius iudicium caperent, ut in-
genij acumine iis omnibus qui ante se fue-
rant, anteferrentur: cum ea, quae ipsi docent
atque defendunt, neminem ante docuisse
populus arbitraretur. Id quā falsum sit, quis-
quis ad antiquitatis opera librosque recurre-
rit, facile perspiciet.

Duo autem hac vna in re iniquitatis gene-
ra aduersarij coiunxerunt. primùm in ipsam
antiquitatem sanctorumque illos patres, cum
nouos

*Libros anti-
quorum patrum
intendendo
hæreticæ duo
consequi in-
tendebant.*

nouos istos à se lectos iudices, legendis patrū libris, & quid illi sensissent, & cur ad religio-
nem ac fidem, qua nos quoque suos posteros imbuerunt, secuti essent, cognoscere passi non sunt.

*Etreas suis
Indices here-
tici quid fa-
cere debuerū.* Alterum in ipsos suos iudices, quos mone-
re debuerant, sui officij esse, ut de tanta cauf-
sa rectè iudicarent, quid aut patres eorum ad
suæ fidei confirmationem attulissent, aut il-
lorum posteri, tot homines summa erudi-
tione doctrinaque præstantes, qui nostra me-
moria summis laudibus floruerunt, quid ad
eandem caussam defendendam dixissent, aut
scripsissent cognoscere; ne damnando inau-
ditos ius ipsum aequitatemque violarent: a-
lioqui profectò qui de hac caussa rectè iudi-
cet nemo reperietur.

*Ad litteratos
omnes pia ob-
sequatio.* Ego verò omnes litteratos oro, & per Chri-
sti passionem ac mortem obtestor (si qua eos
salutis suæ cura tangit) ut antequam & nos
& maiores nostros eâdem sententia damnent,
antiquorum patrum theologorum ecclesiæ-
que magistrorum opera legant. id si fecerint,
& quod dicimus, nimirum fidem, quam ab
iis traditam accepimus, ab ipsis satis doctè &
accuratè esse illustratam atque defensam, ali-
ter se habere deprehenderint, ego nullum
supplicij genus recusabo. Quod si eorum o-
pera legere nolunt, cùm aduersariis se vique
ad eo

ad eò fauere ostendant, ut neq. quidquā aliud nisi illorū probationes legere, neq. aliquē nostrū maiorumq. nostrorū patronum dicētem audire sustineāt; ab iis humanitatis iure peto, ne in hac maxima grauissimaq. cauſſa iudicū officium ſibi vindicent & aſſumant. id ſi fererint, iam nunc & pro maioribus noſtris, & pro nobis iſpis, ab eorum ſententia ad Chriſti, qui noſtrana innocentiam ab eorum violeſtia & iniqutitate defendet, tribunal appello.

Ab aliis autem, qui ſcripta maiorum neq. legere nequē intelligere poſſunt, ipta æquitas poſtulat, ne de tali cauſſa (cūm iſli ſint ad hoc inepti, & minus idonei, quippe qui alterius partis argumenta probationesque legere neſciunt) audeant iudicare. Neque enim mi- nus absurdum ac ridiculum eſt, cūm homi- nes imperiti, qui ne primas quidem litteras attigerunt, nec partium ius legere aut intel- ligere poſſunt, de ipta tamen cauſſa, quam neſciunt, pronunciare non dubitant, quām ſi cæcus de coloribus, aut ſurdus de musicis iudicaret. Quod si huiuscemodi iudex ca- ſu recte iudicaret, fortunæ id adſcribendum eſſet; & quemadmodum Rablesianus ille iu- dex facere conſueuerat, ita hunc ex ala & ſimile. ſorte, vtra in parte ius eſſet, diſcere oportet. Itaque ſi à talibus iudicibus appellamus, ſi pro maioribus noſtris, pro nobis iſpis denique ad alios

Cacu non
iudicat de co-
loribus.

ad alios magis idoneos prouocamus, cui facere videmur iniuriam? Quis adeò durus ac ferreus, qui id molestè ferat? neque enim dubium est, quin iij, qui antiquos illos patres ecclesiaeque doctores aut propter imperitiam legere nequeunt, aut si id possunt, tamen nolunt, aut si volunt, propter alias tamen occupationes id facere non possunt; ad iudicandum, vtrum illi in fide errauerint, an non, æquè inepti sint. Ab inimicis autem solum accusatos, minimeque conuictos, temere dñare, legibus omnibus ac æquitati repugnat.

Cùm igitur ex iis quos huius controversiæ iudices aduersarij esse voluerunt, cōstet, alios antiquorum libros neque legere neque intelligere posse, propterea quòd & iij libri aut

*Indices ab he
tericis electi
quam ignari
fuerint ostendit.*

Græcè aut Latinè scripti sunt, quas linguas isti nesciunt, alios litterarum peritos, aut propter alias occupationes, quibus districti sunt, aut ob ipsorum voluminum, quæ magno cōstant, pænuriam id præstare non posse, aut si possunt, quod & librorum copia & otio abundant, nolunt tamen, hinc ob incredibilem amorem, quo aduersariis deuincti sunt, inde ob immane Vatinianumque odium ac furem, quo in nos inflammati exæstuant, non est mirum, si istorum iudices tam multa non ex iure, æquitate, iustitia, veritate, sed potius ex mendacio iudicent, si errantium

& ab

& ab antiquæ fidei veritate dissentientium plena sunt omnia. Veritatis enim spiritus hu- iuscemodi temerarios, iniquos, fatuos iudi- ces, qui altera parte inaudita de tam graui cauſa tam leuiter iudicat, disserit. Quæ cùm ita sint, quis hoc loco iniquissimum atque in- dignissimum facinus non videat, cùm ad- versariorum, qui leatis à ſe iudicibus, ut in tanta cauſa tam temerè leuiterque agerent, auctores fuerunt, tum ipsorum iudicium, qui ſuos maiores æternis suppliciis ita temerè adjudicantes, omnia iura impie nefarieque violarunt?

O DE

DE AXIOMATIBVS SIVE
PROPOSITIONIBVS FALSIS AC
ridiculis, quas aduersarij fabricant, mobisque
ac maioribus nostris adscribunt; & de falso-
rum iudicium suorum temeritate, qua illis leni-
ter credunt.

CAPVT VIII.

SE d alias etiam aduersariorum suo-
rumque nouorum iudicū iniquita-
tes videamus. Superius diximus of-
ficium iudicis esse caussam ipsam
illiusque ius, qui in iudicium vocatur, non ex
accusatoris oratione, sed ex ipsius rei narra-
tione cognoscere. neq. enim accusator, cùm
sit inimicus, magnopere curat quid aut dicat
aut fingat, modò id caussam suam adiuuare,
veritatisque imaginem ac speciem adferre
videatur. Quapropter incorruptus ac bonus
iudex huiusmodi accusatori non temerè cre-
det, nisi reum se iis criminibus, quæ illi ob-
iiciuntur, purgantem audierit. odium enim,
quo in reum accusator inflammatuſ est, cui-
uis æquo iudici suspectum reddere debet,
quidquid ille sine certis ac euidentibus pro-
bationibus in reum dixerit. maximè verò cù
de vita & de capite agitur, accusanti inimico
facile credendum non est. Quid autem ne-
quiſ, quid improbius eo homine, qui vt al-

Index bonus
accusatori tem-
ere non cre-
dat, & reum
se purgantem
audiat.

teri

falsa
vitam
tiri
homini
det, r
est? T
que
anim
nios
nitat
nobis
concl
S
ui iu
illi
dicu
mer
tale
adh
ditio
me
cau
qui
tēt
da
de
tio
qu

teri capit is periculum creet, in eum crimin a
falsa configit? Quòd si in cauſſa quæ ad hāc
vitam, aut ad huius ſeculi bona pertinet, mē-
tiri ac fallere nefarium eſt; in his ex quibus
hominum omnium æterna mors vitaq. pen-
det, mentiri, quantum crimen existimadum
eſt? Talis eſt hæc fidei religionisque cauſſa,
quæ remotis dolis atque mendaciis cādide ex
animo verè agenda eſt, nihilque in aduersa-
rios dicendum, quod iudici tenebras, ne ve-
titatem ipsam cernere poſſit, offundat. Hoc
nobis omnis bonus ac veri ſtudioſus facile
concedet.

Sed in hac parte aduersarij eorumque no-
biſ iudices maximè grauissimeque peccarunt
Illi ſiquidem complures ſtultas opinioneſ, ri-
diculaſque ſententiaſ & vana mēdacia com-
menti, nobis adſcribunt, ſuſque iudicibus
talem fidem & maiorum fuſſe & noſtrā
adhuc eſſe configunt. hi verò nobis inau-
ditis grauem iniuriam inferunt, cùm adeò te-
merè mentientibus credunt; noſque indiſta
cauſſa antè condeſmant, quām aut à nobis
quærant, vtrum aniles illas ridiculaſque ſen-
tētiaſ, quas nohiſ aduersarij attribuunt, tenē-
das defendendaſque putemus; aut quæ ſit fi-
dei doctrinæque noſtræ ratio, ex noſtra ora-
tione cognalſcant. Aduersarios autē eorum-
que iudices, id eſt populum ab iis circum-

*Hereticorum
iudicium re-
mertinum &
iniquum fuſſe.*

uentum atque deceptum , ita (vti diximus) in nos egisse , ex iis quæ illi de nobis scribunt , loquuntur & credunt , facile probabimus . Exempli cauſa , ex illis mendaciis , quæ ab ipsis fabricata ita nobis adscribunt , ut præclaris illis iudicibus suis nos ea pro Euangelij veritate habere persuadeant , nonnulla ponemus . Fingunt à nobis Romanum pontificem haberi pro Deo . Quod quām falsum sit , facilimè intelligi potest . Quis enim nostrū vñquam id aut sensit aut docuit ? quis Papam Deum credidit ? at enim pontifici obtemperamus , eumque tamquam Christi vi- carium ac ouium eius pastorem vniuersalem veneramus & colimus . Recte id quidem . Nónne Apostolorum principis Petri , cui à Domino dictum est ; Pasce oues meas , pasce agnos meos ; verus successor est pontifex ? Et quoniā Christi oues sumus , qui suis discipulis atque pastoribus diuina voce dicebat : Qui vos audit , me audit ; & qui vos spernit , me spernit ; & qui me spernit , spernit eum qui me misit : tantum cælestis sententiæ fulmen timentes , debitum ei tamquam spirituali patri honorem prætermittere non audemus . Quid ? nónne Paullus Apostolus præcipit , ut præpositis nostris obediamus , eosque honore ac benevolentia prosequamur ? Quām impudenter autem calumniantur aduersarij ,

cūm

Hereticonum
mendacium
contra Chri-
stianos .

Ioan. 21.

Luc. 10.

Rom. 13.

Heb. 13.

q̄m nos Papam habere pro Deo sceleratissimē mentiuntur? neque enim nos nisi in vnum Deum credimus.

Quid, quod eādem fidei integritate atque pr̄stantia iactant, nos & sanctis diuinos honores deferre, & publicē docere sanctorum imagines tamquam minores quosdam Deos adorandas esse; quoque elegantior est imago, Diversa
hereticorum
mendacia ad-
uersus Chri-
stianos confu-
cta proponen-
tia.

ēo maiori cultu & honore esse venerandam?

Ad h̄ec quōd in Eucharistia buccellam panis adoramus, quōd Eu:angelio sanctorum doctrinam anteponimus, quōd in concionibus de doctrina fidei mentionem non facimus, quōd hominem sine gratiæ Dei auxilio totam legem seruare posse dicimus, quōd aliquem bonis operibus suis remissionem peccatorum mereri posse defendimus, quōd in pœnitētia superuacuam fidem esse dicimus, aliaque complura ad hunc modum, quæ nos neque docuimus vñquam, neque defendimus. sed aduersarij huiusmodi falsas & aniles opiniones fabricati, præclaris scilicet architecti, talē nostram esse doctrinā suis iudicibus persuadent, omnesque eloquentiæ suæ nervos iis opinionibus refutādis intendunt. Quia Qua in re ha-
reticorum maxime
gloriantur.

in re se contra nos Euangeliū defendere gloriantur, tametsi nostrorum nullus, quem mater ecclesia Romana probauerit, huiusmodi sententias vñquam docuerit; sed eas

O 3 ipsi

ipſi pro ſua libidine commenti, tamquam chimeras quasdam oppugnant, vt apud ſuos gloriari poſſint, ſe ea refutaffe, ac de iis triumphaffe, quæ illi à quibus defendi doceri que dicuntur, ſemper expoſerunt atque dama- runt. Quod noui eorum iudices, nobis ne in- terrogatis quidem, num ea ita doceremus an non, & temere crediderunt, & nos patresque noſtros tamquam hereticos aternè morti ad- iudicantes, nixam mendacio ſententiam im- piè tulerunt.

Ex quo perſpicuum eſt, aduersarios non ſolùm fidem noſtram pro ſua libidine adultere- rare mendaciisque fucare, verùm etiam ſex- centas ineptias abſurdissimasque ſententias, quaſi à nobis excogitatas, inſerre. imperiti autem iis, quæ ab iſis ficta ſunt, nimis teme- re ac improuide credunt. Qua in re aduersa- riij potius Medij cuiusdam ex Alexandri pa- ratitis peſtiferum conſilium, quām legis diu- nae ſalutare præceptum ſequuntur. ille ſiqui- dem alios hortari ſolebat, ne metuerent quoduiſ crimen in quemuis intendere. Ut maximè, inquit, ſanet vulnus quod illatum eſt, manet tamen cicatrix: hæc autem grauiſ- ſimè vetat, ne quis criminator aut mēdaꝝ aet calumniator exiſtat. Reclè igitur Hippias, nihil, inquit, calumnia pernicioſius in rebus hu- manis. nullam enim in calumniatores,

quem-

Medius
Alexandri
parafitus.

Hippias.

quemadmodum in alios fures, legem esse latam, cum illi amicitiam, qua nihil melius homini, nihil vberius tollant. Nihil calumnia dexterius Cleanthes esse dicebat, quae si *Cleanthes.* simul atque aliquem occulta persuasione decepit, etiam odium in eum, qui non commeruit, suscitat.

Quod si aliis in rebus calumniari adest nefarium est, quid de iis dicemus, qui in hac sacrosancta fidei caussa passim vtuntur calumniis, & pro sua libidine quidquid iis in mentem venit, de aduersariis fingere, illisque obiicere non dubitant? quid autem aliud his artibus moliuntur, nisi ut iudicium suorum in nos odium inflamment, quo fiat, ut illi odio abrepti, veritatem videre non possint? Sed scitum est illud Demosthenis: Etsi *Demosthe-* calumnia auditorum opinioni se ad tempus *nis de calum-* insinuat, nihil tamen ad extremum ea fit *nia dictum* *egregium.* firmius. Itaque fore confidimus, ut istorum auditores eorum calumniis audiendis aliquando satiati, tandem nostri miscreantur, ac diligentius inquirant, num ea quae de nobis aduersarij iactitant, vera sint, an non. Quod ut quam celerrimè fieri poterit, faciat, etiam atque etiam rogamus; nosque sincerè & candidè quod caussa postulat responsuros esse promittimus. Nulla hic erit tergiuersatio, sed coram quoquis æquo iudice planum

faciemus, nihil esse nisi splendida mendacia meraſque calumnias, quæ in nos aduersarij fabricantur ac fingunt, dum vsque adeò absurdas opiniones, ridiculasque sententias, de quibus suprà diximus, nos & pro veris habere, & in concionibus docere iactant. Has illi fingunt, has nobis vel inuitis adscribunt, vt apud fatuos iudices doctrinæ opinionem cōsequantur; & nos improbi ac nefarij homines esse videamur, qui ventris cauſa, vt illi falsò iactitant, adeò falsa, qualia iij nobis attribuūt, adeò absurdæ & inepta defendimus.

Igitur si eorum iudices hac in nos æquitate ac moderatione vti nolunt, vt vel à nobis, antequam sententiam ferant, querant quæ sit fides nostra, quæ doctrinæ ratio, num ea defendimus, quæ isti nobis adscribunt, ab illorum sententia prouocamus, nosque cum maioribus nostris inauditò dānari dicimus,

Falsas opiniones, quas heretici Christiani adscribunt, negare sufficiens factum est. nec iniuria iudices alios appellamus. Cùm enim huiusmodi opiniones negemus à nobis vñquam fuisse defensas, quam aliam illi satisfactionem exspectant? si tamen æquitatis vllam putant habendam esse rationem, nam

cùm illas negemus esse nostras, etiam si ex nostris aliquem tam absurdas & insanas opiniones aliquando defendisse constaret, esset id quidem publicè recantare. Quid amplius postulant? an nos cogendos putant, vt quod

æquè

zquè atque ipsi, immo verò plusquam ipsi detestamur atq. damnamus, id defendamus inuiti? Oleum igitur & operam perdunt, cùm huiusmodi erroribus refutandis, quos eorum, quibus illi adscribunt, nemo defendit, eloquentiam suam iactant. Quòd si hanc satisfactionem recipiendam nō putant, quid velint non intelligo. Omnem itaque æquum iudicem appello ac peto, vt & aduersariorum & nouorum illorum iudicium, qua in nos abutuntur, iniquitatem inhumanitatemque considerent. Quæ quanta sit hinc intelligi potest, quòd neque nostram æquissimam satisfactionem, qua nos ab illorum tam prodigiosis mendaciis calumniisque purgamus, recipiendam putant, & vt in nos orbis odia inflamment, eas inuitis nobis attribuunt & adscribunt. Qua in re tertia illorum appetet improbitas & iniquitas, quam in hac caussa aduersum nos aduersarij commiserunt.

*Aequissimam
satisfactionē
honesti ad-
mittere no-
lunt.*

O S Q V O D

QVOD ADVERSARIORVM
IVDICES, AD INTELLIGEN-
dam bonam maiorum suorum cauſsam, ante-
quam eos damnent, non satis temporis sumunt.

CAPUT IX.

VENIAMVS ad quartū caput ini-
quitatis istorum, in quo non mino-
res iniuriæ nobis illatæ, non pauci-
ora aduersariorum scelera, fraudes,
doli, quām in superioribus reperientur, quæ
omnia ex hoc fonte manant & profluunt;
quod ad huius cauſæ cognitionem neque fa-
tis temporis sumunt, neque debitam adhi-
bent diligentiam. Vno siquidē die, ob vnam
aut concionem auditam, aut lectionem libel-
li alicuius aduersariorum, & nostrorum, &
tum etiam suorum, cùm illi fidem nostram
adhuc retinerent; nam si eos pro aduersariis
non habebant, Christiani certè erant nimis
frigidi; quippe qui nullo fidei suæ tangeban-
tur affectu: vno inquam die non solum ma-
iorum suorum ac nostram, verum etiā suam
fidem tamquam falsam abiecerunt atque
damnarunt. VVitenbergenses enim ad vna
tantum concionem auditam vnius hæretici,
confessionis sacramentum reiecerunt.

Hæreticos Qua in re quantum extremæ temeritati
tribuant,

tribuant, quis sine lacrymis memoret, præ-
sentim si & ipsius causæ magnitudinem ac
pondus, & quanto in ea periculo erretur at-
tentè consideret? neque enim isti ad intelli-
gendarum ac discutiendarum hanc materiæ mul-
tum temporis postulant, sed vno aut altero
die auditio semel aut iterum hæretico concio-
natore, aut certè cum horum aliquo, cui in-
tercyathos ac patinas de sua fide disputare
ludus est, vno vel altero mense consumpto
eam statim condemnant ac respuunt.

Sæpè miratus sum cuiusdam hominis te-
metitatem & insaniam, qui antequam in cer-
tum patriæ nostræ opidum accederet, ca-
tholicam colebat fidem, in quo cuidam hæ-
retico cōtubernalis factus, intra duos aut tres
menses ita ab illo hæreseos venenum imbi-
bit, ut qui catholicæ religionis cultor acceſſe-
rat, rediret hæreticus. Is igitur cùm ad suos
tediisset (quis autem nesciat quantum ille se
theologum arbitrabatur) quid in illa pere-
grinatione didicisset, exposuit: ac simul cauſ-
sam ostendit, cur primæ suæ fidei nuntium
remisisset. Quid igitur ille adferebat? nimi-
rum illud in primis, ut missæ sacrificium e-
uerteret, se duabus hebdomadis laborasse, ut
intelligeret quid sit missa; sed nihil se confe-
cutum esse. Ex quo concludebat, in suam
sententiam, immo verò in certam animæ
suæ

Cuiusdam
hæretici leui-
tas & impu-
dicitas.

suæ pernicié missam nihil valere. Quæ cùm
 ab illo temerè & improuidè dicta essent, non
 defuerunt qui illius arrogantiam retunde-
 rent. Quid? inquiunt: si de sordida nescio
 qua cauilla ageretur, vt de illa commode iu-
 dicibus referre posses, non minore spatio té-
 poris opus esset, & vt tam sublime diuinum-
 que mysterium intelligas, tam paucos dies
 tibi sufficere existimas? Ita nihil istius impor-
 tunitate & arrogantia stultius, nihil milerius,
 nihil cæcius. nam qui cōdemnat illud quod
 ignorat, quia hoc ipsum non intelligit, om-
 nem veritatem ac scientiam sibi notam exi-
 stimat; ac proinde omnia scire se putat,
 quemadmodū iste, qui (vt ait beatus Iudas)
Beatus Iudas
Apostolus in
sua canonica.
 quidquid nesciebat blasphemabat. Viginti
 iam anni sunt, ex quo sacris litteris ac theolo-
 giæ operam dare cœpi, & tamen triennium
 in hac sola parte consumpsi, vt quid sit missa,
 quæ illius ratio, & quemadmodū illa à Chri-
 sto sit instituta cognoscerem: & iste egregius
 vir, cuius ingenio nihil mihi cedendum exi-
 stimo, quindecim diebus tanta mysteria se
 complecti posse confidit? non dissimilis Be-
 thulienibus hic erat, qui Deo quinque dic-
 rum spatum assignauerant, intra quos, nisi
 de hostium manibus liberarentur, iis se de-
 dere constituerant. Quos imitatus iste bonus
 vir Deo quindecim dictum terminum cir-
 cumscri-
Judith 7.

cumscribebat, intra quē, nisi quæ esset ipsius de missæ sacrificio fides intelligeret, eam repudiare, seseque hostibus dedere cogitabat. Cui, quod quondam Bethuliensibus ^{Judith 2.} Iudith ait, meritò dicitur: Et qui estis vos qui tentatis Dominum? non est iste sermo qui misericordiam prouocet, sed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Ita qui Deo dicunt; fidem meam repudiabo, nisi intra quindecim dies vnum vē mensē illius rationē intellexero; eos Deum tentare, eiusque iram prouocare censeo.

Alcmenes Lacedæmonius interrogatus à quodam, cur Spartani iudices multos dies in capitalium rerum cognitione consumerent, eos ita facere solitos esse respondit, propterea quod eorum sententia, si forte aberrasset, post nullo modo corrigi posset. Quibus verbis ostendebat, in rebus cauſisque magni ponderis, ut hæ liquidò intelligi valeant, multis diebus opus esse, ne veritas temporis filia, legitimo ad nascendum in lucemque prædeundum tempore destituta, aborsum passa esse videatur. Et sanè ad hanc cauſam plenius cognoscendam non solum quindecim aut triginta diebus, sed etiam compluribus annis opus est. nam antequam aliquis omnia quæ ad rectè iudicandum de hac cauſa sunt necessaria consequi possit, iam ætas verget in

*Alcmenes
Laceda-
monius.*

*Veritas tem-
poris filia de-
bet unum tempus
ad nascendum
requiri.*

222 DEFENSIONIS FIDEI

*Grammatica
vulgaris.*

get in sensum. In primis enim danda est grammaticis opera, ut veram atque germanam verborum significationem intelligat, quæ vis simplicium, quæ ratio compositorum, quæ proprietas singulorum, ne in sensu litterali sententiarum, quæ hinc inde in medium proferentur, imperitia duce labatur. Iam de dialecticis quid dicam? quorum scientia adeo necessaria est, ut ea sine nec à falsis vera discerni, nec argumentorum vis intelligi possit?

*Dialectica
vulgaris.*

*Rhetorica
vulgaris.* Quid de rhetoricis? quæ nisi teneat, qui fieri poterit, ut dolos, quibus aduersariorum plena est oratio, comprehendat? Quid theologia? nonne in primis necessaria, ut rem totam quæ vocatur in dubium planè cognoscatur, in hisque omnibus artibus, de quibus diximus, sit apprimè versatus, ut de iis quæ utinque proferentur, rectam ac sinceram possit ferre sententiam? Sed quām rara hæc avis sit, quis non videt? quem enim dabis, cui hæc insint omnia?

*In theologia
caussa qualis
index distinc-
tior.*

Quanto autem tempore studiis incumbendum est, antequam aliquis in tantum eruditionis atque doctrinæ culmen ascendat, quāta, ut de hac caussa rectè iudicet, necessaria est? Ego vero ut quod sentio, simpliciter exponam, in hac sum opinione, ut eum qui in hac caussa iudicis partes sibi sumendas putat, primum 25. aut 30. annos veterum pa-

trum

trum Ecclesiæque doctorum theologiæ iugis
perpetuoque studio diligenter incumbat.
Deinde quoniam errores celerius faciliusque
discuntur, quam veritas, in istorum nouato-
rum mætæologia decem aut quindecim an-
nos aut perdat aut certè consumat; ut inter-
ea temporis omnia illorum argumenta, ra-
tiones, syllogismos per otium expendat ac
trutinet, & utrum aduersarij recte an secus
argumententur intelligat. Ad extremum au-
tem antequam audeat ferre sententiam, quid
illi de ipsius controværsiæ summa videatur,
cum doctissimis viris conferat. Quòd si hoc
alicui longum ac prolixum esse videatur,
quando obsecro aliquis omnes & veterum
illorum patrum, & istorum nouorū dogma-
tistarū libros leget, euoluet, intelliget? quod
nisi factum sit, de iis recte iudicari non potest.

Quæ igitur (malum) istorum audacia est?
quantus animi tumor? quam detestabilis ar-
rogantia? qui cum honestissimas disciplinas
vix à limine salutauerint, de tanti ponderis
causa intra biduum pronunciare non dubi-
tant. Magna est aduersarij astutia & ver-
suta calliditas, ut fidei nostræ arcem oppug-
nent & euertant. non desunt iis fraudulen-
tissimæ captiones ac sophismata, è quibus
doctissimi quique nonnunquam ægre, nec
sine magno labore, tamquam ex mæandris
quibusdam

hereticorum
fraudulentis
simi sophis-
mata.

quibusdam ac labyrinthis elabuntur; indocili autem & leues, qui in illos mæandros temerè ingressi sunt, exitum inuenire nō possunt.

Exempli cauſſa aliquid proferemus, vt quanta sit istorum & quām captiosa calliditas, perspici possit. In Synodo Possiacensi Beza orationem habuit, in qua ad subruendam nostram de Eucharistiæ mysterio fidem captiosum quoddam sophisma produxit, adēd tectum, & eloquentiæ adulterio (sub quo latet illa fraudulenta calliditas) ita fucatum ut summos quosdam ac eruditissimos viros animaduerterim, qui illius argumentum, quod tamen nihil aliud est nisi sophisma, quemadmodum iis omnibus qui Dialecticis imbuti sunt, facile probare possumus, ægrè refellerent. Sophisma autem tale erat: Chri-

Nod.
Cor. Cr.

Beze heretici
sophisma.

ſtus ſuſcepit corpus noſtro ſimile, noſtrum autem corpus pluribus in locis eōdem mo- mento temporis eſſe non potest: nec Christi igitur. ac proinde fides noſtra de realiſ corporis Christi in Eucharistiæ ſacramento preſentia falſa eſt. Habes illius argumentum eloquentiæ remoto fuco, quaſi veste detracta, quo poſito maiorem acri ſtudio conſirmare cœpit, de qua nemo dubitabat. Quis enim hæretici Marcionis ab Ecclesia condénatam ſectatur insaniam, qua Christo verum ac na- turale corpus, quale noſtrum eſt, detrahebar-

Duabus

Duabus autem de caussis id sibi Beza probandum putabat. Primum ut nos cum Marcione sentire ostenderet. Deinde ut auditoribus persuaderet, ad probandum argumentum suum nihil restare, nisi ut illam propositionem confirmaret, atque ita is ad illam probationem intentus, reliqua incautus præteriret, nec ad ipsius syllogismi malitiam, qualitatem, formamve respiceret.

Quæ cùm ita sit, multi tamen illum rectè argumentatum esse arbitrati sunt, partim quod dialecticam nescirent, partim quod illius orationem ad dialecticę regulas examinare aut non possent, aut nollent. ita facile capti sunt, eoque adducti, ut fidem suam temere repudiarent. Illius tamen argumentum planè vitiosum est. nec aliud quidquam nisi verū sophisma. Quod qui intelligere volet, is ad dialecticam recurrat, in qua regula quædam est generalis, ad quam argumentorum omnium bonitas tamquam ad Lydium lapidem examinanda est, ad hunc modum. Ex puris particularibus nihil sequitur, alioqui super huiuscmodi propositionum fundamento infinitæ absurditates, falsæque conclusiones extrui possunt.

Sophista quidam olim eadem argumentatione, qua hic usus est Beza, Diogeni probabat illum non esse hominem. Quod

P ego

Beza heret. eus in suo sophismate quare quod est manifestū syllogismus probat.

Beza heret. sophisma ex puris particu- libus proce- dit.

ego sum (inquit) tu non es : ego autem homo sum, tu igitur non es homo. Quæ consequentia nihil infert, quoniam ex solis particularibus profluit. Sed ad huiuscemodi captiones intelligendas atque vitandas viam quandam commodiorem facilioremque demonstrabimus. neque magno opus est studio, sed tantum ut aliae plures ad hunc modum consequentiae fiant ; ex quibus si falsa quedam & absurdâ inferentur, cui dubium erit, quin prima quoque propositio, ex qua nihil nisi falsum sequitur, vitiosa sit ? Exempli caussa, ad imitationem Bezæ iam aliqua ponemus, vnde quæ perniciosi magnique errores elici valeant, possit intelligi. In primis Christi corpus ex virgine non esse natum, probatur hoc modo : Christi corpus nostro corpori simile erat; nostrum autem corpus ex virgine nasci non potuit : igitur nec Christi. Habes argumentum Beziano simile. Consequens tamen non modò falsum, sed etiam haereticum est.

a. sophis.

Accipe alterum. Christi corpus nostro simile erat, nostrum autem super vndas maris ambulare non potest : igitur neque Christi ambulauit. proinde falsum est euangelium, in quo id factum esse memorię proditum est.

*a. sophis.
Iean. 10.*

Aliud : Christi corpus nostro corpori simile fuit ; nostrum autem in aliquam domum

ianuis

ianuis clausis ingredi non potest: igitur neque Christi post resurrectionem ingressum est. Infinita sunt alia, ex quibus ad istum modum probari potest, Dominum neque transfiguratum esse, neque a mortuis resurrexisse, neque in caelos ascendisse. Vides amice lector & horum argumentorum & istorum hominum, qui ea commenti simplicioribus quibusque pro puro Dei verbo obtrudunt impietatem cum insigni impudentia, nequicia, vanitate coniunctam, quam multi homines tum fuere Possiaci, qui cum huiusmodi sophisma incauti audissent, neque illius impostoris ac sophistae calliditatem ac malitiam intelligerent, ab eo velut rusticula unius sophismatis subtilitate in retia inducti capti que sunt. quod si ad dialecticæ regulas expendatur, quam vanum ac friuolum sit, statim apparet.

Ex quo intelligitur, ut eò unde digressa est Cum hereti-
cis disputare
homini parvus
in dialectica
versato perni-
ciosum est. reuertatur oratio, quam perniciosum sit homini in dialecticis minus versato, cum hereticis disputare, eorumve libellos, quos contra fidem veritatem impie conscripserunt, legere vel audire. Num regem tum adolescentulum, num reginam illius matrem, num alios complures utriusque sexus principes, qui ei orationi interfuerunt, de illius argumenti qualitate tum recte iudicare potuisse existi-

228 DEFENSIO NIS FIDEI.

mandum est? iure igitur meritoque & sentimus & dicimus, eum qui inter catholicos & haereticos iudex futurus est, bonis litteris ac disciplinis maximeque dialecticis instru-ctum esse debere, quae ad sophismata, quibus veritas oppugnatur, detegenda in primis sunt necessariae. siquidem argumenta omnia quibus haeretici fidē nostrā impugnat, nihil aliud sunt nisi mera sophismata; quod etiā capit is periculo iis omnibus, qui dialecticis imbuti sunt, facile probare possum, & Dei beneficio alibi ostendam. Igitur Dialecticæ scientia in primis necessaria est, de qua Augustinus: Dis-putationis inquit disciplina ad omnia gene-
Augustinus
lib 2. de do-
ctrina Chri-
stiana cap. 31
ra in litteris sanctis penetranda & dis-soluenda plurimum valet. Sophistica tamen cauenda est, de qua scriptura ait: Qui sophi-sticè loquitur, odibilis est Deo. Cū ergo fi-dem nostram captionibus atque sophismatis

Eccle. 37.

Quare in aduersarij oppugnant, nego quemquā dia-theologica dis-
putatione im-peritus logica iudicem esse posse. Huic igitur arti multo tē-
sineptus index pore incumbendum erat, nec uno die audi-tis huiuscmodi captiosis argumentis in nos-
ferenda, immo præcipitanda sententia. Quod
faciunt haeretici ipsi ac sui fautores.

Sed forte id iam exspectatur à nobis, ut hoc loco illud Bezae sophisma, & si quae sunt alia eiusmodi, soluam. Quod ut expediam, pioq.
lectori

lectoris satisfaciām, duas illius priores propositiones, maiore & minorem, veras esse concedo, sed conclusionem falsam esse dico. Neque enim est consequens, propterea quod nulla vniuersalis propositio antecedat. ut enim esset aptum consequens, argumentandum illi erat hoc modo: Christi corpus naturale erat simile nostro; nostrum autem nulla ratione, virtute, potentia simul pluribus in locis potest esse: igitur neque Christi. Hac conclusio ex antecedentibus certe quidem sequitur; sed tamen falsa est, quia ex vniuersali falsa sequitur: falsum enim est, nostrum corpus nulla ratione, virtute, potentia simul pluribus in locis esse posse, aut super vndas maris ambulare, aut in domū clausis ianuis ingredi, aut in cælum ascendere. Nam corpus nostrum virtute potentiaque diuina non solum ea quæ diximus, verum etiam longe majora efficere posset. Cùm igitur ita argumentantur aduersarij, minor distinguenda est. Nam cùm dicunt corpus nostrum simul eodemque momento temporis pluribus in locis esse non posse; si de naturali ipsius corporis potentia loquuntur, vera; si de virtute potentiaque diuina, falsa est illorum oratio. diuina namque virtute ea omnia, de quibus antè dicebam, effici possunt: Non enim est impossibile apud Deum omne verbum. Ita

*Beret. sophismati
respondatur.*

Marc. 16.

Luc. 1.

cum Christi corpus eodem instanti pluribus in locis esse dicimus, id virtute potentiaque diuina, cui creaturæ omnes obtemperant, non natura aut conditione ipsius corporis effici dicimus. Ad hunc modum istorum argumenta soluenda, sic illa sophismata, & si quæ sunt alia eiusmodi, diluenda sunt; ex quibus in secundo libro multa soluemus.

*Homines qui-
dā periti hoc
Beze hæretici
sophismate
laborauerant.*

Vidi homines quosdam sanè doctos ad dialecticæ non imperitos, qui in hoc sophismate refellendo valde sudarent, & quò se verterent, non haberent; nec multum aberat quin eius auctoris sequerentur errores, donec iis latentem illius fallaciam ostendi. Quamquam enim illi Dialecticam artē probè callebant, non tamen in examinandis hæreticorum argumentis eam adhibere cōsueuerant. nos autem ex eo tempore quo istorum calliditatem malitiamque cognouimus, in examinandis eorum argumentis ante quām ea diluamus, Dialecticæ regulas tamquam lumen lapidem adhibere soliti sumus. Quo ex studio cum fructum cepi, vt nullum istorum argumentum adhuc viderim, quod non pectaret vel in materia, vel in forma. Atque utnam omnibus qui id possunt, idem esset propositum; qui verò nō possunt, numquam istorum libros in manus sumerent. Et, quoniam id ferè præternit, tam multi quo-

*Circa hereti-
corum argu-
menta & li-
bros quid sa-
euendum sit.*

tidie

tidie ab ipsis capiuntur ac percunt. tanta est
fæculi nostri calamitas, tanta hominum mi-
seranda temeritas.

Idem etiam iis vsu venit, quia Rhetoricen
nesciunt, ex qua, quibus artibus ac dolis ad
stultorum suorum iudicium capiendos ani-
mos aduersarij abutantur, intelligere possent.
Exempli cauſſa aliquid ponam. nihil est in
quo aduersarij plus elaborent, quam ut con-
trouersiæ status, suos illos stultos iudices la-
teat ac fugiat. Rhetores autem præcipuam
quæſtioneim, ex qua totius cauſſæ definitio
pendet, cauſſæ statum nominant. Quem cal-
lidi patroni, cum turpem & iniquam cauſſa
fam defendunt, quantum in iis est iudicibus
celare conantur. Idem aduersariis in hac fa-
crosancta cauſſa familiare est. Ut cum verbi
gratia quæritur, vtrum idololatræ sumus,
propterea quod in Eucharistiæ sacramento
Christum adoramus: aduersarij cauſſæ sta-
tum esse simulant, sitne idololatria peccatum.
ita ut iudicibus suis tenebras offundant,
eosque sibi credulos teneant, in idolorum cul-
tum atque cultores pluribus verbis agunt, ac
idololatriam, quam nos aequè atque illi de-
testamur, indignum ac nefarium facinus es-
se clamantes, huiusmodi oratione libros suos
implent & exornant. aut certe statum esse
singent, liceatne buccellam panis adorare, ut

Fraudibus
& dolis Rhei-
torum tur-
pem cauſſam
defendentium
hæc etiæ vtrum
tat.

nos panis adoratores esse hac oratione per-
suadeant.

Quod quām malitiosē ab iis fiat, perspi-
cuum est. maximē cūm in hoc augustinissimo
sacramento nos nihil aliud nisi Christum Ie-
sum, quem iuxta veridicū ipsius verbum
adesse credimus, adorare ne illi quidem igno-
rent.

*In Euchari-
stie sacra-
mento quid fideles
adorare int̄-
dunt.*

alioqui si Christum sub his panis & vini
speciebus non adesse existimaremus, num-
quam huic sacramento tantum reuerentiz
deferremus.

Quis enim nostrum vñquam
panem aut vinum sibi in mensa propositum
adorauit ac coluit? Ex quo aduersariorum,
qui ita veritatem adulterant mendacioque
corrumpunt, iniquitas ac malitia perspicere
potest. nam si candide sincereque agerent, cō-
trouersiæ nostræ statū dicerent, sitne idolola-
tria Christum Iesum adorare; hunc enim so-
lum in Eucharistia sacramento adoramus &
colimus. Quod esse faciendum nemo fide-
lium dubitat.

Quæ cūm ita sint, quantam aduersarij no-
bis inferant iniuriam, dū nos, qui nihil aliud
hic nisi Christum Iesum Dominū & Deum
nostrum adoramus, idolatriæ accusant, per-
spicuum est.

Eadem sinceritate in nos vñuntur aduersarij,
cūm de cultu & veneratione sanctorum
agendum est. Eum enim controuersiæ sta-

gum

tum faciunt, sit ne idololatria, honorem soli
Deo debitum, creaturæ tribuere; cùm ta-
men id in quæstione versetur: num sanctis
aliquis honor debeatur. Nam de priore quæ-
stionis genere nemo nostrum cum iis dispu-
tat. neque enim nisi in vnum Deum credi-
mus. Exod. 10. talem tamen honorem sanctis debitum
esse defendimus, qualem & parentibus de-
bemus lege diuina: & Apostolus Paullus bo-
nis ac piis hominibus deferendum esse pro-
nunciat: Rom. 2. Gloria, inquit, honor & pax operan-
ti bonum. Ita si aduersarij simpliciter & in-
genue qui sit nostræ controværsiæ status o-
stenderent, in animis idiotarum atque sim-
plicium tantas tempestates quæstionum sua-
rum turbinibus non excitarent. Hac enim
oratione ad suos iudices vti debebant: Pon-
tificij negant quidem honores diuinos san-
ctis deferendos, attamen honorem quendam
illis deberi contendunt. nos autem nullum
illis honorem deberi defendimus. Hic est no-
stræ controværsiæ status, hoc in quæstione
versatur. Sed tanta est istorum iniquitas ac
malitia, vt & veritatem maximo studio ce-
lent atque ex oculis auferant, & sanctis Deo
debitum honorem à nobis deferri confin-
gant, & stultis suis iudicibus ita esse persua-
deant. Et quamquam illud millies negauim-
us, tamen illi apud suos clamare non desi-
Censaturum
statum suis
imperitis in-
dicibus here-
tici celant, ut
veritatem oc-
cultent.

P s nunt,

nunt, eum esse nostræ controuersiæ statum. Iste sibi fingunt mōstra quæ vincant, & errores quos in toto orbe Christiano nemo defendit, maximis viribus oppugnant; Herculeisq. perfuncti laboribus de errore victo atq. prostrato triumphos agunt: sicque fatuorum suorum iudicium rusticitati & imperitiæ illudūt.

*De scriptura
facta intelligentia quem
statum habeat.
tici fingunt.*

Quid cū de intelligentia alicuius loci scripturæ agitur, & veterum ecclesiæ magistrorum explicationem contra eorum commentaria producimus? tum verò fingent in eō versari quæstionem, sit ne veterum sententia scripturæ diuinæ auctoratiæ anteponenda. Quo posito se scripturæ diuinæ potius quam vlli homini credere vsq. ad rauim vociferatur. Quis autem nostrum vñquam de scripturæ auctoritate dubitauit? quis non magis illi detulit, quam aduersarij? Non est igitur is nostræ controuersiæ status, quem illi simulant; sed queritur, an illorum explicatio veterum explicationi anteponenda sit. Ita eam controuersiam, de qua nemo querendum putat, aduersarij fingunt, vt stultos suos iudices fallant. Sic in omnibus aliis controuersiis facere consueuerunt; atque id in quo disputationis cardo vertitur, sollicitè celant: ne ignari eorum iudices illud intelligent, fraudemque perspiciant. quam qui videre non possunt, nihil mirum est si ita & facile ab ipsis capiuntur

capiuntur eisque assentiunt, & eorum causam probantes nostram temerè improuideq.
condemnant. Quod profectò non facerent, si Rhetorica, quæ ars paucis diebus neque tra-
di neque comprehendi potest, imbuti, isto-
rum fallaciam dolosque perspicerent.

Quid iam de theologia dicemus? quan-
tum temporis ante consumet aliquis, quām
omnes huius sacrosanctæ disciplinæ termi-
nos imbibiterit? omnem diuinam scripturam
intellexerit? omnia cùm veterum tum neo-
tericorum commentaria euoluerit? omnes
quæstiones ac difficultates, quæ inter theo-
logos controuertuntur, perdidicerit; vt demū
quis illorum sacram scripturam melius inter-
pretatus sit, propiusque ad verū accesserit, si-
ne errore diiudicet? antè tristis senectus ob-
tepet; quām omnes illæ disciplinæ, quæ in
ecclesiastico iudice requiruntur, edisci com-
prehendique possint. Quis igitur aduersario-
num, qui huiusmodi officium iudicandi om-
nibus promiscuè attribuunt, iniquitatē mali-
tiamque satis detestetur? quis eorum, quos
illi deceperunt, in tantamque dementiam
præcipitarunt, vt suæ imbecillitatis oblii-, se
huius maximæ grauissimæque caussæ ido-
neos iudices esse putent, calamitatem miser-
iamque satis aptè meritoque deploret? Ho-
mines imperitos & idiotas, qui nō rationum,
non

Rhetorica pe-
titus caussæ
statum cognos-
scens, hereti-
corum statum
mutantium
dolos perspi-
cit.

In theologia
controversia
& caussæ
quæstiones
detinuntur.

non argumentorum vim expendere, non captionum aut sophismatum insidias intelligere, non aduersariorum calliditatem, qua in huius caussæ actione abutuntur, videre; immo verò ne suspicari quidem possint, idque vno aut altero die, audita vna tantum aut altera inimicorum concione, ne sumpto quidem ad deliberandum opportuno temporis spatio, tamquam hic errare tutissimum esset, neq. periculi partem ullam secum error traheret de tam sublimi diuinaque caussa adeò impudenter ac temerè iudicare? O cæcitaté ac stultitiá singularē! ô mentes Cimmeriis

Antiqua sententia, qui nihil scit, de nullo dubitat.

Quæ cùm ita sint, si pro nobis maioribus-que nostris ab huiusmodi iudicium sententia tam celeriter, temerè, leuiter pronunciata appellamus, nemo cui æquitas cordi est, nobis id vitio vertet, propterea quòd in tanti ponderis caussa plus ad deliberandum temporis sumendum est, antequam de ea iudicetur. Ego verò, etiam si aduersariorum iudices amplius quàm triginta annis in id solù incubuissent, eos tamen in iudices minimè recipere; tantum abest, vt eos qui vnum diem aut certè vnum mensem in alicuius hæretici cubiculo vel studuerunt vel cōsumpsērunt, recipiendos putem. Quod si illi iudi-

care

care audent, ab eorum sententia ad alios do-
ctiores sapientioresq. iudices semper appello.

En quartum caput iniquitatis aduersario-
rum in hac caussa, qui suos iudices, arrogan-
tia tumidos, intra tam paucos dies ad feren-
dam de tanta caussa sententiam impellunt :
ex quo temeritatis fonte tantum per orbem
terrarum errorum ac impietatis flumen ma-
nat & profluit.

QVOD ISTI INEPTI IVDI-
CES A D V E R S A R I I S V S-
que adeò sese dedunt, vt ad maiores suos con-
demnandos nullum iam nisi illos audire susci-
neant.

C A P V T X.

VE N I A M V S ad quintum caput iniquitatis istorum. Diximus officium iudicis postulare in primis ne vtramq. autem accusatori tribuat, sed alteram integrum reo seruet: id est, ne ita se ab illo abripi sinat, vt hunc quoque audiendum esse videatur oblitus. Iudex enim, vt ait Architas, haud secus atque ara, ad quam omnibus accessus pateat, debet esse communis. Lex quoq. diuina iudicibus præcipit, vt proximo suo iustè iudicent. Non consideres, inquit, personam pauperis, nec honores vultu potentis.

iudicis officium
quid postulat.

Simile.

Aristot. 3.
Rhetor.

Deut. 15.

Ex Le. 19.

potentis. Iuste iudica proximo tuo. Vnde recte Seneca: Qui statuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet statuerit, iniquus est. Noui aduersariorum iudices, iis auditis aut eorum lectis libellis, ita ab officio discedunt, ut nostri maiorumque nostrorum immemores aduersariis sc̄e totos dedant; nec iam aut aliquid, quod in caussæ nostræ apologia adserimus, audire, aut librum aliquem à maioribus aliisve nostris doctoribus in fidei nostræ defensione scriptū legere dignentur. Quod illi & sua imprudētia adducti, & aduersariorum, nullum ab illis in hac caussa iuris ordinem obseruari volentium, consilio impulsu faciunt. hac autem in re grauissimè peccant, pessimeque labuntur, cūm alteram partem nullo modo audiendam putant.

Sapientis & aqua iudicis ad reum qua- lia verba esse debeant.

Longè aliter æquus ac sapiens iudex, cuius ad reum huiusmodi esset oratio. Fiscalis te talis criminis accusauit, vide quid illi respondeas. cupio ex te ipso audire quid contrà dicas, quaque ratione te purges. ego certè non minus attentè ac benignè te audiam, quām tuum aduersarium audiui. Ita sane istis faciendum erat, quando in hac caussa iudicis partes sibi sumpserant; nec hereticorum sententiam atque doctrinam ante probare debebant, quām de singulis argumentis, quibus aduersarij fidem nostram oppugnant, ex aliquo

aliquo catholico doctore quæsissent, quid illi videretur, quidve haberet quod in contrariū adferret. qui si eorum iudicio non satis fecisset, ad alium veniendum erat; donec exacte pleneque cognoscerent, quæ caussa sit, quæ ratio, cur aduersariorum doctrinæ contraria sentiamus atque credamus. Vnusquisque <sup>Ab hereticis
salsa dogma-
ta audientes,
quam diligē-
tiam adhibere
teneantur.</sup> etenim ita secum reputare debebat. Cūm istius caussæ tanta sit magnitudo, tanta maiestas, ut ex ea animæ meæ salus pendeat, istis ^{Math. x.} hominibus temerè non assentiar. ab ipso enim Deo admoniti sumus, ante sæculi finem complures pseudoprophetas in mundum es- seventuros, multorumque fidem euersuros. Fortè sunt isti, de quibus Christus admonuit. Quapropter eorum doctrina mihi diligenter examinanda est. Quòd si ad hoc per me minus idoneus sum, doctorum theologorum consilium sententiamque requiram. Sic istis faciendum fuit, si suæ salutis rationem habere voluissent.

Sed longè aliter illi agendum putarunt, ex quo & summa eorum in nos iniquitas apparet, & animarum suarum prodita salute, in tantam errorum voraginem delabuntur, propterea quòd fidem suam adeò iniquè imprudenterque condemnant, ut nihil miseriū dicī possit; nihil stultius cogitari. Sed fortè dicent sibi caussæ nostræ veritatem ex aduersa- <sup>Iniquorum
indictum in-
usta excusa-
tio confunden-
tur.</sup> riorum

riorum oratione satis esse perspectam, nec iam opus esse ut nos audiant. Nimirum illud est, quod de vobis cum maximo dolore animi iure conquerimur, vos ab aduersariis ita imbutos atque persuasos, ut nisi eos iam audiēdū in putetis neminem. Quos cūm tāti faciatis, quid mirum si vobis iudicibus iij caussa cadere non possunt? Sed aduersarij vestri, dicetis, ut ita faciamus, nobis auctores sunt, ut pari vobis referant. Cūm enim in vestro grege essemus, ne quisquam ex nobis illorum aut concionibus interesseret, aut libros legeret, interdicebatis. Fateor, sed hæc longè diuersa sunt. Nam ante istorum aduentum de fidei nostræ veritate nemo dubitabat, transierat in rē iudicatam. Iam vietrix fides nostra catholica, errorum omnium, quos aduersarij studiose defendunt, monstris domitis

Heretici fidei ac profligatis, totum orbem Christianum catholicanum ex sua antiqua posse in se detinbare conantur. suo subiugarat imperio, & vbiique nullo re- pugnante regnabat; cūm isti subito exorti sunt, qui illam ex antiqua possessione, in qua non modò tot annis, sed etiam tot sæculis præscripserat, ut de eius iure nullus ambigendi relinqueretur locus, cūm bonorum omnium, qui in ecclesia Christiana annis 1500. & amplius summis laudibus floruerūt, communi perpetuoque consensu id illi adiudicatum esset, deturbare conantur.

Sed

Sed quoniam isti ius suum fidei eripere moluntur, aliamque nescio quam, nisi forte perfidiam in illius antiquam possessionem inducere gestiunt, aequitas ipsa hoc a nobis postulat, ut antequam istam alienis bonis pacificè frui patiamur, quid illa iuris haberet, intelligamus. Nam cum tanti viri pro illa iudicauerint, eamque damnatis omnibus inimicis sententia sua atque decreto in tali possessione collocauerint, non est de ipsius iure ambigèdi locus, quod iudici diligèter inspiciendum est, videndaque instrumenta omnia, litteræ, contractus, sententiæ, quas pro se illa producit antequam sua possessione moueat, atque priuetur. in primisque curandum est, ne ex iis, de quibus litigatur, aliquid lite pendente mutetur. Multū igitur inter istotū & nostram caussam interest. Ad hæc etiam illud adiicio, hanc nobis iustissimam visam esse caussam, cur eis interdicendum putaremus, ne aduersariorum libros audirent & legeret; quod & quemadmodum superius ex posuimus, eos ad iudicandum de hac caussa ineptos esse intelligebamus, & ne aduersariorum dolis fraudibusque irretiti caperentur, quod magno cum nostro dolore, eorumque certa pernicie factum videmus, magnopere verebamur.

Sed quoniam in præsentia ab iis impetrare non

Hereticorum
libri quare
interdicuntur,
præsentim ru-
dibus.

re non possumus, quin aduersariorum secuti consilium, huius caussæ iudices esse velint; quid ab iis minus aut leuius peti potest, quām ut pro sua æquitate non minus benevolè & attente nos fidei nostræ patrocinium aggressos, eamque propugnantes audiant, quām impugnantes aduersarios audierunt? nam Q
Judicem altera tantum partem audita sententiam in iudice graue crimen est. Quod si se fidem nostram antequam haereticorum libros legerent, totam intellexisse contendunt, quemadmodum ego quendam adolescentem nobilem coram multis gloriantem audiui, se ante duodecimum ætatis suæ annum totam fidem intellectu comprehendisse; id vero falsum esse dico. nam fidei articulos, quibus ab ineunte ætate imbuti erant, ut crederent, scire poterant, intelligere non poterat. Nam si eos intellexissent, numquam maiorum suorum fidem aut repudiasserent, aut tamquam inanem falsamque damnassent.

*Credere &
intelligere, dif-
fere ostendi-
tur.*

*Esa. 7.
Fidem intelli-
gere quid sit.*

Multum autem interest inter credere & intelligere. prius est credere, quod omnes debent; alterū intelligere, quod fidem sequitur. Credere intelligentiæ ianua est. nam, ut ait propheta, nisi credideritis, non intelligetis. Sed intelligere fidem, est scire omnem illius conformitatem ad sacram scripturam; omni petenti de ea rationem posse reddere; omnem

omnem difficultatem, quæ circa eam oriuntur potest scire dissoluere; omnia argumenta, quæ fidei obiici queant, posse refellere.

Quæ facultas sane paucorum est. Ante ferulæ subdenda manus, ante in theologorū scholis multo tempore sudandum, ante multorum euoluendi libri, ut aliquis Dei beneficio in solidum atque absolutum theologum euadat. Quæ profectò rara avis est, neque scio ubi nidus eius reperiatur. Et sane aduersarij noui iudices, quidquid inter suos garant, quæ esset sua nostraq. fides, quā improvidè repudiarūt; quæ illius ratio, nūquam intellexerūt. Quid enim eorū venatores? quid milites? quid alij adolescentuli nobilēs, quos in naſſam suam illi traxerunt? An, cū in nostris castris erant, multum, ut fidem suam intelligerent, elaborarunt? minimè. nam si propriū aspicias, eos aut numquam omnino, aut certè perrarò aliquid, quod ad fidei declarationem pertineret, legere vel audire voluisse reperies, sacris cōcionibus aut numquam intererant; aut si aliquādo vel iis vel missæ sacrificio interessent, deerat illis amor fidei suę, & ita peregrinabatur affectus. Quid in cōcionibus, quibus nonnumquam intererant inuiti, nōnne tum aut cum mulierculis loquebantur, aut cum sociis fabulabantur? aut hactenus intenti erant, ut explorarent,

*Fidem noui
aduersarij
indcas non
intelligebant.*

num cōcionatori aliquod verbum excideret, quod cūm illi pōst inter suos recitarent, eos ad risum & cachinnos prouocarent? Sed id credo rarius: nam ne verbum Dei ac fidei nostrae veritatem audirent, in ganeis & popinulis sāpius delitescebant. Quæ cūm ita sint, quando hanc isti vīnquam discere aut intelligere potuerunt?

*Quibus stu-
dīs non hā-
reticorum iu-
dices operam
deuerint.*

Illi verò qui humanæ eruditionis scientia turgent, tantolq. spiritus p̄r se ferunt, quando fidei nostræ operam dederunt? nōnne eorum omne studium in Terentio vel Ouidio de arte amandi, vel eiusdē farinæ alio quoquis auctore gentili consumebatur? quid aliud in scholis audiebant? quid legebant? Quid de concionibus dicam? quibus si nonnumquā interesse cogebantur, aut vt erant nimium religiosi ac pij, si aliquando ad eas vltro venis- sent, tum verò omnia risu & ineptiis perstre- pebant. ita fide imbuti & armati ex schola Lutetiā mittebātur. Quid illic aliudeorum manibus nisi gentilium libri terebantur? De sacrī concionibus ne mentio quidem vlla, nisi forte eas in sphæristeriis, aut popinis, aut pratis, aut theatro inter gladiatorum certa- mina audirent. Tanto in fidem deuotionis ardore inflammati erant, tanto cius amore flagrabant.

*Heretici suis
affectionib⁹ fi-*

Quæ cūm ab iis ita fierēt, nōnne ipso vīz
genere

genere se & nostræ fidei, quam vsque adeò
contemnebant, nausea ac fastidio laborare, &
aliam quandam religionem ac fidem, quæ il-
lorum affectibus responderet, quærere decla-
rabant? Et quando igitur isti operam intelli-
gendar fidei dederunt? hoc ego certè diui-
nare non possum. An fortè Deum præclaris
facinoribus obligarunt, vt iis tamquam be-
nemeritis fidei cognitionem rependeret?
minimè verò, quid igitur? Nimirum illud
(audacter enim dicam quod verum esse sen-
tio) illud inquam, quod Paullus Apostolus,
cùm ageret de iis, qui circa mundi finem la-
psuri, fidemque deserturi sunt, ait, istis vsu
venit. Eò quòd charitatem veritatis, inquit,
non receperunt, vt salvi fierent, ideo mittet
illis Deus operationem erroris, vt credant
mendacio, vt iudicentur omnes, qui non
crediderunt veritati, sed consenserunt ini-
quitati.

Quod huiusmodi adolescentibus ferè vi-
demus accidere, qui cùm fidei suæ veritatem
nullo prosequerentur affectu, nullo illius a-
more aut deuotione flagraret (quod non
solum ex eo desiderio, quo vsque adeò studio-
se blasphemias, conuiciaque in eam dicta vel
scripta & audire & legere gestiebant, verùm
etiam quod iis curæ nou erat, quid ipsis audi-
entibus in eorum fidem hæretici pro con-

Q 3 cione

cione dicerent, perspicuum est, permisit Deus, ut in hæreticorum errores incidenterent, eosque pro veritate cupidè amplecterentur ac recipierent: atque ita tam isti, quam eorum impostores iustam Dei iram & condénationem in nouissimi iudicij tempus exspectent.

Hoc sanè modo istis visu venit, ut antequā fidei nostræ discerent atque inteligerent veritatem, cæcos hæreticorum errores imbiberent. Nam simulatq. auratos aduersariorum libellos in manus sumpserunt, in quibus doctrinæ genus suis affectibus consonum, suæq. impietati & illi, quam maximè cupiebant, libertati, quæ illorum aures blanda titillatio ne permulcens, incautos in dulcem voluptatum somnum induceret, conueniens deprehenderunt; omnem aliam doctrinam repudiantes, de maiorum suorum fide, quæ nimis austera & insanis adolescentiæ libidinibus ac vanis cupiditatibus inimica videbatur, ne audire quidem deinceps passi sunt. Quibus illud congruit, quod diuus Paullus

¶ Timoth. 4 Timotheo scribit dicens: Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuententur. Sed contrà eo amoris affectu hæc, quæ limatissimo illo priuato iudicio suo cōprobarant,

**Heretici eo-
rumq; disci-
puli Dei nā
timeant.**

**Hereticorum
libros suis af-
fectibus fauē-
tes adolescentiæ
gaudenter
recepērunt.**

barant, doctrinam amplexi sunt; vt tanto studio, opera, diligentia in eam propagandam totoque orbe terrarum disseminandam in- cumberent, quanto illam antiquam maiorum religionem ac fidem, quæ ab iis postula- bat, hinc vt libidinum illecebris abdicatis, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigerent, inde vt austeriori vita generi incumbentes, iejunii vacarent, precibus dies ducerent, aliisque pœnitentiaæ operibus ope- ram darent, quæ isti iam pridem fastidiebant ac aspernabantur, semel improbauerant atque damnauerant.

Sed quoniam aliquanto iam tempore cum ista noua religione illis amica cōsuetudinem habuerunt, suæque libidini & voluptati satis- fecerunt; ab iis nunc peto, ne prioris sponsæ, quam iniuria reliquerunt, rationes dedigne- tur audire, vt post iudicare possint, vtra illis vtilior ac salubrior sit. nec mihi dubium est, si illius pudorem, integratem, verecundi- amque perspexissent, quin aliam quamcum- que pellicem promptè desererent, vt ad illius prioris sponsæ, nimirum incorruptæ sancto- rum patrum fidei, castos reuerterentur am- plexus. Quod si in præsentia ab iis obtineri non potest, illud saltem, quoniam iudicis par- tes sibi vendicant, ab illis peto, vt æquitatis in hac causa aliquam rationem habentes,

Fidei cathol. et pudor, in-
tegritas et ve-
ritas ad suos amplexus in-
uitat.

Q 4 postquam

postquam illius amplexus experti sunt, hanc quoque audire & nosse dignentur. nam si nobis adeò obstinato animo reluctantur, ut neque nos audiendos, neque nostræ causæ bonitatem, nostrumque ius sibi intelligendum putent, ab illorum iniqua sententia appello. Aduerſariorum enim consilio freti, fidem nostram, quam neque vñquam intelligendam duxerat, temerè improbarunt atque damnarunt. Tanta est istorum in nos iniquitas, tanta iniuria.

DE ADVERSARIORVM

STUDIO, QVO TOTIS VIRIBVS
elaborant, ut in eos qui maiorum suorum fidem defendunt, indices suos falsos incitent & inflament, & de illorum iudicium impia temeritate, qua omnis aequitatis ac rationis immemores, se se contra veritatis patronos in im- placabile odium abripi sustinent.

CAPVT XI.

SEQVITVR ut videamus, quomodo sextam rectè iudicandi regulam, quam suprà posuimus, isti obseruerint. Dicebamus iudici videndum esse, ne alterius partis accusatione se se ad iram alteriusve partis odium abſipi sineret; hi enim af-

fectus

festus rectum animi iudicium mirabiliter impediunt. Consilio maxime, inquit Bias, cōtraria sunt festinantia & ira, quae hominēa ^{Diogenes} ^{Lacertus.} extra se rapiens & abducens, omnis fani cōsiliū vacuum inanemq. reddit. Vnde & iuxta ^{Stobaeus fer.} ^{18.} Catonis sententiam, impedit ira animum, ne possit cernere verum. Et quemadmodum, vt ^{Simile.} Aristoteles ait, fumus oculos lēdit atque officit, ne ea quae ante pedes sunt, homo videre possit: ita ira mente concepta tantam ratio-^{na}ni nostræ caliginem offundit, vt nulla cogitatione nostrum intelligamus errorem. Philo-^{Valer. Maxi.} sophorum quorundam æquitatem animique ^{utrum impen-} ^{dit.} moderationem iure miratur antiquitas, qui cū irati essent, ne de seruis quidem suis supplicium sumere sustinebant.

Platonis sententia est, iracundos homines non esse reipublicæ gubernaculis admouen-^{Platonis sen-}
^{tentia de iudicis-}
^{cibus eligendis.} dos, maxime cūm aliqua de caussa iudicandum est. nam si iudex in alterutram partem ira mouetur, recte iudicare nullo modo pos- test. Praeclarè Aristides arbiter inter duos de-^{Plutarch. in}
^{Aristide.} lectus, cū alter, vt ipsum in aduersariū magis ac magis afficeret, extra caussam pleraq. illius in Aristidem maledicta recenseret; hæc missa faciamus, ait; tu verò bone vir, si quid in te commisit, explica: quoniam in præsentia tibi non mihi iudicium exerceo. Quibus verbis iudices admonebat, ne quem vtriusq. partis

Qs

extra

extra caussam aliquid in aduersarium dicere sustinerent, quod illum in inuidiam aut in odium possit adducere. Quod cum in omni caussa, tum in hac maxime cauendum est, ne in animum iudicis aliquis obrepat affectus, qui illius iudicium conturbet atque peruerat. Nihil autem fuit in quo aduersarij ab huic caussæ exordio sibi tam studiose elaborandum putarent, quam ut in summum nostri odium suorum iudicū animos incenderent. Quod ut efficerent, omnem lapidem adeo diligenter solliciteque mouerunt, nihil ut in hoc genere adhuc prætermiserint. Ita relicta quæstione, in qua controuersiæ nostræ cardo vertitur, innumerabiles inuectivas mēdaciis, ironiis, sarcasmis, maledictis aliisque sexcentis eius generis criminibus, quæcumque immanis impietas excogitare potuit, refertissimas, in nos scriptas ediderunt; ut dum & iis legendis suorum iudicium ingenia occupantur, & isti in Pontificum, Cardinalium, Episcoporum, Presbyterorum, Monachorum, denique Ecclesiasticorum omnium vitam inquirunt, non solum huius controuersiæ statum obliuiscerentur, verum etiam in illos, quos isti suis coloribus pingere videbantur, exitiale quoddam odium mēte conciperent, quo cæcati, in hac tota caussa verum videre non possent.

Heretici in ecclesiasticorum odium suos in dices commone- tere studebat.

Quid

Quid igitur isti sapientissimi iudices? an aduersariorum insidias technasque senserunt? an eorum calliditatem ac malitiam intellecterunt? nihil profecto minus. Itaq. impium eorum ac nefarium fecuti cōsilium, causam ipsam, de qua agitur, missam faciunt, ut quid pontifex agat, quid reges moliantur, quibus studiis Episcopi aut monachi incumbant, iudicis auctoritate cognoscant. Inter haec igitur, num doctrinæ nostræ ratio ac veritas, quæ non ex hominū institutis aut moribus, sed ex ipso Dei verbo pendet, aliquando istis in metem venit? minimè verò. neque enim id agitur. sed de socco vel crepida Pontificis disputatur, de qua, & magis quam de animarū suarum salute videntur esse solliciti, & plura quam de aliis rebus necessariis verba consumunt. Quam osculari sitne idololatria, tam longis orationibus disputant, ut quicumque sanus eos audit, insanos esse; elleboroque indigere non dubitet. attamen, ne nihil dixisse videantur sapientissimi scilicet theologi, huic socco osculum figere, idololatriæ crimen esse pronunciant. Ita sumpta censoria virgula, reges omnes ac monarchas, qui hunc soccum osculati sunt, idololatras; summum autem Pontificem illorum idolum fuisse definiunt: proinde eorum iudicio nihil sine idololatriæ crimine possumus osculari.

Quid

*in aliorum
vita exami-
nanda bare-
tici incubunt.*

*Reseruentiam
summo ponti-
fici exhibita-
re pedis oscu-
li idololatria
non esse, caro
impiorum heret-
icorum offendit
tur.*

*Idololatria ex
corde nasci-
tur.*

Quid deinceps facient ij , qui cercopithe-
cos osculari solent, cùm tantorum theologo-
rum iudicio idololatriæ condénen-
tur? quid Hispani, qui dominorum manus osculari cō-
sueuerunt? quid Gallicana nobilitas, cui mo-
ris est propinquas quasque & affines osculo
salutare? Quid coniugati, nisi basiis abstine-
ant? Sed forte dicturi sunt, idololatriam esse,
osculari alicuius hominis pedes, os aut ma-
nus non item. Quam autem rationem adfe-
rent, cur hoc humani corporis membrum
osculari idololatriæ crimen sit, illud minime?
An non omnia eiusdem materiæ sunt?
quibus autem argumentis aut scripturæ te-
stimentiis probant, hominis pedem aut soc-
cum osculari, potius esse idololatriam, quām
si quis epistolam, aut fertum, aut eius ge-
neris aliquod munuscum ab amico oblatū
labris admoueat? Idololatria, quemadmo-
dum & reliqua peccata, ex corde profici-
tur: osculum autem alicui rei figere, non est
argumentum satis firmum, vt mentē idolo-
latriæ dedita esse demonstret. Quis igitur hu-
ius nouæ theologiæ decreta non admiretur?
Sed ad rem veniamus. Oscula ergo ista,
quæ tanta cum istorum offensione summi
pontificis pedibus religiosè figuntur, nihil
liud sibi volunt, nisi vt ex iis summum ac
maximum Dei in nos beneficium, quo ean-
dem,

dem, quam ipse obtinet, peccata remittendi potestatem penes illum reliquit, quem dominus suæ Ecclesiæque sanctæ gubernatorem instituit, humiliter intelligatur. De qua humilitate pedumque osculo multis antè saeculis Esaias propheta vaticinatus est, id honoris ecclesiæ in eius præcipuo membro defendum, cum imperatorum, regum, ac tyrannorum, qui amplius quam trecentis annis Ecclesiæ persecuti fuerant, illiusq. pontifices ac summos pastores crudelissimè crudauerant, posteri in eodem dignitatis culmine constituti, pedum eius vestigia adorarent. Sed ipsius prophetæ verba ponenda sunt. Et venient ad te, inquit, curui filij eorum, qui te humiliauerūt, & adorabunt vestigia pedū tuorum, omnes qui detrahebant tibi, & quæ sequuntur. Et sicut Magdalena Christi pedibus oscula reuerenter humiliterque imprimebat; sic & catholici Christi vicariū ipsius pedis osculo humiliter reuereri cōsueuerunt: & vtinam ad eius pedes obuoluti ex vero cordis affectu lacrymas funderemus, sicut ipsa ad Christi pedes fecit.

Quid igitur de ecclesiæ maiestate & gloria manifestius dici potuit? quæ autem sunt pedum ecclesiæ vestigia ab ipsis regibus adoranda, nisi sandalia pontificis præcipui ecclesiæ membra, quæ post dulcem illam Euangelij victoriam

*In pedis summis
in pontificis
osculo quid
protestemur.*

Esa. 40.

Luc. 22.

victoriam ac triumphum, regum & imperatorum, qui antè non solum complures Christianos, sed etiam omnes summos Ecclesiarum pontifices crudelissimè occiderant, filij ac posteri posito diademate humiliter osculantur; eoque humilitatis officio Christi & regnum victoris, & victoriam regnantis agnoscunt?

Christi vittoria in summis Pontificis pedis osculo qualiter elucet. Cuius hac in re vehementer elucet summa illa & diuina victoria, qui superbissimorum regum ac tyrannorum sublimitatem adeò fideli suæ humilitate deiecit, ut iij iam posito diademate, ad pedes piscatoris osculandos sese inclinare non dubitent. Quis vñquam alius, nisi ipse Deus, regum ac principum huius saeculi spiritus, illumque superbissimum fastum usque adeò deiicere ac humiliare potuisset? Quia de re exstat memorabilis beati

Epist. 41. Augustini sententia: Nunc videtis, inquit, ipsas huius saeculi potestates, quæ aliquando pro simulacris populum Christianum persequebantur, vietas & domitas, non à repugnatibus, sed à morientibus Christianis, & contra eadem simulacra, pro quibus Christianos occidebant, impetus suos legesque vertisse, & imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare. Praeclara sanè & Christianorum sanguine parta victoria, qua ipsos saeculi principes sub iugo legis Christi adeò humili-

Christi legis iugo saeculi principes qualiter humiliantur.

humiliatos videamus, ut ad sepulcrum pisca-
toris supplicant; & non solum ipsius ossa ci-
nereisque venerentur, sed etiam successorum
eius pedes ac fandalia exosculentur. An hu-
manis viribus & armis existimabimus tam
quam parari potuisse victoriam?

Sed istis acutissimis numquam in metem
venit, quoniam admirabilia sunt ea, quae in mu-
di conuersione, cum is vicit & dominus
Christi legem sponte complexus est, Deus
edidit. Quae quoties mihi versabuntur ante
oculos, non mirabor leprosos repente mun-
datos, non cacos subito illuminatos, non mor-
tuos excitatos: maior & clarior (meo quidem
iudicio) est huius miraculi gloria, cum ad fi-
dei nostrae confirmationem ferocem impera-
torum sublimitatem, ac superbam regum
potentiam Deus ita fregit ac domuit, ut illos
ad seruorum suorum ac ouilis sui pastorum
pedes abiecerit, eorumque fandalia religioso
osculo venerari voluerit. Quod eò magis me
in fidei veritate confirmat, cum multis saecu-
lis video esse prædictum, & prophetiae fidem
ipse rei exitus docet. De qua præclara Eccle-
sia inlytaque victoria Esaias alibi multo an-
te vaticinatus est, dicens: Et erunt reges nu-
tricij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terra
demisso adorabunt te, & puluerem pedum
tuorum lingent. Quod in nulla alia nisi in
Romana

*Ecclesiæ viii.
etoria.*

Esa. 49.

Romana ecclesia videmus impletum, cuius summo pontifici id obsequij deferri solet: quod cum a prophetis video esse praedictum, & in hac ecclesia clarissime exhibitum, me in illius ecclesiæ fide magis magisque confirmat ac retinet.

Hoc autem sandalij osculum, quod istos miseris ac deceptis tam opere offendit, & mihi & ceteris omnibus, qui admiranda opera, quæ Deus potentissimos illos monarchas ad fidei suæ ouile adducens, eosque pastorum suorum obedientiæ subiugans, edidit, cōtempplari scient, plurimum confert. In hoc igitur sublimia diuinitatis facta mirabor.

Alterum est admiratione dignissimum,
Roma poten-
tissima Chri-
sti vicano se
subdidit. hoc loco minimè prætereundum. Vrbs illa quondam totius orbis potentissima, quæ dominata regio liberata, adeò regium nomen horrebat, ut neque vlli Regi colla submitteret, neque in ea quisquam regium nomen assumere auderet, nonne scelē piscatori, & crucifixi seruo ex egentissimis totius orbis mendicantibus nonnumquam assumpto & electo, sua sponte subiecit. tantum autem abest, ut illam vrbem huius seruitutis pudeat, ut hinc vel maximè glorietur. Quod & ab Euangelico propheta videmus esse praedictum: Cuiutatem sublimem (inquit) humiliabit, & conculcabit eam pes pauperis,

gressus

gressus egenorum. Quod in nostris summis pontificibus, qui in illa quondam superbissima urbe Roma, mundi principe, usque in hodiernum diem dominantur & regnant, perspicue monstratur impletum. Quid hoc miraculo clarius? quid illustrius? illam urbem quae olim nullis armis, nulla vi capi, nullum seruitutis iugum pati poterat, nunc sine vi, sine armis, ab iis qui mortem potentissime sustinerent, ita captam ac domitam esse, ut sub seruis Christi iugum seruitutis sibi patetur imponi? Quid? quod Augustini quoque seculo, quemadmodum ille dicit, sedenti in cathedra Petri totus orbis Christianus in transmarinis & longe remotis terris subiecerat.

Harum igitur rerum contemplatione confirmor in fide, isti vero, qui offenduntur, & suo malo scandalizantur, viderint. Certè tam gloriosa Ecclesiæ victoria non nisi à Deo profecta est. ille solus regum potentiam usque ad eum deiicere potuit, ut seruorum eius & officiis Regum pot-
tiam deinceps Deo solus potuit.

culari sandalia, & pedum puluerem lingere dignarentur. Neq. enim ipsius summi pontificis personæ desertur tanta reverentia, in quantum homo est, sed quoniam vicarius Christi & seruus est. Quod hinc manifeste perspici potest. nam antequam ad eam cathedram ascendit, nemo illi hunc honorem

R exhibit.

exhibet. Vbi verò iam summus pótifex cre-
tus est, omnes Christiani & pij continuò illi
vsque ad pedum oscula humiliantur, in eo-
qué Christum, cuius is vices gerit, religioso
venerátur officio. Quæ ratio maiores nostros
profectò non latuit.

Sed quoniam aduersariorum prætensi iu-
dices oculos odij, quod illis auctoribus in
summum pontificem conceperunt, caligine
ac tenebris offuderunt, eam videre non pos-
sunt. Et sanè illo odio ita istorum iudicia cæ-
cantur, ratioq. peruertitur, vt quidquid pon-
tifex agat aut patiatur, aut habeat, aut dicat,
id totum ab istis in deteriorē partē capiatur.

Christianorū regum quantitatis virtus & humilitas sit. Christianorum autem regum clara & illustris
est virtus humilitas, in ceteris regibus planè
ratissima. Illi dum ita animis suis imperant,
vt coram Deo sese demittere non contenti,
etiam Dei seruis vsq. adeò colla submittant,
vt non solum eorum pedes, sed etiam ipsa
sandalia religiosè osculentur; atque hoc pie-
tatis officio & illos honore afficiant, vt suam
obedientiam subiectionemque significant.
Quod quanto in religiosis piisq. principibus
maioris est meriti, tanto istorum, qui illos
idololatras vocant, impudentia & temeritas
clariùs faciliusque perspicitur. Sed minimè
mirum, si pulcherriimum illorum Principum
facinus, quod maiorum suorum exempla

pieta-

pietatemque secuti, edere consueuerunt, isti
hæreticorum canes lacerant.

Imperatorum, & regum Christianorum
seculi nostri patientiam mirari soleo, qui cur
tam impudens Ecclesiæ desertorum, tantum-
que connicium dissimulent, ut ab iis se ido-
lorum cultores dici sustineant, nescio. Certè
pontifices, si à piis principibus huiusmodi
obsequium & honorem delatum recusarent,
magnam iis meo quidem iudicio iniuriam
inferrent, cum illis & tanti meriti & exer-
cendæ virtutis atque humilitatis occasionem
auferrent. Ad hæc ne prophetarum vaticinia
implerentur impedimento essent, quæ & de
tali regum humilitate sub Christi regno fu-
tura multo ante prædicta sunt, & velint no-
lunt hæretici, impleri necesse est.

Quo autem animo eum honorem sibi
pontifices deferri sustineant, non ante iudi-
cabo quam Deus me *καρδιογνώσν*, id est,
cordis & intimæ voluntatis inspectorem esse
voluerit. Quod si quis eò impudentiæ auda-
cieq. processerit, ut sumpta censoria virgula
ianem gloriæ & arrogantiam, cur illud ho-
noris sibi pontifices deferri sustineat, in cau-
sa esse definiat: huic fidem habere nō debeo,
tamquam ei qui de alterius animo atque in-
tima voluntate, quam non videt, temere stul-
teque pronunciat. *καρδιογνώσν* esse, ac cor-

*Pontifex jam
missus obsequiū
& honorem
sibi à regibus
delatum qua-
re recusare
non debet.*

Mere. 17.

dium secreta perspicere solius Dei officium est, qui per prophetam ait: Altum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans cor, & probans renes, qui do vnicuique iuxta viam suam. & quæ sequuntur. Ego verò semper illud in meliore partem accipiam, donec mihi aliter se habere constiterit. At quocumque tandem modo aduersarij interpretentur, ista tamen tanta regum humiliatio, tanta demissio, magnum certè & illustre miraculum est. Quòd si quis ab hinc 1400. annis, cùm imperatores Romani & alij huius saeculi reges, propter fidei Christi confessionem, summos pontifices crudelissimè occideret, dixisset, fore ut eorum filij, posteri, heredes tantum illorum successoribus honorem sponte deferrent: quod iam factum videmus, quando hoc mundus in animum induxit? Sed digitus Dei hic est, toto obstupecente mundo rem tantam virtus diuina perfecit, ut iam cum prophetarib[us] beat exclamatione: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.

Exod. 2.

Psal. 117.

Sed istorum in sua mirabili eruditione atque doctrina tumidi spiritus, & nostri poti indices, tam angusto iudicio prædicti sunt, ut hac in re mirabile opus Dei videre non possint. adeò siquidem circa pedes crepidamq[ue] pontificis sua ingenia depresso[rum] ut ea ad tam

tam sublimium cælestiumque rerum contéplationem eleuare non valeant. aut certè, iuxta prouerbium, ne futor vltra crepidam, in ista crepida sibi hærendum, nec vterius aliquid quærendum putant, nisi fortè quod vero similius est, ira & liuore cæcati, veritatis lumen aspicere nequeunt. O quantam in co-

*Heretici odio
obcati ve-
ritatis lumen
aspicere ne-
queunt.*

rum animis caliginem, quantas tenebras, quantam rerum omnium confusionem odiū illud, quod in pontificem conceperunt, peperit & inuexit! quem ita isti respiciunt, non iuxta eum dignitatis gradum, quē sub Christo obtineret, sed quasi scurra omnium perditissimus esset. Sed quanto magis stulta istorū & immanis impietas Pontificem deprimere conatur, tantò magis Christianorum principum, qui non solum regi regum, verū etiam eius seruis ob diuinitatis amorem sese usque adeò humiliare non dubitant, pietas virtusq. laudanda est. Diceret superbus aliquis princeps: Tibi quidem Domino & Deo meo humiliiter me libenterque submitto, sed seruis tuis minimè: turpe id mihi esset, moriisque satius est. Aliter Christiani & catholici reges, qui non solum Deo, verum etiam seruorum eius minimo colla submittunt, summamque reverentiam deferunt, verborum Christi nō immemores, quibus in nouissimo iudicij die, quidquid seruis suis factum erit, tamquam

262 DEFENSIONIS FIDEI

Matth. 25.

Luc. 16.

Ad catholicos
principes pia
allocutio.

2. Timoth. 3

2. Pet. 1.

sibi ipsi factum esset, acceptum esse promisit. Quod vni, inquit, ex minimis meis fecisti, mihi fecisti. Et alibi: Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit. Agitè igitur ô catholici principes, maiorum vestrorum vestigiis, humilitati, moderationi insistite; nec pudeat humiliari corā eo, in quem collatum honorem Christus Iesus, perinde ac si in illum conferretur, approbat. Magnum quidem est vestrum meritum, sed certum præmium vobis sine vlla dubitatione reddetur. Ne igitur ab opere & humilitate tā salutari vos aut hæreticorum nugæ, aut impiorum garrulitas reuocet. Recte Paullus Apostolus in nouissimo tempore homines superbos, arrogates, parētibus inobedientes, exorituros esse prædixit. Et Petrus suis eos coloribus pingēs, scitè admonuit, eos dominationē spreturos. Nihil verius dici potuit, nec huiuscemodi gloriosorū hominum magnus numerus hoc noistro sæculo longè querendus est. Sed, vt ad id vnde digressa est reuertatur oratio, aduersarij sanè quām callidè suos iudices ad summi pontificis crepidam abiecerunt, vt dum in ea discutienda, & in ridiculis contentionibus, quæ ad rem nihil faciunt, implicati tenentur, non solum cuius causæ iudicium sibi propositum esset, obliuiscerentur, verum etiam inani atque ridicula disputatione

tatione commoti, summoque in illas pontificias crepidas odio inflammati, tum demum de causæ nostræ præcipua quæstione sententiam ferrent, & de vera atque reali in Eucharistia sacramento corporis Christi præsentia Differentes et
impertinentes
hæreticorum
argumenta-
tiones propo-
nuntur. Differentes et
impertinentes
hæreticorum
argumenta-
tiones propo-
nuntur.

judicarent. Videor autem mihi illos in suo concilio ita differentes audire. Papa habet crepidas, ergo Christi corpus non est in Eucharistia sacramento: Cæsar pontificis pedem oculatus est, igitur Christus ex Eucharistia fugit. Pontifex huic duo sacerdotia concessit, illi consanguineam ducere permisit, falsa sunt igitur ea Christi verba, hoc est corpus meū, hic est sanguis meus. O argumenta præclaral! ô insignes dialecticos! ô miram consequentiam! pontifex, inquiunt, hoc illud vobis facit; falsum est igitur Dei verbum, O miseri homines atque decepti! vbi est diuinum illud ingenium, vbi illud acumen, de quo toties gloriari consueuistis? & cum ita argumentamini, vbi mens vestra est? vbi ratio? vbi sensus ipse communis? Esto, habeat pontifex galerum stramineum, pallium purpureum, crepidas holosericas; an propterea nostra majorumque nostrorum fides falsa est? O præclarum argumentandi genus! ô miras dialecticorum argutias! Quæ me inter istos fortuna deduxit, ut tam nouam ac inusitatam disputationi rationem discerem? Sed rogo unde

isti acceperunt, Christianæ fidei veritatem à cuiusquam hominis crepidis tiarave pende-re? O sanctissimos iudices, ô ingeniosissimos homines, qui de Papæ crepidis fidei verita-tem metiuntur!

Mundi &
hereticorum
insipientia.

Ipsa ratio me deficit, cùm tantæ istorum fastu ac superbia tumentium hominum sub-tilitatis, immo satuitatis atque stultitiae ra-tionem reddere cupio. Vnde rogo isti nouum hunc spiritum hauferunt? non putaram sanè mundum vñque adeò despere posse, maximè hoc tempore quo se magis quām vñquam antè, sapere gloriatur. Sed iam facile perspi-cio, non omnes qui se sapere putant, esse sa-pientes. nec enim deest, qui cùm cæcus sit, se plurimum cernere existimet. Aduersariorum igitur fascinum video, qui pro sua libidine adeò nouis istis iudicibus illudunt, vt iis po-stea quām de pontificiis crepidis sat multis verbis differuerint, eos summos theologos, rerumque Ecclesiasticarum iudices maxime idoneos esse persuadeant. Sed aliter profectò se res habet. Multum tamen aduersariis de-bent, à quibus non solum Christi fidem ex pontificiis sandaliis crepidisque pendere, ve-rum etiam humi quæredam esse didicerunt.

Nec mihi dubium est, quin illi in me vo-ciferabuntur ac perstrepent, se numquam ad eum modum neque argumentatos esse, nec omnino

omnino docuisse. Quod etsi ita se habet, nec Tacita habet
tacitum pro
se refutare.
rundatur. illi huiusmodi verbis, qualia antè posuimus, Tacita habet
tacitum pro
se refutare.
rundatur. umquam vñi sunt, tamen ex eorum oratione ea omnia elici possunt. Nam cùm de fidei veritate queritur, quorū homines acutissimi, quales se esse putant, de Pape sandaliis disputationem in medium adferrent, nisi id ad fidei nostræ oppugnationem maximè facere arbitrarentur? quòd si huiusmodi disputatione extra caussam est, nec quidquam ex ea contra fidem nostram inferri potest, quæ (malum) est ista fallacia, qua iudicibus suis specie contentionis illudunt? quod cùm ab iis sit, tempus, ut leuissimè dixerim, frustra cōsumitur. Non est autem verisimile homines adeò religiosos ac pios, quibus crucem aliquam nisi in cruxi gestare piaculum videretur, id facturos fuisse, nisi ad rem & ad caussam maximè pertinere arbitrarentur.

Quæ cùm ita sint, cumque in hac caussa huiusmodi disputationem adhibeant, non est dubium, quin eam superuacaneam esse nullo modo velint. esset autem inanis & vana disputatione, si quod illi consequens est, non liceret inferre. iure igitur dixi tales illorum esse conclusiones, taliaque argumenta. Quorū vis ut ab omnibus intelligi ac perspicaci posset, ea simpliciter exposui, quæ orationis nitore fucata, à cunctis videri non poterant.

R 5 Sed

*In totius cleri
vitam et mo-
res heretici
impetum fa-
ciunt.*

Sed fortè summi pontificis crepidam ali- quando pertet, non solum in illius, sed etiam in totius cleri vitam ac mores, impetum fa- cient, in quos ex aduersariorum sententia, ad oppugnandum fidem nostram argumen- torum suorum tela torquebunt. Et sanè hoc est extremum illorum præsidium, sacraque, ut dicitur, anchora. Cùm enim in fidei nostræ oppugnatione superati quod dicant amplius nihil habent, tum in hunc secundissimum locum se recipiūt, ex quo tamquam ex fonte quodam aliquam dicendi copiam haurire consueuerunt, ne vñquam vieti tacere videantur. Quod ex aduersariorum disciplina se- mel sumptū ita iugi exercitio confirmarunt, ut in summum pontificem totumque Eccle- siasticum ordinem tam Vatinianum odium tantumque furorem mente conceperint, ut si illi ad veritatem illustrandam atque monstrandam, Solem ipsum gestarent in ma- nibus, eam tamen isti nullo modo videre possint. Tanta caligine, tantis tenebris eorū animos ira perfudit. Verùm tamen cùm de tam sublimi diuinaque materia, qualis est fi- dei nostræ veritas, agitur, omnes alia quæstio- nes, quæ huc non pertinent, aut prætermi- tendæ sunt, aut certe differendæ. Si quid igitur in vitam moresque pontificum aliorum- que Ecclesiasticorum dicendum videbatur,

id aliis

*Omnes alias
questiones
prætermittunt
heretici, ut
ecclesiasticos
arguant.*

id alii tribunalibus referuandum erat. nam si quid aduersus eos nouerant, iuxta Euange-^{Math. 18.} lij præceptum, fraternè illos ac priuatim monere debebant. Quòd si hac ratione nihil profecissent, tum demum ad iudices Ecclesiæ Romanæ illorum nomina deferenda erat. Hoc & Euagelij præceptum, & ipsa ratio postulabat. non, quemadmodum istis moris est, quotidianis criminacionibus sese aliosque vexare: quod profectò non passim ac pessimo exemplo, sed apud legitimos eorum iudices Ecclesiæ Romanæ, qui & in peccantes seuerè animaduerterent, & iudiciaria auctoritate defluentem restituerent disciplinam, faciundum erat. Atque ita qui sine peccato est, pri-^{Ioan. 8.} mum in eos lapidem mittat; ut dicebat Christus redemptor noster.

Quid igitur? negamus multa in Ecclesiasticum ordinem vitia irrepsisse? minimè vero. immo haec ipsa sublata esse vellemus. illud tamen & sentimus & dicimus, cum de fidei veritate agendum est, tum huiuscmodi criminaciones, quæ alium locum postulant, propterea quòd neque ipsius veritas, neque sacramentorum vis & energia ex illorum moribus pendet, missas esse faciendas. Unde & Christus illos audire præcipiens, ne eorum vitia sequeremur, admonuit.

At vero Dominus, inquit, cum de pseu-
dopro-

268 DEFENSIONIS FIDEI

Matth. 7.

doprophetis in mundum venturis differeret, à fructibus, id est operibus eorum nescendos esse prædixit. Recte igitur, cùm de fide agendum est, ut de illius veritate iudicari possit, pastorum ac præpositorum Ecclesiæ vitia proficiuntur in medium. Ego verò ut dicam quod sentio, locum hunc euangelicum de pseudoprophetis, non de quibusuis prophetarum vitiis atque peccatis accipiendum esse respondeo; sed de iis tantum, quæ ipsa doctrina perperit, suaque sententia fouet atq. approbat. ut cùm, verbi causâ, docet aliquis propheta, licitum esse proximum occidere, rapere, surari, vota Deo nuncupata rescindere, iniusta bella inferre, suis principibus rebellare, ex huiuscemodi inquam operibus pseudopropheta agnoscî potest, propterea quòd ea ex illius doctrina nascuntur. Ceterum si propheta adulter quidem est, aut homicida, aut simoniacus, hæc tamen vicia sua voce doctrinaque condemnat, eum verum prophetam esse dico. talia siquidem opera non ex eius doctrina nascuntur, sed cum ea pugnant, suntque contraria. Quæ cùm ita sint, ipsam doctrinam, quæ illa opera condemnat, bonam ac salutarem potius quam malam esse arguunt. Quæro igitur ex ipsis, cur Ecclesiasticos pseudoprophetas esse contendant? nec dubium est, quin respondeant, quia dicunt, &

Contra here-
ticos esse ac
agnoscere.

non

non faciunt. Illorum ergo doctrinam sanam ac bonam esse aduersarij confitentur. nam si falsa esset ac mala, eam non obseruando, recte facerent. Si igitur eam minimè seruando peccant ac sceleratè viuunt, certè sequitur eam esse bonam. Dicunt igitur isti, quoniam adulteri, simoniaci, ebriosi sunt Ecclesiastici; proinde eorum falsam esse doctrinam.

Recte quidem dicerent, si talia opera illorum etiam doctrinæ genus comprobaret: sed tantum id abest à vero, ut huiusmodi facta, quæ quotidie pro concione Ecclesiastica disciplina condemnat, fugienda ac detestanda esse aduersarij à nobis didicerint.

Non sunt igitur hi doctrinæ nostræ, sed imbecillitatishumanæ atque concupiscentiæ fructus, quam ab ineunte ætate ad malum quam ad bonum propensiorem esse constat. Gene. 8. Versetur ante oculos Dauid regis exemplum, qui quamquam sese non solum adulterio, verum etiam nefaria cæde polluerat, verus Dauid licet adulterium commisit, verum nam tamen propheta fuit. men propheta etiam tunc erat. Qui id fieri potest? An verus ille propheta etiam tunc erat, qui tam perditos fructus ex se protulerit, tamen nefaria facinora designauit? Quid ni? nec enim illa peccata & crimina ex illius doctrinâ tamquam ex fonte manabant, sed ex humana imbecillitate veniebant. illa siquidem huiusmodi peccata damnabat. Vnde & ille

cum

a. Reg. 2.

cum à Nathan propheta reprehenderetur, tales imbecillitatis suæ fructus non modò non defendit, verùm etiam propter doctrinæ genus, quod amplexus erat & sequebatur, statim propria confessione damnauit.

Idem nostris doctoribus catholicisque pastoribus vsu venire dico. neque enim illa peccata, quorum ab aduersariis accusantur, fructus sunt eorum doctrinæ, sed imbecillitatis humanæ. illa siquidem crimina atque peccata vniuersa condemnat, & si quod ab iis tale peccatum admissum est, id ante quam ad missæ sacrificium veniatur, nō solum poenitentia, verùm etiam exomologesi & ipsius peccati confessione damnatur. Ita quæ in nostris vitia atque peccata aduersarij reprehendunt, ea nostri sponte condemnant.

Quæ cum ita sint, de huiusmodi operibus condemnandis inter nos & aduersarios sublata videtur omnis controuersia. nam si ea damnant aduersarij, idem & nostri, quamuis à seipsis admissa sunt, faciunt: neque quisquam ex nostris vñquam fuit, qui huiusmodi facta defenderet. Cùm igitur de fidei veritate iudicandum est, ad huiusmodi fructus ac ho-

Ecclesia propter aliquorū eius filiorū peccata non est maledicē-
da. minum vitia conuertenda non est oratio. Desinant igitur aduersarij ecclesiae nostræ propter talia filiorum eius vitia atque peccata maledicere, quæ & ipsa condemnat, & quos

quos quotidie quasi malos filios corrigeret studet. Ita Beatus Augustinus iis, qui ipsius saeculo matri Ecclesiae propter filiorum eius via detrahebant, respondere consueuerat. Nunc, inquit, illud vos admoneo, ut aliquando ecclesiae catholicae maledicere desinatis, vituperando mores hominum, quos & ipsa condemnat, & quos quotidie quasi malos filios corrigeret studet. certe ob huiusmodi via iure vituperari mater ecclesia non potest: quam si homines audire vellent, nihil in iis reprehensione dignum esset; nec quidquam obstareret, quo minus omnes sanctitatis laude florerent. Sed numquam adeo felix erit in hoc saeculo, nec ita bene agetur in rebus humanis, quin inter triticum zizania reperiatur, bonique cum malis permisti sint. Neque verba ea re illius doctrina mala est; quae quia non obseruatur, tanta in omnibus Christiani orbis ordinibus vitiorum atque criminum seges ubique luxuriat. Quae via non ecclesiasticae doctrinæ, sed imbecillitatis humanæ fructus sunt. Atque utinam hæc operum distinctione omnibus cognita esset atque perspecta. intelligeretur enim quae hinc ex humana tantum imbecillitate nascentur, quae inde ex vitioso fonte doctrinæ manant & profluunt. Ex quo fonte quæ originem ducunt, suum auctorem pseudoprophetam esse arguunt,

March. 13.

*Humanæ im-
becillitatis
fructus, pecca-
ta sunt, non
doctrina ecclæ
esiastica im-
putanda erunt.*

guunt; quæ verò contra doctrinam ex sola imbecillitate nascuntur, ea neque ad improbadum doctrinæ genus atque damnandum, neque ad ipsius veritatem, aut sacramentorum vim & efficaciam metiendam valent.

Spinosiora fortè hæc istis videbuntur, attamen ita nos distinguere ratio ipsa compellit, non solum ut multa vitemus incommoda, verum etiam ut scripturæ complures locos, qui alioqui inter se pugnare viderentur, si indifferenter de fructibus & doctrinæ & imbecillitatis humanæ intelligentur à nobis, conciliare possumus. Quale enim & quantum in primis esset incommodum, si fidei veritas imbecillitatis humanæ fundamento

Job 14. Fidei stabilitas non in hominie instabilitate fundatur.

niti videretur, cum scriptū sit; Homo numquam in eodem statu permanet? Cum igitur tanta sit hominaiis instabilitas, fides modo vera, modo falsa haberetur, iuxta doctoris auctoritatem, qui cum hodie probus sit, qualis crassina die futurus sit, incertum est. Quid? quod

Proverb. 24. 1. Joan. 1.

iuxta scripturæ sententiam, cum quotidie septies iustus cadat, veritatem quoque in falsitatem atque mendacium mutari toties oportet? Quid opus est multis? cum nullus hominum sit absque peccato: fidem proinde falsam esse arbitraremur, nisi forte ab aliquo angelo prædicaretur. Nam si dixerimus (ut ait Ioannes Apostolus) quod peccatum non habemus,

habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est.

Denique si hoc tempore hominum vita spectanda est, ut ex ea fidei veritas aestimetur, aduersiorum fidem æquè ac nostram damnari necesse est. nam in vtraq. parte magna sunt vitia, magna peccata. Immo verò omniū Dei prophetarum atque Apostolorum damnanda doctrīna est. Quotus quisque enim illorum etiam post suam ad tam diuinum munus vocationem non aliquando lapsus est? quotus quisq. non acerbos peccatorum fructus attulit? testis ille præclarus ac singularis Dei amicus Moses, qui post tanta à se in *Æ. Moses.* gypto patrata miracula, post illa in deserto prodigia, post familiare colloquium cū Deo, *Exod. 13.* cui tamquam amicus facie ad faciem loqui solitus erat, tandem apud aquas contradictionis incredulitatis vitio Deum ita graui- *Num. 10.* ter offendit, vt illud peccatum vix postea morte lueretur.

Quid dicam de illo maximo rege sanctissimoque propheta Dauid, quem ipse Deus *David.* secundum cor suum inuenisse pronunciauerat? hic tamen talis ac tantus turpi adulterio nefariaque cede cùm sese polluisset, etiam *Act. 13.* illud adiecit, ut populum sibi subiectum temere numerauerit, & tam acerbos vitiorum fructus attulerit, ut illius peccata crudelibus *2. Reg. 11.* *2. Reg. 24.*

S bellis

bellis & miseranda lue , quibus magna pars
plebis attrita est , seuerissimè vindicaretur.

Quid de Apostolo Petro ? quid de ceteris
Apostolis dicā ? qui postquam ad diuinū illud
ministeriū à Christo vocati sunt , ipsum Do-
minū ac Deū suū , à quo in tantum dignitatis
culmen euecti erant , impiè deserentes , in eo
omnes scandalū passi sunt ? si ergo imbecilli-
tatis humanæ fructus pseudoprophetam ar-
guunt & ostēdunt , hos omnes , de quibus di-
ximus , inter falsos prophetas numerari ne-
cessit.

Matth. 27.
Luc. 12.
Marc. 14.

Sacramēto-
rum vis non
ex ministrorū
moribus depē-
dere ostēdatur.

præterea si sacramētorū vis , efficacia ,
veritas ex ministrorū vita moribusq. pende-
ret ; quid iis vanius , quid instabilius , quid in-
certius ? quod si ita se haberet , an non iure du-
bitares , vtrū baptizatus sis nec ne ? vtrū à pec-
catis absolutus sis nec ne ? vtrū corporis Chri-
sti verū sacramētū acceperis nec ne ? quis
enim nostrū scire potest , nū sacramenti mini-
ster peccatis implicatus sit , an non ? Fit enim
nō numquā , vt is quem omniū integerimū
atque sanctissimū homines putant , eo , quem
nequissimum ac perditissimum omnes exi-
stiment , nequior corā Deo reperiatur . Quid
quod hic vera nunc sanctitatis atque iustitiae
laude præcipuus , cras in peccata fortè labe-
tur ; ille autem contrā multis hodie vitiis pec-
catūque coopertus , cras abiecta peccatorum
sarcina , innocentiam atque iustitiam Dei be-
neficio

nenio consequetur? & quoniam nemo præter Deum nouit quid sit in homine, nemo præterea scire potest quis sit iustus. Proinde ^{3. Reg. 2.} quando sacramenti minister verum, quando falso dicere; itē quando sacramēta vim suam & efficaciam obtinerent, quando non, esset incertum. Ad hæc omnia nostræ fidei, religionis, salutis fundamenta dubia essent & incerta, si rei tam instabili ac lubricæ, qualis est hominis vita, per singula horarum momenta mutabilis, niterentur.

Quæro autem quid hoc sibi velit, quod Contra hereticos ex suis verbis argumentum. heretici, qui opera meritaque sanctorum nihil estimare solent, nunc ministrorum sanctitati meritisque rei tam sublimem atque diuinam, quanta est fidei veritas & sacramētorum vis & efficacia, attribuant? an non his suis verbis sese condemnant & iugulant, cùm ad eō pugnantia & dicunt & sentiunt? sed qui fieri potest, ut ministrorum suorum meritis, quæ quanta sint, Deus nouit, res tantas, tamque diuinæ attribuant & adscribāt, quæ iuxta catholicorum omniū sententiam, non aliundē quam à passionis Christi meritis, & verborum eius ac promissionum veritate, ecclesiæque catholicæ officio & ministerio dependent? quibus sane non solum certius, verum etiam stabilius ac firmius fidei nostræ & sacramentorum nititur fundamen-

tophiliorum.

S 2 cum,

tum, quām quod isti, sine verbi Dei auctoritate, super hominū vita moribusque pro sua libidine arbitrioque configunt. Quæ enim humana virtus ac sanctitas tanta umquam esse possit, ut tantorum sacramentorum efficaciam, Spiritus sancti gratiam, peccatorum remissionem, & corporis Christi presentiam mereatur? Gratia iam non est gratia, sed merces, si pro humanorum meritorum qualitate rependitur. Ad hæc neque humana infidelitas atque peccata diuinas promissiones euacuare, neque mendacia Deum mendacem efficere possunt. Sint homines quamuis magni peccatores, sint omnibus vitiis flagitiisque cooperti; Deus tamen semper & in verbis suis verax, & in promissis suis fidelis est. vnde ipse Christus redemptor noster ait: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.

Sed dic mihi obsecro, qualem isti homines Deum faciunt, quem iuxta humanam instabilitatem fingunt esse mutabilem? nimirum si homines probi fuerint, tum Dei verba esse vera; sin verò improbi, tum falsa existiment. Ita si Christiani pij fuerint, Deus erit verax; si impij, mendax.

En quam opinionem de Deo, æterno, vero, incommutabili, qui, iuxta poëtæ sententiam, idem manens dat cuncta moueri; isti homines

*Deus verax
in verbis &
promissis
suis.*

Matth. 24.

Dottrina.

homines instabiles, & omni nouæ doctrinæ
vento expositi, sibi fingunt. Dei sententia est:
Ego Dominus, & nō mutor. De homine au- ^{Mal. 3.}
tem quid verius dici potest, quām quod scri-
ptura ait, numquam in eodem statu perma-
net? Quanta ergo dementia est, salutis no- ^{lob 11.}
stræ fundamentum, omisso Dei verbo, & in-
finitis passionis Christi meritis, supe re adeò
instabili & incerta, qualis est humana vita,
collocare?

*Venit mihi in mentem cuiusdam ex ipsis, qui fidei nostrae veritatem de ministri vita & moribus pendere dicebat. ex quo cum quae-
sissem, an omnes fidei propositiones veras es-
se sentiret: atque is ita esse concederet; quae-
si uideinde, num veram aliquam propositio-
nem in falsam mutari existimaret, secundum
quod eius, qui eam assereret, vita mutaretur.
hac uero cœpit homo, & ne caperetur, tenere
silentium. Tum ego: Si quod ante dicebas,
mirum fidei veritatem de ministri moribus
vitaque pendere, defendis, ut & illud, eam
mutari prout illius vita mutetur, defendas
necessa est. Fingamus autem, verbigratia, mi-
nistrum vestrum iam probum ac sanctum
dicere, Deus in cælum ascendit: si ante ve-
speram, quod huiuscmodi hominibus saepe
contingit, forte peccauerit, postridieque. idem
dicat, Deus ascendit in cælum: sequitur, iuxta*

*Hereticorum
fides mutabi-
liter.*

¶. 18.

vestram theologiam, ut hic ascensionis articulus modò verus, modò falsus sit. Ita fidei vestræ veritas iuxta ministrorum, qui non minus quām alij, quidquid dicatis, impuri sunt, vitam & mores subinde mutabitur. O stultum inquam, omniq[ue] pistillo retusius ingeniorum vestrorum acumen! O quām patrum quid dicatis attenditis! o instabilem vagamq[ue] fidem! o inconstantem & incertam sacramentorum vestrorum efficaciam! Desino iam mirari, quòd fidē ac religionem tam facile, tam s[ecundu]m mutatis, hodie Lutherani, cras Calvinistæ, paullo post Epicurei, cùm fidei vestræ veritatem ex hominum vita pendere credatis. An non legisti bone vir, quod scriptum est: In æternum Domine permanet verbum tuum, in generatione & generationem veritas tua; id est, æterna stabilitate fixum atque fundatum est verbū tuum. Neque enim in Deo reperitur est, & non, quemadmodum in filiis hominum, qui magna polliciti, aliquoties nihil præstant. Ea vero est Dei verborum veritas, ut etiā si ab ipso mendacij auctore diabolo, qui peccator est primus & maximus, proferrentur, vera tamē esse non desisterent. Ita illius miseri atque decepti fatuam opinionem refutauit, ut quid mihi responderet, omnino nihil haberet. Et sanè nulla est apud aduersarios hac falsior & insulsior

insulsiōr opinio: quæ quām pernicioſa sit, cūm eam tam multa ſequantur incommo-
da; paullo antē expoſuimus. Hæc igitur ſi ſe-
mel ab aliquo recipiatur, illum de tota fidēi
& ſacramētorum ecclesiæ ratione facile dū-
biū ſeddet.

Multum autem promouit diabolus, dum
huiuscemodi falſam opinionem in eorum, quos ad fidēi noſtrā cuertendam per ad-
uersarios circumuenit, mentibus animisq[ue]
defixit. nihil enim eſt quod indoctos atque
illitteratos eorum diſcipulos ad oppugnandā
fidēi noſtrā magis moueat, quām vitia
clericorum atque peccata. cūm enim nihil
habent quod amplius dicant, tum in hunc
locum quaſi in tutiſſimum præſidium ſe re-
cipere conſuetierunt. Quid inquiunt? An
Christi corpus in huius ebriosi, conçubinati, aliorum et
ſimoniaci ſacerdotis manuſ descendere exi- cleſiaſticorum
ſtimabis? an ille qui tot peccatorum & crimi- peccati va-
num vinculis tenet, te poterit absoluere? ſusdete conā-
tus.
an illi peccata tua conſiteberis, & animi tui
pondus expones? Aliaq[ue] multa in hanc ſen-
tentiam garriunt, quæ ex eodem erroris fon-
te, quo impie docetur fidei veritas, & ſacra-
mētorum efficacia ex ministri vita motibus
que pendere manant & proſtruunt.

Tali igitur oratione magna cum indigna-
tione prolatā, & in ſuis erroribus pertinacis-

*Satanæ vero
fusa calliditas
quid efficeret
intendat.* simè detinentur, & aliorum fidem pletumq; concutiunt. Sed Satanæ, cui nihil mediocre satisest, versuta calliditas illos miseris in hoc barathrum præcipitasse non contenta, ut Ecclesiæ sacramentis impiè ac perniciosissimè renunciarent, atque hunc sacrilegum sequerentur errorem: illud etiam summo studio perficit, ut omni fide ac religione repudiata, tandem in Epicuri & Luciani, denique in Atheorum castra transfugiant. Cum enim ij aliquamdiu in Lutheranorum aut Caluinistarum exercitu fuerint, eorumque ministros nostris nihilo meliores esse perspexerint; tum verò iis quoque repudiatis atque damnatis, eorum religionem ac fidem deferrunt, & in Lucianistarum castra transeunt. Ita quibus artibus nostro sæculo ad eripiendā Christianis fidem Satan vtatur, perspicuū est.

Ex quo intelligitur, quām perniciosus error ille sit, quem nunc improbamus. non ut Ecclesiasticorum impietati, aut vitiis, quæ nos non minus quām aduersarij detestamur, fauere videamur; sed ut omnes animaduentant quanta sit eius erroris impietas, & quantus ex eo fonte malorum riuus exundet. Quæ sanè, si quemadmodum ostendimus examinarentur, ad eius condemnationem sufficerent, nisi errantium pertinacia, testimonia quoque & exempla scripturæ à nobis hoc loco

loco postularent. Igitur eorum quæstioni, qua
interrogant, qui fieri possit, ut Christi corpus <sup>Heretorum
questio &
obiectio dilata
tur.</sup>
in improbi sacerdotis manus descendat? illud
opponam, & ab iis quæram: Cur Christus à
diabolo super pinnaculum templi se imponi,
& in altum montem deduci permiserit? Cur
impium ac proditorem Iudam in cena cor-
pus suum accipere voluit? Cur ab illo oscula-
tis passus est, cùm illum impium ac prodi-
torem esse non ignoraret? Cur ab Anna & ^{Matth. 26.}
Caipha & eorum ministris se comprehendendi
sustinuit? Cur à Pilato iudicari, & à carnifi-
cibus crucifigi; cùm iij omnes impij essent?
Qui verò Apostolo Paullo credent dicenti,
eum, qui corpus Domini indignè sumit, iu-
dicum sibi sumere; cùm hominē indignum
sumere posse infitientur? Idem enim est ac
fidicerent: Paullus Apostolus, cùm de iis a-
geret, qui corpus Domini indignè sumunt,
mentitus est, nam secundùm nos nouamq.
theologiam nostram, Christus numquam in-
ter peccatoris manus descendit. En aliis ver-
bis illorum explicata sententia. O miseri,
quantum aduersariorum dolis, sophismatis,
fraudibus irretiti estis! An hoc ipsi videre
vultis? Non est id quidem difficile. argu-
mentemini ad eundem modum, & fraudem
statim intelligetis. Quomodo igitur illi? Qui
fieri potest, inquiunt, ut Christi corpus in im-
probi

*Mariticorum
argumentatio
nes sophistica
dissuntur.*

probis sacerdotis manus descendat? non est igitur in Eucharistiae sacramento. Eodem modo & tu quere: Qui potest fieri, ut Christi corpus a peccatoribus attractatum sit? neque Iudas igitur Christum osculatus est, neque Malcus percutiit, neque Iudei comprehenderunt, neque Caiphas aut Pilatus condemnarunt, neque milites crucifixerunt; falsa sunt autem haec omnia: consequens est igitur ut eorum quoque argumenta, quibus vobis imponunt, falsa sint ac sophistica.

Marth. 16.

Alia quoque his similia ad cuertendam fidem adferunt. Episcopi nostri, inquiunt, simoniaci sunt, verbumque Dei non praedicant; falsa est igitur fides nostra, & illi sunt pseudoprophetæ. Dicite & vos eodem modo: David homicida & adulter fuit, Petrus Christum negauit; non ergo fuerunt veri prophetæ. Videntis ergo viri optimi, quanta sit istarum propositionum consequentia? Considerate igitur (si sapitis) quo pacto his sophismatis atque fallaciis capiamini. tametsi illæ verborum ornatu & orationis nitore celentur, & lateat. Huius igitur tanti erroris absurditatem pluribus verbis exponendam duximus, ut & aduersariorum fraus atque malitia, & istorum, qui ab iis tam facile capiuntur, stultitia perspici possit. Quid enim aliud hac in re aduersarij moluntur, cū huius causæ veritatē obscurare

obscure conantes, ex clericorum s^ec^uli nostri vita & moribus maiorum suorum pietatem fidemq. condemnant? Quid iniquius? quid fidei Christianæ, quam isti cuertere gestiunt, perniciotius dici potest? Sed si ea, quā superius posuimus, fructuū doctrinæ, & imbecillitatis humanæ distinctione retineatur, cū de doctrinæ illorum veritate, vel potius qualitate iudicandum est, quatenus humana opera consideranda sint, facile intelligetur. Quā sanè distinctionē ponimus, vt cōplura scripture loca cū eo, in quo de pseudoprophētis ex eorum fructibus cognoscendis agitur, cōciliari queant. Christi præceptū est, vt verbi & sacramētorū ordinarij ministri, tametsi eorū doctrinæ vita nō respondeat, audiantur.

Super cathedram (inquit) Mosi federūt. Scribæ & Pharisei, &c. Et alibi: Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine nōnne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Non cognoui vos. Et alio in loco: Qui autem vnum soluerit de mandatis istis minimis, & sic docuerit homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Perspicuum est igitur ipsius Christi, qui pastoribus ^{vt pastoribus} quamuis ^{etiam improbus} obtemperare præcepit, ^{bis obtemper-} ^{tem. is Christi} ^{stus volunt.} hunc errorem esse confutatum. alio-

qui

qui istis nouatoribus opus esset ministro, antequam ei fidem commodaret, qui peccare nō posset; qui nisi delabatur cælo, numquam reperietur. Vetus namque sententia est: Nemo sine criminе viuit. Quæ numquam vētior fuit, quām hoc tempore.

caso. Nec dubium est, quin istorum iniquitas mihi calumniam struat, quasi nostram causam agam, & nostrorum hominum atque Ecclesiasticorum hac oratione peccata defendam. Sed nihil profectò minus. Testes enim sunt iij, qui me aut norunt, aut concionantem audierunt, quām acriter in vitia inuehi soleam: sed Christi exemplum sequi cōstitui, qui antequam de Scribarū & Pharisaeorum perditis moribus diceret, populum, ne propter illorum vitia atque peccata iis fidem denegaret, inonebat. Ita sanè tollenda sunt vitia, ne veritas deseratur atque damnetur.

Sed fortasse dicet hic aliquis: Quid? cùm de falso propheta agnoscendo agitur, nihil ne aliud, nisi doctrinæ fructus considerandos putas? An fructus & opera, quæ ab imbecillitate proficiscuntur, numquam inspicienda sunt, vt doctrinæ qualitas possit intelligi? Certè tum demum, cùm nouus propheta quispiam nouum doctrinæ genus adfert. Cur igitur tum illius prophetæ vita moreisque conside-

considerandi sunt ? quia Deus cùm extraordi-
nariè, qui noui aliquid aut faciant, aut do-
ceant, mittit in mundum, tum sanctitatis at-
que virtutis laude præstantes viros deligit,
qui integritate vitæ, admirandisq. prodigiis
sæ à Deo ita missos esse confirment, nulla ut
hominibus dubitatio relinquatur. Vnde no-
vum prophetam, qui superbus, auarus, sedi-
tiosus, raptor, sacrilegus, homicida fuerit, à
Deo missum fuisse nullum audiuiimus. sed
potius mites, placidos, humiles, lenitate con-
spicuos, pacis alumnos, hominum amatores,
opum huius mundi & gloriæ saeculi con-
temptores, extraordinarios ministros Deus
mittit.

Contrà diabolus Dei æmulus, sæuos, inhu-
manos, crudeles, seditiosos, auaros, homici-
das, qui tametsi falsa ad tempus integritatis
& humanitatis specie blandiantur, diu tamè
latere, & lupum rapacem, quem ficta sancti-
tatis simulatione celabant, diu dissimulare
non possunt. Si quis igitur obstinato ac per-
tinaci animo ea Christi verba de agnoscen-
dis pseudoprophetis, non solum de doctri-
næ, verum etiam de imbecillitatis humanæ
fructibus accipienda esse contendat, cum hoc
non litigo. Illud tamen dico, de nouis qui
tam improbæ vitæ, quam malæ vitiosæque
doctrinæ fructus adferre consueuerunt, om-
nino

Quales pro-
picias Deus
mittit.

Quales mini-
stros diabolus
mittit.

Matth. 7.

nino accipienda esse. Nam de aliis, qui ordinaria doctrinæ successione mittuntur, & ad huiusmodi ministerium legitimè vocati, nihil noui neque docent neque fingunt, accipi nullo modo possunt. Illos enim, qui in cathedra Mosi successionis iure federunt, tametsi doctrinæ vita minus respondeat, Christus audiendos, iisque obtemperandum esse præcepit. Si ergo de ordinario sum Ecclesiae ministeriorum propheta atque doctrina ex operum qualitate iudicandum est, ad illos antiquos prophetas, à quibus hoc doctrinæ genus tamquam ex fontibus fluxit, recurrendum est.

*Ad antiquos
doctrina fon-
tes recurren-
dum est.*

Sit, exempli cauſa, de Scribarum & Pharisæorum fide iudicium. num qualis illorum vita sit, considerandum putabimus? Minime. Sed quibus moribus Moses, Iosue, Samuel, Dauid, Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel, Esdras, alioq. Prophetæ prædicti fuerint, quorum doctrinæ genus illi constantissime retinebant, considerandum est. An legem Mosi aliorumque Dei prophetarum vaticinia idcirco falla esse dicemus, quod Scribæ & Pharisæi, qui in illorum cathedra sedebat, improbi erant? nihil minus. neque enim illa est ratio, quæ ob successorum improbitatem veros illos prophetas ex bonis malos faciat. Nam si prophetæ vitam iustam piamque duxerunt,

*Contra hanc
opus efficax
ratio.*

March. 23.

duxerunt, etiam si eorum successores iniusti atque impij fuerint; tamen illis iustitiae sanctitatisque laudem eripere non possunt. Si illorum prophetia atque doctrina, cum initio prædicaretur, vera sanctaque fuit; semper eadem erit ac manebit, qualiscumque tandem ^{Proposuit 1a. ratione unius & probatur.} sit, qui eam sequetur atque defendet. Ita censeo, nō quales sint modò ecclesiastici, qui in Apostolorum atque eorum, qui iis successerunt; doctorum atque martyrum cathedra sedent, nihilque noui docent, considerandū esse, cū illorum doctrinæ qualitas inuestigatur: sed ad illud tempus, quo illud doctrinæ genus natum atque in orbem allatum fuit, recurrentum est, quibusque moribus illius auctores & magistri prædicti fuerint, intuendum est. quorum virtus & integritas tanta certè fuit, vt non solum orbitarum, sed etiam Deo & angelis eius admirabilis ^{1. Cor. 4.} vi- deretur.

Quid ergo iniquius, quam si ex eorum, qui à tantorum virorum doctrina & sanctitate degenerant, vita moribusque doctrinæ illorum veritas æstimetur? neque enim summis illis viris atque præclaris istorum improbitas adscribenda est. Et, vt paucis dixerim, si ex horum hominum, qui hodie nobiscum versantur, vitae genere de fidei veritate iudicandum est, hanc in neutra parte esse confi-
teri

teri necesse est. utrinq. siquidē densissimum peccatorū atque vitiōrum agmen occurrit. Ad hæc, cū integerima sanctissimaq. vita falsam doctrinā, cū perditissima quoque vita bonā ac salutarē, dico posse coniungi. Quæ cūm ita sint, de bonis malisve operibus, quæ prophetis veris & falsis possunt esse cōmunia, quæ rendū nō est, cū de illorū doctrina iudicandū est, nisi sōrtē aut de iis operibus, quæ ex ipsius doctrinæ fonte nascuntur ac profluunt, aut iij prophetæ noui fuerint, qui inauditum atque incognitum doctrinæ genus adferant.

Sed dicet aliquis. Cur ergo nostri cūm aduersus hæreticos scribunt, illorum opera producunt in medium, si veritas (vt dicimus) ex ministri vita moribūsque non pendet? Huic quæstioni superiūs quidem respondimus.

Alterum hæreticorum argumentum datur.
Sed tamen ex abundanti nunc dicimus, nos eorum tantum operum mentionem facere, quæ illorum doctrina, ex se nata, alit, fouet, approbat, & tamquam recte facta defendit; quæque toti eorum factioni communia sunt. Ut si de ea alicuius mariti, qui cum ancilla consuetudinem habuit, aut de alicuius mulieris, quæ se mariti sui fratri prostituit, adulterio verba faciamus; nihil aliud tum nobis propositum est, nisi vt doctrinā ex ipsius fructibus iudicemus. Ea sunt enim (teste **V**icelio in **L**utheranismi rectione) ipsius **Lutheri**

Lutheri siue verba siue præcepta. Cum ancilla congregendum, si nolit motosa vxor. Impotentis vxor coëat cum eius fratre. Ad hæc si seditiones, bella, rapinas, sacrilegia, zodium & sacrarum & profanarum euer-
siones, oppidorum expugnationes, miserorū hominum cædes, omnium expilationes, ce-
teraque eodem pertinentia, quæ istorum no-
ui Euangelij ministrorum auctoritate, ope,
consilio gesta sunt, à nobis in medium profe-
rantur. Quid enim aliud, quam illius Euangeli-
j atque doctrinæ fructus exponimus? hæc
enim omnia isti præclari Euangeli Buccina-
tores licere contendunt.

Heretorum
cruelias fa-
cta narratur.

Quid si illius Gallici Hectoris fortissimi-
que herois Guisiani Ducus, veri martyris
Christi teterimam illam ac funestissimam
cædem, ab uno quidem Poltroto sicario cru-
delissime perpetrata, sed à præcipuis illius
factionis ecclesiasticis & magistris imperatā
commemorem? An alicui istorum facere vi-
debor iniuriam, cum illud indignissimum
facinus non solum ab illius sedæ ministris
imperatum fuerit, verum etiam ab illa præ-
clara diuinaque doctrina approbatum, ut illi
innocentissimi sanctissimiisque doctores ei qui
se hoc parricidio polluisset, vitam æternam
atque cælestem gloriam pollicerentur?

Guisianus
Dux ab ha-
reticis inter-
fectus est.

Illa verò crudelissima cædes ad demon-
strandum

strandum orbi terrarum, quales isti prophetæ sint, plurimum valuit. Cum enim multi hinc antè nutarent, inde à fidei veritate aberrarēt, illud indignissimum facinus in caussa suit, ut hi in viam redirent, illi in fide confirmati, eorum declinarent atque auersarentur erores; omnesque qui animo fluctuabant, propterea quod iis dubium erat, utrum isti veri an falsi prophetæ essent, eo scrupulo liberauit.

Ab hereticis crudelissima cædes perpetrata omnium oculos aperuit.

Hæc itaque cædes omnium oculos aperuit, ut luporum rabiem sub ouina pelle latenter perspicerent. Quis enim istius noui Euangelij tam acerbum immanemque fructum non perhorrescat? quis Christianorum principum huiusmodi luporum, qui fortissimum heroa iis artibus aggressi crudelissimè trucidarunt, rabiem sanguinemque non timeat? Qui si regem aliquem aut imperatorem è medio tollendum putet, quid facilius quam quemuis sicarium subornare, qui se illi, quem ad cædem destinauit, amicissimum ac fidelissimum simulet, donec perpetrandi facinoris adsit occasio? Experciscimini tandem, expergiscimini Christiani principes, aperite oculos, ut quales prophetæ in regnis vestris foueantur, videre possitis. Tū tua res agitur, paries cum proximus ardet. Felix, quæ faciunt alio na pericula cautum. Si huic doctrinæ, quæ eiusmodi percussoribus cælorum regna promittit,

Ad reges Christianos & principes admonitio.

mittit, locus est, cedo, quis animam habebit in tuto? O quantum dedecus, quantam iniuriā adferunt tibi Christe Domine, qui hāc aiunt tuam esse doctrinam, & tam sācum atque immane Euangelium legis tuę suauissimum iugum esse pronunciant! Et erit quisquam, qui hos tuos Apostolos, tuos Euangelistas esse credit? quis (malum) fascinus istorum misericordiū oculos mentesque cæcatuit, ut qui & quales prophetæ iis illudant, videre non possint?

*Pis ad Chri-
stum allocu-
tio.*

Matth. 11.

Sed ut ad propositum reuertamur, si hūijsmodi fructus in medium adferimus, ut de eorum doctrina rectè iudicemus, nobis succensere non debent, cūm eorum Euangeliū nō solum eijsmodi fructus approbet, verū etiam iis, qui eos proferunt, cælestia regna promittat. De aliis autem operibus & fructibus imbecillitatis humānæ nihil dicendum puto, cūm talia opera sint veris prophetis falsisque communia, tametsi illis quoque hoc loco vti iure possemus, propterea quod & eorum noua sunt dogmata, & ipsi prophetæ noui nostra verò doctrina omnes hūijsmodi fructus, omniaque morum vitia, quæ nostris iure obiici possunt, quorum certè nobis inuitus magnus est numerus, vna voce condemnat. Sed spes est, fore ut Dei beneficio sacro-sancti concilij Tridentini nuper celebrati ab

*Ex quibus
fructibus ha-
retici cognosci
debeant.*

*Christianæ &
Euangelica
doctrina om-
nia vitia de-
statur.*

omnibus Christianis decreta seruētur . quod si erit factum ab ecclesia nostra , abusus omnes ac vitia refecabuntur. Deum optimum maximum deprecor, vt id non modò fiat, verum etiam celeriter fiat. Quod si nos tanta felicitas non manet, vt hoc tempore status Ecclesiæ reformatur, fidei tamen nostræ sinceritati atque doctrinæ, quam sequimur, veritati nihil propterea decedet, contra quam illi abusus & vitia militant: nec ecclesia desinet esse sancta , & ab omni errorum labore vitiorumque turpitudine sciuncta , quæ illa condemnat, & in filiis suis inuita tolerat; quæ admodum ex eius canonibus legibusq. perspicuum est.

Cum igitur de fidei , quam à maioribus constantissimè retentam accepimus, veritate, integritate, sanctitate iudicandum est, vitiorum sacerduli nostri clericorum , quæ omnes Catholici magis quam aduersarij damnant, quæstio differatur. Quod si aduersarij in hoc solo vitiorum campo eloquentiam suam iactare voluissent, eorum esset tantus exercitus, vt pro singulis militibus myriadas in castris suis haberent, in quibus ego quoq. non inuitus militarem. qui si mecum de iis vitiis rixari volunt, tota illis arena cedo. Neque enim eorum patrocinium suscipere, aut de huiusmodi abusibus cum illis litigare constitui.

*De abusibus
non est qua-
stio.*

stitui. illud tantum obiter dico, multa ab il-
lis inter abusus vitiaque falsò numerati. Hoc
ergo sit positum cùm de fidei nostræ veritate
quærendum est, tum neque de abusibus, aut
vitiis, quæ alium locum postulant, neque de
aliis, quæ ad hanc caussam illustrandam mi-
nimè pertinent, disputandum.

Ex quo perspicua est aduersariorum ini-
qua calliditas, qui cùm de veritate iudican-
dum esset, tam multas friuolas quæstiones
atque mendacia, quæ neque ad caussam om-
nino pertinerent, neque ad veritatem aut il-
lustrandam aut oppugnandam valerent, in
medium attulerunt. Id quo animo illi face-
re soleant, non est obscurum, nimirum ut hoc
modo lectorum iudiciumq; suorum ingenia
confunderent, iudiciaque peruerterent, &
eorum animos in nostri odium inflammádo,
veritatis, quam ita affecti videre non pote-
rant, è medio lumen auferrent. Instigant ergò eos ad iracundiam, & illorum dicacitatem
in nos armant aduersarij, vt nos & petulanter
irrideant atque contemnant, & suis salibus,
nugis, facetiis, mordacibus dictériis atque
mendaciis contumeliosissimè acceptos, om-
nibus exosos reddát. Quid enim ad caussam
& ad veritatis ac fidei nostræ illustrationem
pertinet differere, quæ illi homini patria est,
qui parentes, quæ studia, qui natus, & quo

*Lectorum in-
genia confun-
dere heretici
quonodo ni-
tuntur.*

Quæstiones colore sit, aliaque huiusmodi arixiè disputa-
inuiles ad fidem illustrati re? Mihi certè curæ non est, cuias sit ille qui
loquitur, sitne Britannus an Gallus, maci-
valens.

lentus an pinguis, pauper an diues, albus an
 ater, ruber an pallidus, gibbosus an claudus,
 cocles, an cæcus; neque quo cultu sit, infula-
 tus an mitratus, pileatus an cucullatus, sintne
 calcei fenestrati nécne. Parerga sunt hæc &
 alia huiuscmodi, nec ad doctrinæ veritatem
 indagandam ac diiudicandam vlo modo
 pertinent. *Quæstiones* enim has, vt Diuus

a. Timoth. Paullus inquit, stultas & sine disciplina deui-
 tare oportet. In his tamen describendis ad-
 uersarij mirificam illam eloquentiam suam
 pompamque verborum studiosissimè iactat,
 vt lectori risum moueant, & eum talibus io-
 cis facetiisque abductū, quod sit controuer-
 siæ caput, de qua queritur, immemorem
 reddant. Ex his autem facetiis quid argumé-
 ti ad oppugnandam fidem nostram, nisi so-
 phistici, elici possit non video. *Quod* enim

*False & dif-
 ferente here-
 ticorum argu-
 mentationes
 proponuntur.* illud est consequens, Lisetus rubeum habet
 nasum, Picardus in concionibus hæc duo ver-
 ba, mater Dei, semper ponit, Maillardus
 quadratum pileum gestat, Villagagnouis in
 Francia Antarctica fuit, Ronsardus lauro co-
 ronatur, summus Pontifex sandaliis vtitur,
 Episcopi infulis siue tiaris, Monachi cucul-
 lis, Franciscani calceis fenestratis; ergo majo-

rum

rum nostrorum fides falsa est. Quām consequentia sint hæc sophismata, quis non videat? Certè, ut si quis ad hunc modum argumentetur: Titius caules plantat, Deus igitur in cælo non est. Mus est in pariete, ergo sacerdotibus uxores ducendæ sunt. Nulla certè alia ex iis omnibus digressionibus, quas ad iudicium suorum animos à præcipua quæstione abducendos aduersarij facere consueverunt, elici possunt, ex quo fraus illorum calliditasque perspicua est. Quid autem eorum iudicibus stultius, si ea quæ ad causam pertinent, ab iis quæ minime spectat separare non possunt? Quid iniquius, si id quidem possunt, minime tamen faciunt? Quid improbius ac nequius, si ob argumenta tam friuola, maiorum suorum fidem, religionem, ipsam denique veritatem temerè cōdemnant? In tam magni namque ponderis negotio, talibus nugis, iocis, facetiis, vel omissis, vel certè in aliud tempus rejectis, grauius atque cōsideratiūs agendum est; eaque sola dicenda sunt, quæ ad ipsius veritatis illustrationem pertinent.

Qua in re ciuilium iudicium imitanda Ciuilium iudicium prudenter imitanda prudentia est, qui sese intra cauſæ cancellos continere solent, nec temerè querunt, quis, qualis, cuias, quo sanguine cretus, qua corporis constitutione sint aduocati, sed mentis

Simile.

aciem in id solum, quod iuris explanationem spectat, intendunt. Ita in tali tantaque causa (quod aduersariis familiare est) quod iudicis animum distrahat, nihil dicendum est. Si igitur aduersariorum iudices neque odium, quod in nos semel conceperunt, deponendū, neque consideratiū atque maturiū in iuris nostri examine agendum putant, pro nobis maioribusque nostris ab illorum sententia appello. Vides amice lector aduersariorum calliditatem, fraudemque maximam singulari cum iniquitate coniunctam; quæ cum tanta sit, ut in hac caussa vix vlla maior appareat, in eam tamen nouos suos iudices a se circumuentos præcipitarunt. Restat ut iniqutatis ilorum, qua hic vſi sunt, septimum caput explicemus.

QVOD ADVERSARIORVM

IUDICES AB ILLIS SOLICITATI, maiorum suorum patronis liberam audienciam denegarunt, immo ad eos interficiendos arma ceperunt.

CAPUT XII.

VIBVS artibus aduersarij iudices suos fefellerint, iisque huius sacro-sanctæ caussæ veritatem ex ministri vita, iuxta quam veritas ipsa in mendacium

ciūm mutari posset, pendere persuaserint, jam exposuimus. Quod sanè non modò ridiculum & absurdum, sed etiam velut fecūda mater multos alios errores ex se parit, in lucemque producit. Sed non minor est septi-
ma illorum iniquitas, in quam dolis suis atque fallaciis nouos suos judices coniecerunt.

Quis enim nesciat ad officium iudicis maxi-
mè pertinere, ut vtrique parti liberam audi-
entiam præbeat, neque reum eiūsve patro-
nos armis aut minis terrori patiatur? Cūm

Ciceroni pro Milone dicendum esset, quam admirandū Romanis spectaculum fuit, curiā ac forum militibus refertum videre? Silent enim (ut ait ille) inter arma leges; nec vbi vis valet, iuri locus est. Ceterū aduersarij id effecere dicendo, ut suos iudices in eam sententiam facile traxerint, ut non magnopere laborarent, si in maiorum nostrorum fidei ac religionis defensione alicuius minis impe-
diremur: neque id prohibendum putarent, verum etiam ipsi arma caperent, quibus, ne quis contra aduersarios maiorum suorum pietatem fidemque defenderet, impedirent.

Quod ut iis facilius esset ac planius, princi-
pes quosdam ac pecuniosissimos negotiato-
res sibi uestigales efficiunt, iisque persuadent, ut in communi quadam arca pecunia suam includerent, ut hoc modo eorum tecta

*Hæretorum
septim. i. in-
quis. Ad
iudicis offi-
cium spectat,
ut praeflet,
quod neque
reus, nec eius
patronus tem-
antur.*

*Cicerone pro
Milone.*

*Heretici co-
munem arca
& marupiū
contra fileles
fraudulenter
instituerunt.*

T s esset

esset audacia, qua summi magistratus iniūs
su arcā illam communem instituerant,
quam iij, vt piē credere possumus, & vt expe-
riēntia ipsa postea euidēter ostendit, propter
ea quōd & ad opprimendos pauperes, & ad
equites Germanos, qui ad illam carnificinam
exercēdam, & ad illorum consilia exsequen-
da conducendi erant, alendos atque ditādos
excogitata fuerat, pauperum appellarunt.
quam ego potiū hæreticorum marsupium
contra insontes dicendam censeo, de quo
scriptura sacra impiorum verba referens, in-
quit: Marsupium sit vnum omniū nostrum.

His artibus ita quorundam potentissimo-
rum principum simplicitati illuserunt, vt ex
ditissimis egentissimos reddiderint, dum iis
persuadent vt suos agros, prædia, villas, tota
denique patrimonia venderent atque distra-
herent; vt esset vnde & caussam suam copio-
sè defenderent ac fouverent, & diabolicam il-
lam pauperum arcā implerent. ex qua non
solum centuriones ac tribunos complures
Heretici suis
stipendia
quos alebant. alebant, verū etiā eos omnes, qui maio-
rum suorum caussā abiurata, in eorum castra
transiſſent, eiusque factionis patroni, id est,
ministri & concionatores esse, & hinc in ma-
iorum religionem ac fidem inuehi, inde isto-
rum impietatem atque perfidiam laudare
tueriāque voluissent, sibi amplis stipendiis
obliga-

obligabant. Quo artificio magnum perfugaram, religionis vincula diripientium, & sanctæ disciplinæ à seipsis iugum proiiciendum, & aduersus præsules suos dicentium; dirumpamus vincula eorum, & proiiciamus psal. 2. à nobis iugum ipsorum; quos apostatas iure dicimus, numerum è cœnobiiis illexerunt, iisque tamquam si seruos vocarent ad pileum, libertatem polliciti, non solum omni libidine inquinatum vitæ genus permittunt, verum etiam contra præpositos suos, atque ipsum magistratum, si forte ab illis pene aliquid criminibus eorum impendere videatur, opem suam præsidiumque promittunt. Ita aduersarij non quale hominum genus in castris suis habeant magnopere sibi labrandum, sed ut satis multos habeant efficiendum existimant. Horum igitur transfugorum venenatis linguis, & canina facundia, eos omnes, qui maiorum suorū patrocinium suscepérunt, tot contumeliis conuiciisque lacerarunt, tot in eos derisiones excogitarūt, tot mendacia confinxerunt, tanto populi, id est, suorum iudicium animos, & tam incredibili in illos odio inflamarunt, immo rabiē ac furore armarunt, ut illi sine certo vitæ discrimine prodire, suamque de maiorum pietate sententiam, quam tuentur, aperire vix audeant. Quis enim nostrorum hominum,
quis

Quales ho-
mines ab ha-
bentis recipi-
antur.

*Sime vita dis-
crimine fa-
cerdos &
monachi iter
facere non po-
terant.*

qui omnino sacerdotum aut monachorum
sine certo vitæ discrimine, nisi mutata ueste,
iter nunc facere potest.

*Heretici Ec-
clesias & te-
pla spoliare
quare decri-
verunt.*

Longè verò aliter eorū ministri, qui cùm
iter faciunt, eorum præsidio & armis ita septū
sunt, vt tuta sint omnia. Qui cùm iudices
suos illosque principes atque custodes corpo-
rum suorum, à quibus alebantur, tā magnos
sumptus facere animaduerterent, illumque
communem fiscum, quem pauperum nomi-
nabat, paullatim exhausti intelligerēt, ratio-
nem planè Euangelicam, qua illis satelliti-
bus suis & satisfacerent, & beneficia repe-
derent, excogitauerunt. His ergo persuadēt,
vt ædes Deo sacras ac templa spolient, om-
neque aurum & argentum, quod in iis repo-
situm maiores nostri Deo optimo max. con-
seclarant, vt leuissimè dixerim, auferre non
dubitent. deinde eos omnes, qui contrà sen-
tirent, crudelissimè occiderent, eorumque
bona diriperent. Nam isti seditioni ministri,
quos Euangelicos nominant, callidissimi sci-
licet homines, maximè verebantur, ne illi
nobiles, qui illos alendo sua omnia consu-
mebant, vbi respexissent, seque ad inopiam
redactos esse animaduertissent, tum demum
eos detestari inciperent. Ita eos spoliorum
& rapinarum totius orbis Christiani vana
spe atque exspectatione lactantes, facile per-
suaserunt,

suaserunt, non solum honeste, sed etiam Eu-
angelice, sublatis ac mortuis propinquis suis,
id est, ceteris Christianis eorum fratribus &
affinibus, eos ex mortuorum spoliis Euange-
licè posse ditari, ad eumque modum rei fa-
miliaris, quam illi Euangelicis præconibus
sequendis & alendis stultissimè exhauserant,
lacunas expleri posse monuerunt. Quod illi
libenter sanè fecerunt, facillimeque istorum
verbis, quæ & suis cupiditatibus maximè cō-
ueniebant, & viam planam & honestam o-
stegebant, qua in pristinum restitui possent,
assensi sunt. Neque id isti difficile esse dice-
bant, maximè cum in omnibus Christiani or-
bis partibus atque prouinciis symmytas &
commilitones sibi esse gloriarentur, qui illis
sacrilegam direptionē aggressis statim opem
ferrent. Ita isti suos ad diripiendum orbem
classico vocis animabant. Sed hi Dei optimi
max. benignitate mundum neque adeò fo-
pitum ac remissum inuenerunt, neque tam
facile spoliari posse senserunt, quam illi iis,
quos fallere cupiebant, vana oratione persua-
serant. Quod postea rei declarauit euentus,
ex quo illi magno suo detimento & incom-
modo, tum quidem se pretio spem emisse in-
tellexerunt, nunc verò eos suæ temeritatis &
audaciæ serò pœnitet. cuius exitum cupidi-
tati suæ contrarium esse sentiunt, sibiq. post
illos

*Aliorum bona
expienda esse
heretici sua-
debaunt.*

*Heretici ubi-
que sauciores
et commilitones
habere glori-
antur.*

*Pudor quādo illos labores, illos sumptus atque conatus ni-
perniciosus et stultus cœsa-
tus.* hil aliud, nisi egestatem, relicum esse perspi-
ciunt. Et sanè nisi stulto pernicioſo quod pudor
re confitendi suum errorem, in quem ab illis
inducti sunt, tenerentur; continuò isti non
ſolùm missos facerent, verùm etiā in malam
rem præcipites agerent. Sed nihil eo pudore,
qui errantem in viam redire non sinit, perni-
ciosius, nihil stultius.

*Mala quare
Deus permis-
tit.* Illud autem certum est, aduersarios deinceps tot homines, qui tam stultè rem vitam-
que suam ad tam turpis atque impiæ cauſæ
defensionem conferant, minimè reperturos.
multi enim oculos aperire coeperunt, ut à
quibus prophetis in præceps rapiantur intel-
ligant. Ex quo intelligi potest, verissimā illā
effe Augustini sententiam: Nullum malum
permittit Deus, ex quo non aliquid boni eli-
ciat. Magna certè mala fuerunt, quæ & ad-
uersarij, & iij qui ab illis decepti sunt, toti or-
bi Christiano attulerunt. Sed hoc bonum ex
corum nefaria crudelitate natum est, tamet-
si id illis minimè debeamus; nimirum quod
quales iij prophetæ sint, & quām fæuos im-
manesque lupos illa ouina pelle celabant,
ita orbi perspicuè clareque monstrarunt, ut
neminem deinceps fallere queant, sitque is,
qui istos non agnoscat, plane cæcus ac demens;
Certè, si illa ira & odij cæca caligo, quam
contra

contra nos maiorum suorum patronos in suorum animis excitarunt, discussa esset atque submota, viderent meridiana luce clarus, istos omnes, qui specioso Euangelistarum nomine gloriantes, eos in talem factionem trahabant, nihil aliud nisi rapaces lupos fuisse.

Sed ut perspicuum sit, à quo isti missi fuerint, & cui militarent, animaduertendum est, Deum, & æmulum eius diabolum, quæ admodum in ceteris quoq. rebus inter se contraria docent.

strati sunt, ita cum aliquid noui moliuntur, atque in lucem edere volūt, longè diuersam ingredi viam atque contrariam; hic in erroris & hæresesos spargendo semine, ille in fidei doctrinæque cælestis veritate propaganda. Quod quām verum sit, si quis illam rationē, qua Christus in tradenda docendaque fide Christiana usus est, cum ista, qua in suis erroribus propagandis hæretici à diabolo missi & afflati abutuntur, conferre voluerit, statim intelliget. Christus ut orbem terrarum cælesti suæ legi subiugaret, idiotas, pescatores, ^{Matth. 4} ac simplices homines non diuites, non potentes, non doctos, non eloquentes elegit, ne quis suspicari posset, Christianam religionem ac fidem aut aliunde quām à Deo allatam, aut mundo humani ingenij viribus, non Dei ope & præsidio, fuisse persuasam. Bethlehem enim tenue opidū, vel potius humi- ^{Lec. 2.}

Matth. 20.

*Christus
quare ianuas,
ignobiles &
impotens ele-
gerat.*

leum vicum, nasciturus patriam elegit. Hierosolymam, florentissimam ciuitatem, ignominiae crucis suæ testem esse voluit. Nam si potentissimam urbem Romanam, in qua nascetur elegisset, quis mundi conuersionem non illius ciuitatis potentiae adscripisset? Si Cæsaris filius fuisset, quis non imperatoriz maiestati idem attribuisset? Sed ut humano generi perspicuum esset illud opus Dei, omnibusque notum esset, Christi diuinitatem esse, quæ mundum ad veram Dei suæque salutis cognitionem reformaret, non solum humile opidum, ubi nasceretur, elegit, verum etiam pauperes, & idiotas Apostolos atque discipulos habere voluit. Quibus nihilominus non solum ea quæ natura aut ratione capi non poterant, prædicare mandauit; verum etiam imperatores & reges, ac potentissimos principes, facundissimos quoque oratores, & philosophos acutissimos, qui iis resisterent & repugnarent, inimicos dedit. His tamen superatis atque devictis, suam doctrinam amplecti persuaserunt, & in victoriae argumentum, in illa sibi inimicissima & superbissima vrbe victoriae suæ trophæa posuerunt, domusque Dei ecclesiæ Romanæ, contra quam portæ inferi non præualebunt, fundamenta iecerunt. Quod sanè, cum illi nec exercitu ducerent, nec opibus pollerent, nec eloquentiæ aut

Matth. 16.

tiæ aut philosophiæ præsidiis niterentur, sine
diuinitatis arcana ope fieri non poterat. Ideò
Diuis Paullus inquit: Videte vocationem ve-
stram fratres; quia non multi sapientes secu-
dum carnem, non multi potentes, non mul-
ti nobiles; sed quæ stulta sunt mundi elegit
Deus, ut confundat sapientes; & infirma
mundi elegit Deus, ut cōfundat fortia; & cō-
temptibilia elegit Deus & ea quæ nō sunt, ut
ea quæ sunt destrueret: & non glorietur om-
nis caro in cōspectu eius: ut, quemadmodum
scriptum est, qui gloriatur, in Domino glo-
rietur.

Contrà diabolus, cùm errores plantare
vult, clarum aliquem & facūdum oratorem,
aut certè philosopum acutissimum querit,
qui principes & potentissimos quosque in
suum factionem inducat: ut quod ratione nō
potest, vi & armis efficiat. qui si nostra me-
moria principes quoldam ac nobiles homi-
nes, qui suos præcones fouerent atque defen-
derent, ab initio in suas partes non induxis-
set, nihil potuisset efficere. Neque quisquam
adeò demens fuisset inuentus, qui illius cau-
sam tueretur, si, quemadmodum Christus
fecerat, ita ille præcones Euangelij sui inter
regum ac iudicium tribunalia, & carnificum
lictorumque manus, ut ab iis vltimo supplicio
afficerentur, quod Christi discipulis per

Diabolus
quare poten-
tes ministros
elegit.

trecētos annos acciderat, inermes reliquisset. Quod cūm diabolus intelligeret, id egit in primis, vt præconibus suis principum, qui illos souerent, fauorem & gratiam quæreret. nam si soli plebeij seducti fuissent, principes auctem ita in fide constantes stabilesque mássissent, vt sunt hodie plebeij, illorum impunita non fuisset audacia. Quod cūm diabolo non esset obscurum, nihil ei ab initio vi- sum est antiquius, quām vt præconibus suis principum aliquorum ac magistratum cōciliaret fauorem: vt hoc modo vltimi suppli- cij animaduersiōnem, quam, antiquas hæ- reses ab inferis excitantes, secundum omnia iura, omnesque leges, quæ ante illorum ad- uentum seuerè obseruabantur, commen- tarii fuerant, effugere possent. Ita illorum fauore subnixi, errores suos tutò seminarunt; & po- puli animis in suam factionem illectis atque pertractis, paullatim eò vsque progressi sunt, vt quod astu non poterant, id vi & armis se facile perfecturos putarent. Sic agere con- sueuerunt ministri diaboli, qui nisi humanis auxiliis niterentur, cūm Deum secum mini- mē facere sciānt, studiorum suorum profe- ctum habere non possent. Quare nisi id in primis orbi persuasiōnēt, vt præconibus suis ampla stipendia darentur, iam nullos habe- rent. quibus si mendicato viuendum esset,

*Principum
fauore hæreti-
ci subnixi er-
rores semina-
tunt.*

quem-

*Suis præconi-
bus hæretici
ampla stipen-
dia largiūbā
tur.*

quemadmodum nonnullis monachorum or-^{simile,}
dinibus; velut locustarum greges subito per-
irent. Quos si rhetores desererent, eorum
dogmata ut fumus ac fauilla deficerent. si
vero principes & nobiles eorum caussam de-
sererent, aliamque defendenter, celeriter isti
ministri fidem suam ac religionem mutaret,
& ad principum voluntatem conformarent:
quod iam in plerisque provinciis factum
videmus.

Itaque dum omnes istorum rationes pla-
ne considero, tale aliquid reperio, quale de
Mahometo memoriae proditum est. Qui cum
impiam illam superstitionem propagate vel-<sup>Mahometo
similes here-
tici esse cen-
sentur.</sup>
let, illud in primis egit, ut nonnullis, quos
religionis specie in suam factionem illexerat,
vivendi ut luberet potestatem faceret. qui
vero in suas partes transire nollent, eos om-
nes vexandi ac spoliandi facultate permissa,
suum ope vi & armis, ut illam superstitionem
amplectentes, cogere instituit. Ita isti
cum sanctitatis specie in suam factionem co-
plures allexisserunt, quod reliquum videbatur,
illorum vi & armis cogendum existumarunt;
eoque modo magnam hominum multitu-
dinem spe praedae in sua castra allexerunt. In-
terea Deum sibi obligatum atque deuinctum,<sup>Deum sibi
obligatum ha-
bentes a fir-
mabant.</sup>
quod neque vinum bibunt, nisi sitiant, ut ipsi
quidem dicunt; sed ego verbis eorum non

adop.

V 2 credo,

credo, neque cibum capiunt, nisi esuriant, arbitrantur. At Turcarum, qui abstemij vivunt, maior est abstinentia.

Sed ut illis aliquid demus, quantum inter Apostolorum, eorumque qui illorum vestigia sequuti sunt, & istorum prophetarum exiguum abstinentiam interest? Longè verò aliter illi legē Euangelicam, aliter isti sua do-

Imperii legi ḡmata promulgarunt. Illi siquidem amplius quam trecentis annis omne suppliciorum & hereticorum genus, ipsamque mortem ab imperatoribus & tyrannis patientissimè sustinebant. qui cum iis minimè repugnarent, neque quemquam occiderent, aut ullius hominis bona raperent; factum est, ut orbem ea patientia, iisque artibus suavi Christi iugo subderent. Istorum autem quam exigua, quam breuis patientia fuerit, obscurum non est: quæ sanè eorum, qui vlciscendi occasionem atque opportunitum tempus exspectat, patientiæ similis fuit. Quidquid autem sit, ita mundum offendenterunt sua crudelitate, qua in propagando plantandoq. suo Euangeliō, quod Christi esse mendaciter dicunt, abusi sunt: ut si illud, quod fieri nullo modo potest, verum esset, omnem sani iudicij hominem, ne ipsis fidem accommodet, impediuerint. Apparet igitur aduersariorum in hac re insignis iniquitas, qui nouis iudicibus suis falsis persuaserunt, ne nobis

Sua crudelitate heretici mundum offendenterunt.

nobis liberam audientiam darent; sed potius ipsimet arma caperent, quibus, ne quis reæ partis, patrum scilicet maiorumque nostrorum & illorum, religionis ac fidei patrocinium iuscipere auderet, per vim agerent atque prohiberent.

D E D O C T R I N Æ A D V E R S A-

R I O R V M C V M S V O R V M F A L-
forum iudicium cupiditate connivenientia, quo
tantum in ius illius doctrinæ amorem accedit,
ut de maiorum suorum religione & fide iam
audire nolint.

C A P V T X I I I .

MAGNA est octaua iniquitas, qua in nos non solum aduersarij, sed etiam corum falsi iudices abutuntur. tanto enim opinionum suarum tenentur afferu, ut neque iam aliquid, quod ad maiorum nostrorum defensionē pertineat, audire sustineant; neque in vlo siue scripturæ diuinæ, siue antiquorum patrum libro, quicumque tandem in eorum manus veniat, aliud nisi obscurum aliquem locum querant, ex quo aut errorem suum veritatis specie ac fuso exornent, aut fidem nostram oppugnent. Mentiōr, nisi aduersariorum coryphaeus ipse Lutherus hoc sibi in hac cauilla propositū fuisse

Heretorum
octaua in-
iquitas.

Epiſt. ad Ar-
gentinenses.

confitetur, cùm se quinquennio grauibus curis anxiū, in hanc cogitationem incubuisse scribit, vt contra hæc Christi verba, *Hoc est corpus meum*, nouam aliquam hæresim conderet. Cùm probè perspicerem (inquit) hac re papatui valdè me incommodare posse. Qui verò ab iis capti sunt, nouum istud doctrinæ genus adeò iucundum, ac suis affectibus conueniens esse deprehenderunt, vt eam magnopere vellent esse veram. Nam (vt ait.

Lactantius.

Lactantius) prauæ vitiosæque mentes aut omnino vera non intelligent, hebetatur enim acies eorum terrenis cupiditatibus, quæ sensus omnes grauant; aut etiam si intelligēt, dissimulabunt tamen, & vera esse nolent; quia trahuntur à vitiis, & scientes malis suis fauent, quorum suavitate capiuntur, & virtutis viam deserunt, cuius acerbitate offenduntur. Quare sine dubio malunt id esse fidetum, quo desideriis suis renunciare cogūtur.

Isti igitur affectus suos in hac præclara religione atque doctrina, quæ illorum cupiditatibus omni ex parte respondet & conuenit, tam altè fixerunt, vt eos iam reuellere vix possint. Itaque tanto studio & ardore animi ad eā defendendā, ediscendā & promouendā rapiūtur, vt luculéter ostendant, quanto antè desiderio tenerētur inueniendi talē aliquam sectam, quæ illis aliquanto amplius libertatis

*Hereticorum
sectam reci-
pientes, qua-
les antea fue-
runt offendit.*

licen-

licentiæque concederet, quæ illa antiqua & austera maiorum nostrorum religio tam delicatis hominibus, comatulis illis & torosulis albæ gallinæ filiis, qui nihil libidinæ suæ contrarium ferre possent, grauis & importuna permitteret. Quos mihi videre videor venientem illam nouam sectam amplecti, & huiusmodi gratulatione suscipere. O suavis & iucunda religio! ô lex salutaris! quam iam dudum optauimus, tibi felicissimum hunc in orbem terrarum gratulamur aduentum. Illa antiqua, quam à maioribus traditam acceperamus, valde molesta erat & grauis. tam multa siquidem nostræ voluntati repugnantia iubebat, vt ferendo illius iugo defatigati propè succumberemus. Idcirco qui nos illius seruitutis graui sarcina liberaret, aliquem magnopere requirebamus. Quid multis opus est? illa iejunium indicebat inuitis, illa certis hebdomadæ diebus à carnibus abstinere cogebat: illa quadragesimale iejunium preſcribebat. Quid, quod exomologesin, peccatorumque confessionem imperabat? Quid, quod Missis nos interefſe, templis frequentare, precibus incuimbere, in Missa, vespèris, matutinis, per duas aut tres horas hærere cogebat, aliaque multa mandabat: ad quæ cum nullo deuotionis affectu impelleremur, nihil eo vitæ genere acerbius,

*Quæ illa-
citate sensu-
ales hereti-
corum sectam
amplecti sunt,
ostendatur.*

*Quæ deli-
cias dedicari le-
genz Euange-
licam libet
abuicabant.*

nihil tristius erat. nam si talia facere destituissemus, statim sequebatur infamia; quæ si faceremus, iis nihil durius nobis accidere poterat. Sed de illis quid ô præclara lex iudicas? an ea ad rem pertinere videntur? Minime, minime ait illa. Nam ex iis complura sunt impia; quæ verò utilia sunt, de iis minime vobis laborandum est. Christus enim pro vobis ea fecit. ille pro vobis ieiunavit, ille pro vobis in pœnitentia operibus laborauit, ille pro vobis mortem subiit, ille pro vobis in cælum ascendit. Ita neque ieiunare, neque pœnitentiam agere, neque Deum precari, neq. illius præceptis obtemperare, neq. mori, neque in cælum peruenire debetis. Satis est enim quod Christus illa pro vobis gessit, satis est quod pro vobis in cælum Christus ascendit. quid opus est vobis tantopere laborare, ut illius, quem in cælo esse non ignoratis, vestigia sequamini? ille res vestras etiam ibi curabit. Manete ergo domi vestræ, & securi in vtramque aurem dormite. ille vos in Adonidis horto collocauit, ille vos omni ex parte securos voluptatibus circumfluere voluit. Nec Epicurus vñquam suis discipulis plus libertatis licentiaque concessit, quam Christus vobis tribuit. Ede, bibe, lude; hac enim ratione post mortem nullo negotio redi euolabis in cælum, nō minus celeriter, quam quiuis

Ironice dictū.
Hereticorum
secta que
prescribatur
proponuntur.

Marc. 16.

*Hereticorum
secta plura
falsa dogma-
ta docebat.*

quiuis ex sanctis illis Anachoretis. Christus vos ab omni legis seruitute, & ab omnium hominum obedientia liberauit. hæc omnia falsa dogmata hæreticorum secta docebat.

Vix dum istos huiusmodi suauissima oratione demulserat, & tamquam ex horrentibus carceris tenebris eductos, ac vinculis absolutos, in optatissimam lucem, & iucundissimam libertatem eduxerat, cum eam certatim amplexi deosculatur, laudant, in cælum ferunt, omni alteri legi, quæ vim quam in orbem allata fuerit, præferendam iudicant. illiusque inuentores & prædicatores omnibus magistris atque doctoribus, qui vbi cumque gentium vim quam antè fuerant, quantacumque sanctitatis & doctrinæ laude floruerint, anteponendos esse volunt. Illa Euangelica Samaritana non ita gaudio elata est, cùm Messiam inuenit, vt isti triumphant & exsultant, quod in huiusmodi sectam, & in tales magistros, quorum oratione nihil dulcius, nihil iucundius, inciderunt. Illa, quod Christum verumque Messiam inuenisset, non tanto tumultu patefecit; quanto isti de isto nescio quo novo spiritu, qui è somno excitat, uno halitu sic illos afflauit, & sua diuinitate perfudit, vt talem religionem omnibus maioribus suis incognitā inuenerint, gloriatur, ac vbiq. se iactant. Vnde sc Deo gratias Ab heret
decepti m
gna alacri
etiam se
amplectet
Ioan. 4.
Dissimile
sum sec
heretici a
Deo esse c
tendebant

V 5 agere

22.100

agere simulant, quasi hanc ab illo traditam
acceperint: certè hanc ad Deum tamquam
ad auctorem, falsò quidem referre consue-
uerunt. & quamquam eius auctores homi-
nes fuisse certò sciant, tamen omnium, qui
vñquam extiterunt hominū se felicissimos
arbitrantur, quòd talem religionem ac liber-
tatem, immo licentiam, quam dudum desi-
derauerant, inuenerunt.

*Litigatoriis
retici assimi-
lantur.*

Qui sanè nec iniuria litigatori alicui, qui tametsi nihil iuris se habere intelligat, litem tamen obtinere conatur, similes mihi videri solent. Quid igitur ille litigator? Accedet ad aliquem probum atque integrum iuris interpretem, à quo cùm audierit se iniuria laborare, talemque caussam iuri legibusque contrariam relinquendam esse, non contentus ad alium se confert. à quo cùm idem audierit, alium atque alium quæreret, donec ad extrellum in adolescentem aliquem, atque improbum causidicum incidat, qui ei dicat: Nō recte quidem, sed iniuria laboras bone vit; verum tamen ut litem obtineas operam dabo. O diuinum, inquiet, aduocatum! ô me felicem atque securum, qui in talem patronam inciderim! Hunc igitur vnum obseruabit, amplexabitur, colet; hunc laudibus in cælum feret; hunc omnibus aliis anteponet; huic amplam mercedē dabit: reliquos omnes

omnes vituperabit atque reprehendet, eosq.
si cum hoc vno conferantur, delitos, ineptos,
satuos, amentes, insanos esse dicet. Vnde igitur tantus amor subito exarsit? ex eo nimis
quod is ea dixit, quae iste libenter au-
diret. Idem ipsis nostris erga nouos magistros
suos vsu venit. hi enim ea dicunt quae illi li-
benter audiunt, hi illorum aures blanda ora-
tione demulcent; hi illorum animos suauis-
sime titillant, illis loquuntur placentia, eisq.
prospiciunt errores. Vnde fit ut illos cum sua
doctrina tanti faciant, ut iis solis se dedant
atque permittant, paratiique sint credere
Deum ipsum in caelo non esse, si ij tantum
aliquid tale dicerent. denique eos propè
Deos suos faciunt.

*Quare nos nos
magistros ha-
retici libenter
recipiunt.*

Etsa. 30.

Sed operæ pretium est animaduertere, in-
ter affectum quo nunc ad istos rapiuntur, &
cum quo fidem suam prosequebantur, cum
inter nostros numerarentur, quantum inter-
sit. tum molestum erat aliquid audire de fi-
de, interesse concioni sacræ, bonum aliquem
librum legere, ex quo fidei ratio intelligere-
tur, aliquam temporis partem in ea lectio-
ne consumere, nummum aliquem æreum
dare, ex quo illius fidei ratio promoueri, aut
prædicatores ali possent. Nunc verò istam re-
ligionem, quæ eorum affectibus mirè qua-
drat & conuenit, repertam tam ardenter &
impo-

*Diversus a-
mor, quo sua
fectam ha-
retici nunc reci-
piunt, & quo
antea legem
Evan gelicam
retinebant, of-
fenditur.*

impotenter amant, ut non solum omne studium in ea discenda tractandaque consumant, verum etiam sua sponte & patrimonia vendant, ut pecunia quæ illius ministris ac prædicatoribus tribuatur, abundè suppetat, & reliqua omnia negotia missa faciant,

Catholicam *ut auratos illos suos libellos legant.* In priorē *autē fidem suam eum affectum induerunt,* *quæ illeret odio* *babeant.*

Psal. 57.

Sap. 2.

secundum heretici autē fidem suam eum affectum induerunt, ut eam cane peius & angue oderint; ita ut de illa nihil iam audire sustineant. quod si forte aliud agentes, in alicuius Catholicī concione deprehendantur, tum verò longè alia curabunt, ne in animos eorum penetrare possit veritatis oratio. Furor enim illis, ut scriptura sacra inquit, secundum similitudinem serpētis; sicut aspidis surdæ & obthurantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantatiū, & benefici incantantis sapienter. Sed illis superueniet, quod eadem sacra scriptura consequenter testatur dicens: Deus conteret dētes eorum in ore ipsorum, & molas leonum confringet Dominus; ad nihil deuenient, tamquam aqua decurrentes; sicut cera quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt solem. Malitia nempe eorum exæcauit eos: idcōque nullum etiam librum ex iis, quibus fidei nostræ defensio cōtinetur, legere sustinent. ex quibus si forte aliquis in eorum manus venerit, nihil quod pro nobis facere

facere

facere videatur, credere, nihil intelligere volunt.

Quæ cùm ita sint, minimè mirandum est, si ex ipsis tam pauci in viam redeant; & quidquid iis dici demonstrarique possit, ad veram fidem, & matris ecclesiæ gremium revertantur. Quod Phariseis quondam accidit, qui & auditis Christi sermonibus, & visis illis miraculis, & illius vitæ admirabili sanctitate perspecta, non modò meliores nō sunt effecti, verùm etiam illius doctrinam irridebant, & illam purissimam vitam, illa diuina miracula calumniabantur. Idem ipsis vñu venit, nam quidquid pro fidei nostræ veritate in medium adferri possit, nihil aliud illi facient, nisi id deridere, calumniari, contemnere. Quod si scripturæ locus adeò perspicuus fuerit, vt illum in alium sensum detorquere non possint, tum verò præteruolabunt; ne si in eo diutiùs hæserint, fidem ei commodare cogantur.

Audiui ego de quodam, cuius stultitiam, cum singulari impietate coniunctam, hoc loco præterire non possum. Is cùm intellexisset me concionem habuisse in eos qui dicūt, idolatriam esse, virginem matrem salutare, cùm dicimus, Aue Maria: in qua concione cùm inter alia dixisset, Deum in magnam idiotarum atque simplicium utilitatem permisisse,

*Heretici Pharisæi
sunt similes
esse inuicem
sunt.*

*Cuius dæ
heretici stultitia
& impietas
ostenduntur,*

misisse, ut isti, qui nostro sèculo de ingenij præstantia tantopere gloriantur, in rebus adèo claris atque perspicuis, ut obscuræ possint esse nemini, laberentur & errarent; ne quis simpliciorum postea existeret, qui, cùm isti se

*Dens quatuor
hereticos in
manifestos ex-
votis labi per-
misit.*

omnia obscura scripturæ loca melius quām totam antiquitatem intelligere gloriaretur, iis temerè fidem commodaret, cùm eos in

tam manifestis rebus errasse vidisset, ut cùm isti dicunt idololatriæ inexpiabili scelere sese contaminare, qui matrem Dei virginem faltando dixerint, Ave Maria; an potest aliquis error esse manifestior? Quis enim fide-

Luc. 1.

*Sacratissimā
Mariam vir-
ginem salu-
tare Angelus
nos docuit.*

lium est, qui cùm legat, sanctum Angelum ad hoc à Deo missum, beatam virginem his verbis Dei que iussu primum omnium salutasse, existimare possit idololatriam, quod & sanctus Angelus aliquando non modò fecisset, sed etiam Dei iussu imperioque fecisset?

Quis eos, qui malum & impium dicunt id facere, quod sanctus Angelus ad Virginem missus officiòssimè fecerit, Diaboli spiritu afflatos neget? An non perspicuum est huiusmodi ingenia Satanae arte cæcari, ne quod Archangelo Deus præcipit, id bonum esse intelligent? Cum is inquam hæc omnia audisset, nec haberet quod contradiceret, cùm factum illud neque negare, neque aliò detinere posset, locum hunc præteruolans, tan-

tu

tum exclamauit. O scelus! ô impostorem! me
eo nomine appellans, quòd rectè factum es-
se defenderem, quod Angelus Dei fecit; ne-
que nos idololatras esse, cùm virginem Dei
matrem salutamus; nisi forte Angelus idem
Dei iussu faciens idololatra fuit. Quæ cùm
ita sint, vter nostrum impostor est? egóne,
qui scripturæ sacræ auctoritatem sequor, an
ille, qui illius, quam & Deus pater summo
honore dignatus est, & cui Dei filius obedi-
vit, & quam beatus Angelus humilitet salu-
tavit, honorem impedire conatur? Etenim
si sacratissimam Virginem Mariam sanctus
Angelus, quia Dei mater statim futura erat,
reuerenter salutare debuit; quare & nos ean-
dem, postquam Dei genitrix verè effecta est,
humiliter salutare non obligabimur?

Sed istos cæcos, cæcorumque duces missos
faciamus, iamque ad propositum reuertam-
ur, & quod instituimus, de singulari isto-
rum in hanc nouam religionem amore di-
camus, quo illi ebrij vel potius cæci, in ea er-
rores ullos esse, sibi persuadere non possunt;
tametsi complures, ut is de quo iam diximus,
adeò perspicui sunt, ut sponte in oculos ho-
minum incurvant. Ea autem amoris flamma
in eorum animis tam vehementer exarsit,
propterea quòd inter istud doctrinæ genus,
& eorum depravatos affectus, maximè con-
uenit.

Virgo sacra-
tissima à no-
bis humiliata
salutata est

Luc. 1.

Matth. 24.

uenit. Qua ex conuenientia etiam illud na-
 scitur, vt illi & facillimè in istos errores indu-
 ci, & difficillimè ex iisdem reuocari deduci
 que possint. Ita enim natura cōparatum est,
 vt quod volumus facile credamus; quod au-
 tem falsum & fictum esse cupimus, id in ani-
 mum difficillime inducere possumus. Vt-
*Mulieri me-
 renici hanti-
 ci comparan-
 tur.*
 enim mulier impudicitiae affueta ad castitatem
 & continetiam ægrè reuocari potest, propter
 eam quam ex libidine capit voluptatem: ita
 isti propter hanc meretricem, quæ eos omni,
 quam caro desiderat, voluptate perfundit,
 deserbo matris Ecclesiae Romanæ casto gre-
 mio, vt ad pudicam matrem redeant, quæ
 huiuscmodi non ferret insaniam, adduci
 non possunt. *Philosophus
 quidam Sto-
 cæ.*
 Itæ, cum ex eo quæreretur, cur ex illius di-
 scipulis plerique cum desererent, & in Epicu-
 ri castra transirent, ex Epicureis autem nulli
 ad eum transirent; eleganter lusit: Ex viris,
 inquit, eunuchi fieri possunt; ex eunuchis viri
 non possunt. His verbis ostendit, bonum vi-
 rum facile effeminari, atque ad improbita-
 tem traduci posse: quo facto, vix umquam ad
 animi sanitatem atque iustitiam reuocari po-
 test. Facile siquidem homo labitur, difficile
 surgit. Veritas enim (vt ait Lactantius) odio
 indoctis est ob insitam sibi austeritatem, quam
 natura hominum, proclivis in vita, pati non
 potest.

potest. Nam quia virtutibus amaritudo permista est, vitia vero voluptate condita sunt, illa offensi, hac deliniti feruntur in præceps, ac bonorum specie falsi, mala pro bonis amplectuntur.

Quod istis miseris atque deceptis in hac noua religione vsu venit, quæ illis ita & aures titillat, & magnam vitæ licentiam præbet, & illecebris suis fallaciisque blanditur, atque eorum cupiditatibus & libidinibus adeò fauet, ut etiam omnium facultatum suarum dispensio eam veram esse vellent. Quid? adeò illa fucata, suavis, ornata, & humanis sensibus grata est, ut ex doctorū virorū numero non pauci, dū vigeat ætas, dū florent anni, eam quā alioqui falsam esse non dubitant, amplectantur, se ante mortē pœnitentiā acturos, & eam relicturos esse confisi, ut hoc modo & interea huius vitæ deliciis ac voluptatibus perfruantur, & ab his ad æternæ vitæ delicias breui pœnitentię compendio transeant: quē admodum ij faciunt, quos ante mortem illi sectæ renunciare, & ad catholicam fidem reuerti videmus. Callidissimum genus hominum, qui etiam ipsi Deo, si fieri posset, imponerent. Qui cùm in Euangelio diuina voce pronunciasset; Regnum cœlorum vim patitur, in quod per multas tribulationes ingredi necesse est; vnde & Prophetæ & Apostoli,

*Hæretorum
sectæ hominū
cupiditatibus
faues.*

*March. 11.
Act. 15.
Per multas
tribulaciones
calum ingredi
opinet.*

& ceteri sancti viri, quos laudat antiquitas,
 sibi ipsis magnam violétiam intulerunt, & a-
 nimi perturbationes vt carnales affectus re-
 frenarent, quibus nouum istud doctrinæ ge-
 nus frena laxat; & nihilominus iis, qui abs-
 que vlla violentia per illam nouam & amœ-
 nam vitiorum viam iter fecerint, tā facilem
 & expeditum in regnum cælorum introitum
 pollicetur, quam illi veteres sancti, qui virtu-
 tis laude præstantes, Dei quoque amicitia
 digni fuerunt, post tantas victorias & triun-
 phos consecuti sunt. quibus isti longè calli-
 diores fuerunt, & vt illis quidem videtur,
 scripturam sacram non modò melius cau-
 tiusque legerunt, verūm etiam intellexerūt.
 Ex ea namque cùm didicissent, Deum nolle
 mortem peccatoris, sed vt conuertatur & vi-
 uat; & illud, In quacumque hora ingemue-
 rit peccator, & conuertetur ad me, omnium
 iniquitatum eius non recordabor; tūm apud
 se ita isti hæretici cogitare cœperunt: Cùm
 Deus adē bonus sit, vt peccatoribus ita fa-
 cile ignoscat, viuamus arbitrio nostro, donec
 huius vitæ voluptatibus deliciisque satia-
 simus. cùm verò ad extremum ventum erit,
 & impendente morte vel mōrbo, vel senio,
 debilitati corporis membra defecerint, tūm
 demum reuertemur ad Deum, & vnius sus-
 pirij compendio, quo nos peccasse dicemus,
 in cælum

Hech. 18.

Henrici ini-
 quam consi-
 lium cogni-
 tunt, vt Dei
 misericordia
 abusi, deliciis
 satiarentur.

in cælum rectâ euolabimus. Nam cùm ignis purgatorius non sit, quemadmodum ex hoc nostro nouo falsoqué Euangelio didicimus, quid erit quod nos potius quâm illos antiquos cum omni sua viuendi austeritate ab æterni regni felicitate retardet? qui sanè fru-
stra laborarunt, cùm in cælum per illam ar-
dram difficultemqué semitam, quam elege-
runt, enitendum putarunt. Qua in re non
solum decepti, verùm etiam stulti fuerunt,
cùm Christum pro omnibus peccatis nostris
tanta passum esse, & illa omnia, quæ illis præ-
clara videbantur, fecisse, minime considera-
uerunt.

En quale consilium plerique adolescentes ab isto hæreticorum nouo falsoqué Eu-
angelio acceperunt, cui hac ipsa de caussa,
donec huius vitæ deliciis ac voluptatibus per
statem frui potuerunt, fidem seruare parati
sunt. Et sanè, si salutis iter esset tam planum
ac facile, quâm planum ab ipsis fingitur, quid
Ioanne Baptista cum suis locustis & tota illa
vitæ austeritate stultius? quid Apostolis Pe-
tro & Paullo dementius? Ex quibus hic cor-
pus suum castigabat, ne forte cùm aliis præ-
dicasset, ipse reprobus efficeretur. Quid reli-
quis sanctis insanius, qui tam amœnum &
iucundū salutis iter inuenire non potuerunt?

Profectò illi omnes fuere stultissimi, si

Spiritus sanctus istis tam planam & facilem salutis viam ostendit, quam illi in scripturarum campo, tanto studio, opera, diligentia diu multumque quæsitam, numquam inuenire potuerunt. Nam cum illi haec Domini

Math. 7.

Luc. 19.

¶ Pet. 4.

Math. 7.

*Heretici sunt
sancti an
te partes sa
pientes cœsen
di sunt.*

Eccle. 3.

verba in Euangelio legerent; Arcta & angusta est via, quæ dicit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam; & illud Abrahæ ad eum qui diuiniis aliquando floruerat, Fili recordare, quod recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala; nunc autem mutata sorte, hic consolatur, tu vero cruciaris: item Petri Apostolorum coryphaeum: Vix iustus saluabitur, impius autem & peccator ubi parebunt? Cum haec inquam scripturæ sacrae tonitrua audissent maiores nostri, iure meritoque timuerunt, si spatiosem illam & ampli libertatis ac licentie viam, per quam plurimi, ut omnes, qui nouum hoc doctrinæ genus amplexi sunt, iter faciunt, ne se ipsi fallerent atque deciperent. Talibus igitur Dei verbis illi fidem habentes, se ipsum in tuto collocare, quam, si iis non crederent, in amittendæ salutis discrimine periculoque versari maluerunt. Itaque an illos cum istis nouis Dei a-

maisiis stultos dicere debeam nescio. certe cum mihi verum dicere liceat, non modo non stultos, sed etiam istis longè sapientiores illos fuisse dicam. Nam qui amat periculum, peribit

ibit in illo: sapientisque est partem tuiorem eligere, quemadmodum stulti temerè sese in omne discrimen coniicere; quod neque videre, neque de eo audire sustinet, donec irrestitutum esse se sentiat.

Quod istis vſu venit, qui hæc scripturæ non verba, sed fulmina, quæ sanctis illis tantum terroris incusserant, tantam suæ salutis sollicitudinem attulerant, neq. legere, neque iis fidem commodare dignantur, sed nouis istis magistris credere malunt, qui omnia tua promittunt, nec quidquam iis ad salutem aliud, nisi vitam in omni licentia ac voluptate actam, modò psalmos illos Marotianos hilariter suauiterque cantillent, necessarium esse definiunt. Scilicet his gradibus Ioannes Baptista ascendit in cælum, Paullus autem Apostolus & reliqui sancti, tam multa, tam grauia passi, Christum magistrum præcūtem hoc modo secuti sunt. Et isti non minus facile, quam illi, post tantos labores & ærumnas recipientur in cælum. Nam secundum huius noui Euangelij sententiam, cùm Christus pro nobis passus sit, quantæ insaniae esset ab illo sumere exemplum; quemadmodum Petrus Apostolus hortatur dicens: Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exēplum, vt sequamini vestigia eius. Sed si vera esset

2. Pet. 2.

corum sententia, cur passus sit Christus,

Petrus

*Sapiens &
stultius differ-
tunt.*

*Heretici om-
nia sibi tutæ
& secura esse
promittunt.*

Petrus non intellexit. neque enim alia ex caussa passus est, nisi ut nos omni molestia liberaret. infinitum est illius meritum; & pro toto mundo non solum sufficienter, sed, ut isti theologi falsi somniant, etiam efficaciter passus est. Cùm igitur pro Turcis, Iudeis, Gentilibus, non minus quam pro hæreticis ille passus sit, cur nō omnes æquè salui fieret? Sed hæc alia quæstio est, quam si modò solveremus, huius noui Euangelij amatorum delicias fortassis interrumperet, quod iis molestum esset. tam gratum enim istis est hoc nouum doctrinæ genus, nullum ut aliud recipiendum putent. Cuius sanè admirabilis pulchritudo est, quæ tot homines sèculo deditos, & superbiæ, voluptati, avaritiæ seruientes, in sui amorem traxerit atque sopiauerit.

Proverb. 7.

Est apud Sapientem elegantissima per falsam doctrinam seductionis hominum imago depicta, aut certè sub specie mulieris adulteræ, quæ iuuenum animos in sui amorem allucere conatur, adumbrata descriptio. Ipsius autem Sapientis, quibus filium hortatur ut falsæ doctrinæ lenocinium caueat, verba ponemus. Dic sapientiæ (inquit) soror mea es, & prudètiam voca amicam tuâ; ut custodias te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit. Et paullò post: Irretiuit eum, inquit, multis sermonibus, & blanditiis labiorum

False doctrinæ sub specie
mulieris ad-
dubera de-
scriptio pon-
itur.

laboriorum suorum protraxit illum. Statim ^{ibidem} eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, nesciēs quod de periculo animæ illius agitur. Ita omnis falsa doctrina blanditiis suis & sua-^{simile} uitate verborum improvidam ad se iuuentu- tem trahit; quæ, quemadmodum bos ad vi- victimam ducitur, ita periculi sui immemor, solam presentem considerat voluptatem. Sed viae inferi domus eius, penetrantes interiora ^{ibidem} mortis. Quod illa vis & magnitudo amoris, qua nouam hanc meretricem colunt, prole- quuntur, obseruant, neque videre, neque considerare, neque credere istos sinit, quid- quid iis dicatur aut fiat. Sunt enim illius phil- Hæretici fal-
sa doctrina
misera suavis.
tate deceptio-
brij esse e-
con-
sensur. tris capti, & noui cuiusdam musti, quod illa istorum affectibus ac desideriis plane confor- me iis propinavit, misera & falsa suavitate adeò ebrij, ut neque videre possint quid ab illa dicatur, neque illius verbis fidem, neque imperiis atque præceptis obedientiam dene- gare audeant, etiam si iis patrem aut fratrem necare imperaret; neque de imperij qualitate quærendum potent. Et sane illud decretum quo huius seccæ magistris quidquid illi dixe- rint fidem habendam putant, quam impoté- ter in eius doctrinæ atque in illorum magi- strorum amorem abrépti sint, euidenter osté- dit. Aduersarij siquidem affluerationibus

*Heretici suo-
rum falsorum
magistrorum
amore duchi,
ab illis ven-
tati fideique
repugnantia
recipiunt.*

quibusdam frequenter utuntur, multaque non argumentis, non scripturæ testimonii, sed sola sua auctoritate confirmant. Tantus est autem istorum in magistros amor, tanta obseruantia, ut quidquid iij dixerint, id isti pro oraculis habeant, de quibus dubitare fas non sit. Ut verbi caussa, cum aduersarij negat, maiores nostros diuinæ intellectu scripturas, id isti statim credunt. sed cum ab iis queritur, qui id fieri possit, præfertim cum illi ipsi eas planas omnibus ac faciles esse dicant. Intellexerunt illi quidem, inquiunt, sed tam improbi ac impij fuerunt, ut verum dicere noluerint. Quod cum aduersarij verbo posuerint, id isti statim verum esse credunt; nec tanti criminis, quod patribus maioribusque suis adscribitur, ullam probationem requirunt, sed iis satis est, quod eorum magistri id ita se habere dicant. Item cum dicentibus nobis, haec ipsius Christi de Eucharistia sacramento loquentis esse verba; Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus; contrà illi magistri, Non est illius corpus inquiunt, sed corporis signum aut symbolum; credunt, nec ab iis querunt, a quo didicerint, Christi non corpus esse, sed signum. neque enim a Deo id vñquam audierunt, sed ipsi hoc ita se habere; non verbi Dei, sed verbi sui auctoritate confirmant. Ita si corum discipulos vrgeas,

cur

cur in hoc mysterio nihil aliud nisi symbolū esse credant, nullam rationem adferent, sed sola magistrorum suorum auctoritate nitentur. Quod profectò tale est, acsi apertissimè dicerent, nos in magistrorum nostrorum verba iacavimus, quidquid iij dixerint, etiam si nullo testimonio confirmetur, etiam si cum ipso Dei verbo pugnet, ei tamen fidem habere decreuimus. tantum enim illorum, qui nobis religionem tam gratā atque iucundam excogitarunt, amori debemus, vt iis, nisi omnia quæcumque dixerint, pro veris amplectamur, gratias nullo modo referre possimus. Tam ardens istorū erga aduersarios amor est.

A iudicibus, qui adeò fauent alteri parti, quid juris, quid æquitatis exspectari potest? certè illa altera pars ius suum apud tales iudices numquam obtinebit. Quare iure meritoque ab eorum sententia appellare potest.

Vt enim si quis coloratum vitrum ante oculos habeat, quidquid per illud aspicerit, eodem colore tinctum videbitur: ita qui inter

mentis oculos & rem aliquam odij aut amoris interponit affectum, ita eam consideret necesse est, vt iuxta illius affectus qualitatem vel bona vel mala esse videatur. Ita qui amat, omnia laudat; qui odit, omnia vituperat. Ex quo sit, vt isti quidquid huius nouæ doctrinæ genere continetur, non modo diligent, sed

*Hereticos in
suorum ma-
gistrorum ver-
ba iurasse, of-
tenduntur.*

simile.

*Odij vel a-
moris affectus
quid praestet
offenduntur.*

etiam ament, atque omnes qui hanc siue sequuntur siue defendant, qualemcumque tandem illi sint, tanti faciant, ut quidquid iij dixerint, etiam si pessimum sit, optimum iis esse videatur. Contrà antiquam illam religionem ac fidem, quam semel abiecerunt, tanto odio prosequuntur, ut in ea nihil sit quod illi non reiulant atque condemnent, antequam cuiusmodi illud sit, intelligent. Qui verò illam sequuntur atque defendant, in eos omnes tametsi virtute præstantes, tanto odij ardore inflammati æstuant, ut quidquid illi auctorant aut faciant, id istis impium ac nefarium esse videatur. Quare si ab eorum sententia prouocamus, præter id quod mali & illegitimi iudices sunt, donec istæ amoris teñbrae, quæ illorum animis adferunt cæcitatem, iudiciumque corruptum, depulsa fuerint, num illis facere videmur iniuriam? Nihil profectò minus.

*Amoris tenera
bris cæcitatem
adferunt.*

Atque singularis fuit illa aduersariorum calliditas, qua doctrinæ genus discipulorum suorum cupiditati ac libidini accommodatum, excogitauerint, ut & eos in illius amore amplexibusque sopirent, & antiquæ religionis ac fidei sanctitatem veritatis sociam & alumnam, atque illam honestam doctrinæ, quam maiores eorum coluerant, severitatem, in tantum apud eos odium adducerent. Nec minor

minor fuit istorum imprudentia , vel potius stultitia, qui eas infidias non cauerunt, quibus ita se circumueniri capique passi sunt, ut in re tam graui tantique motimenti tam insigne in nos iniquitatem admitterent. Sed de his hactenus. Veniamus nunc ad nonum caput iniurie, quam isti nobis faciunt, quæ reliquis non minor reperiatur.

DE ISTORVM FALSORVM

IVDICVM INIQVITATE, QVA
maiorum suorum fidem propter posteritatis
peccata condemnant, tametsi maiores in causa
non sint, cur eorum posteri peccent maleque
vivant.

C A P V T X I I I .

QUOD ad iniquitatis, quam aduersarij hic in nos ad miserunt, dum studiosissime agunt ut iudices sui maiores nostros stulte impieque condemnent, nonum caput spectat ; illud in primis dicendum est, hanc scripturæ esse sententiam : Iustitia iusti super eum erit, & impietas impij super impium. Ita qui peccauit, ei peccati sui pœna soluenda est, innocenti autem omnia iura pœna supplicioque eximunt. Ante omnia igitur querendum erat, quinam in hac cauilla peccassent, ne forte de aliquo

corum impietas et iniquitas refertur.
Ezech. 18.

de aliquo temerè iudicaretur. Aduersariorum autem iudices cùm sint falsi & illegitimi, nihil hic inquirendum putauerunt, sed indifferenter, prout apud eos accusabamus aut nos aut maiores nostri, ita ad accusatoris arbitrium sententiam ferebant; atque hos modò damnabant, illos absoluebant; contrà quos heri absoluerant, eos hodie condeinabant; & quos cōdemnauerat, eosdem paullò post absoluēbant: tantaque hic sententiarum varietas erat, tam crebra mutatio, ut in quo tandem consisterent, incertum esset. Nam patres suos modò condemnant, eosque Euangelium & fidem corrupisse pronunciant; modò absoluunt. nunc enim eos Euangeliū intellexisse aiunt, paullò post idē negant; illos fatuos & idiotas fuisse dicunt: nec tam acuto

*Iniqui et falsi
indices ab ha-
bētis electi
pro accusato-
rum libidine
indicant.*

ingeño præditos, vt Euangeliū, quod omnibus planum & facile est, intelligere potuerint. Ita pro accusatorum libidine patres suos & nostros modò accusant, modò purgant; modò condemnant, modò absoluunt. quos si aduersarij irriferint, isti quoque irrident; si vituperauerint, isti quoque vituperant; si conuicia in eos dixerint, isti quoq. conuiciantur: nec sibi querendum putant, vtrum id iure, an iniuria faciant. satis enim illis est ad condemnandum reum, accusatoris vocem audire; nec quis sit innocens, quis nocens, ma-

gnopere

gnopere quærendum existimant.

In sacerdotes tamen & monachos sæculi Contra sacerdotes & religiosos virros hæretici impetratum faciunt. nostri, quibus & fidei adulterationem, & hominum seductionem adscribunt, totam accusationis suæ vim impetumq. conuertunt, Sed initio demonstrauimus, si quid in fide nostra erroris esset (quod non est) id in maiores nostros recidere debere. hác enim fidem, antequam nasceremur, mundus acceperat, & tenebat. Iuxta scripturæ verò sententiam: Ezech. 18. Filius nō portabit iniquitatem patris, nec pater iniquitatem filij, cui peccandi auctor non fuit. Sed ut ad nostra veniamus, facile docere possum, fidei corruptionem, & populi Christiani seductionem, si quæ est, nulli omnino ex nostris, id est, Franciscanis, non iis qui adhuc in nostro ordine viuunt, non deniq. cuiquam eorum, qui nos ab ip'sius ordinis exordio præcesserunt, iure attribui posse. nam ante sanctissimorum virorum Francisci & Dominici tempora, antequam vllus Franciscanus natus esset, fides hæc, quam adhuc retinemus, sequimur, prædicamus, orbi Christiano cōmunis erat. Igitur si errarunt (quod est falsum) vñà cum ceteris profecto in errorum inducti fuerunt. nam cùm talis esset totius mundi fides atque sententia, an illi omnium iudicio suū prætulissent? Quid? quòd, antequam Franciscus nasceretur, celebratū erat

Fidei mysticæ
antiquitas.

erat oecumenicum Lateranense concilium, in cuius sententiam tota ecclesia, non solum Latina, verum etiam Graeca consenserat?

Fidei nostra confirmatio. Quo in concilio fides nostra uno eodemque totius orbis Christiani consensu, neminem reclamante, comprobata atque suscep ta est. Quid, quod etiam ante eodem omniū Chri-

Berengarij Christianorum consensu Berengarij impietas ita insipietas omnium catholice corum cōsentia suā damnata fuit. damnata est, ut ne unus quidem existeret, qui sacrilegum illum non condemnaret errorē, quem à suo auctore, totius mundi sententia subscribente, videret esse damnatum?

Quae cūm ita sint, nonne catholica fides, toto orbe diffusa, cuiuscumq. hominis opinioni iure anteponēda est? Quae autē nostra erit audacia, quāta impudētia, si nostrū iudiciū totius orbis iudicio p̄feramus: numquā tantū facinus, ne tam impium scelus dixerim, aggredi ausi sumus. Ex quo, nos seductores mi-

Seductor quis consendus fuit. nimē esse, facile intelligi potest. Seductor enim est, qui alium seorsum ducit, ut contra

hominum communitatem priuatā aliquam opinionem sequatur. Nos verò neminem seorsum abducimus, ut huiusmodi opinionem sequatur; sed potius omnes admonemus, ne à catholica totius orbis confessione discedat.

Quod aduersarij profecto non faciunt, qui homines seorsum trahunt, ut iuxta priuatam suam electionem & arbitrium non solum à totius

totius orbis communione separatum stabulum habeant, verum etiam pro sua libidine pastores rectoresque constituant. Ipsi ergo sunt seductores. Quod si negant, doceant Hæretici seductores mentis dicuntur. sicut quo Christiani orbis consensu, quo concilio fides eorum, quam nobis pro catholica, id est vniuersali, obtrudere conantur, approbata fuerit; quæ non nisi in quibusdam angulis recepta, certo temporis spatio viguit, in quibus modo nata, paullò post extinguitur: certè doceri non potest, eam aut totum orbem occupasse, aut omnia secula esse complexam. Ista enim fides, immo perfidia, quam nobis aduersarij obtrudunt, nihil umquam aliud fuit, nisi quorundam hominum priuata falsaque opinio, quam ut vniuersali totius Ecclesiæ confessioni anteponamus, illi præcipiunt. Ridiculum autem esset ac stultum, nos id facere, quos illi barbaros, fatuos appellare consueuerunt, qui si verū se dicere existimant, hoc etiam cogitare deberent, barbarorum hominum atque fatuorum sententiam non esse totius orbis Christiani iudicio præfrendam. Quod si in fide nostra & religione aliquid erroris est, nonne æquum erat asinos istos & fatuos, cum ob suam imperitiam & ingenij tarditatē acutius omnibus aliis videre non possint, in primis excusatos habere? Certè si erraremus, nos in errorem Ecclesia catholica

Prænatorum
hominum opinionem ecclesiæ iudicio
anteponere
stultum esset.

catholica induxisset (quod absit dicere) si quidem ipsam errare, cùm à Spiritu sancto regatur, est impossibile; cuius iudicio, pro ea animi moderatione, quæ in nobis aut est, aut esse debet, nostram non audemus, nec aliqua ratione possumus præferre sententiam.

*Aduersarij
suos iudices
in nostri odis
accidunt.* Quæ cùm ita sint, nonne perspicuum est, aduersarios nobis iniuriam facere, cùm in nos impetum faciunt, & iudicium suorum animos in nostriodium accidunt? Quid enim nostra innocentia clarus? quid manifestius? nam si mundus in iis erraret, nos illum saltem in errorem non induximus, sed ipsi vna cum toto orbe Christiano eodem implicati errore teneremur. Quòd si nostra miseriam & egestatem, labores & erumnas, quas pro huius fidei defensione suscipimus, si mercedis, quam pro tantis laboribus recipimus, exiguitatem considerarent aduersarij, nos miseratione dignissimos iudicarent; nec dubium iis esset, quin religionem hanc & fidem, quam profitemur atque defendimus, nisi veram esse sciremus, celeriter abiicemus. maximè hoc tempore, quo libertatis ac licentiæ edicto in Gallia promulgato, liberum est ibi vnicuique sentire & credere quod videtur, siue Turcatum, siue Gentiliū, siue Iudæorum, siue Hæreticorum Atheorumve sectam amplecti velit. liberum est, inquam;

*Hoc tempore
ad præcedūm
licentia m-
buntur.*

inquam omnibus per viā, quam eligendam duxerint, ad interitum currere. Quò si nos quoque cum plurimis ire vellemus, quanta esset amentia per hanc arduam & arctam virtutis viam iter facere, cùm illā amoenam, planam, delectabilem, nobis quoque propositam eligere liceat?

Quid, quòd ordo noster ^{franciscanus} is est, qui humano generi ex omnibus minus oneris ac molestiæ ^{ordo voluntatis eleemosynæ} adfert? neque enim ab ullo homine reditus, ^{nas pro redi-} neque decimas, neq. primitias exigimus; sed ^{tibus habet.} ex iis, quæ superfluunt ac redundant, illa tantum accipimus, quæ homines nobis sua spōte concedunt. non enim iudicum tribunalia lambimus, non lictores in cuiusquam prædia mittimus, vt ab eo aliquid per vim auferamus. imo verò quod nobis sua sponte quisq. concedit & donat, id sæpè magno emimus. Quid enim eo carius quod precibus cōstat? ^{Care emittat} quòd si inter nos nonnulli peccatores reperiuntur, nullus est ordo in quo huiusmodi homines desint. quos omnes si isti lapidibus cooperiēdos putant, fortasse primi omnium ipsi huic supplicio iure destinarentur. Hæc igitur si nostri illi falsi iudices se posita interim ira considerare dignarentur, non est dubium, quin furoris sui impetu fracto, se contra innocentēs ab aduerſariis incitatos esse, clare persicerent. Sed hæc haec tenus.

Y

Alterum

Alterum autem, in quo contra innocentess
istorum animos incitant aduersarij, in eo cer-
nitur, quod maiores suos eorumque religio-
nem ac fidem isti iudices falsi ab illis impulsi,
ob posteritatis vitia & peccata condemnant.

*Hereticorum
comarus im-
pertinens ca-
ptiosaq; argu-
mentatio pro-
ponitur.*

Ita enim apud istos aduersarij argumentari
solent. Summus Pontifex, Episcopi, Sacerdo-
tes, Monachi, vitiosam vitam ducunt; ma-
iores igitur nostri impij, & eorum fides falsa
erat. Hanc conclusionem adeo captiosam ita
recepérunt isti miseri, ut maiorū nostrorum
fidei veritatem ex posteritatis vitiis atque
peccatis metiendam putent. atqui si illorum
filij & posteri vitam suam ad patrum & ma-
iorum suorum exempla componerent, nihil
iis esset integrius, nihil sanctius. Quare gra-
uissanè est istorum iniuria, quam maioribus
faciunt; magna iniquitas, qua hic abutuntur.
Nam cùm hoc tempore complures Ecclesia-
sticos impuros atque improbos videant, om-
nes qui ante hos eiusdem ordinis & gradus
*Heretici ex
animorum suo-
rum qualita-
te maiorum
suorum patru-
m pietate affi-
cant.*
fuerunt, iis suis similes arbitrantur. At si
verum dicere auderem, profectò dicerem
istos ex animorum suorum qualitate maiorū
suorum pietatem atque virtutem aestimare.
Et quoniam sibi male conscienti sunt, nec ma-
gnopere laborant quid aut quo modo faciat,
dum id quod agunt eorum cupiditati libidi-
niique respondeat, omnes qui ante se in Ec-
clesia

clesia fuerunt, aut hodie Christianam fidem
retinent, sui similes existimant. Hæc igitur il-
lorum impiæ temeritatis est cauſa, cur om-
nium antiquorum patrum quasi de mendaci-
o ſuſpectorum testimonia reſiſtiant. Nam ſi
ex his aliquem in teſtem producas, ut Augu-
ſtinum narrantem. è certa cuiusdam tribuni ^{Auguſtinus}_{de ciui. l. 22.}
domo, oblato in ea à quodam eius preſbyte-
ro corporis Chriſti ſacrificio, cacodæmones
eſſe pulſos; aut Cyprianum aſſeuerantem ſe-^{Cyprianus.}
circà corporis Chriſti ſacramentum multa
vidiſſe miracula: aut alios quoſuis antiquos
patres idem aſſerentes, iſti nō credent. Qua-
re? quoniām omnes ſæculi nostri Pontifices,
Epifcopi, Preſbyteri, Monachi ſunt improbi
atque mēdaces; conſequens eſt illos quoque,
cūm eiusdem gradus & ordinis fuerint, iſtis
ſimiles fuiffe. Quare dicant illi ſanè quidquid
viſum fuerit, nos tamen non credemus. Si
verò ab iis quæras, cur Ethnicon, qui hi-
ſtorias conſcripferunt, teſtimonium pro verò
recipiant, cur Liuio, Plutarcho, Polybio, ce-
terisque hiftoriographis pótius fidem habe-
ant, quām noſtris auctoribus qui illos virtute
ſuperarunt; quod respondeant, aliud nihil
habéti, niſi hoc vnu: Omnes Papistæ, qui ho-
die viuunt, ſunt improbi & mendaciis aſſue-^{Eadem iniquas}
ti; igitur omnes Chriſtiani, qui viuquam fue-^{fentia ha-}
tunt, illis ſimiles ſunt. O Deus æterne, in-^{reſtici omnes}_{catholicos cō}^{deſtant.}

quæ tempora nos reseruasti, vt fideles tuos & amicos, sanctissimos illos viros ita conuiciis proscindi lacerarique videamus! Pontifex (inquietunt) hodiernus est improbus, ergo Silvester, Xistus, Gregorius, Magnus ille Leo, Clemens, Linus, Pius, Telephorus, Alexander, impij & Antichristi fuerūt. Doctores hodierni sunt improbi, ergo Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, his similes erant. Non est his credendum, ergo ne illis quidē. Franciscani nunc male viuunt, ergo Franciscus, Antonius, Bonaventura, quondam eodem modo. En istorum consequentiæ, en argumentationes, iustissimæque caussæ, vel potius dixerim, iniquissimæ accusationes, cur omnium antiquorum patrum atque doctorum testimonia reiicienda esse videantur.

*Magna here-
ticorum fraus
aut suos falsos
indices deci-
perent, often-
derent.*

Magna verò fraus & insignis, qua in falsis iudicibus suis circumueniendis atque fallen-
dis vsi sunt aduersarij, cùm illis persuadent,
ne alicui ex patribus & antiquis doctoribus,
sed tantum sibi credant, hoc loco deprehen-
ditur. Sciebant enim callidissimi viri, si cre-
ditum esset antiquis, errores suos esse dete-
ctos, neque quemquam fore, qui iis deinceps
fidem haberet. Ita quibusdā ex istorum aliquan-
do probauit, sanctorum patrum Clementis,
Anacleti, Dionysij Alexandri, Iustini, Irenæi,
Augustini, Ambrosij, Isidori, multorumque
aliorum

aliorum testimenti ritum celebrandi missæ
sacrificium ab Apostolis fuisse præscriptum,
& Ecclesiæ traditum: sed illi tot testibus om-
ni exceptione maioribus credere noluerunt.

Sanctis parti-
bus hereticis
credere nolunt.

Cum autem ex iis quæterem, cur tantis viris
non crederent? quia homines erant, inquiūt,
& id sine scripturæ auctoritate pro suo arbitrio
instituerunt. Quibus ergo credendum
est? Iis nimirum, inquiet, qui neque Petrum,
neque Apostolorum quemquam missæ sa-
crificium celebrasse cōtendunt. A quo id ac-
cepisti? non à scriptura, neque ab ullo anti-
quorum patrum, qui aliquid tale non dicunt;
sed ab istis tuis Sathanicis magistris, qui te in
eum errorem induxerunt, ut iis solis creden-
dum putares, si quid tamen prudentiæ, si
quid æquitatis esset in vobis, postquam & ab
aduersariis audistis, Missam ante Gregorij
tempora non fuisse celebratam, & à nobis illius
ritus & cærimonias inter Apostolorum insti-
tuta & decreta numerari, certè vtrique parti
dixisletis: Nos neque vobis neque vestris ad-
uersariis credimus, sed quid illa antiqua Ro-
mana Ecclesia, & illi antiqui doctores histo-
riæque scriptores, qui iis sæculis, de quibus
controversia est, floruerunt, ea de re memo-
riæ prodiderint, ipsi volumus cognoscere. Sed
cur isti hoc facere nolint nescio, illud certè
constat, eos solis hereticis magistris suis, quid-

Hereticorum
induces quid
dicere & fa-
cere debuerint.

Y 3 quid

quid ij dixerint, velle credere, tametsi & homines sunt, & multa eos peccare perspiciūt. Hoc autem sophisimare, quo aduersarij, quòd ipsi improbi sunt atque mendaces, tales & omnes maiores suos fuisse, & nos quoq. esse inferunt, in hunc errorem inducti sunt. Tanta huius noui Euangelij modestia, tāta æquitas est.

Quis igitur huius controuersiæ finis inueniri potest, cùm isti iniqui iudices neque nobis, neque cùiquam ex patribus suis, sed solis hæreticis aduersariis credant? quorum vnico verbo ac simplici negationi cùm plus fidei quām sexcentis antiquorum patrum asseverationibus & testimoniis habeatur, cui dubium esse potest, quin hic ab ipsis, qui omnia quæ aduersarij dixerint, credunt, ius nostrum læditur atque violatur? Maiores nostros sub talibus & tam iniquis iudicibus, qui illos de posteritatis suæ vitiis estimat atq. condēnant, caussa cadere profectò necesse est. Quis autē istorum morem atque rationem satis mirari queat? nam si omnium & conciliorum & antiquorum patrum auctoritatem testimoniaque produxeris, hæc omnia isti reiicient. Ex quibus si quæras cur id faciant, nihil aliud audies, nisi quòd omnes illi malæ fidei erant; nec quid contra veritatem dicerent, modò hinc aliquid emolumenti accederet, laborabant.

*Iniqui hereti-
corū iudices
vnico illorum
verbo magis,
quām sancto-
rum patrum
testimoniis
credunt.*

bant. Quòd si postea interroges, vnde hoc sciát, cùm ab omnibus, qui eo tépore scripserunt historiam, illos fuisse singulari integritate ac sanctitate præstantes, memoriarum proditum sit? Quibus igitur argumentis aut testibus illos improbos fuisse probatis? Ita, inquietant, à magistris doctorib[us] usque nostris (hereticis sci-licet) accepimus: præterea hoc ita se habere, ex posteritatis illorum vita moribusque perspici potest. Quid agitis miseri? cur maiores vestros ita iniquè impièque damnatis? Nónne scripture sententia est, Pater non portabit iniquitatem filij? Quare à tanta quaeso iniquitate desistite: nam si maiorum nostrorum præceptis obtemperaremus, omnia recte se haberent, nec in vlo ecclesiæ statu aut ordine vitia & peccata regnarent. Illud autem animum meum maximè offendit, quòd de omnibus bonis & doctis hominibus, qui ante illos fuerunt, ita malè sentiunt: quam opinionem ut de viris bonis integrisque conciperent, ab aduerfariis semel persuasi sunt, qui cùm hoc impietatis suæ fundamentum iecerunt, nemini nisi sibi solis esse credendum; quantam errorum molem super eo fundamento exstruere possunt? Quid non facile suis discipulis persuadebut? Et sanè non dubium est, quin iij mundum valde corruptum & malum offenderint, cùm tantæ hominum

*Heretici fat-
sorum suo-
rum magi-
strov[um] solu-
dictis ducen-
tut.*

Ezech. 18.

*Super impi-
heretici fun-
damentū ma-
gnā errorum
mole exstru-
unt.*

multitudini omnes maiores suos improbos atque impios fuisse, tam facile persuaserunt, & in tantum apud illos contemptum adduxerunt. Vna siquidem ex præcipuis cauissis, cur aliquis de aliis malè sentit & iudicat, ea est, quod ipse malus est atq. improbus. Nam (ut ait Sapiens) stultus in via sua ambulans, cum ipse sit insipiens, omnes stultos existimat. Scitum est illud Senecæ: *Hoc habet omnis affectus, ut in quod ipse insanit, in id putet etiam ceteros furere.* Vnde auarus & perfidus, qui alios vendendo aut emendo fallere consuevit, nemini fidé habet, propterea quod omnes alios sibi similes esse arbitratur. Nam, ut ait Chrysostomus, *vnuusquisque aliū de se aestimare solet.* Animus libidini deditus neminem castum putat. Castus autem difficeret credit impudicum esse talem. Superbus nullū humili; humili nullū superbū putat.

Ut enim bonus vir ac probus vix suspicatur quęquā improbū esse: ita improbus esse quęquā probū vix sibi persuadet. Quod quā verum sit, aduersarij euidenter ostendunt, qui cum improbi sint & mali, sequē tales esse nō ignorent, de sui conscientia ceteros aestimat; nec quemquam ante ipsos probum & innocentem fuisse existimant. Nam, ut apud Britannos tritū prouerbium: *Qui fugit ad furnum, is reliquos*

Eccle. 10.

Lib. de monib.

Qualis v-
ansquisque
est, tales cete-
ros esse indi-
cat.

Chrysost.

Apud Britan-
nos tritū pro-
uerbium.

quos omnes sequi existimat. Quod cùm isti faciunt, quantum in iis restrixit charitas, planel demonstrant. Quæ iuxta Apostoli sententiam non cogitat malum, id est, non est suspicioſa. Probi ſiquidem & boni omnia incerta & dubia in meliorem partem interpretari ſolent, tantum abeſt, vt iij de vlo homine abſque maniſta cauſſa male ſentiant & iudicent. Sed iſti miferi aduerſariorum dolis ac fraudibus circumuenti, in tantum malitia gradum proceſſerunt, vt de nullo hominum, qui aut vñquam fuerunt aut hodie ſunt, recte ſentire poſſint. Quia in re appetit singularis eorum & in maiores ſuos & in ceteros Christianos iniquitas, cùm ob leues ſuſpicioſes, quas ſola iſpoforum malitia & improbitas peperit, innocentes & iustos temerè impieque condennant.

Est & aliud in quo propter aliena peccata
insontes iniustè damnant, cùm ob vnius aut
alterius vitia totum ordinem, in quo pauci
vitiosi deprehenduntur, improbum & nefas-
trum esse iudicant; cùm tamen ij qui pecca-
runt, si iustitiae & æquitati locus est, soli pu-
niendi sint. Huiusmodi autem iudicio no-
ster ordo magis, quàm reliqui monachorum
ordines, subiectus esse consuevit. Nam si quis
ex nostris hominibus in aliquod crimen for-
te lapsus est, illius culpa non ipsi soli, sed toti

Y s ordini

ordini obiici consueuit, adeò ut ex vnius vi-
tio huiusmodi conclusiones elici soleant. Ille
Franciscanus hoc aut illud peccatum admi-
sit, ergo totus ordo improbus ac nefarius est.
Quidam Franciscanus animum meum of-
fendit, omnes igitur Franciscanos semper o-
dero. Sexcentas huiusmodi conclusiones fa-
ciunt, ut vna sententia fontes insontesque
condemnent; nec quis eos læserit, quis non
Andabat in
vnores heretici
immanatur. læserit, considerant, sed Andabatarum more
clausis (ut dicitur) oculis in obuios quoque
impetum faciunt. Quia in re ordo noster ce-
teris omnibus miseror videtur. Nam si quis
nobilium ebriosus aut latro fuerit, nemo ta-
men reliquos omnes nobiles dānat, aut odio
prosequitur. si quis negotiator fraudulentus
est, vnius culpa in ceteros non refertur. si quis
maritus adulterium admisit, illius crimen
reliquis maritis non adscribitur. de ceteris or-
dinibus iudicatur eodem modo. At verò in
nostro ordine vnius culpa cōfertur in omnes,
& propter huius aut illius crimen totus ordo
tamquam malus nefariusque damnatur. Si
quis ex nostris hominibus aliquem offendit,
& quodvis peccatum perpetrauit; id ita ferè
accipitur, quasi in illam offensionem & pec-
catum totus ordo consenserit: nec solum ab
hæreticis, verùm etiam à plerisque catholi-
cis hoc eodem modo impiè iudicatur. Nec
mihi

mihi dubium est, quin istam consuetudinem ^{iniqua con-}
diaboli malitia inuexerit, qui cùm videat ^{consuetudo cōtra}
quantum nostri ordinis homines in populo ^{religiosos à}
rectè instituendo elaborent, id agit, vt & illi ^{diabolo inuera-}
animum despondeant, neque deinceps quis-
quam existat, qui in ordinem vulgi iudicio
miserum & exosum adscribi velit. Quod vt
commodius effici possit, plerosque perditos
homines excitauit, qui non solum vbiqumq.
fuerint, nos ordinemque nostrum infament,
sed etiam cùm hanc hominum in nos ini-
quitatē esse scirent, vt ob vnius crimen ordi-
nem totum, omnesque qui in eo sunt incon-
sideratè condemnent, ac immortali odio per-
sequantur; multos libellos famosos, quos fa- ^{Libellos fa-}
cetiarum vocant, conscriberent, in quibus ^{mosos contra}
certè nostrorum hominum, vt ipsi quidem ^{Franciscanū.}
dicunt, crimina enumerant, quorum illi ipsi ^{ordinem here-}
sunt architecti & auctores, cùm de innocentib- ^{tici conscrip-}
tibus tam impia nefariaque configant, vt ^{serunt.}
& ordinem nostrum vulgo exosum atque cō-
temptum, & doctrinam nostram de errore
mendacioque suspectā reddere possint. Quid
igitur? An omnes nostri homines integri &
sancti? Minimè. Atque vtinam in nostro or-
dine pauciores essent, qui & Deum & homi-
nes sceleribus offenderent. Sed quoniam ad-
eō corrupta sunt hominum iudicia, vt vnius
hominis crimen in totius ordinis redundet
infamiam,

*Ex contemptu hominum in-
dicium quid na-
scatur.*

infamiam, non erat iis præbenda ansa iniuriæ innocentiae inferendi. Et quamquam vera essent, quæ Bocatius, Poggius, aut ceteri de Franciscanis aliisve monachis narrant, ea tamen litteris committi, memoriaræque mandari non oportebat. Quam ob rem inquires? quia non est dubium, quin ij qui illa quæ narrantur crimina à Franciscanis admissa viderunt, grauiter offensi fuerint: Monachorū enim peccata reliquorum hominum, maximè secularium, peccatis hac de caussa videntur esse grauiora, quod in imbecillorum & pusillorum offensionem magis incurunt; quæ quo paucioribus nota sunt, eò pauciores offendunt. Ita illi dum peccant, peccati sui solos testes offendunt; qui verò illorum peccata tamquam in theatro omnibus spectanda proponunt, omnes qui per eos quod latebat intelligent, scandalizant. Qui igitur toti

*Per libellos famosos: alio-
rum peccata
publicè propo-
nentes scan-
dalum im-
mittunt.*

mundo editis libris ea exponunt & ostentat, cui dubium est, quin toti mundo, quantum in ipsis est, scandali materiam præbeant? Si ergo monachorum peccata, propter scandalum grauiora esse credunt, nonne par erat eos id agere, si tamen scandalum esse malum existimant, ut id ad paucissimos perueniret? Quantum est igitur istorum scelus, qui offendicula non modò non remouent, sed potius toti orbi publicant & ostendunt? Monachus enim

enim solos peccati sui testes offendit, isti verò infinitam hominum multitudinem, qui eorum impia scripta lecturi sunt, venenatæ linguae maledicentia scandalizant. Qui cùm nō ignorarént eam esse humanorum iudiciorum imbecillitatem, vt ob vnius vitium omnes eius ordinis homines condemnare parati essent, adduci profectò non possum, vt existimem eos huiusmodi fabulas alio animo cōscripsisse, quām vt & monachorum genus fratres suos, & ciuidem matris Ecclesiæ filios irritarent, & proximos scandalizarent, & ipsum ordinem, illam doctrinam quam iij prædicant, illa matris Ecclesiæ Romanæ sacramenta quæ administrant, in ludibrium & cōtemptum adducerent. nisi fortè illos vlcisci voluerint, quòd in vitia, quibus isti implicati tenentur, in concionibus nonnumquam inuesti sunt. Ad ædificationem etenim proximi ea ratio nullo modo pertinebat. Nam si Math. 16. Euangelij regulam tenere voluissent, cùm aduersus aliquem monachorum quippiam scirent, cum certè primo monere, deinde eius præpositis ac prælatis, qui possent emendare delictum, indicare debebant, non tantum scandali, quod ipsi quoque malum dicunt, incendium suscitare. quod enim per se malum est, id quo latius patet atque diffunditur, eo peius est. sed contra quemcumq. illorum est Do-

Heretici de-
pravato usi-
mo concus-
monachos li-
bellos fau-
sos scripsisse.

350 DEFENSIONIS FIDEI
est Domini querela dicentis: Sedens aduersus
fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium
matris tuæ ponebas scandalum; hæc fecisti,
& tacui.

*Voluntariam
pauperatatem
quæ mona-
chis aegerunt.*

Quid, quod isti in nos ita agunt, ac si hu-
mani generis esseimus hostes? Verum tamen,
ut publicæ utilitati commodiùs seruire posse-
mus, huic ordini, atque huic inopiae & ege-
stati voluntariæ nomina dedimus: quod sanè
pauci faciendum putant, propterea quod iij
qui semel istud iugum suscepérunt, non so-
lum multas calamitates & ærumnas vtrò
appetunt, verùm etiam multis commodis,
quibus absque peccato frui poterant, sponte
se priuant. Quæ omnia ut & Deo, & publicæ
utilitati seruire, & hominum instructioni cō-
modiùs vacare possimus, semel abiecimus.
Quæ cùm ita sint, non defunt tamen homi-
nes quidam adeò impij & improbi, ut hac
ipsa de caussa, cùm nobis agendæ potius es-
sent gratiæ, hostium loco nos habent, nec
quidquam post Deum peius quām nostrum
ordinem oderunt. Iij sunt qui tum demum
gaudio exsultat & triumphat, cùm aliquam
ob loquendi de nobis ansam inuenisse se exi-
stiment: quare nihil illis potest esse iuctidius,
ad quam tanto desiderij ardore rapiuntur, vt
non modò de iis quæ Dei lege prohibentur,
verùm etiam de adiaphoris, in quibus pec-
cati

*13. sententiae
dui his in dete-
rre rem panē
iudicant.*

cati nihil est, nos infamare conentur.

Noui ego quosdam optimos viros, qui cū essent simoniaci, & vxorem vnā cum sacerdotiis (quæ beneficia vocant) haberent, non minus me detestabantur atq. oderant, quod in nostro coenobio nouum dormitorium ædificassem, quām si centum homines mea manu iugulassem. Nec illi interea trabem in Matth. 7. oculo suo considerabant, neque, qua mente ædificabamus, attendendum sibi putabant. Ædificare siquidem ex se neque vitij aliquid habet, neque diuina lege prohibetur, nisi sorte aut finis & scopus ipse damnetur, aut ex iis quæ alteri eripueris, structura illa consurgat. Nos verò nihil ab ullo homine, nisi quod datur accipimus. nec modus ullus est aliena tractandi magis licitus, quām ex donatione, si is qui dedit, habuit donandi potestatem.

Sed hæc hactenus. Neque enim aliud hoc loco nobis propositum est, nisi ut hominum in nos iniquitatē ac malitia ac patefaciamus. qui tamquam si ipsis solis factus esset hic mundus, quasi ea omnia quæ Deus à se creatæ humano generi voluit esse cōmunia, ipsis solis seruire deberent: ita Dei seruos, quod se ipsis numini dedicauerunt, hoc deterioris conditionis esse arbitrantur, adeò ut hi Domini & Dei sui creaturis deinceps uti nō possint. Quid? quod icti tristes alienæ vitæ rigidique

Aliene vita rigidique censores, si quem ex nostris fratribus in equo iter facientem viderint, frenunt, illumque condemnant: nec acutissimi homines illius aut imbecillitatem, aut negotij magnitudinem ac pondus, aut qualitatem, aut quid ei euenire possit si pedibus iter fecerit, aspiciunt, sed ieuiter ac temerè iuxta animi depravatique iudicij sui malitiam in nos sententiam ferunt, nos quasi nefarios ac impios homines damnant, propterea quòd ea facimus quæ Dei præceptis, quæ nisi violentur, nemo damnandus est, non repugnant. Tanta cùt igitur hominum in nos malitia, tanta iniquitas, vt si spes nostra huius

2. Cor. 15.

Ioan. 15.

Matth. 5.

vitæ terminaretur angustiis, non solum quod Apostolus ait, miserabiliores omnibus hominibus, verùm etiam ipsis brutis animalibus infeliores essemus. Sed scimus profectò qui dixerit nobis: Si mundus vos odit, scitote quòd me priorem vobis odio habuit. Et ilud: Beati eritis cùm vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me: gaudete & exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. His pollicitationibus Dei filius nostrum mætorem consolatur, & nostram præmij exspectationem erigit atque, sustentat. quæ si decesset, quis hoc vitæ genus amplexus, in eo perseveraret, vt tamquam

signum

signum ad sagittam, omnium malitiæ & iniuriae esset expositus; & in quem omnes omnia quæ viderentur, impune & dicere & facere possent?

Sed (ut eò vnde digressa est revertatur oratio) non ignorabant aduersarij ita homines affectos esse, ut minimo negotio in nos exacerbari irritariq. possent, & suum odium, quemadmodum superius exposuimus, ac iracundiam ostenderent, dum ob peccata paucorum, totum ordinem condemnarent. Itaque ut frigidam suffunderent, immo ut oleum camino adiicerent, de quibusdam nostris hominibus fabulas conscripserunt, eorumque peccata editis libris tamquam in theatro toti orbi spectanda exhibuerunt, ut nos omnes hominum genus esse impios ac nefarios iudicaret; ac proinde omnibus exosí & detestabiles vndique pelleremur. Sed fortasse istos fecellit euentus. Immo vero tantum impietas saeva profecit, ut si quis sacerdos dicatur aut monachus, non solum id cōuicij loco habeatur, verum etiam istorum discipulis & asseclis, ad iugulandum hominem eiusque bona diripienda, satis magnum crimen esse videatur, si in sacerdotali aut monachali habitu atque vestitu deprehendatur. Nec quidquam isti amplius sibi quærendum putant, qui sit ille, bonus an malus,

qui in sacerdotali aut monachali habitu innenteatur, ad iugulandum ab hereticis duceatur.

Z probus

Matth. 26.

Genes. 9.

Gen. 16.

Gen. 27.

probus an improbus. O singularem istorum
 æquitatem atque iustitiam! ô aduersariorum
 & iudicium suorum admirabilem sapietiam,
 immo calliditatem & malitiam singularem!
 Quis deinceps in Christuni credet, inter cu-
 ius electos Apostolos Iudam illum perfidio-
 sum atque impium videat? Cui Noë patri-
 archæ domus, in qua tam itapius ille Cham
 versatur? Cui Abrahæ familia, in qua Ismaël?
 cui Isaaci domus, in qua sœuus Eſau manet,
 non iure videatur esse damnanda? Hæc igi-
 tur isti miseri atque seducti non attendunt,
 nec monachos, qui peccarunt, homines im-
 beccilitati carnis obnoxios, ac Satanæ tenta-
 tionibus & insidiis expositos esse, considerat.
 Quid, quod ne illud quidem cogitant, illos
 qui aliquando lapsi sunt, ex eodem quo & ip-
 si luto esse formatos? illos sui similes, & an-
 tequam Francisco nomen darent, sibi fuisse
 socios & æquales? Nec ordini tantam esse
 vim, ut illos ad sanctitatem & innocentiam
 cogere possit inuitos.

Exem qui si-
 mel peccauit,
 semper in pe-
 cato esse, non
 est iudicatu-
 dum.

Quid, quod is qui paullo antè peccauit &
 lapsus est, iam forte surrexit, & peccati ma-
 cula penitentiæ lacrymis remediisq. deter-
 fa, candidam innocentia vestem Dei munere
 & benignitate recepit? Illud autem omitto,
 propter unum peccatum semel admissum
 neminem, tamquam in peccatorum cœno
 semper

semper voluntatus fuisset, esse damnandum. alioqui & Moses & Dauid & Apostoli, qui omnes aliquando peccarunt, tamquam impij iure damnandi sunt. Sed diutius fortasse, quam par fuit, hoc loco morati sumus. aliquid tamen & de aduersariorum malitia, & de fallorum judicum suorum stultitia, qui adeò temere & iniquè bonos vñā cum malis, innocentes cum improbis, absque ullo discrimine condemnant, necessariò dicendum fuit. Ad hæc aduersariorum quoque fraus atque calliditas, qua auditorum suorum imbecillitate ita abusi sunt, ut eos in nostri odiū propensos, vitiorum nostrorum specie atque prætextu magis accenderent & irritarent, in lucem proferenda erat. Sed de his haec tenus.

QVID QVID IN AVCTORIS

VITAM ADVER SARI I DIXE-
rint, ex eo ad maiorum nostrorum fidei con-
demnationem nihil inferri posse ostenditur.

SE Q V I T V R vt ad alium superio-
ri finitimum locum veniamus, quo
aduersarij in huius cauſæ, quam
pro catholicæ fidei defensione sus-
cepimus, oppugnationem fortassis vtentur.

Fieri enim potest, ut iij extra cauſſam quæren-
 dum putent, quisnam ego ſim: ut ſi auocatis
 & abductis ad hanc cogitationem falsis iudi-
 cibus ſuis perſuadere potuerint, me impro-
 bum eſſe, tum demum ſolitis ſophiſmatis
 atque fallaciis eos in errorem inducant, hoc
 modo: Frater Christophorus hæc aut illa ad-
 misit, conſequens eſt igitur omnium mai-
 orum vestrorum fidem eſſe falſam. Fr. Chri-
 ſtophorus vitam ducit improbam, ergo om-
 nes maiores vestrī fuerunt improbi. Ita ex iis,
 quæ in me aut finixerint aut dixerint, contra
 maiores nostros conſuſionem fabricabun-
 tur. Ad hæc ſuos iniquos iudices huiusmodi
 quæſtiunculis detinebunt, cur nostri calcei
 ſint fenestrati? cur noster habitus ſit hoc po-
 tius quām illo colore? cur galerus noster la-
 neus, ut ſuo more concludant ad hunc mo-
 dum. Frater Christophorus habet calceos
 fenestratos, ergo maiorum fides falſa eſt. Frater
 Christophorus eſt cucullatus, ergo corpus
 Christi non eſt in Euchariftia. Ego verò, ſi in
 huiusmodi næniis & ineptiis iſti tempus te-
 rendum putant, ad eas mihi otium deeffe
 profiteor. quod ſi non deeffet, in tam vanis
 ac friuolis quæſtionibus, quæ ad rem nihil fa-
 ciunt, nollem conſumere, ut quærerem, quali
 pileo, quibus caligis, quo thorace, quo cul-
 tu eorum ministri vtantur. non enim mihi
 curz

Imperiūtes
 hereticorum
 conſequentes.

Primo & que-
 ſtionibus de-
 timens non de-
 fet.

curæ est quo pacto iij vestiantur, modò nuda & aperta sit veritas. Quòd si in illis næniis persistere velint, tota eis arena cedo, donec ad principalem nostræ controuersiæ partem venerint, cuius veritas ac notio ex huiusmodi næniis ineptiisve non pendet. De me auté non nihil dicendum puto, vt iis omnibus, quæ aduersarij obiicere possent, respōdeam, ne lectores mei nominis caussa impedianter, quo minus rectè de tota caussa iudicare possint. Non enim desunt, qui hic nutent & hęreant, quasi maiorum nostrorum fidei veritas ex vitæ meæ qualitate penderet, quibus si me peccatorem esse persuaserint, satis illud existimant, ad probandum de omnibus nostris maioribus actum esse; sin minus, illorum tamen fidem damnare non desinent. Super-
Supernac-
 nea heretico-
 rum inquisi-
 tio, & super-
 uacaneus la-
 bor.
 uacaneum igitur est in hoc elaborare, vt vi-
 tæ meæ demonstraretur integritas. nam si
 istis me probum & integrum hominem esse
 constiterit, non tamen idcirco maiores suos
 condemnare desinent; sin minus, iure illi vi-
 debuntur esse damnati. Iniqua igitur virtutis
 & vitij in hac quidem parte conditio.

Quæ cùm ita sint, non est pluribus verbis agendum, nisi fortè in his rebus, quæ ad fi-
 dei nostræ condemnationem valere videan-
 tur. Itaque non est mihi dubium, quin ad-
 uersarij, vbi hanc nostrā apologiam viderint,

*Hereticorum
cōsuetudo est,
causæ caput
omittere.*

sicut illis mos est, ipsius causæ caput omittent, vt in me suum omnem impetum vertant, meque, quantum in iis erit, meis coloribus pingant. Quod vt proliuius faciant, antiquo hæreticorum artificio mille mendacia calumniasque cōfingent. Quibus hoc vnum iam antè respondeo, si quid in me habent, esse Christianæ charitatis officium, vt me primum admoneant: quod si fecerint, id mihi gratum fore promitto. si verò hac in re Euangelij regulam sequi nolunt, illud tamen ab iis peto, vt me apud meos legitimos iudices, qui & in vitam meam inquire, & si quid cōmerui, me punire possint, accusent. quod si me absentem lacerare non desinunt, illud primum audiant, hoc ad communis causæ illustrationem atque rationem omnino non pertinere. Deinde clarissima voce denuncio, si in me calumniarum, mendaciorum, conuiciorumque sexcenta plaustra produxerint, me illorum ineptias esse risurum, & pro nihilo putaturum, tamquam id quod ad huius causæ rationem nullo modo pertinet. Ad hæc Deum hominesque testor, me ex iis omnibus quæ illi in me dixerint atque confinxerint, nihil aliud, nisi quod mihi videbitur, creditur. Amicos autem meos omnes idem facturos esse confido, quid inimici acturi sint, non laboro. Porro à Christiano lectore peto, vt eos

Matth. 18.

*Hereticorum
ineptie sper-
nenda sunt.*

vt eos qui in me dicturi sunt , mihi inimicos esse consideret. **Q**uis autem nesciat, inimico ^{Inimico qua-}
 facile non esse credendum , qualemcumque ^{te non sit cre-}
 crimen obiiciat ? qui tametsi verum diceret, ^{dendum ostē-}
 tamen hoc ipso quod inimicus est , ei fidem ^{datur.}
 haberi non oportet, nisi aliunde constet , ve-
 rum esse quod dicit. **Q**uis nesciat quanta in
Athanasiū finxit Arrianorum īm̄pietas , ^{Anianorum}
 quæ multis verissima videbantur , donec ad ^{contra Alia-}
 indicum tribunalia ventum est ? quibus dili- ^{nasiū im-}
 genter examinatis atque discussis. **A**rſenius, ^{pietas confusa}
 cui ab Athanasio brachium Arriani præci-
 sum fuisse dicebant , ambas manus integras
 habere deprehensus est ; & mulier , quæ ab
 hæreticis subornata Athanasium adulterij
 accusabat, in presbyterum eius Timotheum ,
 quem antè numquam viderat , criminatio-
 nē deriuans , Arrianorum insidias & dolos incau-
 ta detexit. Ita isti criminain me fabricare po-
 terunt ; iudicibus veris ac bonis probare non
 poterunt. **Q**uæ cùm ita sint , quis nullius cri-
 minis damnatum , immo ne conuictum qui-
 dem , per totum orbem infamare , iniustum
 esse non videat ? Sed hoc isti multis de causis
 facere solent.

Primò , vt idiotas ac simplices fallant, iisq. ^{Heretici qua-}
 maiorum fidem , quam prædico , contemne- ^{re concionato-}
 re persuadeant. Illi namque hoc argumentū , ^{res, et anclu-}
 Frater **C**hristophorus talis est , qualem eum ^{rem infamare}
^{confuerat.}

facere volueritis, ergo sanctorum patrum fides falsa est; sophisticum esse nesciunt.

Deinde ut me suis obtrectationibus à fidei nostræ defensione deterreat, porrò tatum abest, ut me hac ratione deterreat, animumque mihi eripiāt, ut cōtra istæ detractiones ac minæ ad augēdos mihi animos, quibus Catholicae fidē fortius tuear atq. defendā, potius valeant. Illud autem confirmare possum, me æquiore animo ferre mendacia & obtrectationes eorum, quām laudes, quibus huius cōtrouersiæ initio mihi magis, quām reliquis mei ordinis hominibus in patria nostra blandiebantur; futurū sperantes, ut aut me in suas partes traherent, aut illum animi ardorē, quo corum impugnabamus errorem, restinguarent; aut certe, ut hoc modo minus cautis, qui eorum artes dolosque non intelligerent, me in sua castra trāfisse persuaderent.

Mihi verò, qui facile quid sibi huiusmodi laudes vellent intelligebam, eæ magis suspecta erant, quām eorum obtrectationes atque mendacia ymquam antè fuerant. Agebant enim isti eodem modo, quo olim Hannibal, ut Fabij Maximi fidem populo Romano suspeçtam redderet. Is enim cùm ceterorum Romanorum agros igni ferroque vastaret, huius vnius fundum immunem ab hoc iniuria genere reliquit: ut hoc modo sibi cum

Fabio

*Anctori bare-
tici quare
blāsphemant.*

*Hannibalū
calliditatem
heretici ini-
tati sunt.*

Fabio paetum aliquod occultum intercedere populo Romano persuaderet. Cuius calliditatem cum hic intelligeret, fundum illum ab hoste intactum donauit Reipublicæ, atq. ita Hannibalis vafram calliditatem elusit. Sic isti initio agere instituerat. Nam cum ceteris patriæ nostræ concionatoribus obtrectarent, quæ ad laudem meam pertinere arbitrabantur, multa dicebant, ut me in negotio fidei auditoribus meis suspectum redderet. Hanc istorum calliditatem cum hi nostri non videbent, ego verò facile intelligerem, quo magis me illorum assentationibus laudibusq. palpari audiebam, eò acrius & istorum errores detestari ac refutare, & meam sententiam contra illos assiduè patefacere conabar. Cum igitur illi & sc oleum atque operam perdere, & meos auditores de mea in fide constantiam satis certos esse intelligerent, tum verò mutata belli ratione, de me quemadmodum & de ceteris concionatoribus obtrectate cœperunt. nec animo sedato & tranquillo esse potui, ante quam eos stylū vertisse cognoui. Ab iis namque laudari mihi sane molestissimum erat. immo & à talibus vituperari pro summa laude ducebam. Sed quoniam fidei nostræ catholicæ veritate nihil mihi potest esse certius, ita eram animo constitutus, ut neque laudibus, neque promissis, neq. minis,

Z 5 neque

*Ab iniquis
harenicis lau-
dibus, auctori
molestissimis
fusis.*

neque obtrectationibus atque mendaciis ab
 arce fidei propugnanda , cuius desertorem ac
 transfugam me illi conabantur efficere , de-
 sistendum vñquā putarim. Quo in proposi-
*Auctorū con-
stantia et piū
propositum.* to ita Dei beneficio animum confirmaui, vt
 mihi deliberatū sit , in hoc studio ad mor-
 tem usque perseverare, quidquid ab istis tan-
 dem impendeat, qui mihi non semel, sed sā-
 pius atrociter minati, suisq. gladiis me à tam
 præclaro studio deterrere conati sunt. sed
 Dei benignitate adhuc viuo ; & valeo , sem-
 perque , dum me prouidentia diuina prote-
 xerit, viuam, nec mihi ante mortem aliquis
 vitam eripiet. Haec tenus in genere calum-
 niis istorum maledictisque respondi; quæ sin-
 gula refellere superfluum est. Vnum tamen,
 quo & incautum lectorem impedire fortasse
 possent, ne de hac caussa recte iudicet , & id
 agere, vt omnia quæ hic pro fidei nostræ de-
 fensione dixerimus, illi de mendacio suspecta
 videri queant, præterire non debeo. Dicunt
*Hereticorum
obiectione cōtra
auctorem fa-
ctū reūndi-
bit.* igitur aduersarij, me ventris caussa prædicare,
 fidemque maiorum defendere. Quibus
 verbis magnam mihi male de iis iudicandi
 occasionem præbent . neque enim ij , qua
 mente hoc faciam , scire possunt. ego vero,
 cùm hoc asseuerant, eos impudentissimè mé-
 tiri scio. neque vero à Spiritu sancto, quo isti
 afflatis esse sc̄ iactant , huiusmodi mendacia
 profi-

proficiscuntur; quem si haberent, si veri prophetæ essent, qui & quales nos simus, & maiorum nostrorum religionem ac fidem qua mente defendimus, intelligerent. quam re dām esse certò scio nec illud ignorō, multa ab istis de me mendacia confungi. Quare si Hereticū af fiantibus se Spiritam sanctum habere, quare nō est credidum. isti per omnia sacra iurarent sibi adesse Spiritum sanctum, qui est spiritus veritatis, cum tantorum mendaciorum architectos & autores eos esse videam, iis credere nullo modo possem. tantum offenderunt animum meum, cùm in tam graui sanctaque caussa adeò fraudulenter agunt.

Si igitur à Christi spiritu missi essent, non minorem meæ quām aliorum salutis rationem habuissent. Deus enim vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Sed contra isti facere ab initio insti tuerunt, dum & se statim nobis inimicos esse demonstrant, & impudentissimis illis mendaciis, quæ in nos finixerant, nobis stomachū mouere conantur; & populi Christiani animos omni studio, opera, diligentia, à nobis alienare contendunt. Isti igitur cùm se nobiscum inimicitias gerere non obscurè declararent, quid ab iis, nisi quod nos ad iracundiam prouocet, exspectare possimus? Ita quondam ipse Lutherus, istorum coryphaeus & antefignanus, quo incommodaret papatui, vt ipse dicebat,

1. Timoth. 3

Lutheru hereticorum cō typhaeus & antefignanus.

dicebat, ut contra hæc Christi verba, Hoc est corpus meum, nouum aliquod dogma proferret, se quinquennium elaborasse confitebatur. Cum igitur inter Christianos, & quidem in primo ordine, nimis inter Ecclesiasticos numeraremur, profectò salutem nostram isti non minus quam reliquorum curare debebant. Sed longè aliter optimi viri, qui suis discipulis, ut nos crudelissimè occident persuaderunt. O præclaros hominum seruatores !

*Heretici me-
mò seductores
discipiunt.*

Dico præterea, magnam mihi ab ipsis oblatam esse occasionem suspicandi, eos seductores esse; maximè cum eorum rationes, quibus illud vel in primis sibi proposuerunt, ut nobis stomachum moueant, pressius considero. Videntur enim mihi hoc egisse, ut in suam factionem certum hominū numerum traherent, alios autem, quos postea hostium loco habere possent, interea relinquenter, donec illa altera parte seducta, cum sibi satis copiatum ac virium esse arbitrarentur, tum demum in illos tamquam in hostes impetū facerent: quibus sublatis & occisis, eorum bona honestè religioseque diriperent. Illud enim constat, ipsis numquam curæ fuisse, ut sacerdotes & monachos, quorum bona appetiuerant, in suam traherent factionem. qui, si semel in eorum castra transiissent, eos satis honestè

honestè expilare non possent. Hostes igitur eos, quām commilitones & socios maluerūt, hac profectō de caussa, ne illorum & bona compilandi, & templa monasteriaque spoliandi, quemadmodum probauit euentus, iusta & honesta pōst deesse videretur occasio. Qua in re callidē profectō eos egisse video. neque enim nimis multos homines in suis partibus esse voluerunt, sed tantū eum numerum, qui ad perficiendam expilationem sufficere videbatur; ne fortē si plures fuissent, præda omnibus sufficere non posset. Quare in primis illud egerunt, vt habitō delectu expeditissimum quemque ac fortissimum in suas partes reciperent, eosque milites haberent, qui ad præclarum aliquod facinus gerendum idonei viderentur. Hęc omnia initio videre non poteram, sed nunc illis hoc fuisse propositum, cūm me experientia rerū magistra docuerit, dubitare nō possum. Quibus ita cōstitutis, magnā mihi caussam scandali præbuerunt, dum à nobis secessione facta, discipulorum nostrorum partem in suam factionem illicientes, nos tum quidem prætereundos putarunt, vt postea cum suis in nos impetum facerent. tanta est istorum & tam admiranda calliditas.

Sed, vt ad propositum reuertamur, si isti optimi viri aliter agendum putassent, forte nostro-

*Heretici cal-
lide egerunt.*

*Quale esset
hereticorum
propositū ex-
perientia rerū
magistra do-
cuit.*

Hereticos ve-
ridicos non es-
se, ex se ipso
auctor cognos-
sunt.

Meliora quid
facere confue-
rit.

prophetas esse persuasissent. Ego verò cùm li-
quidò sciam illos de me mentiri, cùm me
ventris caussa maiorum nostrotum fidé præ-
dicare tuerique dicunt, quantumuis se veri-
dicos ac probos esse iactant; iis tamen fidem
habere nulla ratione possum. **Q**uid in mea
mente agatur, ego melius quām illi scio. **S**ed
fortasse parum est, ut eos, cùm de me talia ia-
ctitarunt, sciam esse mentitos, nisi id etiam
aliis probauero, perspicueque monstrauero.

Illud igitur memoria tenendum est, omnes
homines, qui bene mentiri student, aliqua
veritatis specie mendacia sua vestire oportet
alioqui omne mendacium sua sponte vanes-
scit ac defluit. **I**sta verò mendacia adeò a-
perta ac nuda sunt, vehementer ut miret esse
quemquam qui iis credendum putet. **V**en-
tris caussa veritatis patrocinium me suscep-
se dicunt. **Q**uis tantæ auctoritati audeat re-
pugnare? immo verò quis gastronatas istos
& vētris animalia non miretur? qui ut ven-
trem suum carnibus luporum more disten-
derent, omnes ecclesiæ leges abiecto illius
suauissimo iugo ruperunt, omnia iura viola-
rūt; ij (si Deo placet) de vlo homine aliquid
huiuscmodi audent fingere? **S**ed vtri nostrū
ventris caussa doceant ac prædicent, num
ego qui certis diebus iuxta sacrosanctas ma-
tris

tris ecclesiæ Romanæ leges à carnibus abstinentum esse dicens, ut caro quæ contra spiritum militat castigetur, & in spiritus seruitatem redigatur, sæpius ipse ieiuno, & intra anni circulum, non solum aliquot diebus, verum etiam perpetuis mensibus ab esu carniū abstineo; an aduersari, qui non modò non ieiunant, sed etiam nullo die neque quadragesimæ neque vigiliarum neque veneris ieiunandum, aut à carnibus abstinentum esse pronunciant, aliorum esto iudicium. An obscurum est, utri nostrum ventris cauſa concionentur? Nónne illos potius, qui, ut ventre carnibus distenderent, tantum tragediarum in orbem inuexerunt, ventris cauſa omnia facere perspicuum est: Ego verò contra ventrem sane declamo, cum Apostolo dicēs: Bonum est non comedere carnes, & non bibere vinum. Esca ventri, & venter escis: Deus autē & hunc, & has deſtruet. Item cū propheta: Cōuertimini ad Deum in toto corde vestro, in ieiunio & fletu & planctu. Vide igitur amice lector, quām nudum & apertum sit hoc mendacium, & quām ab omni ſpecie veritatis alienum.

Nec minus euidentis est illud alterum, cūm me quæſtus & auaritiæ cauſa concionari dicunt. O quām turpe est illis tale aliquid dicere. Vter enim nostrum quæſtus ac auaritiæ cauſa

Gal. 5.
1. Cor. 9.

Quod hancis
et ventris
cauſa cōcio-
mentis ofte-
ditur.

Rom. 14.
1. Cor. 6.

Ieclis. 1.

Altera hene-
ticorum obie-
ctu etiā au-
aritiam facili-
delūnit.

cauſſa concionatur? Egōne qui neque ſacras
nec profanas aedes expilo, ſed hoc illicitum
eſſe pronuncians, piorum eleemosynis & be-
nignitate ſuſtentor, anis qui omnia ſacra &
profana compilat, idque licitum eſſe deſi-
nit? Ego verò, ſi quæſtus & cupiditatis cauſſa
concionari vellem, in aduerſariorum ca-
ſtra transirem, qui ſuis ſiue concionatori-
bus, ſiue ministris, tam ampla ſtipendia pre-
bent, ut iis oſtiatim mendicare opus non fit.
Quod quām laboriosum, ac moleſtum ſit, o-
mnes ſani capitis homines facile mecum in-
telligunt. Quod ſi eorum ministris, quem ad-
modum nobis, faciendum eſſet; breui mini-
ſtrum haberent nullum: ac tum demum iſtos
ventris & avaritiæ cauſſa hactenus eſſe con-
cionatos perſpicuum eſſet. Id ſi experiri ve-
lint, quod ut faciant rogo, quæ dico ita ſe ha-
bere cognoſcent.

Quod hæreti-
ci ex avaritia
concionantur.
Ego verò huic ordini, ut in paupertate vi-
uam, ſponte nomen dedi. quod ſi in ſæculo
manere voluiſsem, non defuiſſet commodio-
ris vitæ facultas. Verumtamen, ut & Dei ob-
ſequio, & animæ meæ ſaluti operam darem,
calcato abdicatoque mundo, in locum atque
ordinem humano iudicio miſerabilem mea
ſpōte veni; nec eſt aliud quidquam, quod me
inter iſtos perſecutionum aduerſum nos
turbines ac procellas in hac egeſtate miſe-
riaque

itaque detineat, nisi illud quod mihi ab ex-
 ordio proposui. Quod si alia esset mea mens
 & voluntas, nunc cum ex regis (licet inuiti
 & necessitate coacti) edicto omnibus suo ar-
 bitrio viuere liceat; nec a magistratu metus
 ullus impendeat, ordinem hunc celeriter de-
 sererem, & istorum secutus exemplum, ni-
 hil libertati licentiaeque preferrem. Sed si
 hoc facerem, essem profecto desertor &
 transfuga, & ad interitum sempiternum co-
 citatissime tenderem, habens damnationem,
^{2. Tim 1.}
 ut ait Apostolus Paullus, quod primam fidem
 qua me Deo consecraui ac sponte deuoui, ir-
 ritam facerem. Illud est vinculum, quo ad-
 huc teneor, non ut isti somniant, venter aut
 quaestus. nam si ob cupiditatem licentiamq.
 viuendi meo stomacho concionarer, iam pri-
 dem in aduersariorum castra trassissem. Quid
 enim (secundum carnem) illorum nefariis
 legibus ac secta potest esse iucundius? quid
 suauius? quid mollius? Cum igitur homo
 sim, nec humani quidquam a me alienum
 putem, sed quemadmodum ceteri, natura-
 liter appetam voluptates, optarem sane ex
 carnis appetitu, & quidem maximo pecuniae
 (si quam haberem) dispendio atque iactura
 illorum ^{Hereticorum} ^{secunda carnis} ^{appetitu in-}
 opiniones esse veras; si tamen Deus
 nobiscum pacisci vellet. Quid enim carni
 optabilius atque dulcius ea secta quae homi-
 nibus

nibus libertatis ac licentiae frena laxaret, si-
que diceret; Viue tuo arbitratu, bibe, come-
de quidquid videtur, adsit quotidie sybari-
tica mensa, absit omne iejunium, extermini-
netur austertas omnis & corporis castigatio;
crede tantum in Christum, & de tua salute
securus, absqueulla purgatorijs poena euolabis
in cælum. nec minus celeriter eò peruenies,
quam Ioannes Baptista aut Apostoli, Petrus
& Paullus. O suauissimam iucundissimamq.
legem! quis te non optaret esse verissimam?

Matth. 7.

Sed scimus te falsam esse, & in te latam illam
viam, quæ iuxta Christi sententiam multos
ad interitum ducit, agnoscimus: alioqui isto-
rum vestigiis insistentes per te profecto am-
bularemus. Sed reuocat nos Apostoli Paulli

Philip. 3.

terribilis illa sententia. Multi (inquit) am-
bulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc au-
tē & Hens dico, inimicos crucis Christi, quo-
rum finis interitus, quorum Deus venter est;
& gloria in confusione ipsorum, qui terrena
sapiunt. Hæc quidē Apostolus Paullus de iis
qui abiecta crucis Christi sarcina per latam
perditionis viam incedunt. cuius auctori-
tati fidem commodans, & finem eorum, qui
hanc viam sequuntur, considerans, angustam
illam semitam, quæ dicit ad vitam æternam,
iure antepono.

Matth. 7.

Sed opere pretium est animaduertere, quo
colore

colore ac specie mendacium suum vestiant.
 Frater Christophorus, inquiunt, nouit verita-
 tem facere pro nobis, sed ob cupiditatem &
 quæstum, id est, ut in perpetua mendicitate
 permaneat, verum non vult dicere. quod
 tale est, ac si ita dicerent, ut semper ostiati
 mendicare liceat, ille se satanæ dedit. Nam
 qui contra veritatem, quam nouit, sciens &
 volens concionatur, is se satanæ consecrat.
 Quale autem est de homine alicuius iudicij
 illud dicere? Si mihi deliberatum esset me
 satanæ dare, planiorem ac iucundiorem pro-
 fecto viam eligerem, per quam ad talem do-
 minum petuencirem, molestum enim esset
 tali domino in tanta egestate miseriaque ser-
 uire. siquidem post eius obsequium non ni-
 si egestas & cruciatus manent: sed pro Chri-
 stiamore certantibus, ærumnas & tribulatio-
 nes sustinetibus, præparata est requies & co-
 rona, quam sibi redditurum Dominum iu-
 stum iudicem dicebat diuus Paullus. Aliam
 igitur viam eligerem, nimirum ea per quam
 aduersarij iter faciunt. quæ mihi ex carnis
 appetitu tam iucuda, suavis, amœna videtur,
 ut ipse Epicurus si reuiuiscat, amœniorem
 excogitare non possit. Et sane, nisi hanc inte-
 ritus esse scirem, per eam istos sequerer. Quid
 enim mihi posset euenire iucundius, quam
 ut acta vitæ fabula voluptatis licentiaque
 plenissima,

2. Timoth. 4

plenissima, securus atq. alacer in celum, tamquam aliquis Ioannes Baptista, sine ulla mora aut difficultate reciperer? Quid me stultius cogitari posset? quid miserius? si tam a meoenum iter relinquem? Itaque me illud incundissimum iter nisi iis de caussis, quas modò exposui, relictum fuisse nullus existimet. Igitur ut hunc locum aliquando concludam & finiam, dicam aliquid, quo nihil arbitror verius. nisi certò scirem, absque salutis æternæ vitæque dispendio fidem à maioribus nostris traditam me deserere non posse, iam pridem in aduersariorum castra transisem. Neque solum me illis partibus adiunxisem, verum etiam plurimis fuisse auctor ut se in eadem castra conferrent, & sub illis

Lutherus & signis militarent; Lutherumque aut Calvini, aut Melanchthonem, aut Oecolampadium, aut quemuis alium istorum; qui omnes se disdeant, tametsi diuersa itinera tenere videantur, tamen ad eundem libertatis scopum finemque perueniunt; ducem intrepidè sequentur. De quibus illud dicam, quod Lactantius Firmianus de philosophis.

philosophis sententia. Quos equidem (inquit) si putarem satis idoneos ad bene viuendum duces esse, & ipse sequerer, & alios, ut sequerentur, hortarer. sed cum inter se magna concertatione dissideant, secumque ipsi plerumque discordent; appareret eorum

corum iter nequaquam esse directum. siquidem sibi quique ut est libitum proprias vias impresserunt, confusionemque magnam quærentibus veritatem reliquerunt.

Nos vero, qui ab illa, quæ errare non potest (id est) à sancta matre Ecclesia Romana veritatis firmamento & columna ipsam veritatem accepimus, omnes, qui illius cognoscendæ studio tenentur, ad librorum nostrorum (in quibus ab iis quæ ex illa didicimus, ne latum quidem vnguem discedemus) lectionem inuitamus. Neque enim nobis hic aliud propositum est, quam ut & fidem, quam ab illa traditam accepimus, Christi verbo omni ex parte quadrare, & aduersariorum, qui Ecclesiam propè mille annis in errore atque idololatria, propterea quod Christum in augustissimo Eucharistiae sacramento adorauit, versatam esse contendunt, criminacionem fallam esse monstramus.

Antequam igitur rem propositam aggrediar, & quam conformis atque conueniens verbo Dei sit fides nostra, quam de huius augustissimi sacramenti maiestate retinemus, exponam; operæ pretium me facturum putui, si Apologia, quæ hoc primo libro continetur, ad eorum quæ sequuntur lectionem lectoris animum prepararem, qui neque reliquos nostros libtos intelligere, neque de iis

*Ab Ecclesia
catholica ve-
ratis colum-
na non est re-
cedendum.*

incorruptum sincerumque iudicium, nisi ante compluribus animi morbis ac molestiis, quibus illum venenatae aduersariorum doctrinæ pestis afflixerat, leuaretur, ferre posset. Cui cum aduersarij contra nos plurima falso persuaserint, ut illitus animum a nobis ab alienatum retardarent atque impeditent, quominus de caussæ nostræ æquitate nostroque iure cognosceret, necessarium fuit in hoc primo libro pluribus verbis agere, quam initio

Hæretorum
fraudes. &
dolos manife-
stare & pro-
ponere ope-
rari.

constitueramus; ut & omnia, quibus isti auditores nostros a nobis auocare conantur, id que perfidere, ne nobis deinceps fidem adhibendam putent, refellerem, & aduersariorum dolos atque fraudes, quibus ad idiotas rudesque capiendos abuti solent, tamquam in speculo cunctis spectandas proponerem, & ipsum errorum omnium fontem ostendere, caussamque monstrarem, cur isti miseri in tantam impietatis voraginem inciderint, ut sacrosanctæ fidei suæ luce temere deserta ac prorita, in caliginosis illis ignorantiae tenebris oberrare malent. Nec est illa profectò apertior tanti mali caussa, (quemadmodum superius ostendimus) nisi ignoratio sui, cum arrogantiæ & superbiæ, quam quis de ingenij sui atque doctrinæ fiducia concipit, inani tumore coiuncta. Neque vero exspectandum est, ut huius tempe-

tempestatis, quam errorum violenti turbines
excitarunt, finem aliquem atque exitum
ante videamus, quam ad se homines redeant,
seleque cognoscant, & in pristinæ humilitatis
tutissimo portu acquiescentes, eum, in quem <sup>Quid nobis
faciendum sit.</sup>
a Deo vocati sunt, gradum teneant; nec de
iis, quæ non didicerunt, audeant iudicare.
Porro dum unusquisque id solum quod sibi
videbitur crederet, nihil aliud in orbe Christia-
no, nisi opinionu varietas atque confusio re-
perietur, & tam multi in dies singulos nascen-<sup>ynde nascen-
tur errores.</sup>
tur errores, ut inter diuersarum hæresum
monstra atque portenta veritas a quærenti-
bus inueniri non posse videatur. Illud quoq.
maximum & natura omnibus insitum desi-
derium, quo aduersariorum siue fidem siue
opinionem omnes veram esse vellent, pro-
pterea quod corporis nostri voluptatibus, ad
quas propensi sumus, magnopere quadrat &
conuenit errori disseminando non parum pro-
fuit, qui plerisque tam iucundus & gratius
est, ut contra eum nihil iam audiire dignentur.

Nos verò pro nostra mediocritate, quibus
modis veritas opprimatur, non indiligerter
explosumus, aduersariorum dolos fraudesq.
magna ex parte deteximus, iudicum ab iis
delectorum imprudentiam stultitiamq. mō-
strauimus, quantumque illi in condemnan-
dis maioribus nostris, eorumque fide (quam

nos quoque retinemus & sequimur) reiicienda, iniquitatis admirerunt, ostendimus. Restat ut à lectoribus, si qua eos salutis cura tangit, petamus, ut in quos laqueos tantam hominum multitudinem inductos vident, ut & nouum sequentur errorem, & antiquę fidei veritatem impiè nefarieque damnarent, sollicitè fugiant & caueant, nec de tam magna cælestiisque caussa temerè audeant iudicare. Quod profectò facient, si omnes rectè iudicandi leges quas in hoc libro exposuimus, sequantur. Id nisi erit factum, fieri non potest quin alteri partium inferatur iniuria. Caueat igitur ne in huius caussæ, ex qua eorum salus pendet, iudicio ab itinere veritatis aberrent. Videant etiam atque etiam, ne sanctissimos illos atque iustissimos patres erroris impietasque condemnent, hæreticos autem eorum aduersarios sua sententia absoluant. Nam, ut diuina scriptura pronunciat, qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, uterque abominabilis est apud Deum. Non ergo leue peccatum est, tot tantosque viros, qui ante hæreticorum sæculi nostri tristem aduentum in Dei Ecclesia gloriosissimè floruerunt, erroris idololatriæque damnare. Hæreticorum autem, qui omnia erroribus, rapinis, cædibusque fœdarunt, impiam factionem absolvere. Si quis igitur idoneus est, qui de huius caussæ

*Leuctores ad-
monentur quid
eos cauere &
fugere oportet
est.*

Proverb. 17.

causæ dignitate cognoscat, is temeritatem, qua nihil à sapientis grauitate disiunctius, in primis viter ac fugiat; nec de eo quod nondū intelligit, sententiam ferat. A quo humanitatis iure peto, ne maiores suos ante condemnet, quām viginti, aut triginta annos in scolarum litterarum lectione studioque consumperit. Aliis autem, qui ad iudicandum inepti sunt, nihil expeditius, nihil salubrius, nihil certius esse video, quām ut iudicandi temeritate deposita, totius Romanæ Ecclesiæ iudicio sententiaque cōtenti, in hac quasi in tutissimo portu acquiescant; cui credentes, si, quod fieri nullo modo potest, à veritate aberrarent, non solum apud homines, verūm etiam apud Deum, qui ecclesiam audire eiq.^{Luc. 10.} obtemperare nos præcipit, excusationem haberent. Hoc est maximum tutissimumque compendium, quo ad veritatis adytum sine periculo perueniri potest. Qui hoc nostrum consilium sequi nolunt, sed antequam credant, intelligere cupiunt; in sequentibus libris elaborabimus, ut iis fidei veritatem, quātum ad augustissimum Eucharistiæ sacramētum attinet, ita diligenter exacteque monstremus, neminem ut futurum putemus, cui noster labor non satisfaciat; nisi fortè is, qui nostra attentè legere, omnesque rationes & testimonia, quæ ad fidei confirmationem ad-

Ecclesiæ

andæ eis

obtemperare,

tutissimum

est compendium

ad veritatis

adytum.

378 DEFENSIONIS FID. CAP. XV.
feremus, intelligere grauabitur.

His ita positis, vnuſquisque ab omni vitioſo humore, qui de pestiferis hæreticorū cibis in illorum animis coaluit atq. concretus eſt, ſeſe purget, atque ad proximam Apologiam præparet, in qua claro & expreſſo Dei verbo Romanæ Ecclesiæ fidem de ſeali Christi in Eucharistiæ ſacramento præſentia, veram & Apostolorum Euangeliſtarumque doctrinæ conuenientem eſſe monſtrabimus. Nunc Deum opt. max. precor, vt omniū fidelium mentes diuini ſpiritus ſui luce perfundar, vt iij Catholicæ fidei veritatē agnoscant, ſine qua quidquid ſanctitatis habere videantur, ſalui eſſe non poſſunt. Nā, vt ait Apoſtolus Paullus, ſine fidei impoſſibile eſt placere Deo. Et alibi: Vnus Deus, vna fides, vnu baptiſma, vna Eccleſia, extra quam nulla ſalutis ſpes eſt. Cūm igitur tanta ſit fidei neceſſitas, quæ fides extra eccleſiam Romanam non eſt, ad eā cognoscendā omnes, qui ad ſalutē peruenire deſiderāt, ante omnia elaborare debent.

Deus toti mundo gratiam cognoſcēdi fidem, errantibusque concedat ad rectum iter regredi; iis verò qui eam cognoſcunt ac retinent, vt in eius confeſſione permaneant, & opera quæ fidei conueniunt, habeant: vt omnes tandem ad portum ſalutis aeternæ peruenire poſſimus. Amen.

L A V S D E O.

INDEX RERUM PRÆ-

CIPVARVM QVÆ HOC libro continentur.

A.

De Abusibus non est quæstio.	Pag. 292
Acerbum esset D. Hieronymo audire orationem hæretico- rum.	113
Adire scholas hæreticorū virtis doctis molestissimū est.	113
Admonitio ad reges Christianos.	290
Adolescentia qualis sit.	161
Adolescentes libenter suscepérunt hæreticorum libros suis affectionibus respondentes.	246
Aduentus hæreticorum supplicium fuit.	69
Adulatione vni hæretici consueuerunt.	154
Acquitas nulla in hæreticis.	56
Affectus odij vel amoris quid præstat.	329
Agere gratias debemus illis qui ab hæreticorum erroribus Dei gratia nos liberauerunt.	195
Agere temerè in re graui dementia est.	51
Agnoscit magis quid sibi deficit qui in litteris est versat.	166
Alexandri parasitus Medius.	214
Aliorum peccata per libellos famosos proponentes scanda- lam immittunt.	348
Allocutio pia ad Catholicos Principes.	262
Allocutio pia ad Christum.	29
Amor diuersus, quo hæretici nunc suam sectam recipiunt, & quo antea legem Euangelicam recipiebant, ostendi- tur.	315
Amoris tenebræ cæcitatem intellectui afferunt.	330
Andabatarum mores hæretici imitantur.	346
Antecellere se alios factis & operibus hæretici testatur.	137
Antichristi & Christi discrimen.	44
Ad antiquos doctrinæ fontes recurrendum est.	286
Antiqua sententia: Qui nihil scit, de nullo dubitat.	236
Antonius Muretus suarum virium imbecillitatem pro- bavit.	165
Apostoli Christi differunt ab hæreticis.	74
Arbitrantur hæretici se doctiores esse Caluino,	135
Arguo.	

I N D E X.

Argumentationes disparatae & impertinentes hæretico ^{rum} .	263. 294. 338.
Argumentationes plures sophisticae & falsæ hæreticæ que in simili forma cum sophismate Bezae sequuntur.	226
Argumentationes sophisticae hæreticorum diluuntur.	282
Argumentum contra hæreticos ex suis verbis desumptum.	78. 273.
Argumento euidam hæreticorum respondetur.	268
Argumentum efficax contra hæreticos.	268. 277. 286
Argumentum efficax contra hæreticos ex eorum petitione procedens.	178
Argumenti essentia qualiter Beza hæreticus corruptit.	103
Argumentum euidens contra hæreticos proponitur.	130
Arma nobis reliquerunt antiqui patres cōtra hæreticos.	72
Arrianorum contra Athanasium impietas.	359
Arrogantia hæreticorum ostenditur.	136
Arrogantia hæreticorum in exponendis sacris scripturis proponitur.	116
Ats quæque totum hominem desiderat.	94
Attifex in sua arte iudex, non in aliena sit.	92
Astutia hæreticorum.	107. 180.
Astutia qua vni sunt hæretici, vt scientiarum professores & scholasticos in errores inducerent.	172
Avaritia hæreticos ad concionandum impellebat.	368
Auctor ab hæreticis laudari displiceret.	361
Auctoris constantia.	362
Auctoris intentio.	15
Auctor intendit detegere dolos hæreticorum.	143
Auctori quare hæretici blandiebantur.	360
Audientes ab hæreticis falsa dogmata, quam diligentiam adhibere teneantur.	239
Audire declamationes hæreticorum periculum est.	106
Audire oportet Deum magis quam homines.	28
Augustini sententiam qualiter Beza corruptit.	102

B

Berengarius coniunctus fuit.	133
Berengarij impietas damnatur.	334
Beza hæreticus.	101
Beza hæreticus qualiter Augustini sententiam corruptit.	102
Beza	

I N D E X.

Beza hæretici sophisma.	224
Beza imitatur fraudes Sinonis.	35
Beza in suo sophismate quod est manifestum quare longius probat.	225
Bezam malitiosè veritatem oppugnare ostenditur.	103
Beza publicè mentitur.	104
Beza suo-mendacio plures seduxit.	105
Blasphemia hæreticorum.	21
Bona aliorum eripienda suadebant hæretici.	301
Britannicum prouerbium.	344

C

Cæcitatem adferunt amotis tenebræ.	390
Cæcūs non iudicat de coloribus.	207
Cædes crudelissima ab hæreticis perpetrata.	290
Cælum ingredi oportet multis tribulatiōnibus.	311
Calliditatem Hannibalis imitantur hæretici.	360
Callidum hæreticorum consilium ut eorum sententia approbaretur.	151
Caluino ipso se doctiores arbitrantur hæretici.	135
De Calumnia dictum egregium Demosthenis.	215
Caput totius iniquitatis Galliæ quod fuerit.	186
Carè emitur quod precibus emitur.	337
Caussam parentum tueri pium est.	52
Causiarum plura genera.	57
Causiarum statum suis imperitis iudicibus hæretici celant, ut veritatem occultent.	233
Christianorum mores & vita.	11
Christianis quid sit præceptum & necessarium.	223
Ad Christum pia allocutio.	29
Christi & Antichristi discriben.	44
Christus & diabolus contrariam doctrinam docent.	303
Christus in Eucharistia quare esse voluit.	30
Christus non legitur stultos sanasse.	187. 188
Christus primus ecclesiæ doctor.	55
Christus quare idiotas ignobiles elegit.	304
Christi vicario Roma potentissima se subdidit.	256
Christi victoria in summi Pontificis pedum osculo qualiter eluceat.	154
Christus voluit ut pastoribus etiam impiis obtemperemus.	

I N D E X.

mus.	283
Cleri totius vitam & mores hæretici. impetunt.	266
Cochleus à Luthero suscitari non potuit.	62
Cognitionem Theologicarum controversiarum quare hæretici à catholice eripere conantur.	117
Cognoscuntur hæretici ex operibus suis.	65
Commissariatio saltem aliqua in hæreticis esse debet.	57
Concilii generalibus optimè congregatis obtemperandum est.	94
Coacilia oecumenica respuunt hæretici.	187
Concillum vniuersale aptius iudex.	95
Concionabantur hæretici ventris cauſa.	367
Conciones hæreticorum audire est periculosum.	106
Concionatores quare hæretici infamant.	359
Conditiones optimi iudicis.	86. 87. 88
Confidentia sui ingenij hæreticos decepit.	97
Confutat D. Hieronymus eos qui diuinarū scripturarum facilitatem iactant.	114
Consequentia impertinentes hæreticorum.	263
Confilium callidum hæreticorum, vt eorum sententia approbaretur.	151
Confilium hæreticorum, yd delicijs satiarentur.	322
Confilium quod inuenerunt Catholici in errorum tempestate.	200
Constantia auctoris.	362
Consuetudo Hebræorum in scripturis legendis.	146
Consuetudo iniqua contra religiosos introducta.	346
Consulendum fratribus, vt ab hæreticis fugiant.	67
Contradicere hæretici sibi videntur.	78. 107. 108. 132
Contradicere sibi mendacibus proprium & commune est.	107
Controversia Theologica quanta desideret.	235
Credere & intelligere differre ostenditur.	242
Credendum quare non sit inimico.	359
Credendum quibus sit in fidei cauſa.	141
Crudelitas hæreticorum ostenditur.	33. 41. 289
Crudelitate sua hæretici mundum offenderunt.	308
Cupiditatibus fauent hæretici.	321
Cura maxima adhibenda in spiritualis salutis cauſa.	89
Cura maxima adhibenda in eligendis medicis spiritualibus & corporalibus.	96
Dauid,	

S N D E Z.

D.

Dauid, licet adulterium commisit, verus tamen Propheta fuit.	169
Decepti ab hæreticis magna alacritate sectam eorum amplectebantur.	313
Declamationes hæreticorum audire periculose est.	106
Defectus sophismatis argumenti Bezae.	223
Dementia est in re graui temere agere.	32
Demosthenis dictum egregium de calumnia.	275
Deliciis dediti quare legem euangelicam abiiciebant.	311
Deliciis ut satiarentur consilium hæreticorum.	322
Descriptio falsæ doctrinæ sub specie mulieris adulteræ.	326
Detractores dubia in deteriore partem iudicant.	350
Deo & Sanctis diuersus honor tribuitur.	80
Dei ira contra incredulos.	126
Deum magis quam homines audire oportet.	28
Deus quæ sunt fidei interius docet.	49
Deus qualiter puniat eos qui sibi sapientes videntur.	139
Deus quales prophetas miserit.	185
Deus quare permittat mala.	303
Deus quare hæreticos in manifestos errores labi permisit.	312
Deum sibi obligatum hæretici affirmant.	307
Deus solus potuit deicere Regum potentiam.	257
Dei spiritus est spiritus pacis.	75
Dei verbum gladius.	45
Deus verax in verbis & promissis suis.	176
Diabolus & Christus contraria doctrinam docent.	303
Diabolus quales ministros mittat.	285
Diabolus quare potentes ministros elegit.	305
Dialecticæ imperitus, in theologia ineptus iudeo censetur.	128
Dialecticæ necessitas.	222
Dialecticæ parum perito homini periculose est cum hæreticis disputare.	227
Diuuntur argumentationes sophisticæ hæreticorum.	182
Discipulorum duo sunt genera.	145
Discipuli hæreticorum admonentur ut iram Dei fugiant.	246
	Discipuli

I N D E X.

Discrimen Christi & Antichristi.	44
Discrimen inter Apostolos Christi & haereticos.	74
Discrimen inter prædicationem legis euangelicæ, & promulgationem lectæ haeticorum.	308
Diversis diuersa consulenda pro intellectus capacitate.	122
Diversa genera hominum.	45
Diversitas magna, inter haereticos & confusio inveniuntur.	163
Diuina mysteria quibus ostendantur, & quibus contraria abscondantur.	165
Docetur quo erroris fundamento haeretici alios errare fecerunt.	117
Doctores ecclesiæ arrogantissem reliquiunt haeretici.	127
Doctor primus Ecclesiæ Christus.	55
Doctrina Christiana & euangelica omnia vitia detestantur.	298
Doctrinæ falsæ suavitate haeretici decepti sunt.	327
Doctrina noua haeticorum se suspectam esse ostendit.	64
Doctrina quando falsa dicenda ex malis operibus.	269
Doctrinæ tradendæ quem modum obseruandum Paulus scripsit.	147
Dogmata falsa ab haereticis audientes quam diligentiam adhibere tenentur.	239
Dolos haeticorum detegere auctor intendit.	143
Dubitat de nullo qui nihil scit.	236
Dubia in deteriorem partem iudicant detractores.	350
Dubitans in fide quomodo infidelis censendus.	175

E.

Ecclesia catholica Romana in instituendis filiis suis quem modum seruauerit.	148
Ecclesiæ & templo quare haeretici spoliare decreuerint.	300.
Ecclesiæ iudicio priuatorum hominum opinionem anteponere stultiissimum est.	335
Ab Ecclesia non estrecedendum.	373
Ecclesiæ obtemperare tutissimum.	377
Ecclesiæ primus doctor Christus.	55
Ecclesiæ priuilegium quod sit.	141

Ecclesia

MEN D E IX.

Ecclesia propter aliquorum eius filiorum peccata non est
maledicenda. ¹⁴⁰
Ecclesia quare interdicat libros hæreticorum. ¹⁴⁸
Ecclesia sancta catholica Romana nobis magistra data
est. ¹⁴⁸
Ecclesia sancta inuita in filiis suis peccata tolerat. ¹⁴⁸
Ecclesia victoria. ¹⁴⁸
Ecclesiasticos ut arguant omnes alias quæsitiones omittunt
hæretici. ¹⁴⁸
Empirici medici. ¹⁴⁸
Errores in antiquorum libris copiosè refutati sunt. ¹⁴⁸
Errorum magna diuersitas confusioque inter hæreticos
venitur. ¹⁴⁸
In terrorum tempestate quod consilium catholici intue-
rint. ¹⁴⁸
Errores unde nascantur. ¹⁴⁸
Euangelicam legem & seftam hæreticorum differe ostendit. ¹⁴⁸
Euangelium melius Theologus quam quiuis alterius
professionis intelliget. ¹⁴⁸
In Eucharistia quare Christus esse voluit. ¹⁴⁸
In Eucharistie sacramento quid fideles annotare de-
beant. ¹⁴⁸
Experiencia quid hæretici intenderent datur. ¹⁴⁸

F.

Faciendum à nobis quid sit. ¹⁴⁸
Facta crudelia hæreticorum narrantur. ¹⁴⁸
Falsa doctrinæ descriptio sub specie mulieris adulter-
ia. ¹⁴⁸
Falsa locuti sunt hæretici. ¹⁴⁸
Falsas opiniones quas hæretici Christianis adscribunt, ne-
gare sufficiens satisfactio est. ¹⁴⁸
Familiaritas hæreticorum maximè viranda est. ¹⁴⁸
Eidem affectibus suis respondentem querunt hæretici. ¹⁴⁸
Fidei Christianæ pernicitem adfert hæreticorum Superbia
& audacia. ¹⁴⁸
Fideles in sacramento Eucharistie quid adorare debeat. ¹⁴⁸
Eidem catholicam decarbare hæretici conantur. ¹⁴⁸
Fidei catholicæ pudor, inregitatis & veritas ad suos ample-

INDEX.

A
 Agnoscamus. 347
 Fidem catholicam quatenus hæretici odio habent. 346
 Fidei stabilitas non in hominis instabilitate fundatur. 348
 Fidem intelligere quid sit. 348
 Fidei nostræ antiquitas. 349
 Fidei nostræ confirmatio. 349
 Fidem noui aduersiorum iudicis non intelligebant. 349
 Fidei quæ sunt Deus interius docet. 349
 Fides quid sit. 347, 348
 Fidem respondentem suis affectibus hæretici quærebant. 345
 Fons plurimorum malorum quis sit. 96
 Franciscani equitantes temere ab alienæ vitæ censoribus
 indicantur. 351
 Franciscanus ordo voluntarias elemosynas pro redditibus
 habet. 337
 Fratres ab hæreticis remouendo ipsis hæreticis beneficium
 confertur. 367
 Fratribus consulendum ut ab hæreticis fugiant. 367
 Fraudes quibus rudes idiotas hæretici decipiunt. 133, 144
 Fraudes Sinonis Beza imitatur. 36
 Fraudulenta persuasio hæreticorum. 353
 Fructus humanæ imbecillitatis peccata. 371
 Fundamentum hæreticorum infirmum. 38

G.

G
 Gallicum proverbiu. 95
 Gallia: iniquitatis torius caput quod fuerit. 185
 Gallia: Reges per manus impositionem agros curant. 175
 Gallia regem qualiter hæretici decipere conantur. 173
 Genera diuersa hominum. 46
 Genera plura cauillarum. 37
 Genus hæreticorum spelunca. 37
 Gladius est verbum Dei. 45
 Grammaticæ veritas. 125
 Gratias agere debemus illis qui ab hæreticorum erroribus
 Dei gratia nos liberarunt. 395
 Gratias hæretici quibus agere debeant. 681
 Gratia in re temere agere, dementia est. 371
 Guisianus dux ab hæreticis interficetus. 189
Hæretici

S I N D E X

H.

Hæretes ab antiquis temporibus	71
Hæretici à quo missi sunt	70
Hæretici adolescenti Reginis animum turbare conabantur.	176
Hæretici adulatio vni consueuerunt,	154
Hæretici ædificant supra impietatis fundatum errorum molem.	124
Hæreticorum altera obiectio contra auctorem.	367
Hæreticis assuerantibus le Spiritum sanctum habere non est credendum,	363
Ab Hæreticis auctori laudari displaceat.	361
Hæreticorum cæcitas.	263
Hæreticorum callidum consilium ut eorum sententia approbetur.	151
Hæreticorum captio la argumentatio.	338
Hæretici censendi sunt stulti, sancti patres sapientes.	324
Hæretici circa suos iudices quid facere debuerunt.	206
Hæreticorum consuetudo.	357. 358
Hæretici contendebant iudices solum akeram partem audiare debere.	196
Hæretici contra inauditam partem sententiam proferunt.	199.
Hæretici contra monachos depravato animo libellos conscripserunt.	346
Hæretici depascuntur Domini vineam.	58
Hæretici doctores ecclesie arrogantissem reiiciunt.	128
Hæretici ecclesias & templas quare spoliare decreuerint.	300.
Hæreticos errare ex eorum verbis deprehendimus.	132
Hæretici ex aliquorum clericorum peccatis errores suadent.	279
Hæretici ex animo suo maiorum patrum virtutem æstimant.	338
Hæretici ex avaritia concionabantur.	368
Hæretici ex operibus suis agnoscuntur.	65
Hæretici ex peccato unius religiosi omnes religiosos condemnant.	345
Hæretici ex quibus fructibus cognosci debeant.	291
Hæretici false doctrinæ suavitate decepti sunt.	327

Hæretici falsa promittunt.	228
Hæretici fidem catholicam ex sua antiqua possessione deturbar conantur.	240
Hæreticorum fidei mutabilitas.	278
Hæreticorum fraudes manifestare oportet.	374
Hæreticorum fraudulentissima sophismata.	224
Hæreticos fugere oportere.	63. 67. 120
Hæreticorum iactantia mundo nocuit.	98
Hæretici iactant se sapientes.	127
Hæreticorum impietas.	53
Hæreticorum impia obiection diluitur.	59
Hæreticorum impudentia.	328
Hæretici incumbunt in aliorum vita examinanda.	251
Hæretici in ecclesiasticorum odium suos iudices commovere student.	250
Hæreticorum infirmum fundamentum.	28
Hæretici iniquè se iudices constituunt.	77
Hæretici in religiosos viros & sacerdotes impetum faciunt.	
333.	
Hæretici insanii iudicantur.	138
Hæretici in scriptura verba mutant.	24
Hæreticorum insipientia.	264
Hæretici in suorum magistrorum verba iurasse videntur.	329
Hæretici iudicant se posse comprehendere rationem omnium eorum quæ Deus facere potest.	192
Hæreticorum iudicium temerarium & iniquum.	211
Hæretici iura omnia respuant.	17
Hæretici meritò comparantur Sirenibus.	150
Hæretici nouum astutæ genus excogitarunt.	180
Hæretici nullo testimonio vocationem suam probant.	61
Hæreticorum obiection contra auctorem retunditur.	367
Hæretici odio obsecrati veritatis lumen nequeunt aspicere.	261
Hæretici omnia sibi secura promittunt.	325
Hæretici ostendentes facilitatem scripturarum quanta damna immiserint.	106
Hæreticorum propositum experientia docuit.	365
Hæretici qua astutia vñ sint ut scientiarum professores & scholares in errores inducerent.	171
Hæretici quærebant iudicem suis erroribus fauentem.	154
Hæretici qua in re maximè gloriantur.	211
	Hæretici

I N D E X.

Hæretici quando ad seiplos appellare dicantur.	159
Hæretici quare contra ecclesiam sententiam tulerint.	84
Hæretici quare eriperent conentur à Theologis viris Theologiarum controversiarum cognitionem.	117
Hæretici quibus fraudibus rudes & idiotas decipiunt.	144
Hæretici quibus gratias agere debeant.	68
Hæretici quo colore suum mendacium vestire nituntur.	371
Hæretici quomodo iuuenes inducebant in errores.	171
Hæretici quomodo plures nobiles decipere potuerunt.	172
Hæretici quomodo vii sunt officio iudicis sibi usurpati.	
196.	
Hæretici quorum gratiam & fauorem prius sibi conciliare studuerint.	152
Hæretici respununt concilia cœcumenica & theologos in fiduciis cauiss.	181
Hæreticorum ridicula responso.	82
Hæreticorum sua opera homines ab eorum doctrinare remouent.	75
Hæreticorum secta catni iucunda.	370
Hæretici se non cognoscunt.	129
Hæretici sibi contraria dicere videntur.	78. 106
Hæretici sibi noua itinera fingunt, quæ ipsos in principium ducunt.	183
Hæretici similes esse censentur litigatoribus pertinacibus.	
155.	
Hæretici sine æquitate procedunt.	36
Hæretici suadebant aliorum bona esse eripienda.	301
Hæreticorum suasio ad iudices.	197
Hæretici suam scientiam & Dei potentiam æquales faciunt.	191
Hæretici suam sectam defendantes, sibi contradicentes damnant.	133
Hæretici suam sectam à Deo esse contendebant.	314
Hæretici suis stipendiis quos alant.	298
Hæretici sunt seductores.	336. 364
Hæretici suo Caluino se doctiores arbitrantur.	135
Hæretici suorum falsorum magistrorum amore ducti ab illis fidei pugnantia receperunt.	328
Hæretici suos libros legendos esse qualiter suaserint.	144
Hæretici suos iudices in nostrum odium accendunt.	336
Hæretici suum mendacium vestire intendunt.	371

I N D E X.

Hæretorum superbia. 13. 129
 Hæretorum varia eronea dicta. 193
 Hæretici ventris causa concionabantur. 367
 Hæreticos veridicos non esse. 366
 Hæretici vuntur fraudibus & dolis. Rhetorum ad defendendam suam causam. 351
 Hannibal's calliditatem hæretici imitantur. 360
 Hebraorum consuetudo in scripturis legendis. 146
 D. Hieronymo acerbum esse audire orationem hæreticorum. 113
 D. Hieronymus carpit duo hominum genera. 185
 D. Hieronymus confutat eos qui facilitatem diuinarum scripturarum iactant. 114
 D. Hieronymus quam viam in discendo tenuit. 115
 D. Hieronymus scripturam quomodo vacabat. 109
 Hominum genera diuersa. 145
 Homines mundani ad sui cognitionem inuitantur. 194
 Homini parum in Dialectica versato cum hæreticis disputatione periculosest. 217
 Homines se esse ignorant hæretici. 131
 Honor diuersus Deo & Sanctis tribuitur. 80

I.

Inflammati hæretorum mundo nocuit. 97
 Idiotas ignorantes quare Christus elegit. 304
 Idololatria ex omniu[m] sacrificatur. 291
 Imperium factum hæretici in totius eteti vitam. 266
 Impetus hæretorum ostenditur. 59
 Impudentia hæretorum secundatur. 101. 111
 Incertitudo & superbia in hæreticis insu[n]juntur. 125
 Incredatio contra hæreticos. 263
 Ingenia lectorum confundere student hæretici. 293
 Ingenij sui confidens hæreticos decepit. 97
 Inimico quare non sit credendum. 359
 Infanctia hæretorum magna est. 338. 143
 Intelligere & credere differunt. 242
 Intentio auctoris. 15. 143
 Intentionem hæretorum experientia docet. 178
 Itam Dei timorant hæretici eorumque discipuli. 246
 Ira Domini contra incredulos. 126
 Ira

INDEX.

Irā & odium à iudicis animo remouenda.	256
Irā rationis vsum impedit.	249
Judicandum non est, cum qui semel peccauit, semper in peccato esse.	354
Iudices ab hæreticis electi quām ignari fuerint ostenditur.	208.
Iudicem altera tantum parte audita iudicium ferre iniquum est.	242
Index bonus accusatori temerē non credit.	210
Judicium ciuilium prudentia imitanda est.	295
De Iudicibus eligendis Platonis sententia.	249
Iudices hæreticorum quid facere debuerunt.	341
Iudex in causis qualis desideratur.	90
Iudex inepius constetur in Theologia qui dialecticę impetratus est.	217
Judicium iniquorum iniusta excusatio confunditur.	239
Iudices iniqui pro accusatorum libidine iudicant.	332
Iudices iniqui hæreticorum vno illorum verbo credunt.	342.
Iudex in sua arte, non in aliena esse debet.	92
Iudicis officium quid postulet.	237
Iudicis officio quomodo hæretici sunt vni.	196
Iudicis optimi conditiones.	86. 87. 88. 139
Iudicem pro se dicentem querunt hæretici.	160
In Iudice qualis sapientia desideretur.	139
Iudicis sapientis & qui ad reum qualia verba esse debeat.	238.
Iudices se iniquè constituunt hæretici.	77
Iudices solum alteram partem audire debere contendebant hæretici.	196
Judicem suis erroribus fauenter querebant hæretici.	134
Iudicibus suis imperitis hæretici celant statum cauillarum, ut veritatem occultent.	233
Iudicis verba ad reum.	238
Ex iudicis hominum corruptis quid nascatur.	348
Iudicium hæreticorum temerarium & iniquum.	211
Iudicij supremi officium hæretici usurpant.	84
Iugo legis Principes subiiciuntur.	254
Iura omnia respuunt hæretici.	17
Iuuenes audaciores sunt ad iudicandum.	163
Iuuenes quomodo hæretici in errores inducebant.	171

INDEX.

theorum L.	
Lactantij de philosophis sententia.	371
Lectores admouentur.	376
Lectorum ingenia confundere hæretici student.	293
Lectorum sānum iudicium desideratur.	22
Legem diuinam scire quid sit.	99
In legib⁹ gravitas, prudentia, maturitas desiderantur.	162
Leuitas hæreticorum.	34
Leuitas hæreticorum quanta sit.	219
Leuitas vulgi.	40
Léx pro iuuenib⁹.	162
Léx quid requirat.	162
Per libellos famosos aliorum peccata proponunt & scandolum immittunt hæretici.	348
Libellos famosos contra Franciscanum ordinem hæretici conscripserunt.	347
Libertatem docent omnes hæretici, quamuis inter se dissentiant.	371
Libros antiquorum patrum legere oportet.	204
Libros antiquorum patrum quare hæretici interdicant.	205
Libros catholicos quare interdicant hæretici.	201
Libri hæreticorum quare interdicantur.	111. 148. 241
Libros hæreticorum suis affectibus respondentes, adolescentes libenter suscepérunt.	246
L'bos suos legendos qualiter suaserint hæretici.	144
Licentiam ad peccandum hæretici tribuunt.	336
Litigare cum hæreticis, simplicioribus non conuenit.	123
Litigatoribus pertinacibus similes censentur hæretici.	155
Ad litteratos omnes pia obtestatio.	206
In litteris versatus magis agnoscit quid sibi desit.	166
Lutherus ad se appellat.	158
Lutherus Cochleum suscitare non potuit.	62
Lutherus hæreticorum corypheus & antesignanus.	363
Lutheri impia diligentia.	156
Lutheri insolentia contra academias.	156
Lutherus plures decepit.	157
Lutherus quando academias veneratur.	158

M.

Magistros nouos quare hæretici libenter recipiunt,	305
Mahume	19

I N D E X.

Mahumeto similes hæretici esse censentur.	307
Malorum plurimorum fons.	96
Mala quare Deus permittat.	302
Mariam virginem salutare angelus nos docuit.	318
Marsupium commune & arcam contra fideles hæretici instituunt.	297
Medicis spiritualibus & corporalibus eligendis maxima cura adhibenda est.	96
Medius Alexandri parasitus.	214
Mendacium hæreticorum contra Christianos.	212
Mendacibus proprium & commune est, sibi contradicere.	107.
Mendax quid facere consuevit.	366
Mendacio suo Beza plures seduxit.	205
Ministros quales mitat diabolus.	285
Miseria hæreticorum magna est.	142
Monachi quare voluntariam paupertatem elegerunt.	4350
Notes Christianorum & vita.	12
Mulieri adultera falsa doctrina comparatur.	316
Mulieri meretrici hæretici comparantur.	320
Mundi & hæreticorum insipientia.	264
Mundani homines ad sui cognitionem vocantur.	194
Mutabilitas fidei hæreticorum.	278
Mutant hæretici verba in scriptura.	24
Mysteria diuina quibus ostendantur, & contrà quibus abscondantur.	165

N.

Necessitas dialecticæ.	222
Negare falsas opiniones quas hæretici Christianis obliiciunt, sufficiens satisfactio est.	216
Nobiles complures quomodo hæretici decipere potuerant.	172
Nosse scipsum prima pars philosophiæ est.	183
Nouos magistros quare hæretici libenter recipient.	315
Nutricis prudentis modus in infantis educatione.	147

O.

Obiectio impia hæreticorum.	58. 59
-----------------------------	--------

Obiectatio pia ad omnes lectores.	24. 208
Odij & amoris affectus quid praefatam omittulq; mino.	335
Odio excacati hæretici veritatis lumen aspicere nequeunt.	336
21. 161. <i>... in seculi. non autem in eternum sed in seculum. sed in seculum. sed in seculum. sed in seculum.</i>	
Ordinum hæreticorum; non in seculum sed in seculum.	337
Operis huius scopus.	338
Ex operibus magis quando doctrinæ falsæ dicenda.	249
Opera seu hæreticorum homines semoueant ab eorum doctrina.	75
Ex operibus suis hæretici cognoscuntur.	339
Ordo Franciscanus voluntarias eleemosynas praeditibus habet.	337
Osculo pedis summi pontificis quid protestemur.	24. 234
Quinapelle occultantur hæretici.	65
Parentum caussam tueri pium est.	332
Pastoribus etiam impiis ut obtemperemus Christus volunt.	333
Patrum antiquorum libris erupes copiose refutati sunt.	204
Patrum antiquorum libros legere oportet.	204
De Patribus antiquis quid sentiendum.	13
Patrum antiquorum scripta quare hæretici prohibeant recipi.	202
Patribus sanctis hæretici credere nolunt.	341
Patrum maiorum virtutem ex animo suo hæretici estimat.	338.
Patres sapientes, hæretici stulti censendi sunt.	324
Paulius tradenda doctrinæ quem modum obseruandum scripsit.	147
Paupertatem voluntariam quare monachi elegerint.	330
Peccata aliorum per famulos libellos proponentes scandali materiam præstant.	348
Peccata fructus sunt humanæ imbecillitatis.	271
Pereuntium magnus est numerus.	319
Petitio principij in hæreticis est.	61
Phariseis similes sunt hæretici.	317
Philosophia prima pars est nosse scipsum.	183
Piorum & iniquorum diversa conditio.	345
Platonis sententia de iudicibus exigendis.	242
Quodlibet. 10. 1. d. .	
Pontifici	

INDEX.

Pontifici Christi vicario Roma potentissima sese subdidit.	
256.	
Pontifex summus honorem sibi à Regibus delatum quare relicere non debet.	259
Pontificis summi pedis osculo quid protestemur.	253
Pontificis summi pedum osculo qualiter Christi victoria eluceat.	254
Potentes ministros quare diabolus elegit.	303
Præconibus suis hæretici ampla stipendia elargiebantur.	307
Præcibus quod emitur, carē emitur.	337
Ad Principes Catholicos pia allocutio.	262
Principiū fauor hæretici subnixi, errores seminatunt.	306
Principes iugo legis subiiciuntur.	254
Priuatorum hominum opinione ecclesiæ iudicio antepo- nere nullissimum.	335
Priuilegium ecclesiæ quod sit.	141
Professores scientiarum & scholasticos qua astutia hæreti- ci in errorem inducere conantur.	172
Propheta falsus aut verus quis.	268
Prophetas quales Deus misericordia.	285
Propheta verus fuit David, licet adulterium cōmisit.	269
Proverbium Britanicum.	344
Proverbium Gallicum.	95
Pudor fidei Catholicæ ad suos amplexus inuitat.	247
Pudor quando perniciosus.	302
Pusillo præmonere oportuit.	132

Q.

Quæstionibus friuolis detineri non decet.	358
Quæstiones inutiles ad fidei illustrationem nihil valent.	294
Quæstio non est de abusibus.	292
Quales homines ab hæreticis recipientur.	299
Qualis unusquisque est, tales ceteros esse iudicat.	344
Quid faciendum nobis sit.	373
Quibus sit credendum in fidei causa.	141

R.

Ratio efficax contra hæreticos.	236
---------------------------------	-----

Rationis

I N D E X.

Rationis vsum ira impedit.	249
Ad Reges Christianos admonitio.	290
Regum Christianorum quanta virtus.	253
Reges Galliarum per manum impositione ægros curant.	279
Regem Galliarum qualiter hæretici decipere conantur.	173
Regum potentiam Deus solus potuit deicere.	257
Religiosos omnes ex peccato vnius religiosi hæretici comedunt.	345
Responsio hæreticorum ridicula.	82
Reuerentiam summo Pontifici exhibitam in pedis oculō, idololatriam non esse.	252
Rhetorum fraudibus & dolis vtruntur hæretici ad defendendam suam causam.	237
Rheticæ peritus cognoscit dolos hæreticorum.	235
Rheticæ vslus.	212
Roma potentissima Christi vicatio sese subdidit.	256
S.	
Sacerdotes hæretici persequuntur.	333
Sacerdotes sine vita discrimine iter agere non poterant.	300. 353.
Sacramentorum vis non ex ministrorum moribus pendere ostenditur.	274
Sanctis & Deo diuersus honor tribuitur.	80
Sanctos cum Christo regnare quid sit.	81
Sanctos inuocare licet.	81
Sancti quam viam obseruauerint.	323
Sapiens & stultus differunt.	325
Sapientia hæreticorum irridetur.	174
Sapientes sibi qui videntur, qualiter Deus puniat.	139
Satanæ versuta calliditas.	280
Satisfactionem æquissimam admittere nolunt hæretici.	217
Satisfactione sufficiens est negare falsas opiniones quas Christianis obiiciunt hæretici.	216
Scholas hæreticorum adire viris doctis molestum est.	113
Scholasticos qua astutia in errores inducere hæretici contentur.	172
Scientiam suam hæretici Dei potentia æqualē faciunt.	191
Scripta antiquorum patrum quare hæretici prohibent recipi.	202
Scripturas	

I N D E X.

Scripturas arroganter exponunt hæretici.	116
Scripturarum diuinarum facilitatem iactantes hæretici à D. Hieronymo confutantur.	114
Scripturarum diuinarum profunditas.	100
Scripturarum facilitatem hæretici suadentes damna plura infertunt.	106
Scripturæ quomodo vacabat D. Hieronymus.	109
De scripturæ sacræ intelligentia quem statum hæretici fin-	
gunt.	234
Scripturæ sacræ verba mutant hæretici.	24
Scripturæ studium quibus interdicitur.	145
Secta hæreticorum cupiditatibus fauet.	328
Secta hæreticorum plura falsa dogmata docet.	312
Sectam hæreticorum recipientes quales fuerint.	310
Sectam suam hæretici diuerso amore recipiunt, quām ante euangelicam legem recipiebant.	315
Seductor quis centendus sit.	334
Seductores sunt hæretici.	335. 364
Sententia antiqua: Qui nihil scit, de nullo dubitat.	236
Sensuales quanta alacritate sectam hæreticorum amplexi sunt.	311
Simplicioribus cum hæreticis litigare non conuenit.	123
Sinonis fraudes Beza imitatur.	36
Sirenibus hæretici meritò comparantur.	150
Socrates se nihil scire confessus, sapientissimus iudicatus est.	184
Spiritus Dei est spiritus pacis.	75
In Spiritualis salutis causa cura maxima est adhibenda.	89
Spiritum sanctum hæreticos habere non esse credendum.	
140. 363.	
Statum caussarum iudicibus hæretici celant,	233
Studio cui hæreticorum iudices dent operam.	244
Stultos sanasse Christus non legitur.	187
Superbia hæreticorum.	13. 125. 167. 170
Suffragia sanctorum implorare licet.	81
Sutor non vitta crepidam.	91
T.	
Temerè agere in re graui, dementia est.	31
Temeritas hæreticorum.	34. 219
Templa	

F I N D E X.

Templa quare hæretici spoliare decreuerunt.	306
Theologia ab hæreticis laceratur.	98
Theologica cauſa qualem indicem desideret.	222
Theologicarum controuersiarum cognitionē quare theo- logis hæretici eripere conentur.	117
Theologica controuersia quanta desideret.	235
Theologus melius quām quiuis alius euangelium intelli- get.	169
Theologiæ scholasticæ necessitas.	212
Theologiæ studium non est malorum cauſa.	170
Theologia sublimior omnibus scientiis.	164
Tribulationibus multis cælum ingredi oportet.	311
Tumor in hæreticis crescens non finit eos veritatem agno- scere.	167

V.

Verbo Dei non credere quid sit.	190
Veridicos non esse hæreticos.	366
Veritatem Beza malitiose oppugnat.	103
Veritatem opprimere hæretici intendunt.	149
Veritas temporis filia.	211
Via quam sancti seruauerunt.	313
Victoria ecclesiæ.	255
Victoria Christi in summi pontificis pedum osculo eluet.	254.
Vineam Domini hæretici depascuntur.	98
Virgo Maria humiliter à nobis est salutanda.	319
Virus doctis hæreticorum seholam adire molestem esse of- fenditur.	113
Vis sacramentorum ex ministrorum motibus non depen- det.	274
Vitæ alienæ censores temerè de fratribus Franciscanis c- quitantibus iudicant.	352
Vita Christianorum & mores.	311
Vocatio diuina quibus testimoniiis comprobati soleat.	60
Vocationem suam nullo testimonio probant hæretici.	61
Voluntariam paupertatem quare monachi elegerint.	350
Vsurpant hæretici officium supremi iudicij.	84
Vsus Rhetoricæ.	223
Vtilitas Grammaticæ.	222
Vulgileuitas.	40

F I N I S.

ANTVERPIÆ EXCVDEBAT CHRI-
STOPHORVS PLANTINVS, AR-
CHITYPOGRAPHVS REGIVS,
ANNO M. D. LXXV.